

maugham

580

maugham

robie

★★★

ÎN ATENȚIA CITITORILOR NOȘTRI: ELEVI, STUDENȚI,
PROFESORI

Cuprinzând cea mai mare parte a versurilor indicate în bibliografia școlară din opera poezilor noștri din secolul XIX și începutul secolului al XX-lea, culegerea *Poezia română clasică (De la Dosoftei la Octavian Goga)* se dovedește deosebit de utilă în procesul de învățămînt. Amintim cîteva titluri din sumarul culegerii (care cuprinde selecții din opera a 128 de poeți): Ion Budai-Deleanu: *Tiganiada* (fragmente).

Ion Eliade
Rădulescu: *Visul, Zburătorul.*
V. Cărlöva: *Ruinurile Tirgoviștei, Rugăciune, Marșul oștirii române.*

Gr. Alexandrescu: *Umbra lui Mircea la Cozia, Răsăritul lunii la Tismana, Anul 1840, Satiră Duhului meu, Oglindele, Boul și vițelul ș.a.*

D. Bolintineanu: *Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare, Muma lui Ștefan cel Mare, Mihnea și baba ș.a.*

V. Alecsandri: *Adio Moldovei, Hora Unirei, Serile la Mircești, Sămănătorii, Lunca din Mircești, Concertul în luncă, Dan, căpitan de plai, Peneș curcanul, Plugul blăstemat, Unor critici ș.a.*
M. Eminescu: *Venere și Madonă, Epigonii, Floare albastră, Împărat și proletar, Călin, Atle de fragedă, Scrisorile I, II, III, IV, V, Luceafărul, Glossă, Mai am un singur dor, Criticilor mei, Sara pe deal, Memento mori, Gemenii ș.a.*

Al. Macedonski: *Noaptea de noiembrie, Noaptea de mai, Noaptea de ianuarie, Noaptea de decembrie, Poema rondelurilor, Sonetul nestematelor ș.a.*

A. Vlahuță: *Iubire, Sămănătorul, 1907 ș.a.*
G. Coșbuc: *Noapte de vară, Nunta Zamferei, Cîntecul fusului, Moartea lui Fulger, Vara, Lupta vieții, Noi vrem pămînt, Doina, Iarna pe uliță, Decebal către popor, În opresores, Poetul ș.a.*

Oct. Goga: *Plugarii, Noi, Oltul, Apostolul, Reîntors, Lăutarul, Pribeag, Cîdăcoșii, Poet, Strămoșii, Din larg, Stejarul ș.a.*

maugham

editura minerva

Vol. I — III, lei 15

Coperta : *Victor Feodorov*

**william
somerset maugham**

robie

ROMAN

★★★

**TRADUCERE DE
ANDREI BANTAȘ**

1970

EDITURA MINERVA

BUCUREȘTI

Capitolul LXXIX

Philip se duse la Londra cu vreo două zile înainte de începutul semestrului ca să-și caute o locuință. Umblă pe toate străzile din preajma podului Westminster, dar îl dezgustă mizeria de acolo; în cele din urmă găsi o casă în cartierul Kennington care avea o înfățișare liniștită, de modă veche. Îți amintea puțin de Londra pe care o cunoștea Thackeray pe partea aceea a Tamisei. Iar pe Kennington Road — pe care trebuie să fi trecut trăsura impozantă a familiei Newcome¹ când îi ducea spre apusul Londrei — platanii începuseră să înfrunzească. Casele de pe strada aleasă de Philip aveau îndeobște două caturi și la mai toate ferestrele erau afișe de închiriat. Bătu la o ușă unde scria că se închiriază camere nemobilate și o femeie tăcută și austeră îi arătă patru cămăruțe dintre care în una se afla o plită și o chiuvetă. Cerea o chirie de nouă șilingi pe săptămână. Philip n-avea nevoie de atâtea camere, dar chiria era mică și el dorea să se instaleze cât de curînd. O întrebă pe proprietăreașă dacă ar putea să-i facă

¹ *Familia Newcome* — roman scris de William Makepiece Thackeray (1811—1863), în 1853.

ea curăţenie şi să-i pregătească micul dejun, dar ea îi răspunse că are şi așa prea multe treburi pe cap ; Philip fu destul de încântat cînd ea îi dădu să înţeleagă că nu vrea să aibă prea mult de-a face cu el, ci numai să-şi primească chiria. Proprietăreasa îi spuse că dacă întreabă la băcanul din colţ unde era şi un oficiu poştal, poate afla adresa unei femei dispusă să-i vadă de casă.

Philip avea puţină mobilă pe care o strînsese cu timpul — un fotoliu pe care-l cumpărase la Paris, o masă, cîteva desene şi covoraşul persan pe care i-l dăduse Cronshaw. Unchiul său îi oferise un pat pliant care, întrucît acuma nu mai dădea camere cu chirie în august, nu-i mai făcea trebuinţă; şi, cu zece lire Philip îşi cumpără şi celelalte lucruri de care avea nevoie. Mai cheltui zece şilingi ca să-şi pună un tapet gălbui în camera pe care avea să şi-o transforme în salonaş ; pe pereţii ei atîrnă o schiţă primită de la Lawson — o vedere de pe Quai des Grands Augustins şi o fotografie a *Odaliscăi* lui Ingres şi alta a *Olympiei* lui Manet, pe care le contempla la Paris în timp ce se bărbiera. Ca să-şi amintească de vremurile în care şi el practicase arta, mai puse pe pereţi şi o schiţă în cărbune reprezentînd pe tinărul spaniol Miguel Ajuria ; era cea mai bună lucrare pe care o făcuse vreodată — un nud de bărbat cu pumnii strînşi, cu picioarele înfipte cu remarcabilă vigoare în pămînt şi cu chipul acela hotărît care-l impresionase pe vremuri ; cu toate că după trecerea unui interval atît de lung Philip vedea foarte bine defectele operei sale, împrejurările de care era asociată îl făceau s-o privească cu îngăduinţă. Se întrebă ce s-o mai fi ales de Miguel ? Nimic nu e mai îngrozitor decît să vezi pe cei lipsiţi de talent alergînd în căutarea artei. Poate că, istovit de ruşine, foame şi

boală își sfîrșise zilele în vreun spital sau, într-un acces de disperare, și-o fi căutat moartea în virteturile Senei; dar poate, cu nestatornicia sa meridională, renunțase de bună voie la luptă și acum se angajase conștopist undeva la Madrid și își folosea retorica lui înflăcărată în domeniul politicii și al coridelor.

Philip îi pofti pe Lawson și pe Hayward să-i vadă noua locuință și, cînd veniră, unul îi aduse o sticlă cu whisky, iar celălalt un pateu de ficat; Philip fu încîntat cînd prietenii îl lăudară pentru gustul de care dăduse dovadă. L-ar fi invitat și pe agentul de bursă scoțian dar, neavînd decît trei scaune, putea primi doar un număr limitat de musafiri. Lawson știa că Philip se împrietenise cu Norah Nesbit prin intermediul lui și acum pomeni că a întîlnit-o din întîmplare cu cîteva zile mai înainte.

— M-a întrebat ce mai faci.

Philip roși cînd auzi de Norah (nu se putuse dezbăra de obiceiul neplăcut de a roși cînd era stînjenit) și Lawson îl privi cam ironic.

Intrucît stătea mai tot anul la Londra, Lawson cedase în atît de mare măsură mediului înconjurător încît umbla cu părul scurt, se îmbrăca cu un costum curat de serj și purta pălărie tare.

— După cît am înțeles s-a terminat totul între voi, zise el.

— N-am mai văzut-o de luni de zile, îi răspunse Philip.

— Arăta destul de drăguț. Purta o pălărie foarte elegantă, cu o mulțime de pene de struț. Bănuiesc că-i merge destul de bine.

Philip schimbă vorba, dar continuă să se gîndească la Norah și, după un răstimp, cînd conversația se referea la cu totul altceva, el întrebă brusc.

- Ți s-a părut că Norah e supărată pe mine ?
- Aș, de unde. A vorbit foarte frumos de tine.
- Mă bate gîndul să-i fac o vizită.
- De ce nu ? Doar n-o să te mănînce.

Philip se gîndise adeseori la Norah. Cînd îl părăsise Mildred, primul lui gînd fusese la Norah și-și spusese cu amărăciune că ea nu s-ar fi purtat așa cu el niciodată. Simțise imboldul de a se duce la ea ; putea conta cel puțin pe compătimire din partea ei ; dar îi era rușine ; fusese întotdeauna bună cu el, iar el o tratase atît de urît.

„Măcar dacă aș fi avut atîta minte în cap să n-o părăsesc !“ își zise el după plecarea lui Lawson și a lui Hayward, în timp ce-și fuma ultima pipă înainte de culcare.

Își aminti de ceasurile plăcute pe care le petreceau împreună în salonașul agreabil din Piața Vincent, vizitele lor la galeriile de pictură, spectacolele văzute împreună și serile încîntătoare de conversație intimă. Își aminti cîtă grijă îi purta ea sub toate raporturile și cît interes manifesta pentru toate preocupările lui. Îl iubise cu o dragoste blîndă și durabilă care depășea simpla senzualitate și avea ceva aproape matern ; Philip știuse din totdeauna că e un lucru prețios pentru care trebuia să le mulțumească zeilor din adîncul sufletului. Se hotărî să se arunce la picioarele ei și să-i implore mila. Probabil că Norah a suferit cumplit, dar el simțea că e destul de mărinimoasă ca să-l ierte ; era total incapabilă de răutate și nu purta pică nimănui. Oare să-i scrie ? Nu. Mai bine să dea buzna peste ea și să se arunce la picioarele ei — știa că la momentul respectiv timiditatea o să-l împiedice să facă un asemenea gest dramatic, dar așa îi plăcea să-și închipuie acum scena — și să-i spună că dacă îl primește înapoi poate conta de-a

pururi pe el. Se vindecase de boala îngrozitoare de care suferise, ştia cât de mult preţuieşte Norah şi acum putea să aibă încredere în el. Imaginaţia lui zbura către viitor. Parcă se şi vedea duminicile plimbându-se cu ea în barcă; avea s-o ducă la Greenwich (nu uitase nici acum excursia încântătoare făcută cu Hayward şi frumuseţea portului Londrei rămăsese în amintirea lui o comoară nepieritoare); iar în după-amiezile calde de vară aveau să stea la taifas pe o bancă din Hyde Park; rîdea în sinca lui amintindu-şi de sporovăiala ei veselă care curgea ca un pîrîiaş bolborosind pe pietricele, amuzantă, frivolă şi foarte pregnantă. Chinurile prin care trecuse aveau să fie izgonite din mintea lui ca un vis urît.

Dar a doua zi, cam pe la ora ceaiului, cînd era aproape sigur c-o s-o găsească pe Norah acasă, curajul îl părăsi brusc tocmai cînd bătea la uşa ei. Oare era cu putinţă ca ea să-l ierte? Ar fi fost îngrozitor din partea lui s-o facă să-i fie silă de el. Uşa de jos i-o deschise o servitoare angajată ulterior epocii în care făcea vizite zilnice acolo; întrebă dacă doamna Nesbit e acasă.

— Vrei s-o întrebi dacă mă poate primi? Numele meu e Carey. Aştept aici.

Fata alergă pe scări şi peste o clipă coborî tropăind.

— Vă rog să poftiţi, domnule. La etajul doi, uşa din faţa scării.

— Ştiu, zise Philip cu un uşor zîmbet.

Urcă tremurînd de emoţie. Bătu la uşă.

— Intră, strigă vocea veselă pe care o cunoştea atît de bine.

I se părea că-i spune să intre într-un tărîm al unei vieţi noi de tihnă şi fericire. Cînd păşi pragul, Norah îi ieşi în întîmpinare. Îi strînse mîna de

parcă s-ar fi despărțit doar de o zi. Un bărbat care stătea pe un scaun se ridică în picioare.

— Domnul Carey — domnul Kingsford.

Profund dezamăgit că n-a găsit-o singură, Philip se așază și începu să-l cîntărească din ochi pe necunoscut. N-o auzise niciodată pe Norah pomenind numele acestuia, dar lui Philip i se păru că individul stă pe scaunul acela ca și cum s-ar fi simțit la el acasă. Era un bărbat de patruzeci de ani, fără barbă, fără mustați, cu părul lung și blond, pieptănat cu grijă și cu pielea roșietică și ochii stinși, obosiți, caracteristici pentru bărbații blonzi care au trecut de prima tinerețe. Avea un nas borcănat și gura lată, pomeții obrazilor proeminenți și trupul greoi ; era înalt și bine legat.

— Mă întrebam ce-o mai fi cu tine, îi spuse Norah degajată ca de obicei. L-am întilnit nu de mult pe domnul Lawson — nu ți-a spus ? — și l-am informat că era timpul să vii să-mi faci o vizită.

Philip nu reuși să descopere nici urmă de stînjeneală în înfățișarea ei și admiră ușurința cu care dirijează o întrevvedere în care el se simțea foarte puțin la largul lui. Norah îi dădu o ceașcă de ceai și era pe punctul să-i pună zahăr în ea cînd Philip o opri.

— Vai ce proastă sînt ! strigă ea. Era să uit.

Philip n-o crezu. Se gîndi că probabil ea își amintește foarte bine că el nu bea niciodată ceaiul cu zahăr. Philip interpretează incidentul ca o dovadă a faptului că totuși nonșalanța ei era falsă.

Conversația pe care o întrerupsese Philip fu reluată și curînd el se simți oarecum de prisos. Kingsford aproape că nu-l băga în seamă. Vorbea repede și foarte bine, chiar cu puțin umor, deși într-un fel cam dogmatic ; se pare că era ziarist și avea de spus cîte ceva amuzant în orice problemă

pe care o pomenea cineva ; dar pe Philip îl exaspera faptul că se trezea mereu lăsat în afara conversației. Era hotărît să rămînă la Norah și după plecarea străinului. Se întrebă dacă acestea o admiră. Pe vremuri Norah vorbise adesea cu Philip despre bărbații care vroiau să flirteze cu ea și rîseseră împreună de ei. Philip încercă să abată conversația către lucruri de care nu știau decît el și Norah, dar de fiecare dată ziaristul se amesteca și izbutea să întoarcă din nou firul discuției spre lucruri care-l reduceau pe Philip la tăcere. Philip începu să se supere puțin pe Norah pentru că la urma urmei era imposibil pentru ea să nu-și dea seama că e pus într-o situație ridicolă ; poate că nu făcea însă decît să profite de această situație pentru a se răzbuna pe el și acest gînd îl făcu să-și recapete buna dispoziție. Dar în cele din urmă ceasul bătu șase și Kingsford se ridică.

— Trebuie să plec, zise el.

Norah îi dădu mîna și-l însoți pînă pe scări. Închise ușa în urma ei și rămaseră cîteva minute afară pe palier. Philip se întrebă despre ce vorbesc.

— Cine e domnul Kingsford ? întrebă Philip vesel la întoarcerea ei.

— A, e directorul uneia din revistele lui Harmsworth. În ultima vreme mi-au publicat o mulțime de lucrări de-ale mele.

— Mă temeam că nu se mai dă dus niciodată.

— Îmi pare bine că ai rămas. Vroiam să vorbesc cu tine.

Se făcu cōvrig în fotoliul cel mare trăgîndu-și picioarele sub ea, lucru pe care i-l permitea pe deplin statura ei micuță și-și aprinse o țigară. Philip zîmbi văzînd-o că își ia atitudinea care-l amuzase întotdeauna.

— Arăți exact ca o pisică.

Norah îi aruncă o privire fulgerătoare. Ochii ei negri erau frumoși.

— Chiar că ar trebui să mă dezvăț de năravul ăsta. E absurd să te porți ca un copil cînd ai vîrsta mea, dar ce să fac? Mi-e foarte comod să stau turcește.

— E tare plăcut să mă aflu iarăși în camera asta, zise Philip fericit. Nici nu știi cît de mult i-am dus dorul.

— De ce Dumnezeu n-ai venit mai de mult? întrebă ea vesel.

— Mi-a fost frică, răspunse Philip roșind.

Norah îl privi cu blîndețe. Buzele ei schițară un zîmbet încîntător.

— Nu era cazul.

Philip șovăi o clipă. Inima îi bătu mai repede.

— Ți-aduci aminte de ultima dată cînd ne-am văzut? M-am purtat îngrozitor de urit cu tine. Mi-e foarte rușine de ce-am făcut.

Norah îl privi îndelung, dar nu-i răspunse. Philip începea să-și piardă capul; i se părea că a pornit într-o misiune de a cărei josnicie își dădea seama abia acum. Ea nu-l ajuta deloc așa că abia izbuti să bolborosească brusc:

— Ai să poți vreodată să mă ierți?

Apoi îi spuse într-un iureș că Mildred l-a părăsit și că a fost atît de nefericit încît era mai-mai să se sinucidă. Îi povesti tot ce se întîmplase între ei, îi vorbi de nașterea copilului, de întîlnirea dintre Mildred și Griffiths, despre prostia lui cumplită, despre încrederea pe care a avut-o și decepția înfiorătoare pe care a suferit-o. Îi spuse Norei cît de des s-a gîndit la bunătatea și dragostea ei și cît de amarnic regreta că a irosit-o; ori de cîte ori se aflase în preajma ei nu avusese parte decît de bucurii și acum știa cît de mult valorează o femeie

ca ea. Răguşise de emoţie. Uneori îi era aşa de ruşine de ceea ce spunea încît ţinea ochii în pămînt cînd vorbea. I se strîmbase faţa de durere şi totuşi simţea o mare uşurare vorbindu-i. Într-un tîrziu sfîrşi. Se trînti la loc în fotoliu, istovit, şi aşteptă. Nu-i ascunsese nimic Norei, ba chiar, înjosindu-se, se străduise să se prezinte drept o fiinţă mai vrednică de dispreţ decît fusese de fapt. Se mira că ea nu vorbeşte şi, în cele din urmă, ridică ochii. Norah nu se uita la el. Era albă la faţă ca hîrtia şi părea dusă pe gînduri.

— N-ai nimic să-mi spui ?

Norah tresări şi se împurpură la faţă.

— Mă tem că ai suferit cumplit, zise ea. Îmi pare tare rău pentru tine.

Părea că e gata să continue, dar apoi se opri şi Philip aşteptă iar. În cele din urmă Norah vorbi cu un efort vizibil.

— M-am logodit cu domnul Kingsford.

— De ce nu mi-ai spus de la început ? strigă el. Nu trebuia să mă laşi să mă umilesc în faţa ta.

— Iartă-mă, te rog, dar nu te-am putut opri... L-am cunoscut curînd după ce tu — Norah părea să caute o expresie care să nu-l jignească — mi-ai spus că ţi s-a întors prietena. O vreme am fost foarte nenorocită, iar el a fost extrem de drăguţ cu mine. Ştia că m-a făcut cineva să sufăr, bineînţeles habar n-are că e vorba de tine, şi zău dacă ştiu cum m-aş fi descurcat fără el. Şi deodată am simţit că nu mai pot să muncesc, să muncesc, să muncesc la infinit; eram tare obosită, mă simţeam bolnavă. I-am vorbit despre soţul meu. S-a oferit să-mi dea banii necesari pentru a obţine divorţul, dacă accept să mă căsătoresc cu el de îndată ce voi putea. Mi-a spus că are o slujbă foarte bună şi n-o să mai fiu obligată să lucrez

decît dacă doresc. Mi-a arătat că ține foarte mult la mine și că abia așteaptă să aibă posibilitatea de a se îngriji de mine. Am fost foarte înduioșată. Și acum am ajuns să țin și eu foarte, foarte mult la el.

— Va să zică ai obținut divorțul? întrebă Philip.

— Am obținut hotărîrea provizorie. O să devină definitivă în iulie și imediat după aceea o să ne căsătorim.

O vreme Philip nu mai spuse nimic.

— Îmi pare rău că m-am făcut de rîs în halul ăsta, mormăi el în cele din urmă.

Se gîdea la lunga și umilitoarea lui confesiune. Norah îl privi cu curiozitate.

— De fapt n-ai fost niciodată îndrăgostit de mine.

— Nu e prea plăcut să fii îndrăgostit.

Dar Philip își revenea întotdeauna repede și, de data aceasta, ridicîndu-se și întinzîndu-i Norei mîna îi spuse :

— Îți doresc multă fericire. La urma urmei e cel mai bun lucru care ar fi putut să ți se întîmple.

Cînd îi dădu mîna iar el i-o ținu un timp într-a lui, privirea Norei era visătoare și tandră.

— Sper c-o să mai vii să mă vezi, nu ?

— Nu, răspunse el clătînînd din cap. V-aș invidia prea mult fericirea.

Se îndepărtă încet de casa ei. În fond ea avea dreptate cînd spunea că n-a iubit-o niciodată. Era dezamăgit, chiar iritat, dar nu atîta inima îi era rănită, cît orgoliul. De asta își dădea seama și el. Iar curînd înțelese că zeii i-au jucat o festă foarte frumoasă și rîse și el pe socoteala lui, dar fără veselie. Nu era prea comod să ai darul de a te amuza de propria ta absurditate.

Capitolul LXXX

În cele trei luni care urmară, Philip studie materiile noi. Gloata informă care intrase la școala de medicină cu vreo doi ani mai înainte se cam subțiasse între timp; unii abandonaseră spitalul, constatînd că examenele sînt mult mai greu de trecut decît se așteptaseră ei; alții fuseseră rețrași de părinții lor care nu prevăzuseră cît de costisitoare va fi viața la Londra, iar alții fuseseră purtați de curent către alte profesii. Un tînăr pe care-l cunoștea Philip născocise un plan ingenios pentru a face rost de bani; cumpărase lucruri de la solduri și le amanetase, dar curînd descoperise că e mai rentabil să amanetezi lucruri cumpărate pe credit, și la spital se stîrnise nițică zarvă cînd numele lui fusese citat în cadrul unei anchete polițienești. Fusese eliberat pe cautiune, după care urmaseră asigurări din partea unui părinte hărțuit că va avea grijă de el și tînărul plecase peste mări și țări în colonii. Imaginația altuia, un băiat care nu mai fusese niciodată la oraș, sucombuse atracției music-holurilor și barurilor; își petrecea timpul printre clienții hipodromurilor — turfiști maniaci, vînzători de ponturi și antrenori și acum devenise ajutorul unui *bookmaker*¹. Philip îl văzuse o dată într-un local de lîngă Piccadilly Circus într-o haină strînsă pe talie și cu o pălărie maron cu boruri largi. Un al treilea, care cînta și mima foarte bine și înregistrase succese la spectacolele de amatori ale școlii medicale imitîndu-i pe niște comici vestiți, renunțase la spital și se angajase într-o trupă de operetă. Altul, care-l interesa pe Philip dato-

¹ Agent care înregistrează pariurile la cursele de cai.

rită manierelor sale ciudate și felului său de a vorbi, plin de interjecții — ceea ce sugera că e incapabil de orice emoție profundă — simțise că se înăbușă printre casele Londrei. Slăbea văzînd cu ochii în spațiile închise și sufletul, pe care nu știa că-l are, se lupta ca o vrăbiuță strînsă în pumnul cuiva, gîfîind speriată și cu inima zvîcnindu-i agitată ; tînjea după cerul descoperit și după plaiurile întinse, singuratece, în care-și petrecuse copilăria ; și într-o bună zi plecase între două prelegeri, fără să spună nimănui un cuvînt iar cînd prietenii mai auziră despre el aflară că renunțase la medicină și că lucrează la o fermă.

Philip urma acum cursuri de medicină și de chirurgie. În unele dimineți făcea practică, pansînd bolnavii de la o policlinică, fiind bucuros că mai poate cîștiga ceva bani și totodată învățînd să minuiască stetoscopul și să asculte pacienții la plămîni. De asemenea se deprinse să prepare medicamente. În iulie urma să dea examen la farmacologie și se distra jucîndu-se cu diverse ingrediente, preparînd doctorii, făcînd pilule și amestecînd tot soiul de alifii. Învăța cu lăcomie orice lucru din care putea afla aspecte noi despre viața oamenilor.

O dată îl văzu din depărtare pe Griffiths dar, ca să nu-și dea osteneala de a se face că nu-l cunoaște, îl ocoli. La început Philip se simțea puțin stîmjenit cînd se întâlnea cu prietenii lui Griffiths — dintre care unii se împrieteniseră între timp și cu el — căci își dădea seama că ei știu de cearta lor și presupunea că motivul le e la fel de bine cunoscut. Unul dintre aceștia, un băiat tare înalt, cu capul mic și cu un aer placid, Ramsden pe nume, care era un admirator credincios al lui Griffiths și-i imita îmbrăcămintea, încălțămîntea, gesturile și felul de a vorbi, îi spuse lui Philip că

Griffiths a fost foarte jignit pentru că nu i-a răspuns la scrisoare. Vroia să se împace cu el.

— Te-a rugat el să-mi transmiți acest mesaj?

— A, nu. Îți spuneam toate astea din proprie inițiativă; zise Ramsden. Îi pare grozav de rău de ce a făcut și zice că tu te-ai purtat întotdeauna strașnic cu el. Sint convins că i-ar părea bine să se împace. Nu vine la spital pentru că i-e frică să nu se întâlnească cu tine și bănuiește că tu te-ai face că nu-l cunoști.

— Chiar așa.

— Ei, știi, tocmai de-aia e tare nefericit.

— Eu unul pot suporta cu destul curaj mica supărare pe care o simte, zise Philip.

— El ar fi în stare să facă orice ca să se împace cu tine.

— Asta e o copilărie de om isteric! La urma urmei ce-i pasă? Eu sint o persoană total lipsită de importanță și el se poate descurca perfect și fără tovărășia mea. Pe mine nu mă mai interesează Griffiths.

Ramsden îl socoti pe Philip aspru și rece. Făcu o pauză de câteva clipe privindu-l cu un aer perplex.

— Harry ar fi dat nu știu ce numai să nu fi avut de-a face cu femeia aceea.

— Serios? întrebă Philip.

Era foarte satisfăcut de faptul că poate vorbi atât de indiferent. Nimeni n-ar fi avut de unde ghici cât de tare îi bătea inima. Murea de nerăbdare să-l audă pe Ramsden continuînd.

— Bănuiesc că ție ți-a trecut de tot, nu?

— Mie? întrebă Philip. Bineînțeles.

Încetul cu încetul află povestea relațiilor dintre Mildred și Griffiths. O ascultă zîmbind, afectînd un calm care-l inducea total în eroare pe interlocutorul lui cam prostuț. *Weekend-ul* pe care-l petre-

cuse cu Griffiths la Oxford avusese darul de a-i aprinde și mai tare pasiunea lui Mildred, în loc să i-o stingă ; și când Griffiths plecă acasă, cu un sentiment cu totul neașteptat din partea ei, Mildred se hotărî să mai rămînă cîteva zile la Oxford pentru că fusese atît de fericită acolo. Simțea că nimic n-o poate determina să se întoarcă la Philip, care îi producea silă. Griffiths fu puțin uluit de vîlvătaia pe care o aprinsese, întrucît lui cele două zile petrecute cu ea la țară i se păruseră cam plictisitoare ; și el nu ținea deloc să transforme un episod amuzant într-o legătură obositoare. Mildred îi smulse fîgăduiala că-i va scrie, și cum Griffiths era un om cinstit și cumsecade, de o politete în-născută și dornic de a se face agreabil tuturor, cînd ajunse acasă îi scrisese lui Mildred o scrisoare lungă și încîntătoare. Ea îi răspunse cu un teanc de pagini — fraze pasionate dar stîngace, prost scrise și vulgare, pentru că nu avea de loc darul exprimării ; scrisoarea îl plictisi pe Griffiths și cînd a doua zi primi alta și a treia zi încă una, începu să i se pară că dragostea ei nu mai e măgulitoare ci de-a dreptul alarmantă. Nu-i răspunse, și Mildred îl bombardă cu telegrame întrebîndu-l dacă e bolnav și dacă a primit scrisorile ei ; îi spunea că tăcerea lui o îngrijorează cumplit. Griffiths se văzu silit să-i scrie dar căută să-și formuleze răspunsul cît mai neutru și degajat cu putință, fără să o jignească cumva ; o rugă din suflet să nu-i mai telegrafieze pentru că era greu să-i explice acest fapt mamei lui, o persoană de modă veche pentru care o telegramă reprezenta încă și acum un eveniment care te face să tremuri. Mildred îi răspunse cu poșta următoare că trebuie neapărat să-l vadă și-și anunță intenția de a amaneta diverse lucruri (Philip îi dăduse cadou de nuntă o trusă de toaletă

pe care putea obține opt lire) pentru a putea veni să locuiască în târgul situat la câțiva kilometri de satul în care tatăl lui își avea cabinetul. Această idee îl sperie pur și simplu pe Griffiths ; de data asta recurse el la firele de telegraf pentru a-i spune că în ruptul capului nu trebuie să facă una ca asta. Îi făgădui că o va anunța de îndată ce va veni la Londra și, la sosirea lui, constată că ea s-a și interesat de el la spitalul la care era angajat. Lucrul ăsta îi displăcu și când o văzu îi spuse lui Mildred că sub nici un cuvânt nu trebuie să mai dea pe acolo ; iar acum, după o despărțire de trei săptămîni își dădea seama că fără doar și poate fata îl plictisește ; se întreba cine-l pusese să-și bată capul cu ea și se hotărîse să rupă legătura de îndată ce va fi posibil. De felul lui avea oroare de certuri și nici nu vroia să îndurereze pe nimeni ; totodată însă, avea alte lucruri de făcut și era absolut decis să nu-i permită lui Mildred să se țină scai de el. Când o întâlnea, Griffiths se arăta simpatic, vesel, amuzant și afectuos ; inventa scuze verosimile pentru absența lui îndelungată ; dar, de fapt, se străduia din răputeri s-o evite. Când îl silea să-și dea întâlnire cu ea, el îi trimitea în ultimul moment o telegramă ca s-o amîne ; iar proprietăreasa lui (primele trei luni de la angajare nu trebuia să locuiască în spital ci într-o locuință proprie) avea ordin să spună că e plecat ori de cîte ori îl căuta Mildred. Mildred începu să-i atîină calea pe stradă și, întrucît își dădea seama că l-a așteptat ceasuri întregi să iasă din spital, Griffiths o consola cu cîteva cuvinte agreabile și prietenoase și pleca ca scăpat din pușcă sub cuvînt că are o treabă. Griffiths căpătă o abilitate deosebită de a se strecura pe furiș din spital. Odată, când se întoarse acasă la miezul nopții văzu o femeie stînd

în picioare lângă gardul curții și, bănuind despre cine e vorba, se duse la Ramsden și se rugă de el să-i improvizeze un culcuș ; a doua zi proprietăreasa îi spuse că Mildred a stat ceasuri întregi în prag plângînd de mama focului și că pînă la urmă ea s-a văzut silită să-i spună că dacă nu pleacă o să cheme polițaiul.

— Ascultă-mă pe mine, bătrîne, zise Ramsden, mulțumește-i lui Dumnezeu c-ai scăpat. Harry zice că dacă i-ar fi trecut măcar o clipă prin minte că tipa o să devină un asemenea crampon ar fi dat-o dracului de la bun început.

Philip încercă să și-o imagineze șezînd toată noaptea pe pragul acela. Parcă-i vedea fața cînd a ridicat privirea stinsă spre proprietăreasa care o izgonea.

— Mă întreb ce-o fi făcînd Mildred acum.

— A, slavă Domnului, și-a găsit o slujbă undeva și asta o mai strînge de pe drumuri.

Ultimul lucru pe care-l află cam pe la sfîrșitul semestrului de primăvară era că în cele din urmă politetea lui Griffiths fusese măcinată complet de exasperarea acestei urmăriri neîncetate. Îi spusese lui Mildred că el s-a săturat pînă în gît de atîta pisălogeală și că ar face mai bine să se care de acolo și să nu-i mai bată capul.

— Altcceva ce putea să facă? zise Ramsden. Începuse să se îngroașe rău gluma.

— Va să zică totul s-a sfîrșit ? întrebă Philip.

— A, n-a mai văzut-o de zece zile. Știi, Harry e grozav în felul cum izbutește să se descotorosească de cunoștințe. Asta a fost cea mai grea bătălie pe care a trebuit s-o dea în viața lui, dar pînă la urmă tot a ieșit el basma curată.

Apoi Philip nu mai auzi nimic despre Mildred. Se topise în imensa masă anonimă a populației londoneze.

Capitolul LXXXI

La începutul semestrului de iarnă Philip căpătă un post de extern la un dispensar. Erau trei medici secundari care veneau cu schimbul de câteva ori pe săptămână să se ocupe de pacienți și Philip se înscrise la doctorul Tyrell, care se bucura de multă simpatie în rîndul studenților, așa că aceștia se băteau să lucreze cu el. Era un bărbat înalt și subțirel de vreo treizeci și cinci de ani, cu un cap foarte mic, cu părul roșu tuns scurt și cu ochi albaștri bulbucați; obrații îi erau stacojii. Vorbea frumos, cu un glas plăcut, era mare amator de glume ușoare și se purta agreabil cu toată lumea. Era un om de succes, avea o clientelă imensă și perspectiva de a fi ridicat la rangul de cavaler. Din obișnuința relațiilor cu studenții și cu săracii, căpătase un aer protector, iar practica îndelungată în tratarea bolnavilor îi dădea condescendența joțială a omului sănătos care pentru unii doctori devine un fel de deformare profesională. Îi făcea pe pacienți să se simtă ca niște elevi în fața unui profesor bonom; boala nu era decît o mică pozna absurdă care putea doar să te amuze și nicidecum să te supere.

Studenților li se cerea să vină zilnic la dispensar să vadă bolnavii și să obțină de la ei cît mai multe

din datele necesare anamnezei; dar în zilele în care făceau de serviciu, îndatoririle lor erau ceva mai precise. Pe vremea aceea dispensarul spitalului Sf. Luca avea trei camere care comunicau între ele și o sală de așteptare imensă și întuneccasă cu stâlpi masivi și bănci lungi de lemn. Aici așteptau pacienții după ce căpătau la prînz bonuri de consultații, ținînd în mînă sticle și borcănășe pentru alifii, și stăteau în șiruri lungi, unii murdari și zdrențăroși, alții îmbrăcați destul de decent, așezați în întunecimea acelei camere — bărbați și femei de toate vîrstele și chiar și copii — alcătuiau un tablou straniu, deprimant. Îți aminteau de gravurile amare ale lui Daumier¹. Toate încăperile erau vopsite la fel — într-un roz pal cu o dungă castanie; miroseau puternic a dezinfectant, care către seară se amesteca din ce în ce mai tare cu duhoarea ordinară a trupurilor omenești. Prima cameră era cea mai mare și în mijlocul ei se aflau o masă și un scaun de birou pentru medic; de ambele părți ale ei se aflau două măsuțe ceva mai joase; la una din ele stătea internul, iar la cealaltă externul care scria „condica“ în ziua respectivă. Era un registru imens în care se treceau numele, vîrsta, sexul, profesia pacientului și diagnosticul bolii de care suferea.

La unu și jumătate venea internul, suna clopoțelul și spunea omului de serviciu să-i introducă pe pacienții mai vechi. Aceștia erau întotdeauna foarte numeroși iar internul trebuia să-i examineze pe cît mai mulți dintre ei pînă cînd venea doctorul Tyrell la ora două. Internul cu care lucra Philip era un omuleț sclivisit și extrem de conștient de im-

¹ *Honoré Daumier* (1808—1879), pictor și gravor realist francez.

CAPITOLUL

portanța propriei lui persoane ; se purta condescendent cu externii și își manifesta deschis resentimentul față de familiaritățile studenților mai vîrstnici care fuseseră contemporani cu el și nu-l tratau cu tot respectul pe care socotea el că-l reclamă actuala lui situație. Începea să dea consultații ajutat de un extern. Pacienții intrau șuvoi. Întii veneau bărbații. Cei mai mulți sufereau de bronșită cronică — „o tuse afurisită și seacă“ ; unul se ducea la intern iar celălalt la extern, înmînîndu-le bonurile de intrare ; dacă le mergea mai bine se scria pe ele : „Continuă tratamentul paisprezece zile“ și ei plecau la farmacie cu sticlele sau borcănășele ca să primească doctoria prescrisă pe încă două săptămîni. Unii dintre pacienții în tratament rămîneau mai la urmă ca să poată fi examinați chiar de medicul secundar, ceea ce însă nu izbuteau decît rare ori să obțină ; doar trei-patru căpătau această favoare, dacă starea lor părea să necesite atenția medicului.

Doctorul Tyrell intra cu mișcări repezite și cu un aer vioi și degajat. Îți amintea oarecum de un clown care dă buzna în arena circului strigînd : „Uite, ne-am întors“. Maniera lui părea să spună : „Ce mai sînt și năzbîtiile astea cu boala ? Lasă că te fac eu sănătos cît ai bate din palme“. Se așeza pe scaun, întreba dacă îl așteaptă cîțiva pacienți mai vechi, îi trecea repede în revistă privindu-i cu ochi pătrunzători și, în timp ce discuta despre simptomele lor, mai trîntea cîte o glumă (de care toți externii făceau un haz nebun) adresînd-o internului care rîdea și el din toată inima, deși avea aerul că e o obrăznicie din partea externilor să facă și ei haz ; apoi, doctorul Tyrell spunea că ziua e frumoasă, ori călduroasă și suna ca să vină ușierul cu pacienții noi.

Aceștia intrau pe rînd și se apropiau de masa la care era așezat doctorul Tyrell. Erau oameni bătrîni, și tineri, și între două vîrste, majoritatea muncitori — docheri, camionagii, lucrători din fabrici, canagii ; dar unii, îmbrăcați curățel, făceau parte dintr-o categorie evident superioară, vînzători din magazine, funcționari comerciali și alții asemenea. Pe aceștia, doctorul Tyrell îi privea bănuitor. Uneori purtau haine jerpelite ca să poată pretinde că sînt săraci ; dar ochiul lui era destul de ager ca să împiedice ceea ce considera el o înșelătorie și din cînd în cînd refuza să dea consultații oamenilor despre care socotea că ar putea foarte bine să plătească pentru asistența medicală. Femeile se făceau cel mai rău vinovate de asemenea fapte și prefăcătoria lor era și mai stingace. Unele își puneau o pelerină și o fustă zdrențăroasă dar uitau să-și scoată inelele de pe degete.

— Dacă-ți dă mîna să porți bijuterii, înseamnă că-ți dă mîna să plătești și un doctor. Spitalul e o instituție filantropică, zicea doctorul Tyrell.

Și cu asta îi înapoia bonul de ordine și striga să intre pacientul următor.

— Bine, dar am și eu bon de consultație.

— Puțin îmi pasă de bonul dumitale. Du-te de aici. Nu ți-e îngăduit să vii aici și să răpești timpul necesar celor care sînt cu adevărat săraci.

Pacienta se retrăgea morocănoasă și cu un aer încruntat.

— Probabil că o să scrie o scrisoare la ziar despre gravele greșeli săvîrșite în administrația spitalelor londoneze, spunea doctorul Tyrell zîbind, luînd în mînă bonul următor și aruncîndu-i pacientului o privire pătrunzătoare.

Cei mai mulți dintre bolnavi aveau impresia că spitalul e o instituție de stat pentru care plăteau

o cotă din impozitele lor și deci asistența medicală li se părea un drept pe care-l puteau reclama. Ei își închipuiau că doctorul care le acordă timpul său e plătit foarte gras.

Doctorul Tyrell îi dădea fiecărui extern să examineze câte un caz. Externii își duceau pacienții într-o cameră alăturată — erau mai multe camere mici și în fiecare se găsea o canapea capitonată cu stofă neagră de păr de cal ; puneau pacienților tot felul de întrebări, îi ascultau la plămîni, bătăile inimii, le palpau ficatul, notau observațiile lor pe fișa medicală, își formau în minte o idee oarecare despre diagnostic și apoi îl așteptau pe doctorul Tyrell să vină acolo. Doctorul venea urmat de un mic grup de studenți, după ce termina de examinat pacienții masculini și fiecare extern citea cu glas tare anamneza. Doctorul îi mai puneă cîteva întrebări și apoi îl examina și el pe bolnav. Dacă era ceva interesant pentru auscultație, studenții puneau și ei stetoscopul ; așa se întîmpla că puteai vedea cîte un bolnav cu cîte două-trei stetoscoape pe piept și tot atîtea pe spate, în timp ce alți studenți așteptau nerăbdători să-l asculte și ei. Pacientul stătea în mijlocul lor puțin stînjnit dar și încîntat într-o oarecare măsură că se află în centrul atenției, asculta și el fără să înțeleagă mare lucru. În timp ce doctorul Tyrell discuta volubil cazul, unii studenți aplicau din nou stetoscopul pentru a recunoaște foșnetul sau crepitația descrise de doctor, iar apoi pacientului i se spunea să se îmbrace.

După ce se termina examinarea diferitelor cazuri, doctorul Tyrell se întorcea în sala mare și se așeza din nou la masa lui. Îl întreba pe studentul care se întîmpla să stea mai aproape de el ce i-ar

prescrie pacientului pe care tocmai l-a examinat. Studentul pomenea o doctorie sau alta.

— Serios ? comenta doctorul Tyrell. Ei, în orice caz, asta ar fi un lucru destul de original. Dar mă tem că trebuie să chibzuim mai bine.

Glumele lui îi făceau întotdeauna pe studenți să rîdă, și clipind amuzat de propriul său umor scînteietor, doctorul prescria alt medicament decît propusese studentul. Cînd erau două cazuri identice și studentul propunea tratamentul prescris de doctor pentru cel dintîi, doctorul Tyrell își punea la contribuție toată inventivitatea pentru a născoci altceva. Uneori, știind că la farmacie oficianții muncesc pînă cad din picioare și preferă să le dea bolnavilor doctoriile gata preparate, rețetele bune ale spitalului pe care o experiență îndelungată le dovedise atît de utile, se distra scriind o prescripție cît mai complicată.

— Ia să-i dăm noi ceva de făcut farmacistului. Dacă recomandăm *mist : alb*¹, o să-și piardă complet calificarea.

Studenții rîdeau și doctorul își rotea privirile asupra lor savurînd efectul glumei lui. Apoi suna și cînd ușierul băga capul pe ușă îi spunea :

— Adu, te rog, femeile bătrîne.

Se lăsa pe speteaza scaunului și sporovăia cu internul în timp ce ușierul mîna înăuntru bolnavele mai vîrstnice. Intrau șiruri de celibatate anemice cu breton și cu buzele palide, care nu puteau mistui hrana proastă și insuficientă ; cucoane vîrstnice, grase sau slabe, îmbătrînite înainte de vreme pentru că născuseră mulți copii, unele chinuite toată iarna de tuse ; femei care su-

¹ Prescurtarea de la *mistura alba* (lat.) mixtură albă, emulsie de opiu, prescrisă pe vremuri ca sedativ.

fereau ba de cutare, ba de cutare. Doctorul Tyrell și cu internul le treceau în revistă cît ai bate din palme. Timpul se scurgea repede și aerul din sala de consultații era din ce în ce mai apăsător. Doctorul se uita la ceas.

— Sînt multe paciente noi astăzi ? întreba el.

— Mă tem că da, zicea internul.

— Ei, ar fi cazul să le primim înăuntru. Contînuî dumneata că bătrînele.

Intrau. La bărbați cele mai obișnuite tulburări se datorau abuzului de alcool, dar la femei pricina era hrana proastă. Pe la ora șase terminau. Philip, istovit de atîta stat în picioare, sufocat de aerul rău și de eforturile făcute, pornea cu ceilalți externi către Școala de medicină unde luau ceaiul. Munca aceasta i se părea pasionantă. Vedea acolo omenirea sub forma ei cea mai crudă, ca un material pe care-l prelucra artistul ; și Philip simțea un fior ciudat cînd îi trecea prin minte că joacă rolul sculptorului și că pacienții sînt ca lutul în mîinile lui. Dînd amuzat din umeri își amintea de viața lui de la Paris, absorbită de culori, tonuri, valorație și cîte altele, cu scopul de a produce lucruri frumoase ; contactul direct cu oamenii îi dădea un fior al puterii pe care nu-l cunoscuse pînă atunci. Era veșnic palpitant să le privească fețele și să-i audă vorbind ; fiecare din ei venea cu particularitățile lui, unii tîrîndu-și urît picioarele, alții cu un mers puțin împiedicat, unii cu pași greoi și înceți, alții călcînd timid. Adeseori le puteai ghici meseria după înfățișare. Învățați cum să le adresezi întrebările ca să fie bine înțelese, descopereai în care privință mint mai toți și cum trebuie să-ți conduci ancheta ca să poți să smulgi totuși adevărul de la ei. Vedeai modurile diferite în care priveau oamenii aceleași lucruri. Diagnos-

ticul unei boli grave era primit de unii zîmbind sau glumind, iar de alții cu o disperare mută. Philip constată că e mai puțin timid cu acești oameni decît fusese vreodată cu alții ; avea multă înțelegere pentru ei sau mai bine zis se simțea apropiat de ei, pentru că înțelegerea sugerează oarecum condescendență sau compătimire. Vedea că izbuște să-i liniștească și după ce i se dădea un caz pentru a descoperi tot ce poate în privința lui, i se părea că pacientul își încredințează fără teamă soarta în mîinile lui.

„Poate — gîndea el zîmbind — poate că sînt născut să fiu medic. Ar fi nostim să fi nimerit în sfîrșit singurul lucru pentru care sînt cu adevărat făcut.“

Lui Philip i se părea că dintre toți externii numai el observă interesul de-a dreptul dramatic pe care-l prezentau aceste după-amieze. Pentru ceilalți externi bărbații și femeile care veneau erau niște simple cazuri medicale, bune dacă erau complicate, și plictisitoare dacă erau simple ; ei auzeau crepitațiile la auscultație și se minunau de un ficat mărit peste măsură ; un sunet neașteptat în plămîni le oferea un subiect de conversație. Philip însă găsea mult mai mult în aceste lucruri. Pe el îl interesa pur și simplu să-i privească pe oameni, îl interesau forma capetelor și mîinilor lor, privirea din ochii lor sau lungimea nasului. În încăperea aceea vedea natura umană luată prin surprindere și adeseori masca obiceiurilor și convențiilor era smulsă brutal, dezgolindu-le sufletul în fața ochilor tăi. Uneori erai întîmpinat cu un stoicism innăscut, care te mișca profund. Odată, Philip dădu o consultație unui mitocan analfabet și-i spuse că e un caz fără speranță ; și cu toate că el însuși se știa în stare să se stăpînească, se

minună de instinctul admirabil care-l făcea pe individul acela să țină capul sus în fața străinilor. Dar oare omul se putea dovedi la fel de viteaz și când rămânea singur, față în față cu sufletul lui, sau atunci se lăsa doborât de disperare? Uneori era vorba de o adevărată tragedie. Odată, o femeie tinăra își adusese la consultație sora, o fată de optsprezece ani, cu trăsături delicate și cu ochi mari albaștri, cu un păr blond care scînteia ca aurul cînd îl atingeau o clipă razele soarelui de toamnă și cu o piele de o frumusețe uluitoare. Toți studenții își îndreptară privirile zîmbitoare spre ea. Rar li se întîmpla să vadă o fată frumoasă în încăperile acestea triste. Sora mai mare făcu istoricul familiei — tatăl și mama muriseră de oftică și tot din aceeași pricină îi muriseră o soră și un frate și numai ele două rămăseseră în viață. De o vreme încoace sora mai mică tușea, și slăbea văzînd cu ochii. Fata își scoase bluza, și văzură pielea de pe gitul ei albă ca laptele. Doctorul Tyrell o examină calm, cu obișnuita sa metodă rapidă; le spuse la vreo doi dintre externi să pună stetoscopul într-un loc pe care-l indica el cu degetul; apoi o lăsă pe fată să se îmbrace. Sora ei stătea puțin mai la o parte și i se adresă doctorului cu glas scăzut ca să n-o audă fata. Glasul îi tremura de frică.

— Domnule doctor, sper că nu e și ea bolnavă?

— Ba mă tem că în privința asta nu încape nici o îndoială.

— Vai, și ea e ultima! Dacă se duce și ea rămîn singură pe lume!

Începu să plîngă în timp ce doctorul o cerceta cu un aer grav; în mintea lui își spunea că și ea e tip de ftizică și n-o să apuce bătrînețile. Cea tinăra se întoarse și o văzu pe soră-sa cu ochii

în lacrimi. Înțelese imediat de ce. Culoarea îi dispăru de pe chipul ei frumos și boabe mari de lacrimi i se prelinseră pe obraji. Stătură amîndouă acolo cîteva minute plîngînd fără o vorbă, iar apoi, cea mai mare, uitînd de mulțimea indiferentă care le privea, se duse la soră-sa, o luă în brațe și o legănă cu blîndețe de parcă ar fi fost un copil.

După plecarea lor un student întrebă :

— Domnule doctor, cit credeți că mai are de trăit ?

Doctorul Tyrell dădu din umeri.

— Fratele și sora ei au murit la trei luni de la apariția primelor simptome. Cu ea o să fie la fel. Dacă ar fi niște bogătași s-ar mai putea face ceva, dar oamenilor ăstora nu poți să le spui să se ducă la St. Moritz. Pentru ei nu e nimic de făcut.

Odată, un bărbat voinic și în toată puterea bărbăției veni la consultație pentru că-l supăra un junghi persistent și doctorul său de la asigurări sociale nu izbutea să-i aducă nici o ușurare; și verdictul în cazul lui era tot moartea, nu moartea aceea inevitabilă care te îngrozea, deși cu ideea ei te deprindeai întrucît știința era neputincioasă în fața ei, ci moartea care se dovedea inevitabilă pentru că omul era o mică roțiță din mașinăria imensă a unei civilizații complexe și n-avea mai multă putere decît un automat pentru a modifica situația. Singura lui șansă o reprezenta odihna totală. Doctorul însă nu era omul care să ceară imposibilul.

— Ar trebui să-ți găsești o slujbă mult mai ușoară.

— În branșa mea nu e slujbe ușoare.

— Mde, dacă continui tot așa ai să mori cu zile. Ești foarte bolnav.

— Adică ce, o să mor ?

— N-aş zice asta, dar cu siguranţă că nu eşti potrivit pentru o muncă grea.

— Dacă nu muncesc cine o să-mi țină nevasta şi copiii ?

Doctorul Tyrell dădu din umeri. De sute de ori fusese pus în faţa aceleiaşi dileme. N-avea prea mult timp la dispoziţie, pentru că mai aşteptau mulţi pacienţi.

— Mă rog, îţi dau o doctorie şi poţi să revii peste o săptămână să-mi spui cum îţi mai e.

Bărbatul îşi luă fişa pe care era scrisă reţeta inutilă şi ieşi. Doctorul putea să-i spună orice vroia, că doar el nu se simţea aşa de rău încât să nu poată munci mai departe. Avea o slujbă bună şi nu-i dădea mâna s-o lase baltă.

— Nu-i dau mai mult de un an de viaţă, zise doctorul Tyrell.

Uneori asistau şi la scene comice. Din când în când se mai ivea câte un licăr de umor specific mahalalelor londoneze sau se întâmpla ca vreo bătrinică — un personaj pe care lui Dickens i-ar fi plăcut să-l descrie — să-i amuze cu flecăreala ei caraghioasă. O dată, veni o femeie care făcea parte din trupa de balet a unui celebru music-hol. Părea să aibă vreo cincizeci de ani dar când îşi spuse vârsta declară doar douăzeci şi opt. Era vopsită exagerat şi ochii ei mari negri le aruncau studenţilor priviri languroase, neruşinate; zîmbetele ei ispititoare erau groaznic de ordinare. Manifesta o încredere în sine nedezminţită şi se purtă cu doctorul Tyrell — care se distra copios — cu o familiaritate degajată de parcă ar fi avut de-a face cu un admirator ameţit de băutură. Suferea de o bronşită cronică şi-i spuse doctorului că o împiedică în exercitarea profesiei.

— Să fiu a dracului dacă știu din ce mi se trage, că eu în viața mea n-am zăcut niciodată la pat, nici măcar o zi. De asta vă dați seama la moment dacă vă uitați la mine.

Își dădu ochii peste cap și-i cuprinse pe studenți într-o rotire a genelor ei încărcate de rimel, fulgerându-i cu zîmbetul dinților ei îngălbeniți. Vorbea cu un accent suburban deși făcea pe rafinată, așa că fiecare cuvînt al ei era de un comic irezistibil.

— Asta e o tuse dintr-acelea care te ține toată iarna, răspunse cu multă gravitate doctorul Tyrell. Multe femei între două vîrste suferă de această boală.

— Ei, dă-o-ncolo ! Frumos mai vorbești cu cucoanele. Pînă acum încă nu i-a trăsнит nimănui prin cap să-mi spună că sînt o femeie între două vîrste.

Făcu ochii mari ținînd capul aplecat într-o parte și-l privi cu o cochetărie greu de descris.

— Țsta este dezavantajul profesiei noastre, zise doctorul. Uneori ne împiedică să fim galanți.

Femeia luă rețeta și-l învăluî într-un ultim zîmbet voluptos.

— Scumpule, sper că o să vii să mă vezi dansînd, nu ?

— Fără doar și poate.

Sună să între pacientul următor.

— Vă mulțumesc domnilor că ați rămas aici ca să mă ocrotiți.

Însă impresia generală nu era nici tragică, nici comică. Nu-ți venea ușor s-o descrii. Era multiplă și variată ; erau lacrimi și rîsete, fericire și durere ; erau lucruri plictisitoare, sau interesante, sau indifferente. Depinde de cum le vedeai ; era tumultos și pasionant, era grav, era trist și comic ; era

banal ; era simplu și totuși complex ; bucuria era prezentă, deopotrivă cu disperarea ; dragostea mamelor pentru copiii lor și a bărbaților pentru femei ; poftele se trăiau prin încăperile acelea cu picioare de plumb, pedepsindu-i pe vinovați și pe nevinovați, pe soțiile neputincioase și pe copiii nenorociți ; băutura puneă gheara pe bărbați și pe femei și le storcea inexorabilă birul ; în încăperile acelea ofta moartea ; tot acolo diagnostica și începutul vieții care o umplea pe câte o biată fetișcană de spaimă și rușine. Acolo nu exista binele și răul. Erau doar adevăruri. Era viața.

Capitolul LXXXII

Către sfârșitul anului, când Philip își încheia cele trei luni ale stagiului de externat la dispensar, primi o scrisoare de la Lawson care se afla în momentul acela la Paris.

„*Dragă Philip,*

Cronshaw e la Londra și s-ar bucura să te vadă. Locuiește în Soho. Adresa lui e strada Hyde numărul patruzeci și trei. Nu știu exact unde vine dar bănuiesc că ai s-o găsești tu. Fii băiat bun și i puțină grijă de el. Îl urmărește un ghinion cumplit. O să-ți povestească el ce face. Aici lucrurile se desfășoară ca de obicei. Nimic nu pare să se fi schimbat de la plecarea ta. S-a întors Clutton, dar a devenit de-a dreptul imposibil. S-a certat cu toată lumea. După câte îmi pot da eu seama n-are un sfanț în buzunar, stă într-un mîc

atelier lângă Jardin des Plantes¹ dar nu dă voie nimănui să-i vadă lucrările. Nu apare deloc pe nicăieri, așa că nici nu știm ce face. Se prea poate să fie un geniu, dar pe de altă parte se poate tot așa de bine să se fi scrîntit. A propoz, deunăzi m-am întîlnit nas în nas cu Flanagan. Tocmai îi arăta doamnei Flanagan Cartierul Latin. S-a lăsat de artă și acum s-a apucat de comerț. Face comerț cu pâine. Face negustorie pe la iarmaroace. Am impresia că se scaldă în gologani. Doamna Flanagan e foarte drăguță și mă străduiesc să-i fac portretul. Tu cît i-ai cere dacă ai fi în locul meu? Nu vreau să-l sperii, dar pe de altă parte nici n-aș vrea să fiu așa de neghiob încît să le cer numai o sută cincizeci de lire dacă ei sînt dispuși să-mi dea trei sute.

Al tău din totdeauna

Frederick Lawson“

Philip îi scrisese lui Cronshaw și primi drept răspuns următoarea scrisoare așternută pe o jumătate de hîrtie de concept și pusă într-un plic subțire de o murdărie care nu se putea explica prin simpla manipulare în cadrul expediției poștale :

„Dragă Carey,

Firește că-mi amintesc foarte bine de dumneata. Am impresia că am jucat un rol oarecare în salvarea dumitale din Mlaștina disperării în care mă aflu eu afundat fără nădejde de scăpare. O să mă bucur să te văd. Sînt străin într-un oraș străin și primesc numai ghionturi și palme din partea burtă-verzimii. O să-mi facă plăcere să stăm de vorbă despre Paris. Nu te poftesc să vii la mine

¹ Grădina botanică și zoologică din Paris.

întrucît locuința mea nu are strălucirea necesară pentru reeepția unei reprezentant eminent al profesiunii domnului Purgon¹, dar în orice seară între șapte și opt o să mă găsești luînd o masă modestă la un restaurant din strada Dean, intitulat «Au bon plaisir».

*Al duminică,
J. Cronshaw*

Philip îl căută chiar în ziua în care primi scrisoarea. Restaurantul, care consta de fapt dintr-o singură cămăruță, era cit se poate de ordinar, iar Cronshaw părea să fie singurul client al localului. Ședea în colțul cel mai ferit de curent și purta același palton jerpelit, fără de care Philip nu-l văzuse niciodată, și cu gambeta lui veche pe cap.

— Vin aici pentru că pot mânca singur, îi zise el. Patronilor nu le merge deloc bine; singurii lor clienți sînt niște dame ordinare și vreo doi chelneri rămași fără slujbă; sînt pe punctul de a închide localul și mîncarea e execrabilă. Dar situația lor financiară nenorocită este un avantaj pentru mine.

Cronshaw avea în față un pahar de absint. Nu se mai văzuseră de aproape trei ani și Philip fu șocat de înfățișarea lui atît de schimbată. Fusese un bărbat destul de corpulent dar acum era galben, uscat și veștejit. Pielea de pe gît îi atîrna făcînd înenumărate crețuri; hainele curgeau de pe el de parcă nici n-ar fi fost ale lui. Iar gulerul rămas cu trei sau patru numere mai mare contribuia și mai mult la înfățișarea aceasta neîngrijită. Îi tre-

¹ Unul dintre medicii ridiculizați de Molière (1622—1673), în comedia *Bolnavul închipuit*.

murau tot timpul mâinile. Philip își aminti de scri-soarea aceea în care literele diforme și neregulate se împrăștiu aiurea pe hîrtie. Se vedea de la o poștă că Cronshaw e foarte bolnav.

— Mănînc puțin în ultima vreme, îi zise el. Dimineata mi-e tare greață. Acum la cină mănînc puțină supă și pe urmă am să iau o bucăică de brînză.

Fără să vrea, Philip se uita la păhărelul de absint și Cronshaw, dîndu-și seama de asta, îi aruncă privirea enigmatică și ironică cu care respingea sfaturile și reproșurile înțelepte.

— Mi-ai pus diagnosticul și socoți că fac o mare greșeală bînd absint.

— E evident că ați făcut o ciroză a ficatului, zise Philip.

— Da, e evident.

Îl privi pe Philip în chipul acela care pe vremuri avea puterea de a-l face să se simtă un om incredibil de limitat. Parcă scotea în evidență faptul că gîndurile lui sînt de o banalitate supărătoare ; și odată ce ai căzut de acord cu ceea ce este banal și e pe buzele tuturor, parcă mai rămîne ceva de spus ? Philip schimbă subiectul.

— Cînd vă întoarceți la Paris ?

— Nu mă întorc la Paris. O să mor curînd.

Pînă și naturalețea cu care rosti aceste vorbe îl șocă pe Philip. Îi trecură prin minte o mulțime de lucruri pe care ar fi vrut să le spună, dar toate i se părură inutile. Știa că Cronshaw nu mai are mult de trăit.

— Atunci vă stabiliți la Londra ? întrebă el cu glas nesigur.

— Ce e Londra pentru mine ? Sînt ca un pește pe uscat. Mă plimb pe străzile aglomerate, oamenii

mă îmbrîncesc și parcă aș umbla printr-un oraș mort. Am simțit că nu pot să mor la Paris. Vroiam să mor printre cei din neamul meu. Nu știu ce instinct tainic m-a împins încoace acum cînd se apropie sfîrșitul.

Philip știa de femeia cu care trăise Cronshaw și de cei doi copii nespălați, dar Cronshaw nu-i pomenise niciodată de ei și nu-i plăcea să atingă acest subiect. Philip se întrebă ce s-o fi întîmplat cu familia lui Cronshaw.

— Nu înțeleg de ce tot vorbiți despre moarte, zise el.

— Acum vreo doi ani, într-o iarnă, am avut pneumonie și doctorii mi-au spus că numai un miracol m-a salvat. S-ar părea că sînt foarte expus s-o fac din nou și de data asta n-o să mai pot scăpa.

— Vai de mine ce copilării ! Doar nu sînteți chiar așa bolnav. Numai că trebuie să vă păziți. De ce nu vă lăsați de băutură ?

— Pentru că n-am chef. Nu contează ce face un om, dacă el e dispus să tragă consecințele. Ei bine, eu unul sînt gata să sufăr consecințele. Dumneata vorbești foarte ușor că aș putea să mă las de băutură, dar ăsta e singurul lucru care mi-a mai rămas. Ce crezi că ar mai fi viața pentru mine fără un păhărel ? Poți dumneata să înțelegi fericirea pe care o sorb eu din absintul meu ? După asta tinjesc ; și cînd beau îi savurez fiecare picătură și după aceea îmi simt sufletul plutind într-o fericire inefabilă. Pe dumneata te dezgustă. Ești puritan și în adîncul inimii disprețuiești plăcerile simțurilor. Plăcerile simțurilor sînt cele mai violente și cele mai desăvîrșite. Sînt un

om căruia Dumnezeu i-a hărăzit acuitatea simțurilor și eu le-am lăsat friu liber, din toată inima. Acum trebuie să trag ponoasele și sînt gata s-o fac.

Philip îl privi un timp cu atenție.

— Și nu vi-e deloc frică ?

Cronshaw întirzie cu răspunsul. Parcă stătea să chibzuiască.

— Ba uneori da, cînd sînt singur. Se uită la Philip. Crezi că e o condamnare ? Greșești. Nu sînt înspăimîntat de teama mea. E o nebulie argumentul acela creștin că trebuie să trăiești tot timpul avînd moartea prezentă în minte. Singurul chip în care poți trăi este să uiți că o să mori. Moartea e total lipsită de importanță. Teamă de moarte n-ar trebui să influențeze absolut nici o acțiune a unui om înțelept. Știu că am să mor chinîndu-mă să-mi trag răsufierea și știu că o să-mi fie groaznic de frică, știu că n-am să mă pot împiedica să regret amarnic viața care m-a adus într-o asemenea situație ; dar eu resping acest regret și nu vreau să recunosc că e al meu. Acum, că sînt slab, bătrîn, bolnav, sărac, muribund și totuși îmi țin încă sufletul în mînă și nu regret nimic.

— Vă aduceți aminte de covorul persan pe care mi l-ați dat ? întrebă Philip.

Fața lui Cronshaw se luminează încet de zîmbetul de pe vremuri.

— Ți-am spus că o să-ți dea răspunsul la întrebare cînd m-ai pus să-ți spun care e sensul vieții. Ei, ai găsit răspunsul ?

— Nu, zîmbi Philip. Nu vreți să mi-l dați ?

— Nu, asta nu pot s-o fac. Răspunsul n-are absolut nici o valoare dacă nu-l descoperi singur.

Capitolul LXXXIII

Cronshaw își publica poeziile. Prietenii îl îmboldeau de ani de zile s-o facă, dar lenea îl împiedica să întreprindă demersurile necesare. El răspunsese întotdeauna îndemnurilor lor spunându-le că în Anglia dragostea pentru poezie a murit. Scoteai o carte care te costase ani și ani de gânduri și de trudă ; i se acordau două sau trei rînduri disprețuitoare într-o recenzie, alături de un noian de volume similare, se vindeau douăzeci sau treizeci de exemplare, iar restul ediției se dădea la topit. Dorința de a deveni celebru i se stinsese de mult. Nu era decît o iluzie la fel ca oricare alta. Dar unul dintre prieteni luase asupra lui chestiunea. Era un literat, pe nume Leonard Upjohn, pe care Philip îl întîlnise de vreo două ori stînd de vorbă cu Cronshaw prin cafenelele din Cartierul Latin. În Anglia se bucura de o frumoasă reputație de critic și era exponentul recunoscut al literaturii franceze moderne în această țară. Stătuse multă vreme în Franța printre oamenii care transformaseră *Mercur de France* în revista cea mai animată a epocii și, prin metoda foarte simplă de a exprima în englezește punctul de vedere al acestora, își cîștigase în Anglia faima originalității. Philip citise cîteva articole de-ale lui. Își alcătuisese un stil propriu printr-o imitație servilă a lui Sir Thomas Browne¹ ; folosea fraze complicate, cu un echilibru foarte căutat și cuvinte strălucitoare de modă veche ; toate acestea dădeau o individualitate deosebită scrisului său. Leonard Upjohn îl convinsese pe Cronshaw să-i predea lui

¹ Cărturar englez (1605—1682) ; a scris lucrări livrești și pedante, într-un stil pe alocuri maestuos.

toate poeziile și constatase că sînt îndestulătoare pentru a forma un volum de proporții rezonabile. Îi făgăduise să-și folosească toată autoritatea pe care o putea exercita asupra editorilor. Cronshaw avea mare nevoie de bani. De cînd cu boala îi venea tot mai greu să lucreze cu temei ; abia izbutea să cîștige bani de băutură ; iar cînd Upjohn îi scrisese că un editor sau altul, deși îi admiră poeziile, nu socoate că merită să le publice, lui Cronshaw începuse să i se stîrnească interesul pentru această problemă. Îi scrisese lui Upjohn și-i explică marea lui nevoie de bani îndemnîndu-l să facă eforturi mai susținute. Acum, că i se apropia sfîrșitul, vroia să lase în urma lui o carte publicată și în străfundul inimii simțea că a creat poezii de bună calitate. Se aștepta să producă o explozie în lume, ca un astru nou. Gestul de a păstra pentru sine toată viața aceste comori de frumusețe și de a le da cu dispreț lumii cînd își lua rămas bun de la ea și nu mai avea ce să facă cu ele i se părea elegant.

Hotărîrea lui de a veni în Anglia avusese drept cauză imediată o scrisoare a lui Upjohn care-l anunța că un editor a acceptat să-i tipărească poeziile. Făcînd o adevărată minune cu puterea lui de persuasiune, Upjohn îl convinsese pe editor să-i plătească lui Cronshaw un avans de zece lire asupra drepturilor de autor.

— Bagă de seamă, ăsta-i un avans asupra drepturilor de autor, îi spuse Cronshaw lui Philip. Milton a primit doar zece lire în total.

Upjohn îi promisese să-i facă o recenzie semnată chiar de el și să-i solicite și pe alți recenzenți să scrie favorabil despre carte. Cronshaw vroia să pară că privește detașat toată chestiunea, dar se vedea de la o poștă că e încîntat la gîndul senzației pe care avea s-o producă.

Într-o zi Philip se aranjă în așa fel ca să ia cina la birtul prăpădit unde se încăpățina Cronshaw să mănince, dar poetul nu-și făcu apariția. Philip află că n-a mai dat pe acolo de trei zile. Îmbucă repede ceva și se duse la adresa de unde primise prima scrisoare de la Cronshaw. Îi fu destul de greu să găsească strada Hyde. Era o adunătură de case mizerabile cu nenumărate ferestre sparte și reparate stîngaci cu bucăți de ziare franțuzești; ușile nu mai fuseseră vopsite de ani de zile. La parterul clădirilor erau prăvălioare murdare, spălătorii, ateliere ale unor cîrpaci și papetării. În mijlocul străzii se jucau niște copii zdrențăroși iar un flașnetar cînta o melodie vulgară. Philip bătu la ușa casei lui Cronshaw (jos era o prăvălioară cu zaharicale ieftine) și îi deschise o franțuzoaică bătrînă încinsă cu un șorț murdar. Philip întrebă dacă domnul Cronshaw e acasă.

— A, da, e un englez care stă la mansardă, în camera din fund. Nu știu dacă e acasă. Dacă ai nevoie de el ar fi bine să te duci sus să vezi.

Scara era slab luminată, de un bec de gaz. Toată casa mirosea de-ți muta nasul din loc. În timp ce urca, o femeie ieși dintr-o încăpere de la etajul întîii, îl privi bănuitoare, dar nu zise nimic. La ultimul palier erau trei uși. Philip bătu la una din ele și repetă bătaia, dar tot nu primi nici un răspuns. Apăsă pe clanță, dar ușa era încuiată. Bătu alături dar nici aici nu primi nici un răspuns. Apăsă și pe clanța asta. Ușa se deschise. În cameră era întuneric.

— Cine e?

Recunoscui glasul lui Cronshaw.

— Carey. Pot să intru?

Nu primi nici un răspuns. Intră. Fereastră era închisă și mirosul dinăuntru te făcea pur și simplu

să leșini. De la felinarul de afară pătrundea înăuntru un pic de lumină și Philip văzu că a intrat într-o cămăruță în care se aflau două paturi puse cap la cap ; mai era un lavabou și un scaun dar încăperea era atît de mică încît în rest abia dacă mai era puțin loc de trecere. Cronshaw zăcea în patul de lîngă fereastră. Nu se mișcă, dar chicoti cu glas slab.

— De ce nu aprinzi lumînarea ? îi zise Cronshaw într-un tirziu.

Philip scăpără un chibrit și descoperi un sfeșnic așezat pe podea lîngă pat. Aprinse lumînarea și o urcă pe lavoar. Cronshaw zăcea nemișcat în așternut ; era foarte caraghios în cămașă de noapte, iar chelia lui te deconcerta. Era pămîntiu la față și avea o mască de mort.

— Hei, domnule, dar păreți tare bolnav. E pe aici cineva care să vă poarte de grija ?

— George îmi aduce o sticlă cu lapte dimineata înainte de a pleca la slujbă.

— Cine e George ?

— Eu îi zic George pentru că-l cheamă Adolphe. Împarte cu mine această cameră princiară.

Abia atunci observă Philip că cel de-al doilea pat avea așternutul desfăcut. Perna era de-adreptul neagră pe locul unde se odihnea capul.

— Nu cumva vreți să spuneți că mai stă cineva în camera asta ? strigă el.

— De ce nu ? În Soho locuințele costă bani. George e chelner, așa că pleacă la opt dimineata și nu se întoarce pînă la ora închiderii, deci nu mă deranjează de loc. Nici unul din noi nu are un somn bun și el face să se scurgă mai ușor ceasurile nopții spunîndu-mi povești din viața lui. E elvețian de origină, și pe urmă mie mi-au plăcut întotdeauna chelnerii. Văd viața printr-o prismă amuzantă.

— De cînd sînteți la pat ?

— De trei zile.

— Va să zică de trei zile n-ați mai pus în gură altceva decît o sticlă de lapte ? De ce Dumnezeu nu mi-ați trimis o vorbă, acolo ? Mi se face rău cînd mă gîndesc că stați toată ziua aici fără un suflet de om care să vadă de dumneavoastră.

Cronshaw rise scurt.

— Ia te uită ce mutră ai ! Vai, dragul meu, parcă nici nu-mi vine să cred că ești așa tulburat. Ești un băiat drăguț.

Philip roși. Nu bănuise că fața îi trădează spaima pe care o simțea la vederea camerei aceleia îngrozitoare și a condițiilor nenorocite în care stătea bietul poet. Privindu-l pe Philip, Cronshaw continuă cu un zîmbet dulce pe buze :

— Dar am fost foarte fericit. Uită-te, aici sînt șpalturile. Nu uita că pe mine mă lasă rece lipsa de confort care pe alți oameni i-ar chinui îngrozitor. Ce contează împrejurările vieții dacă visurile te fac stăpîn absolut al timpului și spațiului ?

Pe pat se aflau șpalturile și cu toate că stătea pe întuneric, Cronshaw izbuti să pună mîna pe ele. I le arată lui Philip și ochii lui scînteiară. Le răsfoi bucurîndu-se de claritatea tiparului ; îi citi cu glas tare o strofă.

— Nu sînt prea proaste, nu ?

Philip avu o idee. Era bineînțeles vorba pentru el de mici cheltuieli suplimentare și din păcate lui nu-i dădea mîna să sporească nici măcar cu un gologan acest capitol din bugetul lui ; dar, pe de altă parte, în cazul de față i se părea revoltător ca omul să se gîndească la economii.

— Uitați ce e, nu pot suporta gîndul să vă știu că rămîneți aici. Eu am o cameră în plus, în momentul de față e goală, dar aș putea ușor să

împrumut un pat de la cineva. Nu vreți să veniți să stați cu mine o vreme ? În felul ăsta ați economisi banii pe care-i dați aici pe chirie.

— Vai, băiete, dar tu ai ține morțiș să mă pui să stau cu fereastra deschisă.

— Ba nu, dacă vreți puteți să și sigilați toate ferestrele din apartament.

— Lasă, că pînă miine îmi trece. M-aș fi putut ridica din pat și astăzi, numai că mi-a fost lene.

— Atunci puteți foarte ușor să vă mutați. Și pe urmă, dacă nu vă simțiți bine, puteți pur și simplu să vă culcați și eu am să fiu acolo ca să vă îngrijesc.

— Dacă-ți face plăcere, vin, zise Cronshaw cu zîmbetul lui apatic, dar destul de plăcut.

— Vai, o să fie strașnic.

Se înțelesesă ca Philip să vină a doua zi să-l ia pe Cronshaw, drept care fură o oră de la nenumăratele ocupații ale dimineții ca să aranjeze această schimbare. Cînd veni, îl găsi pe Cronshaw gata îmbrăcat, șezînd pe pat cu paltonul pe el și cu pălăria pe cap. Își făcuse deja o valijoară cam jerpelită în care erau toate hainele și cărțile lui ; avînd-o în fața lui, la picioare, Cronshaw părea că stă în sala de așteptare a unei gări. Lui Philip îi veni să rîdă cînd îl văzu. Drumul pînă în cartierul Kennington îl făcură într-o trăsură cu ferestrele bine închise și Philip își instală oaspetele în propria lui cameră. Ieșise dis-de-dimineată și-și cum-părase de ocazie un pat, un scrin ieftin și o oglindă. Cronshaw se apucă imediat să-și corecteze șpalturile. Se simțea mult mai bine.

Philip constată că, trecînd peste nervozitatea care constituia un simptom al bolii lui, Cronshaw nu e de loc un musafir incomod. Philip avea cursuri începînd de dimineată de la nouă, așa că nu-l

vedea pe Cronshaw decît seara tîrziu. De vreo două ori izbuti să-l convingă să împartă cu el cina frugală pe care și-o pregătea singur, dar Cronshaw era prea agitat ca să rămînă în casă și îndeobște prefera să mănînce pe la birturile ieftine din Soho. Philip îl rugă să vină să-l consulte pe doctorul Tyrell, dar Cronshaw refuză cu îndîrjire ; știa că doctorii i-ar spune să nu mai bea, ori în privința asta el nu vroia în nici un caz să se lase convins. Întotdeauna se simțea mizerabil dimineța dar absintul pe care-l bea la prînz îl punea din nou pe picioare și, cînd se întorcea acasă, la miezul nopții, era din nou în stare să vorbească cu strălucirea care-l uimise pe Philip cînd făcuse cunoștință cu el. Își termină de corectat șpalturile ; intenția editorului era să publice volumul la începutul primăverii, atunci cînd se presupunea că cititorii și-au revenit după avalanșa cărților de Crăciun.

Capitolul LXXXIV

La începutul anului, Philip deveni extern la secția de chirurgie a dispensarului. Munca era similară cu cea pe care o făcuse pînă atunci, dar chirurgia avea bineînțeles un caracter mai direct decît medicina internă ; o proporție mai mare de pacienți sufereau de acele două boli pe care un public docil le lasă, dintr-un exces de pudoare, să se răspîndească în lung și-n lat. Subchirurgul la care lucra Philip ca extern se numea Jacobs. Era un grăsun chel, de o jovialitate exuberantă, care vorbea tare de tot, cu accent de mahala și era etichetat

în general de către studenți drept un „mitocan fără pereche“. Dar capacitatea lui atât ca chirurg, cât și ca profesor, îi făcea pe unii dintre studenți să treacă peste acest defect. Era și mare amator de glume pe seama altora, pe care le debita cu generozitate, atât pacienților cât și studenților. Marea lui plăcere era să-i pună pe externii lui în situații ridicole. Întrucît erau nepricepuți și speriați și nu erau în stare să-l trateze ca pe egalul lor, nu-i venea foarte greu să-și bată joc de ei. Dîrpăamiezile petrecute la dispensar, cu banalitățile pe care și le îngăduia ca să se distreze, îi plăceau mult mai mult decît studenților care trebuiau să le suporte zimbînd. Într-o bună zi unul din cazurile care se prezentară era al unui băiat cu piciorul diform. Părinții lui vroiau să știe dacă există vreun remediu. Domnul Jacobs se întoarse către Philip.

— Carey, poate ar fi bine să preiei tu cazul ăsta. E un subiect la care cred că te pricepi destul de bine.

Philip se împurpură la față, cu atât mai mult cu cît chirurgul urmărea evident un efect comic, iar ceilalți externi, terorizați de el, rîdeau slugarnic. De fapt era un subiect pe care Philip îl studiasse cu o grijă deosebită de la venirea lui la spital. Citise tot ce găsise în bibliotecă despre diferitele forme de *talipes*¹. Îl puse pe băiat să-și scoată gheata și ciorapul. Era un băiețel de vreo paisprezece ani, pistruiat, cîrn, cu ochi albaștri. Tatăl lui le explică de ce insistă așa de mult, și el și nevastă-sa, să se facă ceva, dacă e posibil : infirmitatea îl împiedica pe băiat să-și cîștige existența. Philip îl privi curios. Era un băiat vesel și nu era deloc timid, ci dimpotrivă, era vorbăreț și avea

¹ Numele științific al piciorului diform : *talus*, gleznă pes, picior (neolat.).

chiar o oarecare impertinență pe care taică-său încerca să i-o reteze. Pe băiat îl interesa grozav piciorul lui.

— Dar asta, știți, numai așa, de ochii lumii, îi spuse el lui Philip. Pe mine nu mă supără deloc.

— Taci o dată, Ernie, îi spuse taică-său. Prea mult trâncănești.

Philip cercetă laba piciorului și îi mângâie încet diformitatea. Nu putea înțelege cum dă băiatul nu simte cituși de puțin umilința care pe el îl apăsase întotdeauna. Se întreba de ce n-o fi putînd și el să-și privească infirmitatea cu aceeași indiferență filozofică. Curînd se apropie de el domnul Jacobs. Băiatul ședea pe marginea canapelei avîndu-l pe chirurg și pe Philip de-o parte și de alta ; iar studenții se îmbulziseră de jur împrejur formînd un semicerc. Cu vioiciunea lui obișnuită Jacobs ținu un mic discurs elocvent despre piciorul bont : vorbi despre diferitele forme și varietăți sub care se prezintă, conform condițiilor anatomice diferite.

— Bănuiesc că dumneata ai *talipes equinus*¹ nu-i așa ? zise el adresîndu-i-se brusc lui Philip.

— Da.

Philip simți cum ochii colegilor se ațintesc asupra lui ; și se blestemă îngrozitor pentru că nu se putea opri să roșească. Simțea cum îi transpiră mîinile. Chirurgul vorbea cu fluentă cîștigată datorită practicii sale îndelungate și cu perspicacitatea admirabilă pentru care era renumit. Îl interesa grozav profesia lui. Dar Philip nu-l asculta. Nu dorea decît să se termine totul cît mai repede cu putință. Deodată își dădu seama că Jacobs i se adresează din nou lui.

¹ O formă de picior bont, picior de cal (neolat.).

— Carey, nu te superi dacă te rog să-ți scoți o clipă ciorapul ?

Pe Philip îl cuprinseseră fiorii. Îi venea să-i spună chirurgului să se ducă dracului, dar n-avea curajul să facă o scenă. Se temea de batjocura brutală a lui Jacobs. Cu o sforțare căută să se arate indiferent.

— Nu, cîtuși de puțin.

Se așază pe pat și se descheie la gheată. Îi tremurau degetele așa de tare încît se temu că n-o să fie în stare să desfacă nodul. Își aminti cum îl siliseră colegii de la internat să-și arate piciorul și-i veni în gînd toată suferința care i se înfipsese adînc în suflet.

— Ați văzut ce curate și îngrijite sînt picioarele lui ? zise Jacobs cu glasul lui strident, și cu accentul de mahalagiu.

Studentii care erau de față chicotiră. Philip observă că băiețelul pe care-l examinaseră se uită plin de interes și de curiozitate la piciorul lui. Jacobs îi luă piciorul în mîini și zise :

— Da, exact cum bănuiam. Văd că ai fost operat. Probabil în copilărie, nu ?

Și Jacobs continuă să dea drumul la un torent de explicații. Studentii își aplecară capetele ca să vadă mai bine piciorul lui Philip. Vreo doi dintre ei îl cercetară în tot amănuntul cînd îl lăsă Jacobs din mînă.

— Cînd o să terminați..., începu Philip zîmbind ironic.

Îi venea să-i omoare pe toți. Se gîndi ce nostim ar fi fost să le poată înfige o daltă (nu știa de ce îi venise în minte tocmai acel instrument) în gît. Vai ce fiare erau oamenii ! Ar fi dat nu știu ce să poată crede în iad ca să se consoleze cu gîndul torturilor îngrozitoare cărora le erau sortiți. Domnul

Jacobs reveni la tratament. Vorbea parțial pentru tatăl băiatului și parțial pentru studenți. Philip își puse ciorapul la loc și se încheie la gheată. În cele din urmă chirurgia termină. Dar parcă-i mai stăruia ceva în minte, așa că se întoarce iar către Philip.

— Știi ce? Cred că ar merita să te operez. Bineînțeles, n-aș putea să-ți redau un picior absolut normal, dar în orice caz ceva tot aș putea să fac. Mai gândește-te, eventual, și când ai chef de o vacanță poți să vii să te internezi pentru cităva vreme la spital.

Philip se întrebasese adesea dacă e ceva de făcut în cazul lui, dar sila cu care privea orice referire la acest subiect îl împiedicase întotdeauna să consulte pe vreunul din chirurgii de la spital. Din lecturi aflate că dacă se putea face ceva, ar fi trebuit făcut în fragedă copilărie, dar pe atunci tratamentul pentru *talipes* nu era încă așa de bine pus la punct ca acum; în schimb, la vârsta lui nu mai avea prea mari șanse să fie foarte eficace. Și totuși, ar fi meritat, dacă o operație i-ar fi dat posibilitatea să nu mai poarte ghete speciale și să șchiopăteze mai puțin. Își aminti cât de fierbinte se rugase el pentru miracolul despre care-l asigurase unchiul lui că Atotputernicul l-ar fi putut face. Zîmbi melancolic. „Pe vremea aceea eram cam simpluț la minte“, se gândi el.

Către sfârșitul lui februarie era limpede că starea lui Cronshaw s-a înrăutățit simțitor. Nu mai era în stare să se dea jos din pat. Zăcea tot timpul, neadmițînd să se deschidă vreodată fereastra și refuzînd să se lase examinat de un doctor; de mîncat mîncă foarte puțin, în schimb cerea whisky și țigări; Philip știa că n-ar fi trebuit nici să bea,

nici să fumeze, dar argumentele încăpăținate ale lui Cronshaw nu puteau fi respinse.

— Știu că din cauza lor o să mor. Dar nu-mi pasă. Tu m-ai avertizat, ai făcut tot ce era necesar: eu nu țin seamă de avertismentul tău. Dă-mi ceva de băut și du-te dracului.

Leonard Upjohn își făcea apariția de două-trei ori pe săptămână și dacă spuneai că arată ca o frunză moartă, asta constituia o descriere foarte exactă a înfățișării lui. Era un tip prăpădit, de vreo treizeci și cinci de ani, cu părul lung cînepiu și fața ca hîrtia; avea aspectul unui om care stă prea puțin în aer liber. Pălăria lui semăna cu cele pe care le poartă pastorii sectelor dizidente. Pe Philip îl enerva aerul său protector și îl plictisea conversația lui ca un șuvoi nestăvilit. Lui Upjohn îi plăcea să se audă vorbind. Nu-i păsa de loc dacă oamenii îl ascultă cu interes — deși acesta este primul atribut al unui bun vorbitor — și nu-și dădea niciodată seama că le spune ascultătorilor lucruri pe care ei le știu deja. Cumpănindu-și bine cuvintele îi spunea lui Philip ce să gîndească despre Rodin, Albert Samain ¹ și César Franck ². Femeia care-i făcea curățenie lui Philip venea doar un ceas dimineața și întrucît Philip era obligat să stea toată ziua la spital, Cronshaw rămînea multă vreme singur. Upjohn îi spuse lui Philip că după părerea lui ar trebui să fie cineva în permanență cu el, dar nu se oferi în nici un fel să faciliteze acest lucru.

— E îngrozitor să te gîndești cum stă singur acest mare poet. Vai de mine, dar s-ar putea să moară fără un suflet de om în preajma lui.

¹ Poet simbolist francez (1858—1900).

² Compozitor francez (1822—1890).

— Mă tem că tocmai așa o să se întâmple, zise Philip.

— Cum poți să fii așa de împietrit la suflet !

— De ce nu vii dumneata să stai să lucrezi aici în fiecare zi și atunci ai fi la îndemână dacă are nevoie de ceva, îl întreabă Philip sec.

— Cine, eu ? Dragul meu, dar eu nu pot lucra decît în cadrul cu care sînt deprins și, pe urmă, eu și ies foarte mult în societate.

După toate Upjohn mai era și cam supărat pe Philip pentru că-l adusese pe Cronshaw în apartamentul lui.

— Mai bine îl lăsaî în Soho, îi zise el gesticulînd cu mîinile lui lungi și subțiri. Mansarda aceea sordidă avea ceva romantic în ea. Aș fi suportat-o chiar dacă ar fi fost în Wapping¹ sau Shoreditch², dar să stea într-un cartier onorabil ca Kennington ! Ce, ăsta e un loc în care să moară un poet ?

Adeseori Cronshaw era atît de prost dispus încît Philip îl suporta numai pentru că-și amintea mereu că nervozitatea poetului este unul din simptomele bolii. Upjohn venea uneori înainte de a se întoarce Philip acasă și atunci Cronshaw se plîngea amarnic de el. Upjohn îl asculta cu îngăduință și chiar cu bucurie.

— Realitatea este că acest Carey nu are cituși de puțin simțul frumosului, zîmbi el. Mintea lui e de factură mic burgheză.

Era foarte sarcastic cu Philip și acesta se stăpînea cît putea în relațiile cu el. Dar într-o seară nu se mai putu ține. Avusese o zi grea la spital și era istovit. Leonard Upjohn veni peste el în bucătărie, în timp ce Philip își făcea un ceai, și-i relată plîngerea lui Cronshaw în privința insistenței cu care Philip îi recomanda să consulte un medic.

^{1, 2} Vechi mahalale din preajma portului Londrei.

— Nu-ți dai seama că te bucuri de un privilegiu rar, cu totul deosebit? Fără doar și poate ar trebui să faci tot ce-ți stă în putință ca să arăți că-ți dai seama ce valoare imensă e încredințată în mâinile dumitale.

— E un privilegiu rar și cu totul deosebit pe care nu prea mi-l pot permite, zise Philip.

Ori de câte ori se ridica vreo problemă bănească, Upjohn adopta un aer puțin disprețuitor. Firea lui sensibilă era jignită de orice referire la bani.

— Atitudinea lui Cronshaw are ceva splendid și dumneata îi strici frumusețea pisîndu-l atîta. Ar trebui să te arăți mai îngăduitor cu fanteziile delicate pe care dumneata nu ești capabil să le simți.

Philip se întunecă la față.

— Hai să mergem în camera lui Cronshaw, zise el cu răceală.

Poetul zăcea pe spate și citea o carte, cu pipa în gură. Aerul era greu și apăsător; și cu toate că Philip mai deretica prin cameră, aceasta avea aspectul șleampăt care părea să-l însoțească pretutindeni pe Cronshaw. La intrarea lor poetul își scoase ochelarii. Philip era turbat de minie.

— Upjohn zise că v-ați plîns lui pentru că vă pisez să chemăm un doctor să vă vadă, îi zise el. Eu țin să vă vadă un doctor pentru că de murit s-ar putea să muriți de pe o zi pe alta și, dacă n-ați consultat nici un doctor, s-ar putea să-mi fie imposibil să obțin certificatul de deces. Atunci ar fi necesară o anchetă și mie mi s-ar imputa faptul că n-am chemat doctorul.

— La asta nu mă gîndisem. Credeam că ții să mă vadă doctorul pentru binele meu și nu pentru al tău. Sint gata să mă las examinat de un doctor oricînd dorești.

Philip nu răspunse însă dădu aproape impercep-

tibil din umeri. Privindu-l, Cronshaw chicoti satisfăcut.

— Hai, nu mai fi așa supărat, dragul meu. Știu eu foarte bine că tu ții să faci pentru mine tot ce poți. Hai să-ți primesc doctorul că, cine știe, poate izbutește să facă ceva pentru mine și în orice caz te liniștește pe tine.

Apoi Cronshaw își întoarse privirea către Upjohn.

— Mare timpit ești, Leonard. Ce ți-a venit să-l necăjești pe băiat? Și așa are destulă bătaie de cap cu mine. Tu n-ai să faci altceva pentru mine decât că ai să scrii un articolăș după ce o să mor. Știu eu câte parale faci.

A doua zi Philip se duse la doctorul Tyrell. Simțea că e genul de om pe care-l poate interesa povestea și de îndată ce se eliberă de treburile zilei respective, doctorul îl însoți pe Philip pînă în Kennington. Nu putu decât să confirme ceea ce-i spusese Philip. Cazul era fără speranță.

— Dacă vrei, îl iau la mine la spital, îi zise Tyrell. Îi pot face rost de o rezervă.

— N-o să vină pentru nimica în lume.

— Dar știi, s-ar putea să moară în orice clipă sau să facă iar pneumonie.

Philip înclină din cap. Doctorul Tyrell îi dădu vreo cîteva indicații și-i făgădui să vină să-l vadă pe bolnav ori de cîte ori îl cheamă Philip. Îi lăsă și adresa. Cînd se întoarse la Cronshaw Philip îl găsi citind liniștit. Nici nu-și dădu măcar osteneala să întrebe ce a spus doctorul.

— Ei, acum ești mulțumit, dragul meu? întrebă el.

— Bănuiesc că nimic nu v-ar putea convinge să faceți vreunul din lucrurile pe care le-a recomandat Tyrell, nu-i așa?

— Nimic, zîmbi Cronshaw.

La vreo două săptămîni după asta, întorcîndu-se acasă într-o seară după lucrul lui la spital, Philip bătu la ușa lui Cronshaw. Nu primi nici un răspuns și intră. Cronshaw stătea ghemuit cu capul într-o parte și Philip se apropie de pat. Nu-și dădu seama dacă Cronshaw doarme sau zace pur și simplu acolo cuprins de unul din accesele lui de nervozitate greu de stăpînit. Ceea ce-l surprinse era că stătea cu gura deschisă. Îi puse mîna pe umăr. Philip scoase un țipăt de spaimă. Își strecură mîna pe sub cămașa lui Cronshaw, pînă în dreptul inimii, nu știa ce să facă ; disperat, îi puse o oglindă în fața buzelor, pentru că auzise că așa se face. Tresări speriat la gîndul că a rămas singur cu Cronshaw. Încă nu-și scosese pălăria și paltonul, așa că alergă imediat în stradă ; făcu semn unei birje și se duse repede în Harley Street ¹. Doctorul Tyrell era acasă.

— Vă rog frumos, puteți să veniți cu mine ? Mă tem că a murit Cronshaw.

— Dacă a murit, ce rost are să mai vin ?

— V-aș rămîne foarte îndatorat dacă ați vrea să veniți. Trăsura e la scară. Nu vă ia decît o jumătate de oră.

Tyrell își puse pălăria. În birjă îl întrebă cîteva lucruri pe Philip.

— Azi dimineată cînd am plecat nu părea să-i fie mai rău ca de obicei, zise Philip. Dar adineauri cînd am intrat m-a speriat îngrozitor. Și gîndul ăsta că a murit singur ca un cîine... Credeți că a știut că moare ?

¹ Cartierul medicilor din Londra.

Philip își aminti ce-i spusese Cronshaw. Se întrebă dacă atunci, în ultimele sale momente, îl cuprinsese groaza morții. Philip își închipui cum ar fi fost el în starea aceea, știind că sfârșitul e aproape, e inevitabil și că nu are pe nimeni, nici un suflet de om care să-i spună o vorbă de îmbărbătare când l-a cuprins teama.

— Ești tare tulburat, îi spuse doctorul Tyrell, privindu-l cu ochii albaștri, senini, dar nu lipsiți de înțelegere.

Cînd îl văzu pe Cronshaw spuse :

— Cred că e mort de cîteva ceasuri. Părerea mea e că a murit în somn. Se întîmplă uneori.

Cadavrul era chircit și părea un lucru vrednic de dispreț. Nu mai avea nimic omenesc în el. Doctorul Tyrell îl privi indiferent. Cu un gest mecanic se uită la ceas.

— Ei, mă tem că eu trebuie să plec. Am să-ți trimit certificatul. Bănuiesc că o să iei legătura cu rudele.

— Dar nu știu dacă are pe cineva, zise Philip.

— Bine, dar înmormîntarea ?

— O, mă ocup eu de asta.

Doctorul Tyrell se uită la Philip. Se întrebă dacă ar fi cazul să-i ofere vreo două lire care să-l mai ajute la cheltuieli. Habar n-avea de ce mijloace dispune Philip ; poate că avea destui bani, dar în orice caz se temea să nu-l jignească făcînd vreo sugestie în acest sens.

— Bine, te rog să mă anunți dacă crezi că-ți pot fi de folos cu ceva, îi zise el în cele din urmă.

Philip ieși împreună cu el, se despărți de doctor în prag și se îndreptă către un oficiu poștal ca să-i telegrafieze lui Leonard Upjohn. Apoi se duse la un antreprenor de pompe funebre pe lîngă prăvălia căruia trecea în fiecare zi în drumul lui spre

spital. Adeseori îi atrăseseră atenția cele trei cuvinte scrise cu litere de argint pe pînza neagră care, împreună cu două modele de sicriu, împodobeau vitrina : *Economie, Promptitudine, Decență*. Întotdeauna îl amuzaseră aceste cuvinte. Negustorul era un ovreiaș gras, cu părul negru și creț, în șuvițe lungi unsuroase. Era îmbrăcat întotdeauna în negru și purta un inel mare cu diamant pe degetul lui butucănos. Îl primi pe Philip cu maniera aceea specifică alcătuită dintr-un amestec de locvacitate înăscută și rezerva recomandabilă pentru profesia lui. Își dădu seama dintr-o ochire că Philip e complet neajutorat și-i făgădui să trimită imediat o femeie care să îndeplinescă toate cele necesare. Propunerile lui pentru înmormîntare erau de-a dreptul magnifice iar Philip se simți rușinat cînd negustorul îi primi obiecțiile cu aerul că sînt izvorîte din meschinărie. Era oribil să te tocmești pentru o asemenea chestiune și în cele din urmă Philip acceptă niște cheltuieli pe care nu-i dădea de loc mîna să le facă.

— Înțeleg perfect, domnule, zise antreprenorul de pompe funcbre. Dumneavoastră nu doriți lucruri spectaculoase și așa mai departe — și băgați bine de seamă că nici eu nu cred de loc în ostentație — dar doriți ca lucrurile să fie făcute ca pentru un *gentleman*. Lăsați totul pe seama mea și am să aranjez să fie cît mai ieftin s-o putea, dar ținînd seama de ceea ce se cuvine. Mai mult decît atît ce pot să vă spun ?

Philip se duse acasă să-și pregătească cina și în timp ce mîncă veni femeia să grijească mortul. Curînd primi o telegramă de la Leonard Upjohn.

„Profund mîhnit, groaznică lovitură. Regret imposibilitatea venire astăseară. Banchet oraș. Vin dimineața. Sincere condoleanțe. Upjohn.“

Peste puțină vreme femeia bătu la ușa camerei lui Philip.

— Am terminat, domnișorule. Vreți să veniți să vă uitați la el și să-mi spuneți dacă e totul așa cum se cuvine ?

Philip o urmă în camera cealaltă. Cronshaw era întins pe spate, cu ochii închiși și cu mâinile încrucișate smerit pe piept.

— Ar trebui să faceți rost de niște flori, domnișorule, zău așa.

— Bine, o să-i iau mîine. -

Femeia se uită la mort cu un aer satisfăcut. Își făcuse datoria și acum își trase mînele la loc, își scoase șorțul și-și puse boneta. Philip o întrebă cît îi datorează.

— Mde, domnișorule, unii îmi dă doi șilingi jumătate, alții îmi dă cinci.

De rușine Philip îi dădu suma cea mai mare. Femeia îi mulțumi cu efuziune dar nu mai mult decît i se părea potrivit în fața mîhnirii pe care se presupunea că o simte Philip și își luă rămas bun. Philip se întoarse în camera lui, strînse masa și se apucă să citească *Tratatul de chirurgie* al lui Walsham. Dar nu-i venea deloc ușor. Era teribil de agitat. Tresărea cînd auzea un zgomot pe scări și inima îi bătea să-i spargă pieptul. Lucrul acela din camera alăturată care fusese un om, iar acum nu mai era nimic, îl îngrozea. Tăcerea părea că trăiește aievea ca și cum înlăuntrul ei s-ar fi produs o mișcare misterioasă ; prezența morții apăsa greu asupra apartamentului, nefirească și înspăimîntătoare. Pe Philip îl cuprinsese deodată sila de omul care fusese altădată prietenul lui. Își dădu toată osteneala să citească, dar curînd împinse disperat cartea la o parte. Ceeace-l tulbura era inutilitatea absolută a vieții care tocmai se

sfârşise. N-avea importanță dacă Cronshaw e viu sau mort. Ar fi fost exact același lucru dacă n-ar fi trăit niciodată. Philip se gândi cum o fi arătat Cronshaw când era tânăr ; îți trebuia multă imaginație ca să ți-l închipui zvelt, cu pasul elastic, cu păr bogat și cu inima optimistă și entuziastă. Regula de viață pe care și-o făurise Philip, să-și urmeze pornirile instinctive ținând seamă și de politaiul din colț, nu acționase prea bine în acest caz : tocmai deoarece Cronshaw făcuse cutare și cutare lucru, existența lui eșuase atât de jalnic. I se părea că în instincte nu poți să ai încredere. Philip era nedumerit și se întreba care regulă de viață o fi mai bună din moment ce aceea era inutilă și de ce oamenii acționau într-un anumit fel mai degrabă decât în altul. Ei acționau conform emoțiilor lor, dar emoțiile lor puteau fi bune sau rele ; i se părea pur și simplu efectul întâmplării dacă ele duceau la triumf sau la dezastru. Viața părea o învălmășeală din care nu puteai ieși. Oamenii alergau grăbiți încoace și încolo, mînați din urmă de forțe pe care nu le cunoșteau ; iar scopul tuturor alergăturilor le scăpa ; s-ar fi zis că aleargă pur și simplu de dragul alergăturii.

A doua zi dimineată își făcu apariția Leonard Upjohn cu o mică coroană de lauri. Era foarte încântat de ideea lui de a-l încununa cu ea pe poetul decedat ; și, în ciuda tăcerii dezaprobatoare a lui Philip, încercă să i-o potrivească lui Cronshaw pe capul lui chel ; dar efectul era de-a dreptul grotesc. Cununa arăta ca borul unei pălării purtată de un clown dintr-un spectacol ieftin.

— Atunci am să i-o pun pe inimă, zise Upjohn.

— Văd că i-ai pus-o pe stomac, remarcă Philip.
Upjohn zîmbi afectat.

— Numai un poet poate ști unde se află inima unui alt poet, îi răspunse el.

Se întoarseră în camera de ședere și Philip îi spuse ce aranjamente a făcut pentru înmormântare.

— Sper că nu te-ai zgîrcit la cheltuieli. Mi-ar plăcea ca dricul să fie urmat de un șir lung de trăsură goale cu cai purtînd pompoane înalte unduitoare, și să fi angajat mulți bocitori cu panglici lungi, la pălărie. Îmi place ideea asta a trăsurilor goale.

— Întrucît se pare că cheltuielile de înmormîntare îmi vor reveni mie și în momentul de față nu mă dau banii afară din casă, am încercat să obțin un cost cît mai modest cu putință.

— Bine, dragul meu, dar în cazul ăsta de ce nu i-ai făcut o înmormîntare de calic? Asta ar fi avut ceva poetic. Dumneata pari să fii călăuzit în permanență de un instinct al mediocrității.

Philip roși puțin dar nu răspunse; a doua zi el și cu Upjohn meraseră în urma dricului în trăsură pe care o comandase Philip. Lawson nu putuse să vină, dar trimisese o jerbă, iar Philip cumpărase două jerbe pentru ca sicriul să nu pară prea neglijat. La întoarcere birjarul dădu bice cailor. Philip era mort de oboseală și curînd îl fură somnul. Îl trezi glasul lui Upjohn :

— E un mare noroc că poeziile nu s-au publicat încă. Cred că ar fi mai bine chiar să le amînăm și am să scriu o prefață la volum. Am început să mă gîndesc la ea în drum spre cimitir. Cred că aș putea să realizez un lucru destul de bun. În orice caz am să încep cu un articol în revista *The Saturday*.

Philip nu răspunse și se așternu tăcerea. În cele din urmă Upjohn reluă :

— De fapt, mă tem că ar fi mai înțelept să nu-mi fărîmîtez eforturile. Cred că am să fac

un articol pentru o revistă și apoi îl pot tipări ca prefață la volum.

Philip urmări revistele lunare și articolul apăru într-adevăr peste câteva săptămîni. Întrucît reuși să creeze o oarecare senzație, extrase din el fură reproduse în multe ziare. Era un articol foarte bun, vag biografic, pentru că nimeni nu știa mare lucru despre tinerețea lui Cronshaw, dar era delicat, tandru și pitoresc. În stilul lui elaborat, Leonard Upjohn prezenta imagini grațioase despre viața lui Cronshaw în Cartierul Latin — vorbind, scriind poezii; Cronshaw devenea o figură pitorească, un Verlaine al englezilor. Iar întorsăturile de frază ale lui Leonard Upjohn — foarte colorate — căpătară o demnitate tremurătoare, o grandilocvență mai patetică atunci cînd descria sfîrșitul sordid al poetului, cămăruța sărăcăcioasă din Soho; și, cu o reticență de-a dreptul fermecătoare care sugera o generozitate mult mai mare decît îi permitea modestia s-o dezvăluie, se referea la eforturile pe care le făcuse pentru a-l transporta pe poet în vreo căsuță de țară împodobită cu caprifoi și așezată în mijlocul unei livezi înflorite. Mai vorbea și despre lipsa de înțelegere, bine intenționată dar fără tact, care îl dusesse în schimb pe poet în cartierul Kennington, de o onorabilitate vulgară. Leonard Upjohn descria cartierul Kennington cu umorul acela stăpînit pe care-l necesita păstrarea strictă a vocabularului lui Sir Thomas Browne. Cu un sarcasm delicat povestea evenimentele din ultimele săptămîni, răbdarea cu care Cronshaw suportase stîngăcia bine intenționată a tînărului student care se numise singur pe post de infirmieră și situația deprimantă a vagabondului aceluia divin plasat în-

tr-un mediu desperator de burghez. Frumusețea născută din cenușă, spunea el citind din *Isaia* ¹. Să-l vezi pe poetul acela paria murind printre zorzoanele respectabilității vulgare era un adevărat triumf al ironiei; lui Leonard Upjohn îi amintea de Cristos înconjurat de farisei și comparația îi prilejuia scrierea unui pasaj deosebit de frumos. Și apoi povestea cum un prieten — eleganța lui înăscută nu-i permitea decât să sugereze printr-o aluzie subtilă cine era prietenul cu fantezii atât de grațioase — așezase o cunună de lauri pe inima poetului mort; iar mâinile frumoase ale mortului păreau că se odihnesc cu o patimă voluptuoasă pe frunzele lui Apolo, înmiresmate de mireasma artei, și mai verzi decât jadul adus de marinarii cu fețe măslinii din neînțeleșul și misteriosul Chitai. Și, printr-un contrast admirabil, articolul se încheia cu o descriere a înmormântării banale și prozaice a aceluia care ar fi trebuit să fie îngropat ca un prinț sau ca un calic. Asta era ultima palmă, care încorona triumful filistinilor asupra artei, frumuseții și inefabilului.

Leonard Upjohn nu scrisese niciodată mai bine ca atunci. Articolul, plin de farmec, grație și compătimire era un adevărat miracol. În cursul articolului reproduse cele mai bune poezii ale lui Cronshaw, așa că atunci când apăru volumul, mai tot interesul pentru el apusese; în schimb, Upjohn își îmbunătăți în mare măsură propria lui poziție. De acum încolo devenea un critic de care trebuia să ții seama. Înainte păruse un om cam distant, dar acest articol era de o caldă umanitate care se dovedea infinit de atrăgătoare.

¹ Profet evreu (sec. VIII î.e.n.), autorul *Cărții lui Isaia*.

Capitolul LXXXVI

În primăvară, după ce termină stagiul de chirurgie la dispensar, Philip câpătă un post de intern. Angajamentul dura șase luni. Internul petrecea fiecare dimineață în saloanele spitalului, mai întâi la bărbați, apoi la femei, împreună cu medicul secundar; scria foile de observație, făcea analize și-și dădea binețe cu infirmierele. Două după-amieze pe săptămână medicul de serviciu trecea din salon în salon cu un mic grup de studenți, examina bolnavii și împărtășea din cunoștințele lui. Munca aceasta nu mai avea caracterul palpitant, variația neîncetată și contactul intim cu realitatea pe care-l avusese stagiul de la dispensar; dar Philip acumula o serie întreagă de cunoștințe. Se împăca foarte bine cu bolnavii și era chiar măgulit când vedea cu câtă plăcere se lasă îngrijiți de el. Nu era conștient de vreo compătimire profundă pe care i-ar fi stîrnit-o suferințele lor, dar îi privea cu simpatie; și pentru că nu-și dădea de loc aere se bucura de mai multă popularitate decât alți interni. Era agreabil și prietenos și gata oricînd să-i îmbărbăteze. Ca și alți oameni legați prin activitatea lor de spitale, constată că te puteai înțelege mai ușor cu bolnavii decât cu bolnavele. Femeile erau adeseori țiñoase, puse pe ceartă sau pe plîns. Veșnic aveau ceva de spus împotriva infirmierelor care trudeau din greu, dacă nu le dădeau toată atenția la care se socoteau îndreptățite; erau nerecunoscătoare, aspre la vorbă și în general îți dădeau mult mai multă bătaie de cap.

Curînd Philip avu norocul să-și facă un nou prieten. Într-o dimineață medicul secundar îi dădu

în primire un caz nou, un bărbat ; așezându-se la căpătîiul lui, Philip începu să-i completeze „fișa“. Uitîndu-se la ea, constată că pacientul e de profesie jurnalist. Îl chema Thorpe Athelny, un nume cu totul neobișnuit pentru un bolnav care recurge la serviciile spitalelor de stat. Avea patruzeci și opt de ani, făcuse un icter grav și fusese spitalizat din pricina unor simptome ciudate care păreau să necesite o supraveghere atentă. Răspunse cu un glas plăcut, de om bine educat, la diferitele întrebări pe care Philip era obligat să i le pună. Întrucît stătea sub așternut, era greu să-ți dai seama dacă e înalt sau scund, însă capul și mîinile erau atît de mici încît sugereau că e de statură mică de tot. Philip avea obiceiul să se uite la mîinile oamenilor, și ale lui Athelny îl uimîră ; erau foarte mici, cu degete lungi și subțiri și unghii frumoase, trandafirii ; pielea mîinilor era foarte netedă și dacă n-ar fi suferit de icter, ar fi fost de o albeață surprinzătoare. Bolnavul le ținea deasupra păturii cu degetele de la una din ele ușor desfăcute, numai al doilea și-al treilea lipite, și în timp ce vorbea cu Philip părea că și le privește satisfăcut. Cu o clipire șireată în ochi, Philip se uită la fața bolnavului. Deși îngălbenită de boală, avea ceva distins în ea. Bolnavul avea ochi albaștri, un nas de o proeminență impunătoare, înconvoiat și agresiv, însă departe de a fi diform și o bărbuță căruntă ascuțită ; era cam chel, dar se vedea bine că avusese un păr foarte frumos, cu bucle agreabile și îl purta și acum destul de lung.

— Văd că sînteți gazetar, zise Philip. La ce ziare scrieți ?

— La toate. E imposibil să deschizi un ziar fără să găsești ceva scris de mine.

Lingă pat se afla un ziar și întinzînd mina după el îi arătă lui Philip o reclamă. Niște litere de-o șchioapă reproduceau numele unei firme bine cunoscută lui Philip, „Lynn & Sedley“, Regent Street, Londra ; iar dedesubt, cu caractere ceva mai mici, o afirmație dogmatică : *Amînarea este hoțul timpului.* Apoi o întrebare surprinzătoare prin înțelepciunea ei banală : *De ce să nu faceți chiar astăzi comanda ?* Apoi urma o repetiție, cu litere mari, ca bătăile de ciocan ale conștiinței în inima unui criminal : *De ce nu ?* Și apoi impertinent : *Mii de perechi de mănuși de pe principalele piețe ale lumii la prețuri uluitoare de scăzute. Mii de perechi de ciorapi de la cele mai bune fabrici ale universului cu senzaționale reduceri de prețuri.* Iar la sfîrșit revenea întrebarea, dar de data aceasta ca o mănușă aruncată provocator : *De ce să nu faceți chiar astăzi comanda ?*

— Sînt agentul de presă al firmei „Lynn & Sedley“. Apoi făcu un mic gest cu mina lui delicată. *Pentru ce scopuri josnice...*

Apoi Philip puse restul întrebărilor necesare, unele strict conforme practicii obișnuite, iar altele meșteșugit formulate pentru a-l face pe bolnav să dezvăluie lucruri pe care te-ai fi putut aștepta să dorească să le ascundă.

— Ați stat vreodată în străinătate ? întrebă Philip.

— Am stat unsprezece ani în Spania.

— Ce-ați făcut acolo ?

— Eram secretarul Societății englezești de apă și canal din Toledo.

Philip își aminti că Clutton a petrecut cîteva luni la Toledo și răspunsul ziaristului îl făcu să-l privească cu mai mult interes ; i se păru însă că

nu se cuvine să-și manifeste acest interes întrucât trebuie păstrată distanța dintre bolnavii care se internau în spitale de caritate și personalul lor. După ce-și termină ancheta trecu la alte pături.

Boala lui Thorpe Athelny nu era prea gravă și nu toate că nu-i trecea gălbeneala, se simțea mult mai bine; nu părăsea patul pur și simplu pentru că medicul socotea că ar fi bine să-l țină sub observație pînă cînd anumite reacții revin la normal. Într-o zi, intrînd în salon, Philip observă că Athelny citește o carte cu creionul în mînă. Cînd se apropie de patul lui, bolnavul lăsă jos cartea.

— Îmi permiteți să văd ce citiți? întrebă Philip care era incapabil să treacă prin dreptul unei cărți fără să se uite la ea. Philip o luă în mînă și constată că e un volum de versuri spaniole, poeziile lui San Juan de la Cruz și cînd o deschise căzu din ea o foaie de hîrtie. Philip o ridică și observă că bolnavul scrisese niște versuri pe ea.

— Să nu-mi spuneți cumva că în loc să vă odihniți ați scris poezii! Este un lucru cu totul nerecomandabil pentru un bolnav spitalizat.

— Încercam să fac niște traduceri. Știți spaniolește?

— Nu.

— Mă rog, dar trebuie să-l cunoașteți foarte bine pe San Juan de La Cruz, nu?

— Aș, de unde!

— Era un mistic spaniol și unul din cei mai buni poeți pe care i-au avut ei vreodată. Mi s-a părut că merită să-l traduc în engleză.

— Îmi permiteți să mă uit la traducerea dumneavoastră?

¹ Poet mistic spaniol (1542—1591).

— Deocamdată e într-o formă brută, zise Athelny, dar i-o înmînă lui Philip cu o grabă din care puteai deduce că abia așteaptă să i-o citească.

Era scrisă cu creionul și scrisul era frumos dar cam ciudat, așa că nu se citea ușor; parcă ar fi fost caractere gotice.

— Dar nu vă ia îngrozitor de mult timp să scrieți astfel? E minunat.

— Nu văd de ce scrierea n-ar trebui să fie frumoasă?

Philip citi prima strofă:

*„Pe o noapte fără lună
Înfierbîntat de graba dragostei
— O, ce soartă fericită! —
Am pornit înainte pe furiș,
Din casa-mi cufundată în tăcere...”*

Philip se uită curios la Thorpe Athelny. Nu știa dacă persoana aceasta îl intimidează sau îl atrage. Era conștient de faptul că adoptase pînă atunci o manieră oarecum protectoare și se îmbujoră la față cînd îi trecu prin cap că poate Athelny l-a socotit ridicol.

— Vai, ce nume neobișnuit aveți, comentă ca să spună și el ceva.

— E un nume foarte vechi din comitatul Yorkshire. Odinioară capul familiei noastre trebuia să galopeze călare o zi întreagă ca să facă înconjurul domeniilor sale, dar acum cei măreți au scăpătat. Știi, femei ușoare și cai greoi.

Athelny era miop și cînd vorbea își concentra privirea în chip ciudat. Luă de la Philip volumul de poezii.

— Ar trebui să învățați să citiți spaniolește, zise el. E o limbă nobilă. Nu e așa mieroasă ca italiana

— italiana e limba tenorilor și a flașnetarilor — dar în schimb spaniola are măreție ; nu face vă-lurele ca pîrîiașele din grădină, dar spumegă tu-multoasă ca un rîu lat cînd se revarsă.

Grandilocvența lui îl amuza pe Philip, deși era destul de sensibil la retorică ; și asculta cu plăcere în timp ce Athelny, cu expresii pitorești și cu focul unui entuziasm veritabil, îi descria încîn-tarea copioasă pe care ți-o pricinaua lectura în original a lui Don Quijote și muzicalitatea roman-tică, limpede și pasionată, a fermecătorului Cal-derón.

— Trebuie să-mi văd de bolnavi, zise curînd Philip.

— A, iertați-mă, uitasem. Am să-i spun neves-tei să-mi aducă o fotografie a orașului Toledo și am să v-o arăt. Cînd mai aveți un moment de răgaz veniți să mai stați de vorbă cu mine. Nici nu știți ce plăcere îmi faceți.

În zilele următoare, ciupind cîte un moment ori de cîte ori avea prilejul, Philip îl cunoscuse din ce în ce mai bine pe ziarist. Thorpe Athelny era un vorbitor excelent. Nu spunea lucruri scînte-ietoare, dar era inspirat cînd vorbea și avea o vioiciune entuziastă care-ți aprindea imaginația ; trăind atît de mult într-o lume a iluziilor, Philip constată că imaginația lui începe să mișune de tablouri noi. Athelny era foarte bine crescut. Știa mult mai multe decît Philip, atît despre lume, cît și despre cărți, era și mult mai în vîrstă ; iar pofta lui de conversație îi dădea o oarecare supe-rioritate ; la spital însă nu era decît un om care beneficia de operele de caritate și era deci supus unor reguli stricte ; menținea cu destulă ușurință și mult umor calea de mijloc între cele două

situații. O dată Philip îl întrebă de ce s-a internat în spitalul public.

— A, principiul meu este să profit de toate avantajele pe care le oferă societatea. Beneficiez de epoca în care trăiesc. Când sînt bolnav mă duc să mă mai cîrpească doctorii de la spital și n-am nici un fel de falsă rușine, iar copiii mi-i trimit să învețe la școala comună.

— Serios ? întrebă Philip.

— Da, și încă să vedeți ce educație bună primesc, mult mai bună decît cea căpătată de mine la Winchester. Altfel cum credeți că aș putea să-țin pe toți la școală ? Am nouă copii. Când mă întorc acasă trebuie neapărat să veniți să-i vedeți pe toți. Vreți ?

— Mi-ar face foarte mare plăcere.

C a p i t o l u l L X X X V I I

Peste zece zile Thorpe Athelny se înzdrăvenise suficient ca să părăsească spitalul. Îi dădu lui Philip adresa și Philip îi făgădui să vină să ia masa în familia lor în duminica următoare. Athelny îi spusese că locuiește într-o casă construită de Inigo Jones¹; brodase povești nenumărate, așa cum broda despre orice, cu privire la balustrada de stejar vechi; și cînd coborî să-i deschidă ușa lui Philip îl puse imediat să admire eleganța cu care era sculptată arcada ușii. Casa era cam dărăpănată și în orice caz ar fi trebuit de mult zugrăvită.

¹ Cel mai mare arhitect englez (1573—1652).

dar avea demnitatea caracteristică perioadei în care fusese construită ; era situată între Chancery Lane și Holborn¹, pe o străduță socotită pe vremuri foarte elegantă, dar acum prea puțin deosebită de vechile mahalale — exista chiar un proiect de demolare a ei pentru construirea unor birouri frumoase ; între timp însă, pretențiile proprietarilor erau modeste și Athelny izbutise să închirieze ultimele două etaje cu o sumă care corespundea veniturilor sale. Philip nu-l mai văzuse pînă atunci stînd în picioare și rămase surprins de statura lui mărunță. Avea cel mult un metru șaiszeci. Era îmbrăcat fistichiu, cu pantaloni albaștri de pînză, cam ca cei pe care-i poartă în Franța muncitorii, și o haină foarte veche de catifea maron. La brîu purta o eșarfă stacojie care îi lua ochii, iar la gît, în loc de cravată, o lavalieră debordantă ca cea cu care e caricaturizat francezul tipic în paginile revistei umoristice *Punch*. Îl întîmpină pe Philip cu un entuziasm zgomotos. Începu imediat să vorbească despre casă și minigiile cu dragoste balustrada.

— Privește-o, pipăi-o, e ca mătasea. O adevărată minune, ce grațioasă e ! Și peste cinci ani agenții imobiliari o vor vinde drept lemne de foc.

Insistă să-l introducă pe Philip într-o cameră de la etajul întii, în care un bărbat în vestă și o femeie rumenă și ordinară luau prînzul de duminică împreună cu cei trei copii ai lor.

— L-am adus pe acest *gentleman* doar ca să-i arăt plafonul vostru. Ai mai văzut vreodată ceva atît de frumos ? Ce mai faci, doamnă Hodgson ? Vi-l prezint pe domnul Carey care m-a îngrijit cînd eram la spital.

¹ Artere principale din Londra.

— Poftiți înăuntru, domnule, zise bărbatul. Oric prieten al domnului Athelny e binevenit la noi. Domnul Athelny le arată tuturor prietenilor la tavanul ăsta. Și nici nu contează ce facem noi dacă sîntem în pat sau dacă eu — ca să zic așa — mă spăl, — hop că-l și vezi intrînd.

Philip își dădu seama că ei îl considerau pe Athelny un tip cam original ; dar în ciuda acestui fapt, îl simpatizau ; și îl ascultau cu gura căscată în timp ce el ținea un discurs impetuos și năvalnic despre frumusețea tavanului decorat în stilul secolului al XVII-lea.

— Ce zici, Hodgson, e o adevărată crimă să dăruim așa ceva, nu ? Dumneata ești un cetățean influent, de ce nu scrii la ziar ca să protestezi ?

Bărbatul în vestă rîse și-i spuse lui Philip :

— Pentru domnul Athelny glumele e totul. Cîcă casele astea ar fi insalubre, chipurile, e primejdios să stai în ele.

— Dă-o dracului de salubritate, pe mine mă interesează arta, strigă Athelny. Eu am nouă copii și văd că înfloresc deși instalațiile sanitare sînt proaste. Nu, nu, eu unul nu vreau să risc nimic. Nu-mi plac mie ideile astea de ultimă oră ale voastre ! Cînd mă mut în altă parte am să verific dacă instalațiile sanitare sînt destul de proaste, pentru că altfel nu accept nici o casă.

Se auzi o bătaie în ușă și o fetiță blondă băgă capul înăuntru.

— Tăticule, mămica zice să nu mai vorbești atîta și să vii la masă.

— Asta e fetița mea numărul trei, zise Athelny arătînd-o cu degetul, cu un gest dramatic. Se numește Maria del Pilar, dar preferă să răspundă la numele de Jane. Jane, ar trebui să te ștergi la năsuc.

— Dar n-am batistută, tăticule.

— Tt, tt, tt, fetițe, răspunse acesta, scoțind o basma cît toate zilele cu picățele viu colorate, dar de ce crezi că te-a înzestrat Atotputernicul cu degețele ?

Urcară scările și Philip fu condus într-o încăpere cu pereții îmbrăcați în lambriuri de stejar de culoare întunecată. În mijloc se afla o masă îngustă de lemn de tek așezată pe capre întărite cu două bare de fier — tipul de mobilă numit în Spania *mesa de hieraje*¹. Acolo urmau să ia prînzul întrucît erau pregătite două tacîmturi și lîngă masă erau așezate două jilțuri mari cu brațe late și lungi de stejar și cu speteaza și fundul din piele. Erau severe, elegante și incomode. Altă mobilă nu mai era în odaie decît un *bargueño*² cu o ornamentație complicată din fier forjat și poleit, așezat pe un pedestal în stil bisericesc dăltuit din trăsături aspre, dar destul de frumos ca înfățișare. Pe el se aflau două sau trei platouri lucioase crăpate în nenumărate locuri dar de un colorit bogat ; iar pe pereți erau atîrnate tablouri ale vechilor maeștri aparținînd școlii spaniole, cu rame frumoase deși cam stricate ; tablourile aveau subiecte înfiorătoare, erau degradate din pricina vechimii și prost întreținute și nici concepția lor nu era de înaltă clasă ; și totuși aveau în ele o lăcrimă de pasiune. În cameră nu se afla nici un obiect de valoare, dar impresia generală era plăcută. Era o încăpere maiestuoasă și totuși austeră. Philip simțea că ea comunică însuși spiritul vechii Spanii. Athelny tocmai începuse să-i arate interiorul acelui *bargueño* cu ornamentația lui fru-

¹ Masă de fier forjat (sp.).

² Birou cu sertare ; scrin (sp.).

moasă și cu sertarele secrete, cînd intră în cameră o fată înăltuță cu păr castaniu. Cozile bogate îi atîrnau pînă la jumătatea spinării.

— Mama zice că mîncarea e gata și vă așteaptă eu v-o aduc de îndată ce vă așezați la masă.

— Vino și dă mîna cu domnul Carey, Sally Athelny se întoarse către Philip : Ce zici ce vorbă e ? E fiica mea cea mai mare. Cîți ani are Sally ?

— O să împlinesc cincisprezece în iunie, tată.

— Am botezat-o Maria del Sol pentru că era primul meu copil și am închinat-o soarelui strălucitor al Castiliei : dar maică-sa o strigă Sally iar frate-său îi zice Mălai-Mare.

Fata zîmbi sfios cu dinții ei albi și regulați și se împurpură la față. Era bine făcută, cam înaltă pentru vîrsta ei și avea o frunte lată și ochi cenușii foarte simpatici. Obrajii îi pocneau de sănătate.

— Du-te și spune-i maică-ti să vină să dea mîna cu domnul Carey înainte de a se așeza la masă.

— Mama zice că o să vină la voi după masă pentru că încă nu s-a spălat.

— Atunci o să mergem noi la ea s-o vedem. Carey nu trebuie să mănînce budinca de Yorkshire pînă nu strînge mîna care a creat-o.

Philip se duse în bucătărie, precedat de gazdă. Era o încăpere mică și supraaglomerată. Pînă atunci fusese aici un zgomot îngrozitor dar zarva încetă la intrarea străinului. În mijloc era așezată o masă mare și de jur împrejurul ei ședeau copiii lui Athelny, așteptînd nerăbdători să mănînce. O femeie stătea în picioare lângă plită și scotea rînd pe rînd cartofi copti.

— Betty, iată-l pe domnul Carey, zise Athelny.

— Strașnică idee ai avut să-l aduci aici. Ce-o să gindească despre noi ?

Doamna Athelny purta un șorț murdar și-și suflecuse pînă deasupra coatelor mincile rochiei de bumbac ; avea părul pus pe bigudiuri. Era o femeie masivă, cu aproape un cap mai înaltă decît bărbatul ei ; era blondă, avea ochi albaștri și o expresie foarte blîndă ; fusese de bună seamă destul de frumoasă, dar înaintînd în vîrstă și născînd atîția copii, se îngrășase și căpătase o înfățișare vulgară ; ochii își pierduseră strălucirea, obrajii erau plini și rumeni, nici părul nu mai avea culoarea frumoasă de altădată. Își îndreptă spinarea, își șterse mîna pe șorț și i-o întinse lui Philip.

— Bine ați venit, domnișorule, zise ea vorbind rar, cu un accent care lui Philip i se păru foarte bine cunoscut. Athelny zice că cîcă ați fost grozav de bun cu el la spital.

— Ei, și acum, trebuie să te prezint șeptelului, zise Athelny. Țsta e Thorpe, începu el arătînd către un băiat bucălat, cu părul creț. Țsta e băiatul meu cel mare care va moșteni titlul, domeniile și răspunderea familiei. Iarăștilalți sînt Athelstan, Harold, Edward, zise el indicînd cu arătătorul pe cei trei băieței mai mici, toți cu obraji trandafirii, sănătoși și zîmbitori, deși cînd simțiră ochii veseli ai lui Philip opriți asupra lor începură să privească intimidăți în farfurie. Și acum fetele, în ordinea nașterii : Maria del Sol..

— Mălai-Mare, zise unul dintre băieți.

— Dragul meu, umorul tău e tare primitiv. Maria del los Mercedes, Maria del Pilar, Maria de la Concepcion, Marió del Rosario.

— Eu le zic Sally, Molly, Connie, Rosie și Jane, zise doamna Athelny. Ei și acum, Athelny, duceți-vă în camera ta și eu vă trimit mîncarea. Co-

puii o să vină să stea puțin cu voi mai târziu, după ce-i mai spăl.

— Draga mea, dacă mi-ar fi fost dat mie să te botez, ți-aș fi spus Maria del Clăbuc. Toată vremea îi chinui pe bieții prichindei cu săpunul.

— Mergeți dumneavoastră înainte, domnu' Carey, că altfel nu-l mai văd o dată așezat la masă.

Athelny și cu Philip se instalară în jilțurile acelea călugărești și Sally le aduse treptat-treptat farfuriile cu friptură de vacă, budincă de Yorkshire, cartofi copti și varză. Athelny scoase din buzunar șase *penny* și o trimise după o cană de bere.

— Sper că nu ați așternut masa aici numai de hatîrul meu, zise Philip. Eu aș fi fost foarte mulțumit dacă mîncam cu copiii.

— A, nu, nu, eu iau întotdeauna masa singur. Îmi plac obiceiurile astea strămoșești. Nu cred că e bine ca femeile să se așeze la masă împreună cu bărbații. Asta distruge conversația și sînt convinși că și lor le face foarte rău. Le bagă în cap tot soiul de idei și femeile nu se simt niciodată la largul lor dacă au idei.

Atît gazda cît și musafirul mîncară cu multă poftă.

— Ai mai gustat vreodată o asemenea budincă de Yorkshire ? Nimeni nu știe s-o facă așa de bună cum o prepară nevastă-mea. Iată unul din avantajele pe care le dobîndești luîndu-ți o nevastă care nu e deloc cucoană. Ai observat că nu e cucoană, nu ?

Era o întrebare destul de penibilă și Philip nu știa cum să răspundă la ea.

— Nu m-am gîndit deloc la chestia asta, zise el încurcat.

Athelny rîse. Avea un rîs deosebit de vesel.

— Nu, nu e nici pe departe cucoană. Taică-său era țăran și ea nu și-a dat niciodată osteneala să vorbească gramatical. Am avut cu ea doisprezece copii și nouă din ei sînt în viață. Eu i-am spus că ar cam fi timpul să se oprească, dar ea e încăpățînată și de vreme ce așa s-a deprins cred că n-o să fie mulțumită pînă n-o face douăzeci.

În clipa aceea intră Sally cu berea și după ce-i umplu un pahar lui Philip trecu de partea cealaltă a mesei ca să-i toarne și lui taică-său. Acesta o cuprinse cu brațul după talie.

— Ai mai văzut vreodată o fată așa frumoasă și vînjoasă? N-are decît cincisprezece ani dar arată ca de douăzeci. Ia uită-te la obrajii ei! N-a fost bolnavă nici măcar o zi în viața ei. Mare noroc o să aibă bărbatul care o să se însoare cu ea, nu-i așa, Sally?

Sally asculta toate acestea cu un zîmbet firav care nu se deschidea dintr-o dată; nu era prea stînjenită, întrucît fiind deprinsă cu izbucnirile lui taică-său, le accepta cu o modestie degajată care-i ședea foarte bine.

— Vezi să nu ți se răcească mîncarea, tată, zise ea desfăcîndu-se din brațele lui. Te rog să strigi cînd sînteți gata să mîncăți budinca.

Rămaseră iarăși singuri și Athelny duse cana la gură. Bău mult, pe nerăsuflăte.

— Pe cuvîntul meu dacă există ceva mai bun pe lume decît berea englezească. Să-i mulțumim lui Dumnezeu pentru plăcerile acestea simple — friptura de vacă, budinca de orez, pofta de mîncare și berea. Pe vremuri am fost însurat cu o cucoană. Dumnezeuule! Ascultă-mă pe mine, băiete, să nu cumva să faci prostia să iei de nevastă o cucoană.

Philip rîse. Pe el scena asta îl încînta — omulețul caraghios cu hainele lui ciudate, camera cu lambriuri, mobila spaniolă și mîncarea englezască ; nici că se putea o îmbinare mai bizară.

— Tu rîzi, băiete, pentru că nici nu-ți trece prin cap să faci o mezialianță. Tu vrei o nevastă care să fie egala ta pe plan intelectual. Capul tău e îmbîcsit de idei despre tovărășia dintre soți. Astea-s nerozii, băiete ! Bărbatul n-are nevoie să discute politică cu nevastă-sa. Crezi că mie mult îmi pasă de părerile lui Betty despre calculul diferențial ? Un bărbat are nevoie de o nevastă care să-i gătească și să-i îngrijească copiii. Eu am încercat ambele formule și acum știu cum e mai bine. Ia să cerem să ne aducă budinca.

Bătu din palme și Sally se înfățișă de îndată. Cînd le luă farfuriile, Philip vru să se scoale și s-o ajute, dar Athelny îl opri.

— Las-o-n pace, băiete. Ea n-are nevoie să faci atita zarvă în jurul ei, nu-i așa Sally ? Și nici n-o să i se pară o mojie din partea ta dacă ai să stai liniștit în timp ce te servește. Cît despre cavalerism ea zice dă-l în mă-sa, nu-i așa Sally ?

— Adevărat, tată, răspunse Sally cu cochetărie.

— Sally, dar tu știi despre ce vorbesc ?

— Nu, tată. Dar știi bine că mamei nu-i place să te audă înjurînd.

Athelny rîse cu un entuziasm zgomotos. Sally le aduse farfuriile cu budinca de orez, suculentă și apetisantă, cu sos mult. Athelny o atacă imediat plin de elan.

— Una dintre regulile din casa asta este ca masa de duminică să nu se schimbe niciodată. Este un ritual. Friptură de vacă și budincă de orez, cincizeci de duminici pe an. În duminica Paștelui, miel cu mazăre, iar la Întîmpinarea Domnului

gîscă friptă cu sos de mere. În felul ăsta păstrăm noi tradițiile poporului nostru. Cînd Sally o să se mărite, o să uite o mulțime dintre lucrurile înțelepte pe care le-a învățat de la mine, dar niciodată n-o să uite că dacă vrei să fii bun și fericit, trebuie să măninci duminica friptură de vacă și budincă de orez.

— Să mă strigi cînd vreți să mîncăți brînză, zise Sally impasibilă.

— Cunoști legenda pescărușului albastru ? întrebă Athelny.

Philip începuse între timp să se mai deprindă cu stilul acesta al lui Athelny care sărea într-o clipă de la un subiect la altul.

— Cînd pescărușul albastru obosește zburînd deasupra mării, soața lui trece dedesubt și-l susține în zbor cu aripile ei mai puternice. Uite tocmai de asta are nevoie bărbatul de la nevastă. Cu prima mea soție am trăit trei ani. Era o adevărată cucoană, avea un venit de o mie cinci sute de lire pe an, și dădeam cu regularitate mici dineuri agreabile în vilișoara noastră de cărămidă roșie din cartierul Kensington. Era o femeie încîntătoare. Toată lumea spunea asta — avocații veniți să ia masa la noi împreună cu nevestele, agenții bursei literare, politicienii care călcau cu dreptul în arenă ; o, era o femeie încîntătoare. Mă obliga să merg la biserică în redingotă și joben, mă ducea la concerte de muzică clasică și-i plăceau grozav conferințele de duminică după-amiază ; și în fiecare dimineață, la opt și jumătate se instala la micul dejun și, dacă cumva întirziam, găseam toată mîncarea rece ; și citea numai cărțile cele mai indicate, admira tablourile cele mai indicate și adora muzica cea mai indicată. Dumnezeuule, cît de îngrozitor mă plictisea femeia aceea ! In-

cîntătoare e și acuma și stă tot în căsuța de cărămidă roșie din Kensington, decorată cu tapetele lui Morris¹ și cu gravurile lui Whistler și dă și acum mici dineuri la fel de agreabile, servind vițel cu sos de smîntînă și înghețată de la localul „Bunter“, ca și acum douăzeci de ani.

Philip nu întrebă datorită căror împrejurări ajunsese să se separe această pereche nepotrivită, dar îi spuse Athelny.

— Știi, Betty nu e nevasta mea ; nevasta mea n-a vrut să dea divorț. Copiii sînt nelegitimi — o liotă de bastarzi ; și parcă ce, o duc ei mai rău din pricina asta ? Betty era una dintre femeile de serviciu din vila cu cărămidă aparentă din cartierul Kensington. Acum vreo patru-cinci ani o duceam prost de tot cu banii și, avînd deja șapte copii, m-am dus la nevastă-mea și am rugat-o să mă ajute. A zis că-mi stabilește o alocație dacă renunț la Betty și plec în străinătate. Dar parcă mă vezi pe mine renunțînd la Betty ? În loc s-o părăsesc, am făcut foame împreună cu ea o bună bucată de vreme. Nevastă-mea mi-a spus că mie îmi place să trăiesc în mocirlă. Am degenerat ; am scăpătat ; am coborît pe scara socială ; cîștig trei lire pe săptămînă ca agent de publicitate al unui negustor de lenjerie și în fiecare zi îi mulțumesc lui Dumnezeu că nu mai stau în vila de cărămidă roșie din Kensington.

Sally le aduse brînză cedar și Athelny nu-și întrerupse șuvoiul conversației.

— E cea mai mare greșeală pe care o poate face un om să creadă că are nevoie de bani ca să-și

¹ *William Morris* (1834—1896), estetician și creator englez multilateral, a practicat mai toate artele grafice.

crească copiii. Are nevoie de bani doar ca să-i facă domnișori și cucoane, dar eu nu țin ca odraslele mele să devină *gentlemen*-i și *lady*. Sally o să-și câștige singură existența peste un an. O s-o dăm ucenică la o croitoreasă, nu-i așa, Sally? Iar băieții au să-și slujească patria. Vreau să intre cu toții în marină. E o viață plăcută și sănătoasă — hrană bună, soldă bună și o pensie la bătrînețe.

Philip își aprinse pipa. Athelny își răsucea singur țigări din tutun de Havana. Sally strînse masa. Philip era rezervat și se simțea puțin jenat de faptul că i se fac atâtea destăinuiri. Athelny, cu glasul lui puternic într-un trup miniatural, cu stilul lui bombastic, cu înfățișarea exotică și cu gesturile pompoase, era o ființă uluitoare. Lui Philip îi amintea în mare măsură de Cronshaw. Părea să aibă aceeași independență a gândirii, același gen boem, dar avea un temperament infinit mai vivace; în schimb mintea lui era mai ordinară și nu vădea interesul pentru abstracțiuni care făcea conversația lui Cronshaw atât de captivantă. Athelny era foarte mîndru de familia de notabilități de provincie căreia îi aparținea; îi arătă lui Philip fotografii ale unui conac elisabetan și-i spuse:

— Știi, băiete, de șapte secole încoace familia Athelny locuiește aici. A, dacă ai vedea semi-neurile și plafoanele!

În lambriurile camerei se afla un dulăpior și Athelny scoase din el un arbore genealogic. I-l arătă lui Philip cu o satisfacție copilăroasă. Era într-adevăr impunător.

— Vezi cum se repetă numele astea care au intrat în tradiția familiei — Thorpe, Athelstan, Harold, Edward; pe băieți i-am botezat conform

acestei tradiții. Iar fetelor; după cum vezi, le-am dat nume spaniolești.

Pe Philip îl cuprinse un simțămînt supărător că poate într-o poveste a lui Athelny nu e decît o impostură măiestrit ticluită, prezentată nu din cine știe ce motiv josnic, ci pur și simplu din dorința de a impresiona, de a surprinde și de a ului. Athelny îi spusese că a învățat la Winchester; dar Philip, care era sensibil la diferențele de manieră, n-avea impresia că gazda lui ar poseda caracteristicile unui bărbat care a fost educat la o școală a protipendadei. În timp ce Athelny scotea în evidență splendidele legături de rudenie stabilite de strămoșii lui, Philip se distra întrebîndu-se dacă nu cumva tatăl lui fusese vreun comerciant din Winchester — agent de licitații sau negustor de cărbuni, și dacă nu cumva o coincidență de nume era singura lui legătură cu familia veche al cărei arbore genealogic îl etala.

Capitolul LXXXVIII

Se auzi o bătaie în ușă, și în odaie năvăli o hoardă de copii. Acum erau cu toții curați și dichisiți; le străluceau fețele după spălătura cu săpun, iar părul parcă le era lins de viței; se duceau la școala duminicală, fiind dați în grija lui Sally. Athelny glumi cu ei în stilul lui dramatic și exuberant și-ți dădea bine seama că-i iubește pe toți. Era înduioșător să vezi ce mîndru e de înfățișarea lor robustă și frumoasă. Lui Philip copiii i se dădură puțin intimidăți de prezența lui, iar apoi

cînd tatăl lor îi trimise afară din cameră, avu impresia că răsuflă ușurați. Peste cîteva minute își făcu apariția și doamna Athelny. Își scosese bigudiurile și acum purta un breton aranjat cu multă grijă. Purta o rochie neagră, simplă, o pălărie cu flori ieftine și se străduia să-și îndese mîinile, roșii și asprite de prea multă muncă, într-o pereche de mănuși de antilopă neagră.

— Mă duc la biserică, Athelny, zise ea. O să ai nevoie de ceva ?

— Numai de rugăciunile tale, Betty dragă.

— N-o să-ți slujească la nimic, ești prea stricat ca să-ți mai poată fi de folos, zîmbi ea. Apoi, întorcîndu-se spre Philip, îi spuse cu glas lăbărtat : Nu-l pot face cu nici un preț să se ducă la biserică. E un ateu înrăit.

— Ce zici, nu seamănă cu a doua soție a lui Rubens¹ ? strigă Athelny. N-ar arăta splendid într-un costum de secolul al XVII-lea ? Țasta e genul de nevastă pe care trebuie să-ți-l alegi, băiete ; ia uită-te bine la ea !

— Athelny, zău dacă n-ai fi în stare să înnebunești pe oricine cu trîncăneala, îi răspunse ea calm.

Soția lui Athelny izbuti să-și încheie nasturii de la mănuși, dar înainte de a pleca se întoarse către Philip cu un zîmbet blînd, ușor jenat.

— Rămîneți la ceai, nu-i așa ? Lui Athelny îi place să aibă cu cine conversa și nu izbutește prea des să găsească un om destul de deștept.

¹ După moartea primei sale soții, Isabela Brandt, *Peter Paul Rubens* (1577—1640) s-a căsătorit în 1630 cu nepoata acesteia, Hélène Fourment, femeie planturoasă, pe care a luat-o ca model pentru multe din tablourile sale.

— Bineînțeles că o să rămână la ceai, zise Athelny.

Apoi, după plecarea nevesti-si explică :

— Eu țin morțiș ca copiii să se ducă la școala duminicală și Betty la biserică. Cred că e bine ca femeile să fie religioase. Eu unul nu cred în Dumnezeu, dar tare vreau ca femeile și copiii să aibă credință.

Philip, care era foarte rigid în problemele de adevăr și minciună, fu puțin șocat de această atitudine degajată și superficială.

— Bine, dar cum poți să stai și să privești cu brațele încrucișate când copiilor dumitale li se spun lucruri pe care dumneata nu le socoți adevărate ?

— Dacă sînt frumoase, nu mă prea interesează cît de adevărate sînt. E exagerat să pretinzi ca lucrurile să-ți stimuleze deopotrivă și rațiunea și simțul estetic. Vroiam ca Betty să treacă la catolicism, mi-ar fi plăcut să asist la convertirea ei și s-o văd purtînd coroana de flori de hîrtie, dar ea rămîne o protestantă incorigibilă. Și pe urmă, religia e chestie de temperament ; poți să crezi orice, dacă ai o fire religioasă, și dacă n-o ai nu contează ce credințe îți sînt inculcate din afară pentru că tot o să te debarasezi de ele. Poate că religia este cea mai bună școală a moralității. Este ca unul din medicamentele acelea folosite de voi doctorii, care cuprind în ele un alt medicament dizolvat ; primul medicament n-are nici o eficacitate în sine dar dă posibilitatea absorbirii celui alt. Asimilezi moralitatea pentru că e combinată cu religia ; religia o pierzi, dar morala îți rămîne. E mai probabil ca un om să fie bun dacă a învățat bunătatea prin dragostea de Dumnezeu,

decît prin lectura operelor lui Herbert Spencer¹.

Asta venea în contradicție cu toate ideile lui Philip. El încă mai continua să privească creștinismul drept o robie înjositoare de care trebuia să te lepezi cu orice preț; în subconștientul lui era asociat cu liturgiile mohorîte din catedrala de la Tercanbury și cu ceasurile nesfîrșite de plictiseală îndurate în biserica înghețată de la Blackstable. Iar morala pomenită de Athelny nu era pentru el altceva decît o părticică din religia păstrată de o inteligență șchioapă după ce se dezbată de credințele care — ele și numai ele — o făceau rezonabilă. Dar în timp ce medita asupra răspunsului pe care să i-l dea lui Athelny, acesta, mult mai interesat să se audă vorbind decît să participe la o discuție, izbucnise deja într-o tiradă cu privire la catolicism. Pentru el religia romano-catolică făcea parte integrantă din Spania; iar Spania însemna mult pentru el întrucît acolo simțise că evadează din convenționalismul pe care-l găsisese atît de iritant în timpul căsniciei. Cu gesturi largi și cu tonul apăsător care făcea toate spusele lui atît de frapante, Athelny îi descrie lui Philip catedralele spaniole cu vastele lor spații întunecate, aurul masiv al ușilor de la altar, ornamentele somptuoase de fier forjat cu poleiala estompată de vreme, aerul încărcat de tămîie, tăcerea care domnea acolo: Philip aproape că-i vedea dinaintea ochilor pe canonicii îmbrăcați cu sutane de prebendă, novicii cu veșminte roșii trecînd din sacristie în balconul corului; mai că auzea chiar și recitativul monoton al vecerniilor. Numele pe care le pomenea Athelny — Avila, Tarragona, Saragossa, Segovia, Cordoba — răsunau în inima lui ca niște trîmbițe. Parcă

¹ Biolog, sociolog și filozof englez (1820—1903).

avea dinaintea ochilor ansamblurile imense de granit cenușiu așezate în vechile orașe spaniole în mijlocul unui peisaj sălbatic, aspru și bătut de vânturi.

— Întotdeauna m-am gândit că mi-ar plăcea să mă duc la Sevilla, zise el într-o deară cînd Athelny făcu o pauză de o clipă, rămînînd cu mîna întinsă în aer, într-un gest dramatic.

— Sevilla ! strigă Athelny. Nu, nu, să nu te duci acolo. Sevilla ! Asta îți evocă fete care dansează cu castaniete și cîntă prin grădinile de pe malul Guadalquivirului, luptele cu tauri, florile de portocal, broboadele de dantelă numite *mantones de Manila*¹. Asta e Spania din operele și din Montmartre². Farmecul acesta facil nu poate oferi o distracție permanentă decît unei inteligențe superficiale. Théophile Gautier³ a extras din Sevilla tot ce poate ea să ofere. Noi, care am venit după el, nu putem decît să-i reproducem senzațiile. El și-a pus mîinile mari și groase pe ceea ce-ți sare în ochi și acolo totul îți sare în ochi ; totul poartă urme de degete, totul e ros și zdrențuit. Murillo⁴ este pictorul ei.

Athelny se sculă de pe scaun, se îndreaptă către dulăpiorul spaniol, îi coborî placa din față cu balamale mari aurite și cu o încuietoare de mare efect, lăsînd să se vadă o serie întreagă de sertărașe. Scoase dinăuntru un maldăr de fotografii.

— Cunoști picturile lui El Greco ? întrebă Athelny.

— A, îmi aduc aminte că cineva de la Paris fusese grozav de impresionat de ele.

¹ Voaluri (de dantelă) (sp.) ; corect *Manilla*.

² Cartierul localurilor de distracție din Paris.

³ Poet parnasian francez (1811—1872).

⁴ Pictor spaniol (1617—1682).

— El Greco era pictorul oraşului Toledo. Betty n-a putut găsi fotografia pe care vroiam să ți-o arăt. E un tablou în care El Greco zugrăveşte oraşul pe care-l îndrăgea şi e mai exact decât orice fotografie. Vino şi stai aici la masă.

Philip îşi trase scaunul mai în faţă şi Athelny puse dinaintea lui fotografia. Philip o privi plin de curiozitate şi păstră multă vreme tăcerea. Întinse mâna după alte fotografii şi Athelny i le trecu rînd pe rînd. Pînă atunci Philip nu mai văzuse lucrările acestui maestru enigmatic ; la prima vedere îl supăra desenu! arbitrar ; siluetele erau extraordinar de alungite ; capetele erau mici, atitudinile erau nefireşti. Asta nu era realism şi totuşi, chiar şi din fotografii căpătai impresia unei realităţi tulburătoare. Athelny se pornise să facă descrieri entuziaste în expresii pline de vioiciune, dar Philip nu auzea decât vag ce spune. Era nedumerit. Şi era totodată şi emoţionat într-un mod ciudat. Tablourile astea păreau să-i înfăţişeze un anumit sens dar el nu ştia exact care e sensul lor. Erau portrete de bărbaţi cu ochi mari şi melancolici care păreau să spună ceva dar nu ştiai exact ce ; erau călugări deşiraţi în veşminte franciscane sau dominicane, cu feţele tulburate, cu mâinile oprite în gesturi al căror sens îţi scăpa ; mai era şi înălţarea la ceruri a Fecioarei Maria, era o scenă a răstignirii pe cruce, în care pictorul, prin cine ştie ce magie a simţirii, izbutise să sugereze că trupul lui Cristos mort nu e alcătuit din carne omenească ci din carne dumnezeiască ; şi mai era şi tabloul înălţării în care Mintuitorul părea să se avînte spre Cîmpiile Elizee şi totuşi să calce pe aer tot atît de ferm ca şi cum ar fi avut pămînt sub picioare ; braţele ridicate ale Apostolilor, faldurile veşmintelor lor, gesturile lor extatice, transmiteau o impresie de

exaltare și de bucurie sacră. Aproape în toate cazurile, fondul era alcătuit de cerul nopții, de noaptea adîncă a sufletului cu nori tulburi minăți de vînturile stranii ale iadului asupra cărora razele lunii nefirești revărsau o lumină înspăimîntătoare.

— Am văzut cerul ăsta de nenumărate ori la Toledo, zise Athelny. Ideea mea este că El Greco a sosit prima dată în oraș tocmai într-o noapte dintr-asta care i-a produs o impresie atît de violentă încît nu s-a mai putut elibera niciodată de ea.

Philip își aminti cum fusese afectat Clutton de acest pictor straniu a cărui operă el o vedea pentru prima dată acum. Se gîndi că cel mai interesant dintre toți oamenii cunoscuți de el la Paris fusese Clutton. Pe ei, maniera lui sardonică, detașarea lui ostilă îi împiedicase să-l cunoască bine ; dar, aruncînd o privire retrospectivă, Philip își dădu seama că Clutton avusese în el o forță tragică, care-și căuta zadarnic expresia în pictură. Era un om cu un caracter neobișnuit, viguros, mistic după moda unei epoci care n-avea nici o înclinație spre misticism ; un om pe care viața îl scotea din răbdări pentru că se vedea în imposibilitatea de a spune lucrurile pe care le sugerau imboldurile obscure din inima lui. Intellectul lui nu era adaptat rosturilor spiritului. Nu era de mirare că avea o înțelegere atît de profundă pentru grecul care născocise o tehnică nouă de exprimare a năzuințelor sufletului său. Philip privi din nou seria de portrete de nobili spanioli, cu colerete, cu barbișoane ascuțite, cu fețele palide încadrate de sobrietatea hainelor lor negre și de întunecimea fondului. El Greco era pictorul sufletului ; și acești nobili, palizi și stinși — nu datorită istovirii ci din pricina restricțiilor pe care și le impuneau — cu mințile lor torturate, par să umble prin lume inconștienți de

frumusețea ei ; ochii lor privesc numai înlăuntru, în inima lor, și strălucirea nevăzutului îi orbește. Nici un pictor nu a arătat într-un mod mai necrutător faptul că lumea e doar un popas efemer. Sufletele oamenilor pictați de el dau glas prin ochii lor dorurilor stranii din pricina cărora tînjeau ; simțurile lor au o acuitate miraculoasă nu atît pentru sunete și mirosuri și culoare, cît pentru senzațiile foarte subtile ale sufletului. Omul plin de noblețe se plimbă ducînd în piept o inimă monastică, iar ochii lui văd lucruri pe care le văd și sfinții în chiliile lor și el nu e de loc uimit. Buzele lui nu cunosc zîmbetul.

Philip, continuînd să tacă, se întoarse la imaginea orașului Toledo care, după părerea lui, era cel mai captivant din toate tablourile. Nu-și mai putea lua ochii de la ea. Avea sentimentul strănu că e pe punctul de a face o nouă descoperire în viață, tremura de fiorul aventurii. O clipă se gîndi la dragostea care-i carbonizase sufletul : dragostea părea un lucru cu totul neînsemnat față de emoția care se aprindea acum în inima lui. Tabloul la care se uita înfățișa o suită de case îngrămădite pe un deal ; într-un colț un băiat ținea deschisă o hartă mare a orașului ; în capătul celălalt al tabloului se afla o figură clasică, simbolizînd riul Tago ; iar în înaltul cerului se afla Fecioara Maria înconjurată de îngeri. Era un peisaj străin de toate noțiunile împărtășite de Philip, pentru că el trăise în cercuri care se închinau realismului strict ; și totuși, și aici, spre propria lui uimire, simțea o realitate mai profundă decît cea creată de oricare dintre maeștri pe urmele cărora încercase smerit să pășească. Îl auzi pe Athelny spunînd că reprezentarea este atît de precisă încît cînd cetățenii din Toledo au venit să se

uite la tablou și-au recunoscut casele. Pictorul zugrăvisese exact ceea ce observase dar văzuse totul cu ochii spiritului. Orașul acela de un cenușiu palid avea ceva nepămîntesc. Era un oraș al sufletului văzut într-o lumină palidă, de negăsit nici noaptea, nici ziua. Era așezat pe un deal verde, dar verdele nu aparținea acestei lumi; și era înconjurat de ziduri și bastioane masive pe care nu le puteau asalta nici un fel de mașini sau instrumente de război născocite de mintea omului, ci doar postul și rugăciunea, suspinele penitente și mortificările cărnii. Era o fortăreață a lui Dumnezeu. Casele acelea cenușii nu erau făcute din nici unul din soiurile de piatră cunoscute zidarilor, aspectul lor avea ceva înspăimîntător și nu-ți puteai da seama ce fel de oameni ar putea sălăslui în ele. Puteai să te plimbi pe străzi și să nu te miri că le găsești pe toate pustii, deși nu erau goale; pentru că simțai o prezență invizibilă și totuși manifestă pentru toată sensibilitatea interioară. Era un oraș mistic în care imaginația începe să se împleticească și să schioapete ca un om care pășește brusc din lumină în întuneric; sufletul umbla dezgolit de colo pînă colo cunoscînd incognoscibilul și conștient în mod straniu de experiența, intimă dar inexprimabilă, a absolutului. Și fără pic de surprindere, pe cerul acela albastru investit cu o realitate pe care nu ochiul ci sufletul o destăinuie, cu turma aceea de nori ușori mînați de adieri nefirești, ca strîgătele și suspinele sufletelor pierdute, o vedeai pe Fecioara Maria cu un veșmînt roșu și o mantie albastră într-un pîlc de îngeri înaripați. Philip simți că locuitorii aceluia oraș ar fi privit această apariție fără să se minuneze, plini de respect și de recunoștință, și și-ar fi văzut de drum.

Athelny vorbi despre scriitorii mistici ai Spaniei, despre Teresa de Avila¹, San Juan de la Cruz, Fray Diego de Leon; manifestau cu toții aceeași pasiune pentru cele nevăzute pe care o simțise Philip în tablourile lui El Greco. Ei păreau să dețină puterea de a atinge transcendentalul și de a vedea invizibilul. Erau spanioli din epoca lor, în care tremurau înfiorate toate faptele strălucite ale unei mari națiuni; fantezia lor era îmbogățită de splendorile Americii și de verdeța insulelor din Marea Caraibilor. În vinele lor curgea forța care provenea din luptele lor seculare cu maurii; erau mândri întrucât erau stăpînii lumii; și simțeau în in-seși depărtările imense, pustiurile hîde, munții în-zăpeziți ai Castiliei, soarele și cerul senin și cîmpiile înflorite ale Andaluziei. Viața era pasionată și diversă, și pentru că oferea atît de mult, ei tin-jeau agitați după alte și alte lucruri; pentru că erau plini de omenesc, erau veșnic nemulțumiți; și-și puneau toată această vitalitate nerăbdătoare a lor într-o aspirație arzătoare către inefabil. Lui Athelny nu-i plăcea să găsească un om căruia îi putea citi traducerile făcute de el ca să se distreze și să-și umple timpul liber; și, cu glasul său frumos și vibrant recita *Cîntarea inimii și a lui Cristos, mirele ei*, poezia minunată care începe cu cuvintele *En una noche oscura*² și aceea *Noche serena*³ a lui Fray Luis de Leon⁴. Le tradusesese cu multă simplitate, nu fără oarecare îndemînare, și găsisese cuvinte care în orice caz sugerau grandoarea maiestuoasă și aspră a origi-

¹ *Sfinta Tereza di Gesù*, născută în provincia Avila (1515—1582), autoare a unor scrieri teologice și religioase.

² Într-o noapte întunecoasă (sp.).

³ Noapte senină (sp.).

⁴ Cărturar și poet religios (1527—1591).

nalului. Tablourile lui El Greco explicau aceste poezii, iar ele, la rîndul lor, îi explicau tablourile.

Philip nutrise un oarecare dispreţ pentru idealism. Întotdeauna avusese o pasiune pentru viaţă, şi idealismul pe care-l întilnise pînă atunci i se păruse a fi în cea mai mare măsură o fugă laşă din faţa ei. Idealistul se închista pentru că nu putea suferi înghionteala gloatei omeneşti; nu avea puterea de a se lupta şi de aceea eticheta băătăia drept vulgară; era înfumurat şi întrucît semenii lui nu vroiau să-l aprecieze aşa cum se aprecia el, se consola dispreţuindu-i. Pentru Philip tipul caracteristic era Hayward, plăcut la înfăţişare, cu mişcări languroase, care ajunsese prea gras şi cam chel, îngrijindu-şi încă rămăşiţele frumuseţii şi propunîndu-şi chiar şi acum fără prea multă convingere să facă lucruri desăvîrşite într-un vag viitor; iar îndărătul acestor lucruri se ascundeau whisky-ul şi amorurile vulgare ale străzii. Tocmai ca reacţie faţă de ceea ce reprezenta Hayward, Philip se declara zgomotos pentru viaţă aşa cum era ea; sordidul viciu, diformitatea nu-l supărau; el afirma că preferă omul în toată goli-ciunea lui; şi-şi freca mîinile încîntat cînd se înfăţişa dinaintea lui un caz de meschinărie, cruzime, egoism sau destrăbălare; asta era realitatea. La Paris învăţase că nu există nici urîciune, nici frumuseţe, ci numai adevăr: goana după frumuseţe este doar sentimentalism. Oare el nu introducea reclama pentru *Chocolat Menier* într-un peisaj pictat de el, pentru a se elibera de tirania drăgălăşeniei?

Dar aici părea să ghicească un element nou. În ultima vreme se tot apropiase, mereu şovăind, de el, dar abia acum era conştient de acest fapt; se simţea în pragul unei descoperiri. Avea senzaţia

vagă că aici a găsit ceva superior realismului pe care-l adorase ; dar fără doar și poate nu era idealismul golit de sînge care ocolea viața adevărată, din simplă slăbiciune ; dimpotrivă, era prea puternic ; era viril ; accepta viața cu toată vivacitatea, urîtenia și frumusețea ei, cu tot caracterul ei murdar, josnic și eroic ; și totuși continua să fie realism ; numai că era un realism împins pe o treaptă superioară, către o culme, unde faptele erau transformate de lumina mult mai vie în care erau privite. Philip părea să vadă lucrurile mult mai profund cu ochii gravi ai acestor nobili defuncți ai Castiliei ; iar gesturile sfinților, pe care la început le considerase nebunești și deformate, îi apăreau acum ca purtătoare ale unei semnificații misterioase. Numai că el nu era în stare să discearnă această semnificație. Era ca un mesaj a cărui primire era din cale afară de importantă pentru el, dar care i-a fost transmis într-o limbă necunoscută și deci nu-l putea descifra. El tot mai căuta fără încetare sensul vieții și aici i se părea că i se oferă un asemenea sens ; atîta doar că era obscur și vag. Se simțea adînc tulburat. Vedea ceea ce i se părea a fi adevărul, așa cum poți să vezi un lanț de munți luminat parcă de niște fulgere într-o noapte întunecoasă, pe furtună. I se părea că vede că omul nu trebuie să-și lase viața la voia întîmplării, ci dimpotrivă, că voința lui este puternică ; i se părea că vede că stăpînirea de sine poate fi la fel de violentă și de activă ca și capitularea în fața pasiunii ; i se părea că vede că viața interioară poate fi la fel de variată și cu nenumărate fațete, la fel de bogată în experiențe ca și viața reală a unui om care a cucerit țărîmuri noi și a explorat pămînturi necunoscute.

Conversația dintre Philip și Athelny fu întreruptă de niște pași zgomotoși pe scări. Copiii se întorceau de la școala duminicală. Athelny le deschise ușa și ei intrară rîzînd și țîpînd. Îi întrebă vesel ce-au învățat. Sally își făcu apariția o clipă, aducînd instrucțiuni din partea mamei cum că tatăl să-i distreze pe copii pînă ce pregătește ea ceaiul, iar Athelny începu să le povestească un basm de Andersen. Copiii nu erau prea sfioși și curînd ajunseră la concluzia că n-au de ce să fie înspăimîntați de Philip. Jane se apropie și după ce rămase o vreme în picicare lîngă el, se instalează deodată pe genunchii lui. Philip, care dusesese o viață singuratică, avea pentru prima dată ocazia să asiste la o scenă de familie : ochii lui zîmbeau, oprindu-se asupra acestor copii frumoși, absorbiți de povestirea basmului. Viața noului său prieten, așa excentrică cum părea la prima vedere, căpăta acum în ochii lui frumusețea unui lucru de o naturalețe desăvîrșită. Sally reveni.

— Ei, copii, ceaiul e gata, zise ea.

Jane se dădu jos de pe genunchii lui Philip și cu toții se întoarseră în bucătărie. Sally începu să așeze tacîmurile pe masa în stil spaniol.

— Mama te întreabă dacă să vină să bea ceaiul cu voi, întrebă ea. Pe copii îi pot hrăni eu.

— Spune-i maică-ti că o să fie o adevărată cinste și un prilej de mîndrie pentru noi dacă o să ne onoreze cu prezența ei, zise Athelny.

Lui Philip i se păru că omul ăsta nu poate spune nimic fără elaborate înflorituri oratorice.

— Atunci îi pun și ei tacîm, zise Sally.

Se întoarse peste o clipă cu o tavă pe care era o piine de casă, o felie de unt și un borcan cu gem de căpșuni. În timp ce așeza lucrurile acestea pe masă, taică-său o tachina. Îi spunea că ar fi timpul să mai iasă în lume; lui Philip îi povesti că fata e foarte mândră, că nici nu vrea să audă de adoratorii care făceau coadă, doi câte doi, la ușa școlii duminicale, aspirind la onoarea de a o conduce pînă acasă.

— Dar știi că îndrugi la verzi și uscate, tată, zise Sally și fața i se deschise încet în obișnuitul ei zîmbet blînd.

— Cînd te uiți așa la ea nici n-ai crede că o calfă de croitor a plecat voluntar în armată pentru că n-a vrut să-i vorbească și că un instalator de electricitate — bagă bine de seamă — de electricitate, a început să tragă la măslea pentru că la biserică nu l-a lăsat să citească imnurile de pe cartea ei de cîntece. Mă trec fiorii cînd mă gîndesc ce-o să se întîmple în ziua în care o să înceapă să poarte coafură montantă.

— Mama o să aducă chiar ea ceaiul, zise Sally.

— Sally nici nu mă ia în seamă vreodată, rise Athelny privind-o cu dragoste și mîndrie. Își vede de treburile ei, fără să-i pese de războaie, revoluții și cataclisme. Vai, ce nevestă bună o să fie ea pentru un om cumsecade!

Doamna Athelny aduse ceaiul. Așezîndu-se pe scaun începu să taie felii de piine pe care le unse cu unt. Pe Philip îl amuza faptul că se purta cu bărbatul ei de parcă ar fi fost un copil. Îi întindea gemul pe piine și îi tăia feliile nici prea mari, nici prea mici, ca să le poată minca el ușor. Își scosese pălăria și rămăsese în rochia ei de duminică, puțin cam prea strîmtă după părerea lui Philip; arăta ca una din nevestele de fermier pe la

care se dusesese el uneori în vizită împreună cu unchiul lui, cînd era copil. Atunci se dumiri de ce i se părea familiară vocea ei. Vorbea ca oamenii de pe la Blackstable.

— Din ce parte a țării sînteți ? o întrebă el.

— De loc sînt din comitatul Kent. M-am născut la Ferne.

— Aha, am știut eu. Unchiul meu e protopop la Blackstable.

— Ca să vezi ce comedie ! exclamă ea. Adineauri cînd eram la biserică tocmai mă întrebam dacă n-ați fi cumva vreo rubedenie de-a domnului Carey. Oho, încă de cîte ori l-am văzut ! O verișoară de-a mea s-a măritat cu domnu' Barker de la ferma Rocksley, tocmai pe-acolo pe la biserica din Blackstable și, cînd eram fată, mă duceam de multe ori și stăteam acolo. Ei, ziceți și dumneavoastră dacă nu e comedie ?

Îl privi acum cu mult mai multă curiozitate și ochii ei fără strălucire se animară. Îl întrebă dacă îi cunoaște satul de baștină. Era o așezare destul de drăguță, la vreo zece mile de Blackstable și protopopul de acolo venea uneori la Blackstable la sărbătoarea recoltei. Ea pomeni numele citorva fermieri de prin împrejurimi. Îi făcea o plăcere nebună să mai poată vorbi despre ținutul în care și-a petrecut tinerețea și era încîntată să evoce scene și figuri pe care și le întipărise în memorie cu tenacitatea specifică clasei din care făcea parte. Și lui Philip aceste amintiri îi treziră un simțămînt ciudat. Părea că o adiere plăcută, de la țară ar fi pătruns în camera aceea căptușită cu lambriuri, din inima Londrei. În fața ochilor începu să i se desfășoare imaginea cîmpiilor întinse din Kent, înconjurată de ulmi majestuoși ; nările începură să i se dilate de miresme. Din pricina

apropierii Mării Nordului aerul sărat de acolo e aspru și tăios.

Philip plecă de la familia Athelny abia pe la zece. La opt copiii veniră la ei să spună noapte bună și într-un mod cît se poate de firesc îi întinseră obrazii lui Philip ca să-i sărute. Inima lui se deschise de tot de dragul lor. Sally nu făcu decît să-i întindă mîna.

— Sally nu-i sărută niciodată pe domnii pe care nu i-a văzut decît o dată în viață, zise taică-său.

— Atunci înseamnă că trebuie să mă mai poftiți o dată, zise Philip.

— Nu e cazul să băgați în seamă nimic din ce spune tata, remarcă Sally zîmbind.

— E o domnișoară foarte stăpînă pe sine, adăugă părintele ei.

În timp ce doamna Athelny îi culca pe copii, luară un mic supeu alcătuit din pîine, brînză și bere; iar cînd Philip se duse în bucătărie să-i spună noapte bună (rămăsese acolo odihnindu-se și citind revista *The Weekly Despatch*) ea îl invită foarte cordial să mai vină pe la ei.

— Atîta vreme cît Athelny are serviciu, duminica găsiți totdeauna o masă bună la noi, zise ea, și vă faceți o adevărată pomană cu el dacă veniți să-i faceți conversație.

Sîmbăta următoare Philip primi o carte poștală de la Athelny prin care-l anunțau că-l așteaptă a doua zi la masă; dar temîndu-se că mijloacele lor financiare nu sînt chiar așa de substanțiale cum ar dori domnul Athelny să-l facă să creadă, Philip le scrisese că o să vină doar la ceai. Cumpără un cozonac mare cu stafide, ca vizita lui să nu fie o povară pentru ei. Cînd veni, constată că toată familia se bucură să-l vadă, iar cozonacul îl ajută

să-i cucerească definitiv pe copii. El ținu, mortiş să ia cu toții ceaiul împreună în bucătărie și masa se desfășură într-o atmosferă de risete zgomotoase.

Curînd Philip își luă obiceiul de a se duce la familia Athelny în fiecare duminică. Deveni favoritul copiilor, pentru că era un om simplu și lipsit de afectare și pentru că se vedea de la o poștă că i-a îndrăgit. De cum îl auzeau sunînd la ușa, unul dintre copii scotea capul pe fereastră, să se asigure că el e, și apoi dădeau cu toții buzna pe scări într-o adevărată avalanșă, ca să-i deschidă ușa. Se aruncau pe rînd în brațele lui. La ceai se băteau pentru privilegiul de a sta lîngă el. Curînd începură să-i spună nenea Philip.

Athelny era foarte comunicativ din fire și încetul cu încetul Philip află despre diferitele etape din viața lui. Exercitase profesii diferite și Philip avu impresia că întotdeauna a reușit să strice tot ce începuse. Lucrase la o plantație de ceai din Ceylon și fusese voiajor comercial în America ducînd cu el mostre de vinuri italienești ; dintre toate slujbele, singura pe care o păstrase mai multă vreme fusese cea de secretar al Societății de apă și canal din Toledo ; fusese ziarist și cităva vreme ținuse rubrica judiciară, scriind reportaje de la tribunalele de instrucție pentru un ziar de seară ; fusese redactor la un ziar din inima Angliei și redactor șef al unei gazete de pe Riviera. În timp ce exercita aceste ocupații diverse colecționase tot felul de anecdote amuzante pe care le debita savurîndu-și cu o deosebită încîntare capacitatea de a-și distra ascultătorii. Citise mult, delectîndu-se în special cu cărțile neobișnuite ; și revărsa comorile sale de cunoștințe tainice bucurîndu-se ca un copil de uimirea interlocutorilor. Cu vreo trei sau patru ani mai înainte sărăcia lucie îl silise să

accepte slujba de agent de publicitate al unui mare magazin de textile ; și cu toate că socotea munca aceea nedemnă de un om de valoarea lui — dat fiind că avea o părere exagerat de bună despre el însuși — poziția de neclintit a soției în această privință și nevoile familiei îl făcuseră s-o păstreze cu orice preț.

Capitolul XC

Plecînd de la familia Athelny, Philip cobora pe Chancery Lane și după aceea mergea pe Strand ca să ia un omnibuz din capătul străzii Parlamentului. Într-o duminică, la vreo șase săptămîni de cînd era în vizită cu ei, luă ca de obicei acest drum, dar omnibuzele spre Kennington erau arhipline. Era prin iunie, dar plouase toată ziua și seara tîrziu aerul era jilav și rece. Merse pe jos pînă la Piccadilly Circus ca să găsească loc pe scaun ; capul liniei era la fîntînă și, cînd sosea în stația aceea, omnibuzul n-avea de obicei mai mult de doi-trei pasageri. Venea din sfert în sfert de oră, așa că trebui să aștepte o vreme. Neavînd ce face privi mulțimea care trecea. Cîrciumile tocmai se închideau și pe străzi era forfotă. Mintea lui Philip era încărcată de ideile pe care Athelny le expusese cu farmecul lui obișnuit.

Deodată lui Philip i se opri inima în loc. Dădu cu ochii de Mildred. De săptămîni de zile nu se mai gîndise la ea. O văzu cum tocmai trece colțul dinspre Shaftesbury Avenue și se oprește la bordură, așteptînd să treacă un șir de trăsură. Preocu-

pată de problema traversării, nu era atentă la nimic altceva. Purta o pălărie mare de pai negru, cu multe pene, și o rochie neagră de mătase ; în epoca aceea erau la modă rochiile cu trenă ; când se eliberă drumul, Mildred traversează, luînd-o pe Piccadilly, măturînd caldarîmul cu coada rochiei. Lui Philip începu să-i bată tare inima în piept. Se luă după ea. Nu vroia să-i vorbească, dar se întreba unde s-o fi ducînd la ora aceea ; tare ar fi dorit să-i vadă fața. Mildred porni încet în jos și luînd-o pe Air Street intră în strada Regent. De acolo o porni iar spre Piccadilly Circus. Philip era nedumerit. Nu izbutea să înțeleagă ce face Mildred. Poate că aștepta pe cineva și pe Philip îl apucă o curiozitate teribilă să știe pe cine anume. Mildred îl ajunse din urmă pe un grăsun cu gambetă care mergea agale în aceeași direcție ca și ea ; ajungînd în dreptul lui întoarse capul și-i trase o ochiadă. Mai făcu cîțiva pași pînă ajunse la magazinul „Svan & Edgar's“, unde se opri și așteptă, cu spatele la vitrină. Cînd grăsunul ajunse în dreptul ei, ea îi zîmbi. Bărbatul se uită lung la ea, apoi întoarse capul și-și văzu de drum. Atunci Philip înțelese.

Îl năpădi o scîrbă copleșitoare. O clipă i se înmuiară picioarele și abia se mai putu ține drept ; apoi porni repede după ea ; o apucă de braț.

— Mildred !

Se întoarse, tresărînd violent. Lui Philip i se păru că roșește, dar de fapt era prea întuneric ca să vadă bine. O vreme stătură și se priviră fără o vorbă. Într-un tîrziu Mildred exclamă :

— Ia te uită ce întîlnire !

Philip nu știa ce să răspundă ; era teribil de zguduit ; frazele care îi fulgerau prin minte, încru-

cișindu-se și învălmășindu-se, i se păreau absurd de melodramatice.

— E îngrozitor, gifii el, mai mult pentru sine.

Mildred nu mai scoase o vorbă, îi întoarse spatele și se uită în pământ. Philip își dădea seama că fața lui s-a schimonosit de durere.

— Nu e nicăieri pe aici un loc unde am putea să mergem să stăm de vorbă ?

— Nu vreau să stau de vorbă, zise ea posacă. De ce nu poți să mă lași în pace ?

Lui Philip îi dădu prin gând că poate fata are nevoie urgentă de bani și deci nu-și poate permite luxul de a părăsi atât de devreme locul acela.

— Dacă ești cumva la strîmtoare să știi că am la mine vreo două lire, îngăimă el.

— Nu înțeleg ce vrei să spui. Eu mă plimbam pur și simplu pe aici în drum spre casă. Credeam că am să mă întilnesc cu una din colegele de la serviciu.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu mai începe iarăși cu minciunile, îi răspunse el.

Apoi o văzu că plînge și își repetă întrebarea.

— Nu putem merge undeva să stăm de vorbă ? N-ar fi posibil să mă întorc cu tine la locuința ta ?

— Nu, asta e imposibil, suspină ea. Acolo n-am voie să primesc bărbați. Dacă vrei ne putem întilni mîine.

Philip era sigur că Mildred o să-i tragă clapa. Nici în ruptul capului nu vroia s-o lase să plece.

— Nu. Trebuie să mă duci chiar acum undeva.

— Mă rog, este o cameră pe care o știu, dar o să trebuiască să plătești o taxă de șase șilingi.

— Bine, asta nu mă deranjează. Unde e ?

Mildred îi dădu adresa și Philip strigă după o birjă. Merseră într-o străduță sărăcăcioasă din spatele Muzeului Britanic, cam pe lingă Gray's

Inn Road și Mildred îi spuse birjarului să oprească la colț.

— Nu le place să tragi la scară, zise ea.

Astea fură singurele cuvinte pe care le schimbă în birjă. Merse rău citiva pași pe jos și la o ușă Mildred se opri și ciocăni tare de trei ori. Philip observă în oberliht un anunț pe carton, pentru camere de închiriat. Ușa se deschise fără zgomot și o femeie înaltă, cam bătrână, le dădu drumul înăuntru. Îi aruncă o privire lui Philip și apoi îi șopti ceva lui Mildred. Mildred îl conduse pe Philip de-a lungul unui coridor pînă la o cameră din fund. Era întuneric beznă. Îi ceru un chibrit și aprinse becul de gaz; nu avea glob, așa că flacăra izbucni strident. Philip văzu că se află într-un mic dormitor murdar, încărcat de prea multă mobilă, vopsită ca să pară din lemn de pin; perdelele de dantelă erau jechoase în ultimul hal; gura căminului era acoperită cu un evantai mare de hîrtie. Mildred se trînti pe scaunul de lîngă cămin. Philip se așeză pe marginea patului. Îi era rușine. Observă abia acum că Mildred are obrajii încărcăți de fard și sprîncenele înnegrite cu cărbune; dar era slabă și arăta rău și rujul din obraji îi exagera și mai tare paloarea verzuie a pielii. Se uita impasibilă la evantaiul de hîrtie. Philip nu știa ce să spună, nu-i venea nimic în minte și pe deasupra simțea că se înecă de parcă ar fi fost gata să izbucnească în plîns. Își acoperi ochii cu mîinile.

— Dumnezeule, dar e îngrozitor, gemu el.

— Nu înțeleg ce te-a apucat să faci atîta caz. Credeam c-o să te bucuri.

Philip nu răspunse, dar peste o clipă lui Mildred îi scăpă un suspin.

— Nu cumva îți închipui că o fac de plăcere?

— O, Doamne ! strigă el. Îmi pare rău, îmi pare așa de rău !

— Parcă asta îmi ține mie de cald !

Philip iar nu mai știa ce să spună. Îi era o teamă cumplită să nu cumva să rostească vreo vorbă pe care ea ar putea s-o ia drept un reproș sau o batjocură.

— Unde e copilașul ? întrebă el în cele din urmă.

— Am adus fetița la mine la Londra. Nu mai aveam bani s-o țin la Brighton, așa că a trebuit s-o iau. Am o cameră în cartierul Highbury. Proprietăresei i-am zis că sînt artistă. E un drum destul de lung ca să vii în fiecare zi pînă în West End, dar nu e deloc ușor să găsești pe cineva care să închirieze camere la femei singure.

— La local n-au vrut să te reangajeze ?

— N-am găsit nicăieri de lucru. Mi-am rupt picioarele umblînd după slujbă. O dată mi-am găsit un post, dar am lipsit vreo săptămînă fiindcă nu mi-a fost bine și, cînd am revenit, mi-au zis că nu mai vor să mă țină. Și parcă ce, poți să le faci o vină pentru asta ? În slujbe dintr-astea nu le dă mîna să țină decît fete voinice.

— Nici acum nu arăți prea bine, zise Philip.

— Astă-seară n-ar fi trebuit să ies, că mă simteam cam slăbită, dar n-aveam încotro, trebuia să fac rost de bani. I-am scris lui Emil și i-am spus că sînt lefteră, dar ăla nu s-a învrednicit nici măcar să-mi răspundă la scrisoare.

— Ai fi putut să-mi scrii mie.

— Nu-mi venea prea ușor, după cele ce s-au întîmplat, și nici nu vroiam să știu că am greutăți. Nu m-ar fi mirat dacă mi-ai fi spus pur și simplu că am găsit ce-am căutat.

— S-ar părea că nici acum n-ai ajuns să mă cunoști destul de bine.

În decurs de câteva clipe lui Philip îi trecu prin minte şirul de chinuri pe care îl suferise din pricina ei, şi îi veni rău când îşi aminti de toate durerile lui. Dar acum nu mai era decât o simplă amintire. Când o privi îşi dădu seama că n-o mai iubeşte. Îi era tare milă de ea, dar se bucura că e liber. Privind-o cu un aer grav se întreba cum de putuse să se prostească atît de tare din dragoste pentru ea.

-- Tu eşti un *gentleman* în toată puterea cuvîntului, zise ea. De altfel eşti singurul pe care l-am cunoscut vreodată. Făcu o pauză de un minut şi apoi roşi pînă în albul ochilor. Philip, îmi vine tare greu să te întreb, dar nu cumva ai putea să-mi dai nişte bani ?

— Din fericire, am ceva parale la mine. Mă tem însă că nu sînt decât două lire.

I le dădu.

— Să ştii că n-am să-ţi rămîn datoare, Philip.

— O, lasă asta ! zîmbi el. Nu-ţi face griji pentru atîta lucru.

Nu apucase să-i spună nimic din ce vroia să-i spună. Vorbiseră de parcă ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume ; şi acum i se părea că ea o să plece, întorcîndu-se la toată oroarea vieţii ei, iar el n-o să fie în stare să facă nimic pentru a o împiedica. Mildred se ridicase de pe scaun ca să ia banii şi acum se aflau amîndoi în picioare.

— Te reţin ? întrebă ea. Bănuiesc că vrei să te întorci acasă.

— Nu, nu sînt de loc grăbit, răspunse el.

— Iar eu mă bucur că am prilejul să stau puţin jos.

Vorbele acestea, cu toate implicaţiilor lor, îi sfişiară inima lui Philip şi era într-adevăr cum nu se poate mai penibil să vezi cum Mildred cade

istovită înapoi pe scaun. Tăcerea dură atît de mult încît Philip, stînjedit, aprinse o țigară.

— E tare drăguț din partea ta că nu mi-ai spus nici o vorbă neplăcută, Philip. Mă temeam că o să-mi zici cutare și cutare și mai știu eu ce.

Philip văzu că Mildred s-a pus iar pe plîns. Își aminti cum venise la el cînd o părăsise Emil Miller și cum izbucnise în lacrimi. Amintirea suferințelor ei și a propriei lui umilințe părea să facă și mai copleșitoare compasiunea pe care o simțea el acum.

— Ah, măcar de-aș putea scăpa de toată povestea asta ! gemu ea. Mi-e nesuferită la culme. Nu sînt făcută pentru o asemenea viață, nu e un lucru potrivit pentru o fată ca mine. Aș face orice ca să scap, m-aș angaja și servitoare dacă aș putea. Ah, mai bine muream de o mie de ori.

Și, plîngîndu-și singură de milă se pierdu de tot. O năpădiră suspine necontrolate, isterice, care-i zguduiau trupul firav.

— Ah, tu nici nu știi despre ce e vorba. Nimeni nu știe pînă n-ajunge în situația asta.

Philip nu putea suporta s-o vadă plîngînd. Era pur și simplu torturat de situația îngrozitoare în care se găsea ea.

— Biata copilă, șopti el, biata copilă !

Era profund mișcat. Deodată avu o inspirație, care îl făcu să se simtă în al nouălea cer de fericire.

— Uite ce e : dacă vrei să scapi de aici, am o idee. În momentul de față stau mizerabil cu banii și trebuie să fac economii cumplite ; dar am un fel de apartament în Kennington în care e o cameră disponibilă. Dacă vrei poți să vii să stai acolo cu copilul. Eu îi plătesc trei șilingi și jumătate pe săptămîină unei femei care îmi deretecă, și-mi mai și gătește cîte ceva. Or asta ai putea să faci tu și

atunci mîncarea ta n-ar costa mai mult decît banii pe care i-aş economisi renunţînd la servitoare. Masa pentru doi oameni nu costă mult mai mult decît pentru unul şi bănuiesc că fetiţa nu consumă cîne ştie ce.

Mildred se opri din plîns şi se uită la el.

— Vrei să spui că ai fi în stare să mă primeşti înapoi după tot ce s-a întîmplat ?

Philip se îmbujoră la faţă cam stînjedit de ceea ce avea să-i spună :

— Nu vreau să mă înţelegi greşit. Îţi pun la dispoziţie doar o cameră care nu mă costă nimic şi mîncarea. Nu aştept de la tine altceva decît exact ceea ce face femeia angajată în momentul de faţă. În afară de asta nu vreau nimic de la tine. Sper că te pricepi la gătit atîta cît îmi trebuie mie.

Mildred sări în picioare, gata să se azvîrle în braţele lui.

— Eşti tare bun cu mine, Philip.

— Nu, te rog stai acolo, zise el repede şi întinse mîna ca şi cum ar fi vrut s-o împingă de-o parte.

Nu-şi dădea seama exact ce simte, dar nu putea suporta ideea atingerii ei.

— Nu vreau să-ţi fiu altceva decît prieten.

— Eşti tare bun cu mine, repetă ea, eşti tare bun cu mine.

— Asta înseamnă că o să vii ?

— O, da, aş face orice să scap de viaţa asta. Să ştii, Philip, că n-ai să regreti niciodată ce-ai făcut, niciodată ! Cînd pot să vin, Philip ?

— Cred că cel mai bine ar fi să vii chiar mîine.

Deodată pe Mildred o podidură iarăşi lacrimile.

— Acuma de ce Dumnezeu mai plîngi ? zîmbi el.

— Îţi sînt așa de recunoscătoare. Nu ştiu cum am să te pot răsplăti vreodată.

— Lasă asta acuma. Cred că ar fi timpul să te duci acasă.

Îi scrisese pe o hîrtiuță adresa lui și-i spusese că dacă vine pe la cinci și jumătate el o să fie gata cu pregătirile. Între timp se făcuse prea tîrziu ca să mai prindă omnibusul și trebuia să meargă pe jos, dar nu i se părea un drum prea lung pentru că încîntarea lui era ca o beție amețitoare ; parcă plutea de fericire.

Capitolul XCI

A doua zi se sculă devreme ca să pregătească odaia pentru Mildred. Îi spusese femeii care-i dăduse teacă prin casă că n-o să mai aibă nevoie de serviciile ei. Mildred veni pe la șase și Philip, care o pîndea de la fereastră, coborî să-i deschisă ușa și o ajută să-și urce bagajele pe scări ; nu mai avea acum decît trei pachete mari învelite în hîrtie de băcănie pentru că fusese obligată să vîndă totul în afară de strictul necesar. Purta tot rochia de mătase neagră din seara anterioară și, măcar că acum nu mai era vopsită pe obraji, avea încă ochii făcuți pentru că nu se spălase ca lumea dimineața ; arăta îngrozitor de rău. În momentul în care coborî din birjă cu copilul în brațe avea o înfățișare de-a dreptul patetică. Părea puțin stîmjenită și nu găsiră să-și spună nimic decît banalități.

— Va să zică ai ajuns cu bine.

— Pînă acuma n-am mai stat niciodată în partea asta a Londrei.

Philip îi arătă camera. Era încăperea în care murise Cronshaw. Deși i se păruse o absurditate, totuși nu-i plăcuse niciodată gândul de a se întoarce acolo ; de la moartea poetului rămăsese dincolo, în odăiță, dormind pe patul pliant în care se mutase ca să-și instaleze cât mai comod prietenul. Copilul dormea netulburat.

— Mă tem că n-o mai recunoști, zise Mildred.

— N-am mai văzut-o de când am dus-o la Brighton.

— Unde s-o pun ? E așa de grea că n-o mai pot ține mult în brațe.

— Din păcate n-am un leagăn pentru ea, zise Philip rîzînd stînjinit.

— A, o să doarmă în pat cu mine, ca întotdeauna.

Mildred întinse fetița pe un fotoliu și se uită prin cameră. Recunosc majoritatea mobilelor pe care le știa din fosta garsonieră a lui Philip. Un singur lucru era nou, un portret al lui Philip, pictat de Lawson la sfîrșitul verii trecute ; era atîrnat deasupra căminului ; Mildred îl privi cu ochi critic.

— Îmi place, și totuși nu prea. Tu ești mai frumos, după părerea mea.

— Ei, lucrurile merg din ce în ce mai bine, rîse Philip. Pînă acuma nu mi-ai spus niciodată că sînt frumos.

— Nu sînt eu aia care să-mi bat capul cu înfățișarea bărbaților. Mie nu-mi plac bărbații frumoși. După părerea mea sînt prea încrezuți.

Ochii ei rătăceau prin cameră căutînd instinctiv o oglindă, dar Philip n-avea așa ceva ; Mildred ridică mîna și își pipăi bretonul amplu.

— Ce-o să zică ceilalți locatari de venirea mea aici ? întrebă ea deodată.

— A, dar nu stă nimeni aici decît proprietarul cu nevastă-sa. El e toată ziua plecat iar pe ea n-o văd decît sîmbăta, cînd îmi plătesc chiria. Amîndoi duc o viață foarte retrasă. De cînd m-am mutat nu știu dacă am schimbat două vorbe cu ei.

Mildred se duse în dormitor ca să-și despacheze avutul și să-l pună în ordine. Philip încercă să citească, dar prea era bine dispus; se lăsă pe speteaza scaunului, fumînd o țigară și se uită zîmbind la copilașul adormit. Era în culmea fericirii. Era absolut sigur că nu e deloc îndrăgostit de Mildred. Chiar se mira că vechiul lui sentiment a dispărut fără urmă; i se părea că descoperă în el o ușoară repulsie fizică pentru ea; credea că dacă o s-o atingă o să i se facă pielea de găină. Nu mai înțelegea nici el ce e în capul lui. Curînd auzi o bătaie în ușă și Mildred reveni.

— Phii, dar nu e nevoie să bați la ușă, zise el. Ai făcut turul castelului?

— În viața mea n-am văzut o bucătărioară mai mică.

— O să constăți că e suficient de mare pentru a găti în ea ospetele noastre copioase, îi replică el glumeț.

— Dar văd că n-ai nimic de mîncare în casă. Cred că ar fi bine să mă duc după tîrguieli.

— Da, însă îmi permit să-ți amintesc că trebuie să faci o economie cruntă.

— Ce să iau pentru cină?

— Cred că cel mai bine ar fi să iei ceea ce știi tu să gătești, rîse Philip.

Îi dădu niște bani și Mildred plecă. Se întoarse peste o jumătate de oră și puse cumpărăturile pe masă. Gifiia din pricina scărilor.

— Hei, dar ești anemică la culme, zise Philip. O să trebuiască să te îndop cu pilule „Blaud“.

— N-am găsit așa de repede prăvăliile. Am cumpărat niște ficat. Cred că-ți place, nu ? Și pe urmă nu se poate mânca în cantități prea mari, așa că ieși mai ieftin la socoteală decât cu specialitățile.

În bucătărie era o plită cu gaz aerian și, după ce puse ficatul pe foc, Mildred reveni în odaia de zi să aștearnă fața de masă.

— De ce pui doar un singur tacîm ? întrebă Philip. Tu nu mănînci nimic ?

Mildred se împurpură la față.

— Credeam că n-o să-ți faci plăcere să stai la masă cu tine.

— Ei, asta-i bună ! Dar de ce nu ?

— Păi, eu sînt doar o slujnică, nu ?

— Hai, nu te prosti. Cum poți să spui una ca asta ?

Philip zîmbi, dar, în mod destul de ciudat, comportarea ei atît de umilă avu darul de-ai strînge inima. Biata de ea ! Își aminti cum arăta cînd o cunoscuse întîi. Șovăi o clipă și apoi îi spuse :

— Să nu crezi că-ți fac vreo favoare, zise el. E pur și simplu o tranzacție financiară între noi : îți dau casă și masă în schimbul muncii pe care o prestezi. Nu-mi datorezi nimic. Și să știi că nu văd în asta nimic umilitor pentru tine.

Mildred nu-i răspunse, dar pe obrajii ei se rostogoliră lacrimi mari cît boabele de mărgăritar. Din experiența lui de la spital Philip știa că femeile din categoria ei socială consideră angajarea ca servitoare drept degradantă ; nu-și putea stăpîni o oarecare enervare pe care i-o provoca atitudinea ei ; dar se ținu singur de rău, întrucît era limpede că fata e obosită și bolnavă. Se ridică și o ajută să pună și al doilea tacîm. Între timp se trezise și fetița. Mildred îi preparase niște

hrană specială. Ficatul și slănina se prăjiseră. Se așezară amîndoi la masă. Pentru economie, Philip nu mai băuse de mult decît apă, dar ținea în casă o jumătate de sticlă de whisky și se gîndi că un strop nu i-ar face deloc rău lui Mildred. Se strădui din răspuțeri să creeze o atmosferă mai veselă la masă, dar Mildred era turtită și moartă de oboseală. Cînd terminară se ridică să culce fetița.

— Cred că ar fi bine pentru sănătatea ta să te culci și tu devreme, zise Philip. Pari pur și simplu distrusă.

— Păi, chiar cred că am să mă culc după ce spăl vasele.

Philip își aprinse pipa și se apucă de citit. Era plăcut să auzi pe cineva învîrtindu-se în camera de alături. De nenumărate ori pînă atunci se simțise apăsător de singurătate. Mildred veni să strîngă masa și apoi Philip o auzi spălînd farfuriile. Zîmbi la gîndul că, așa cum te puteai de altfel aștepta de la una ca ea, Mildred făcea toată treaba în rochia de mătase neagră. Dar el avea de lucru, așa că își trase cartea la masă. Citea *Tratatul de medicină* al lui Osler, care în ultima vreme se bucura de mult mai multă favoare în rîndurile studenților decît lucrarea lui Taylor, altădată manualul cel mai popular. Curînd întră Mildred, suflecîndu-și mînele. Philip se uită în treacăt la ea, dar nu se clinti; era o situație cam delicată și el simți că-i îngheață inima. Se temea ca nu cumva Mildred să-și închipuie că o să aibă prea multe pretenții de la ea și nu știa prea bine cum s-o liniștească într-un chip cît mai blînd cu putință.

— *À propos*, eu am cursuri la ora nouă, așa că ar trebui să iau micul dejun pe la opt și un sfert. Crezi că o să poți să mi-l pregătești ?

— O, sigur. Vai de mine, dar cînd lucram acolo, pe strada Parlamentului, trebuia să iau în fiecare dimineață trenul de opt și douăsprezece minute de la Herne Hill.

— Sper că odaia e destul de comodă pentru tine. Mîine o să te simți alt om după ce o să dormi atîtea ceasuri.

— Tu lucrezi pînă tîrziu ?

— De obicei citesc pînă pe la unsprezece sau unsprezece jumătate.

— Bine, atunci îți spun noapte bună.

— Noapte bună.

Așa cum stăteau, între ei se afla masa. El nu schiță nici un gest că ar vrea să-i strîngă mîna. Mildred închise încet ușa. O auzi mișcîndu-se prin dormitor și peste un timp deduse după scirțitul patului că s-a culcat

Capitolul XCII

A doua zi era marți. Ca de obicei Philip își luă în grabă micul dejun și porni într-o goană teribilă ca să ajungă la nouă la curs. N-avu timp să schimbe decît vreo cîteva cuvinte cu Mildred. După amiază, cînd se întoarse, o găsi stînd la ferestra și cîrpindu-i ciorapii.

— Hei, dar ce harnică ești, zîmbi el. Cum ți-ai petrecut ziua ?

— Păi, am făcut curățenie serioasă prin casă și pe urmă am scos puțin fetița la plimbare.

Era îmbrăcată cu o rochie veche neagră, cea pe care o purtase drept uniformă cînd era în serviciu

la ceainărie ; era cam jerpelită. dar îi şedea mai bine decît cea de mătase din ziua anterioară. Fetiţa era aşezată pe podea. Se uita la Philip cu ochi mari şi misterioşi şi scoase un chiot cînd el se aşeză lângă ea şi începu să se joace cu picioruşele ei goale. Ultimele raze ale soarelui aruncau o lumină blindă în cameră.

— E tare plăcut să găseşti pe cineva în apartament cînd te întorci acasă. O femeie şi o fetiţă decorează frumos încăperea.

Fusese la farmacia spitalului şi luase un flacon de pilule „Blaud“. I le dădu lui Mildred şi-i spuse să înghită cîte una după fiecare masă. Era deprinsă cu medicamentul pentru că-l mai luase în diferite rînduri, de cînd era fată de şaisprezece ani.

— Cred că lui Lawson i-ar plăcea la nebunie pielea ta verzuie, zise Philip. El ar zice că e grozav de picturală, numai că în ziua de azi eu am ajuns tare prozaic şi n-am să fiu fericit pînă n-o să te văd cu culori vii în obraji, ca o lăptăreasă.

— Deja mă simt mult mai bine.

După o masă frugală, Philip îşi umplu o punguţă cu tutun şi-şi puse pălăria. De obicei se ducea la cafeneaua din Beak Street în fiecare marţi şi-i părea bine că ziua aceasta se nimerise să cadă atît de curînd după sosirea lui Mildred, pentru că dorea să precizeze cît mai limpede din capul locului natura relaţiilor lui viitoare cu ea.

— Ieşi în oraş ? întrebă ea.

— Da, marţea îmi iau şi eu o seară liberă. Te văd mîine. Noapte bună.

Întotdeauna se ducea cu mare bucurie în suflet la cafeneaua aceea. Era obişnuit să-l găsească acolo pe Macalister, curtierul filozof, gata oricînd să discute în contradictoriu absolut orice subiect care se iveaua la orizont ; Hayward venea şi el cu

regularitate dacă era la Londra; și cu toate că el și Macalister se antipatizau, din obișnuință continuau să se întâlnească în fiecare săptămână tocmai în seara aceea. Macalister avea o părere mizerabilă despre Hayward și-i lua în ris delicatețea sentimentelor; se interesa pe un ton satiric despre activitatea literară a lui Hayward și întâmpina cu zâmbete disprețuitoare sugestiile vagi ale acestuia cu privire la niște capodopere viitoare; discuțiile lor erau adesea înfierbântate; dar punșul era bun și le plăcea grozav la amândoi; spre sfârșitul serii de obicei își aplanau divergențele și se despărteau avînd o părere excelentă unul despre celălalt. În seara aceea Philip îi găsi acolo pe amîndoi; venise și Lawson care dădea mai puțin pe la cafenea de cînd începuse să lege prietenii prin Londra și era des invitat în mese prin oraș. Se înțelegeau admirabil cu toții și erau foarte fericiți pentru că Macalister le vînduse un pont bun la bursă de pe urmă căruia Hayward și Lawson cîștigaseră fiecare cîte cîincizeci de lire. Asta însemna mult pentru Lawson care era tare cheltuitor din fire dar, în schimb, cîștiga foarte puțin; ajunsese în acel stadiu din cariera unui portretist cînd criticii îi acordă mare importanță și găsea o mulțime de doamne din înalta societate dispuse să-i servească de model pe gratis (asta constituia o reclamă bună pentru amîndoi și le dădea doamnelor serioase un aer de protectoare ale artelor); dar mult prea rar izbutea să pună mîna pe un burtă-verde înstărit care să fie gata să-i plătească bani buni pentru un portret al soției. Lawson deborda de satisfacție.

— Asta e cel mai fantastic mod de a scoate bani peste care am dat vreodată, strigă el. N-a trebuit

să bag mina în buzunar nici măcar pentru șase penny.

— Să știi, tinere, că ai pierdut ceva lipsind de aici marțea trecută, îi zise Macalister lui Philip.

— Doamne, de ce nu mi-ai scris? zise Philip. Dacă ai ști cât de bine mi-ar prinde o sută de lire!

— O, n-a mai fost timp pentru scrisoare. Omul trebuie să fie la fața locului. Marțea trecută am auzit de un pont bun și i-am întrebat pe amicii aceștia dacă ar vrea să-și încerce norocul. Miercuri dimineată am cumpărat în numele lor o mie de acțiuni și după amiaza prețul lor a crescut, așa că le-am vândut imediat. Am câștigat câte cincizeci de lire pentru fiecare dintre ei și două sute pentru mine.

Lui Philip i se făcu rău de pizmă. De curînd tocmai își vînduse ultima dintre ipotecile în care fusese investită mica lui avere și acum nu-i mai rămăseseră decît șase sute de lire. Îl cuprîndea pur și simplu panica, ori de cîte ori se gîndea la viitor. Trebuia să se mai întrețină singur încă doi ani pînă își lua diploma și atunci vroia să-și caute un angajament la vreun spital public, vreme de cel puțin trei ani, pentru că era slabă speranță să cîștige ceva cu clientela. Chiar dacă făcea cea mai cruntă economie, tot nu-i mai rămîneau decît cel mult o sută de lire. Era o rezervă mult prea mică pentru cazul cînd se îmbolnăvea și nu mai putea cîștiga sau cînd ar fi rămas la un moment dat fără slujbă. O speculație norocoasă ar fi contat mult pentru el.

— Ei, mă rog, nu face nimic, zise Macalister. Curînd trebuie să se ivească ceva, neapărat. Într-o bună zi sînt convins că iar o să salte foarte mult acțiunile Societăților sud-africane și atunci am să văd ce pot face pentru dumneata.

Macalister era legat de piața africană și adeseori le relata cum oamenii făcuseră averi imense peste noapte în cursul marii perioade de redresare economică ce se ivise cu vreo doi ani în urmă.

— Bine, data viitoare să nu mă uiți.

Stătură așa la taifas pînă aproape de miezul nopții și Philip, care locuia cel mai departe de acolo, plecă primul. Dacă nu prindea ultimul tramvai s-ar fi văzut silit să meargă pe jos și deci ajungea foarte tîrziu acasă. Și așa se făcuse aproape douăsprezece jumătate pînă să ajungă. Cînd urcă în apartament, spre marea lui surprindere o găsi pe Mildred stînd încă în fotoliul lui.

— De ce Dumnezeu nu te-ai culcat ? strigă el.

— Nu-mi era somn.

— Oricum, era bine să te culci. Te mai odihnești.

Mildred nu se urni din loc. Philip observă că după cină se schimbase, punîndu-și iar rochia de mătase.

— M-am gîndit că poate n-ar fi rău să stau trează și să te aștept, în caz că ai nevoie de ceșă.

Se uită la el și pe buzele ei palide flutură o umbră de zîmbet. Philip nu era prea sigur dacă înțelege bine sau nu ce vrea ea să spună. Se simți ușor stîmjenit dar își luă un aer vesel și degajat.

— E foarte drăguț din partea ta, dar nu e deloc cuminte ce faci. Culcă-te cît mai repede, fiindcă altfel n-ai să poți să te scoli mîine dimineată.

— N-am chef să mă culc.

— Prostii, zise Philip pe un ton glacial.

Mildred se ridică puțin bosumflată și se duse în camera ei. Philip zîmbi cînd o auzi cum își încuie cu zgomot ușa.

Cîteva zile trecură fără nici un incident. Mildred deveni o femeie așezată, încadrîndu-se în noile condiții. Cînd Philip pleca în grabă după

micul dejun îi rămînea toată dimineața ca să facă gospodărie. Mîncau foarte simplu dar lui Mildred îi plăcea să piardă o groază de vreme cu puținele cumpărături de care aveau nevoie ; nici în ruptul capului nu vroia să-și gătească nimic pentru masa de prînz, își făcea doar o cacao și mîncă pîine cu unt. Apoi scotea copilul la plimbare în cărucior și cînd se întorcea petrecea restul după-amiezii lenevind. Era tare obosită, așa că îi convenea foarte bine să aibă cît mai puțin de făcut. Se împrietenii cu severa proprietăreasă a lui Philip pe care o cunoscuse cînd plătise chiria, pentru că Philip o lăsa pe Mildred să-i transmită banii. Peste o săptămînă Mildred îi putu relata despre vecinii lui mai multe decît aflase el într-un an de zile.

— E o femeie foarte bine, zise Mildred. O adevărată doamnă. I-am spus că sîntem cu cununie.

— Crezi că era nevoie de asta?

— Mde, trebuia să-i spun ceva. Pare așa de ciudat ca eu să stau aicea fără să fiu măritată cu tine. Nu știam ce-o să gîndească despre mine.

— Tare mă tem că nu te-a crezut nici o clipă.

— Ba da, cum să nu, fac pariu. I-am zis că sîntem cununați de doi ani — știi, trebuia să-i zic așa din pricina puștoaicei — dar că ai tăi nici n-a vrut să audă de una ca asta fiin'că tu erai doar știudent (așa pronunță ea) și d'aia a trebuit să păstrăm totul secret dar acum s-au îmbunat așa că la vară o să mergem cu toții să stăm la ei.

— Nimeni nu te întrece la tăiat piroane, zise Philip.

Il irită oarecum faptul că Mildred își păstrase încă această pasiune de a înflori lucrurile. Ultimii

doi ani de viață n-o învățaseră nimic. Dar pînă la urmă dădu din umeri și o lăsă în pace.

„În fond, dacă stăm strimb și judecăm drept, medită el, n-a avut parte de o viață prea fericită.“

Era o seară frumoasă, caldă și senină și parcă toată populația cartierelor de sud ale Londrei ieșise pe străzi. În aer plutea agitația aceea care-l cuprinde uneori pe mahalagiul londonez cînd schimbarea vremii îl scoate afară din casă. După ce strînse masa, Mildred se duse și se așeză la fereastră. Ajungeau pînă la ei zgomotele străzii — oameni care strigau unul la altul, trăsurile care treceau și cîntecul unei flașnete.

— Philip, astă seară probabil că trebuie să lucrezi, nu ? îl întrebă ea cu o expresie lunguroasă.

— Așa ar trebui, dar nu sînt convins că mă voi supune obligației. De ce, ai vrea să fac altceva ?

— Aș vrea să ieșim puțin. N-am putea face o plimbare pe imperiala unui tramcar ?

— Ba da, dacă vrei tu.

— Așteaptă-mă numai o clipă să-mi pun pălăria, zise ea bucuroasă.

Într-o seară ca asta era aproape imposibil să rămîii în casă. Fetița adormise și putea fi lăsată fără grijă singură ; Mildred îi spuse că așa o lăsa totdeauna cînd ieșea seara ; nu i se întîmplase niciodată să se trezească peste noapte. Cînd reveni în odaie cu pălăria pe cap, radia de fericire. Profitase de ocazie ca să se rujeze puțin. Philip crezu că emoția fericită îi adusese puțină culoare în obraji palizi ; era înduișat de încîntarea ei copilărească și-și reproșa austeritatea cu care o tratase. Mildred rîse cînd ieși la aer. Primul tramvai care sosi în stație mergea spre podul Westminster. Se urcară în el. Philip își fumă pipa în timp ce priveau aglomerația de pe stradă.

Prăvăliile cu lumini multicolore și vesele erau deschise și oamenii își făceau târguiețile pentru a doua zi. Trecură prin dreptul unui music-hol numit „Canterbury“ și Mildred strigă :

— Vai, Philip, hai să intrăm aici. N-am mai fost de luni de zile la un music-hol.

— Dar să știi că n-avem bani pentru staluri.

— A, nu-i nimic. O să fiu foarte fericită și la galerie.

Se dădură jos din tramvai și făcură cale întoarsă cam vreo sută de metri pînă la ușa teatrului. Găsiră locuri excelente cu șase *penny* biletul, foarte sus dar nu chiar la cucurigu, și seara era atît de frumoasă încît prea puțină lume se închidea într-o sală de spectacol. Lui Mildred îi străluceau ochii. Se distră pe rupte. Avea ea o simplitate de gîndire care pe Philip îl înduioșa. Pentru el Mildred era o enigmă. Mai erau încă în ea lucruri care-l încîntau și el se gîndi că de fapt fata are o mulțime de puncte bune ; dar nu fusese crescută ca lumea și dusese o viață grea ; el o ținuse de rău pentru o mulțime de lucruri de care ea nu era vinovată, pentru că nu putuse să nu le facă. Era vina lui că ceruse de la ea virtuți pe care ea n-avea capacitatea să le manifeste. În alte împrejurări ar fi putut să devină o fată încîntătoare. Dar era teribil de nepregătită pentru bătălia vieții. Privind-o acum din profil, așa cum stătea cu gura întredeschisă și cu obrajii ușor colorați, i se păru că are un ciudat aer feciorelnic. Se simți cuprins de-un val de compasiune și-i iertă din inimă tot ce pătimise din pricina ei. Sala era plină de fum și pe Philip îl dureau ochii, dar cînd propuse să plece, Mildred își întoarse spre el ochii rugători și-l imploră să rămînă pînă la sfîrșit. El zîmbi și acceptă. Mildred îi luă mîna și i-o țină într-a

ei pînă la sfîrșitul spectacolului. Cînd părăsiră sala ieșind împreună cu șuvoiul publicului în strada aglomerată, Mildred nu vru să se întoarcă acasă; o porniră agale pe Westminster Bridge Road, căscînd gura la oameni.

— De luni de zile nu m-am mai distrat așa de bine, zise ea.

Inima lui Philip era plină de fericire și le mulțumea Parcelor pentru că-l lăsaseră să asculte îndemnul lăuntric de-a o lua pe Mildred și pe fetiță în apartamentul lui. Era o adevărată încîntare s-o vezi recunoscătoare și fericită. În cele din urmă Mildred obosi și săriră într-un tramvai care să-i ducă pînă acasă; se făcuse tîrziu și cînd coborîră și intrară pe străduța lor nu era nimeni prin preajmă. Mildred îl luă de braț.

— Acum sîntem ca pe vremuri, Phil.

Pînă atunci nu-i mai spusese Phil; acesta fiind numele pe care-l folosea Griffiths, chiar și acum îi mai dădu un junghi ciudat. Își aminti cît de mult voise atunci să moară; durerea fusese atît de cumplită încît se gîndise foarte serios la sinucidere. Dar totul părea să aparțină unui trecut foarte îndepărtat. Zîmbi și el cînd se gîndi cum era altădată. Acum nu mai simțea nimic pentru Mildred decît o milă nemăsurată. Ajunseră acasă și cînd intrară în odaia de zi Philip aprinse becul de gaz.

— Fetița e bine ? întrebă el.

— Mă duc să văd.

Se întoarse ca să-i spună că e o bomboană de copil și nici nu s-a mișcat de la plecarea lor. Philip îi întinse mina.

— Ei, noapte bună.

— Te și duci la culcare ?

— Păi da, e aproape unu. În ultima vreme nu mai sînt deprins să stau tîrziu.

Mildred îi luă mîna și i-o ținu îndelung privindu-l în ochi cu un ușor zîmbet.

— Phil, deunăzi seara, în camera aceea, cînd m-ai poftit să vin să stau aici, eu nu m-am gîndit la ceea ce ai crezut tu, cînd ai zis că nu vrei să-ți fiu altceva decît bucătăreasă și menajeră.

— Nu ? întrebă Philip retrăgîndu-și mîna. Să știi că eu asta am vrut să spun.

— Ei, hai, nu fi așa prostuț, rîse ea.

Philip clătină din cap.

— Eu am vorbit foarte serios. Numai și numai în aceste condiții te-am poftit să vii aici.

— Altfel nu ? De ce ?

— Simt că n-aș fi putut. Nu-mi vine ușor să-ți explic, dar oricum ar însemna să stricăm lucrurile.

Mildred dădu din umeri.

— Mă rog, cum vrei. Nu sînt eu aia care să se pună în genunchi și să se roage pentru lucrul ăsta și pe urmă să mai fie și refuzată.

Ieși trîntind ușa în urma ei.

Capitolul XIII

A doua zi dimineață Mildred era morocănoasă și tăcută. Rămase în camera ei pînă cînd se făcu timpul să pregătească masa de prînz. Nu se pricepea la bucătărie și mare lucru în afară de friptură la grătar și la tigare nu prea știa să facă ; și nici nu

avea aptitudini de gospodină ca să mai folosească din resturi, așa că Philip era obligat să cheltuiască mai mulți bani decît se așteptase. Cînd îl servi se așeză în fața lui, dar nu vru să mănînce nimic; Philip obiectă; ea răspunse că o doare capul și că nu-i e foame. Philip se bucura că are unde să petreacă restul zilei; familia Athelny era veselă și prietenoasă; era o adevărată încîntare și o surpriză agreabilă să constate că toți ai casei îi așteaptă cu nerăbdare vizita. Cînd se întoarse, Mildred se culcase deja, dar a doua zi rămase tot tăcută. Seara la cină avea o expresie semeată și ușor încruntată. Philip simți că-l enervează, dar își spuse că trebuie să se poarte cu ea cu menajamente; era normal să-i acorde unele circumstanțe atenuante.

— Ești foarte tăcută, îi zise el cu un zîmbet agreabil.

— Sînt plătită ca să gătesc și să deretic prin casă și nu știam că trebuie să mai fac și conversație.

Răspunsul ei i se păru nepolitic, dar dacă era vorba să stea împreună, el trebuia, să facă totul ca lucrurile să meargă bine.

— Mă tem că te-ai supărat pe mine pentru alaltăieri seară, zise el.

Nu era un subiect ușor de abordat, dar se părea că o discuție în această privință era necesară.

— Nu înțeleg ce vrei să spui, răspunse ea.

— Te rog, nu te supăra pe mine. Niciodată nu te-aș fi poftit să vii să stai aici dacă n-aș fi avut intenția ca relațiile dintre noi să fie pur și simplu prietenești. Ți-am propus acest aranjament pentru că m-am gîndit că ai nevoie de un cămin și că ai avea o șansă de a-ți căuta liniștită o slujbă.

— A, să nu crezi că mă deranjează chiar așa de mult.

— Nu, nu, nici nu cred, se grăbi el să spună. Nu trebuie să mă consideri nerecunoscător. Îmi dau seama că mi-ai propus lucrul acela numai ca să-mi faci mie plăcere. Dar ce să fac, așa simt eu, nu mă pot stăpîni și socot că altfel totul ar deveni urît și murdar.

— Tare ești ciudat, zise ea privind-l cu curiozitate. Nu te înțeleg deloc.

Acum nu mai era supărată pe el ci doar nedumerită ; nu-și dădea deloc seama ce e în capul lui ; ea accepta situația, ba chiar avea vag sentimentul că el se poartă într-un mod cît se poate de nobil pe care ea ar trebui să-l admire. Pe de altă parte, însă, era înclinată să rîdă de el și poate chiar să-l disprețuiască puțin.

„E puțin într-o ureche“, gîndi ea.

Viața lor se desfășura fără ciocniri. Philip petrecea toată ziua la spital, iar seara citea, în afară de zilele cînd se ducea la familia Athelny sau la cafeneaua din Beak Street. O dată, doctorul pe lîngă care lucra ca extern îl pofti la un dineu simandicos și de vreo două-trei ori Philip se duse și pe la petrecerile date de colegii de facultate. Mildred accepta monotonia vieții ei. Dacă o supăra faptul că Philip o lasă uneori singură seara, nu făcea totuși nici o referire la acest lucru. Uneori o mai ducea la cîte un music-hol. Își puna în aplicare planul ca singura legătură dintre ei să fie serviciile domestice pe care i le făcea în schimbul locuinței și hranei pe care i le oferea. Ea își pusese în cap că n-are nici un rost să încerce să găsească o slujbă în vara aceea și, cu aprobarea lui Philip, se hotărî să rămînă în aceeași situație

pină la toamnă. Se gîndea că atunci va fi ușor să găsească ceva de făcut.

— Despre partea mea poți să stai aici și după ce-ți găsești o slujbă, dacă te aranjează mai bine. Odaia este liberă și femeia care-mi gospodărea înainte poate să vadă de copil.

Philip se atașă din ce în ce mai mult de fetița lui Mildred. Era afectuos din fire, dar nu avea prea des prilejul să se manifeste. Mildred nu se purta rău cu fetița. O îngrijea foarte bine și o dată, cînd răcise, se dovedise o infirmieră devotată ; dar o plictisea și cînd o sîcîia îi vorbea cu asprime ; ținea la ea, dar nu simțea acea pasiune maternă care ar fi putut-o duce la uitare de sine. Mildred nu era expansivă din fire și i se părea ridicol să-și exteriorizeze afecțiunea. Cînd Philip ținea fetița pe genunchi, se juca cu ea și o săruta, Mildred rîdea de el.

— Nici dacă ai fi tatăl ei n-ai face atîta caz de ea. Ești de-a dreptul caraghios cu copilul.

Philip se împurpură la față fiindcă nu putea să sufere să ridă cineva de el. Era absurd să fie atît de devotat față de copilul unui alt bărbat și chiar și el se simțea puțin rușinat de elanurile sentimentale din inima lui. Dar copilul, simțînd atașamentul lui Philip, se lipea cu bucurie de obrazul lui sau i se cuibărea în brațe.

— Ei, pentru tine e foarte ușor, zise Mildred. Tu nu ai de a face decît cu partea plăcută a lucrurilor. Dar cum ți-ar conveni să trebuie să stai treaz un ceas în toiul nopții pentru că prințesa nu vrea să adoarmă ?

Philip își aminti tot felul de lucruri din copilăria lui, pe care le credea de mult uitate. O apucă pe fetiță de degetelele de la picior.

— Porcușorul ăsta s-a dus la piață, porcușorul ăsta a rămas acasă.

Seara cînd se întorcea în apartament și intra în camera de zi se uita mai întîi la copilul care stătea tolănit pe podea și simțea un adevărat fior de încîntare la auzul chicotului bucuros pe care-l scotea fetița cînd dădea cu ochii de el. Mildred o învățase să-i spună lui Philip „tăticu“ și cînd fetița o făcu prima dată din proprie inițiativă, ea rîse de se prăpădi.

— Mă întreb dacă ești așa de pierdut după fetiță pentru că e a mea, întrebă Mildred, sau ai fi făcut la fel și cu copilul altcuiva.

— N-am mai avut de-a face cu alți copilași, așa că n-aș ști să-ți spun.

Către sfîrșitul celui de-al doilea semestru de cînd lucra ca extern, Philip avu un mare noroc. Era prin mijlocul lui iulie. Într-o marți seara se duse la cafeneaua din Beak Street și nu-l găsi acolo decît pe Macalister. Stătură la taifas, vorbind despre prietenii lor absenți, și după o vreme Macalister îi zise :

— O, *à propos*, azi am prins o chestie interesantă, în legătură cu acțiunile „Kleinfontein-pui“. Știi, asta e o mină de aur din Rhodesia. Dacă ai vrea să-ți încerci norocul, ai putea să cîștigi ceva.

Philip așteptase cu nerăbdare o asemenea ocazie, dar acum, cînd se ivise, șovăia. Îi era o teamă nebună să nu cumva să-și piardă banii. Nu prea avea chemarea necesară pentru jocurile de noroc.

— Phii, mi-ar place grozav, dar nu știu dacă am curajul să risc. Cît aș putea să pierd dacă cumva ies prost lucrurile ?

— Eu nici n-aș fi pomenit de treaba asta, dacă nu te-aș fi știut așa ahtiat, îi răspunse Macalister cu răceală.

Philip simți că Macalister îl socotea un dobitoc.

— Într-adevăr, sint foarte ahtiat să cîștig ceva parale, rise el.

— Nu poți să cîștigi dacă nu ești dispus să riști bani.

Macalister începu să vorbească despre altele și Philip, măcar că-i răspundea, continua să se gîndească la faptul că dacă speculația ieșea bine, agentul de bursă avea să-l ia peste picior la viitoarea lor întîlnire. Macalister era mare amator de glume și avea o limbă foarte ascuțită.

— Dacă n-ai nimica împotriva, cred că aș pune ceva bani la bătaie, zise Philip nerăbdător.

— E în regulă. Îți cumpăr două sute cincizeci de acțiuni și dacă le crește cursul cu doi șilingi și jumătate le vînd imediat.

Philip făcu repede o socoteală mentală ca să vadă la cît s-ar putea ridica acest cîștig și-i lăsă gura apă ; în momentul acela treizeci de lire ar fi fost o adevărată mană cerească pentru el și se gîndi că în fond soarta îi datorează și lui ceva. A doua zi dimineată cînd o văzu pe Mildred la micul dejun îi spuse ce a făcut. Mildred îl socoti un mare tont.

— Pînă acum n-am văzut încă pe nimeni care să fi cîștigat bani la bursă, zise ea. Asta zicea și Emil întotdeauna, că de la bursă nu te poți aștepta să ieși în cîștig, așa zicea.

În drum spre casă Philip cumpără un ziar de după amiază și-l deschise imediat la pagina financiară. Nu se pricepea de loc la chestii dintr-astea și nu-i veni ușor să găsească cursul acțiunilor de care îi vorbise Macalister. În sfîrșit, văzu

că au marcat o creștere de un sfert de punct. Inima îi bătu să-i spargă pieptul dar i se făcu rău de spaimă temîndu-se ca nu cumva Macalister să fi uitat sau din cine știe ce motiv să nu le fi cumpărat. Macalister îi promisese să-i telegrafieze. Philip nu mai avu răbdare să ajungă acasă cu tramvaiul. Sări într-o birjă, făcînd o cheltuială nesăbuită pe care nu și-o mai permisesese de mult.

— A venit vreo telegramă pentru mine ? zise el dînd buzna în casă.

— Nu, zise Mildred.

Philip făcu o mutră lungă și amarnic dezamăgit se prăbuși greoi într-un fotoliu.

— Va să zică pînă la urmă nici nu mi le-a cumpărat. Dracu' să-l ia, adăugă el violent. Vai, ce ghinion înfiorător ! Și toată ziua n-am făcut altceva decît să mă gîndesc ce-aș face cu banii.

— Ei, ce aveai de gînd să faci cu ei ? întrebă ea.

— Acuma ce rost are să ne mai gîndim la asta ? Vai, tare mai aveam nevoie de banii ăștia.

Mildred rîse și-i întinse o telegramă.

— Am glumit și eu nițel pe socoteala ta. Am deschis-o.

Philip i-o smulse din mînă. Macalister îi cumpărase două sute cincizeci de acțiuni și le vînduse cu profitul prevăzut de el de doi șilingi și șase *penny*. A doua zi urma să primească nota de confirmare a tranzacției cu calculul comisio-nului. O clipă Philip nu-și putu stăpîni furia împotriva lui Mildred pentru farsa ei răutăcioasă, dar apoi nu se mai gîndi decît la bucuria lui.

— Pentru mine contează foarte mult, strigă el. Dacă vrei îți fac și ție cadou o rochie nouă.

— Chiar că aveam mare nevoie de ea, răspunse Mildred.

— Am să-ți spun ce am de gând să fac. Vreau să mă operez la sfârșitul lui iulie.

— Dar ce, te supără ceva? îl întrerupse ea.

Lui Mildred îi trecu prin minte că poate vreo boală de care ea nu știa constituia explicația ciudățeniilor care o nedumeriseră atât de tare la el. Philip roși pentru că nu putea suferi să vorbească de malformația lui.

— Nu, dar doctorii cred că ar putea să-mi aducă o ameliorare piciorului meu bont printr-o operație. Înainte nu-mi puteam permite să-mi iau un concediu atât de lung, dar acum nu mai contează chiar așa de mult. În loc să încep stagiul de subchirurg luna viitoare, o să-l încep în octombrie. Am să stau internat în spital doar câteva săptămîni și pe urmă putem pleca împreună să petrecem restul verii pe litoral. O să ne facă bine la toți — și ție, și copilului, și mie.

— Da, Philip, hai să mergem la Brighton, că mie îmi place așa de mult acolo! Sînt atîția oameni de calitate!

Philip se gîndise vag la vreun sat de pescari din comitatul Cornwall. Dar în timp ce o auzea pe Mildred vorbind își dădu seama că ea s-ar plictisi de moarte acolo.

— Mic mi-e indiferent unde mergem, cu condiția să fiu la mare.

Fără să știe de ce, Philip simțea un dor irezistibil de a revedea marea. Vroia să se scalde și se gîndea cu încîntare cum o să se zbenguie în apa sărată. Înota bine și nimic nu-l stimula și nu-l bucura mai mult decît o mare agitată.

— Hei, o să fie grozav, strigă el.

— O să fie ca o lună de miere, nu-i așa ? zise Mildred. Cîți bani poți să-mi dai pentru rochie, Phil ?

Capitolul XCIV

Philip îl rugă pe domnul Jacobs, chirurgul la care lucrase ca extern, să-l opereze. Jacobs acceptă cu plăcere întrucît tocmai în epoca aceea îl preocupa problema *talipes*-ului neglijat și strîngea material pentru o lucrare științifică. Îl avertiză pe Philip că n-o să poată să-i redea un picior exact la fel cu celălalt dar că speră în orice caz să-i amelioreze mult conformația ; și cu toate că de schiopătat tot avea să schiopăteze, o să poată să poarte o gheată mai puțin diformă decît cea cu care fusese deprins. Philip își aminti atunci cum în copilărie își îndreptase rugăciunile către un Dumnezeu capabil să mute munții din loc pentru cel ce avea credință, și zîmbi cu amărăciune.

— Nu mă aștept la un miracol, răspunse el.

— Cred că e un lucru foarte înțelept din partea ta să-mi dai voie să încerc să văd ce pot face. Altfel ai să constăți că piciorul bont te handicapează în profesie. Profanul are tot felul de mof-turi și capricii și nu-i place ca doctorul care-l îngrijește să aibă vreo imperfecțiune fizică.

Philip se internă într-o rezervă, adică de fapt în una din camerele așezate pe palier în fața fiecărui salon, și păstrate pentru cazuri ieșite din comun. Rămase acolo o lună de zile, deoarece chi-

rurgul nu vru să-l lase să plece pînă ce nu va putea să meargă pe propriile lui picioare ; și, întrucît suportă foarte bine operația, după aceea se distră de minune. Lawson și cu Athelny îi făceau din cînd în cînd vizite și într-o zi doamna Athelny veni și ea cu doi dintre copii ; studenții pe care-i cunoștea mai treceau pe la el să stea la șuetă ; Mildred venea de două ori pe săptămînă. Toată lumea se purta frumos cu el și Philip, mirîndu-se ca întotdeauna dacă cineva își bătea cît de cît capul cu el, era înduioșat și recunoscător. Se bucura din plin de faptul că scăpase de griji ; acolo nu-i mai păsă de viitor, nici dacă o să-i ajungă banii, și nici dacă o să-și treacă examenele de absolvire ; și pe lîngă asta, putea citi după pofta inimii. În ultima vreme nu prea mai avusese posibilitatea s-o facă, întrucît Mildred îl deranja : spunea vreo vorbă fără nici o noimă cînd el încerca să-și concentreze atenția și nu se lăsa pînă nu primea răspunsul ; ori de cîte ori Philip era instalat comod cu o carte în mînă ca avea nevoie s-o ajute la ceva și venea la el să-i scoată dopul de la o sticlă sau îi punea ciocanul în mînă ca să bată un cui.

Aranjară să plece la Brighton în august. Philip vroia să închirieze camere mobilate dar Mildred zise că asta ar obliga-o să gospodărească și că pentru ea n-ar fi o vacanță adevărată decît dacă s-ar instala într-o pensiune.

— Acasă trebuie să am grijă de mîncare în fiecare zi și m-am săturat așa de tare încît nu mi-ar prinde rău o schimbare completă.

Philip fu de acord și întîmplător Mildred știa o pensiune la Kemp Town unde nu le-ar fi luat mai mult de douăzeci și cinci de șilingi pe săptămînă de persoană. Se înțelese cu Philip să scrie o scrisoare proprietăresei, dar cînd el se întoarse în

Kennington constată că ea nu-și ținuse făgăduiala, ceea ce-l enervă.

— Credeam că nu ai prea multă treabă, zise el.

— Mde, chiar la toate nu mă pot gândi. Ce, e vina mea dacă mai uit câte unele ?

Philip era atît de nerăbdător să ajungă la mare încît nu mai vru să aștepte pînă primeau răspuns de la proprietăreasa pensiunii.

— Atunci o să lăsăm bagajul la gară și o să ne ducem la pensiunea respectivă să vedem dacă au camere și, dacă e ceva liber, trimitem un hamal să ne aducă lucrurile.

— Faci cum vrei, zise Mildred bătoasă.

Nu-i plăcea să primească reproșuri și, retrăgîndu-se bosumflată într-o tăcere semeată, se ținu de o parte, cu un aer indiferent, în timp ce Philip făcea pregătirile de plecare. Din pricina soarelui de august aerul din micul apartament era fierbinte și îmbîcsit, iar dinspre drum se înălța un miros dezagreabil și apăsător. Stînd în patul lui din rezerva de la spital, cu pereții vopsiți într-un roșu de mult spălăcit, tînjise după aerul proaspăt al mării și după plescăitul valurilor pe pieptul lui. Simțea că înnebunește dacă mai stă încă o noapte la Londra. Mildred își recăpătă buna dispoziție cînd văzu străzile Brightonului întesate de vilegiaturiști și amîndoi erau cît se poate de veseli cînd porniră cu trăsura spre Kemp Town. Philip mîngîie obrazii fetei.

— Altă culoare o să capete ei după ce vom fi petrecut cîteva zile aici, zise el zîmbind.

Sosiră la pensiune și dădură drumul trăsurii. Le deschise o servitoare cam neșesălată și, cînd Philip întrebă dacă au camere libere, ea le zise să aștepte pînă se duce să întrebe. Se înapoie cu proprietăreasa. Era o femeie între două vîrste, masivă

și cu aerul unui om înzestrat cu mult simț practic ; după ce cobori scările îi cercetă din cap până-n picioare cu ochiul scrutător caracteristic celor cu ocupația ei și-i întrebă ce fel de camere doresc.

— Două camere cu câte un pat, dar am dori ca în una din ele să puneți un pătuț, dacă aveți cumva așa ceva.

— Îmi pare rău, dar n-am camere simple. Am doar o cameră frumoasă cu un pat dublu și v-aș putea pune la dispoziție un pătuț de copil.

— Mă tem că nu e ceea ce ne trebuie, zise Philip.

— V-aș mai putea da o cameră săptămîna viitoare. În momentul de față Brightonul e foarte aglomerat și oamenii trebuie să ia ceea ce găsesc.

— Dacă e vorba doar de cîteva zile, Philip, cred că am putea să ne aranjăm, zise Mildred.

— E mai bine să luăm două camere. Ne puteți recomanda vreo altă pensiune ?

— Sigur, dar mă tem că nici acolo n-o să găsiți mai multe camere decît am eu.

— Dacă nu vă supărați, dați-mi totuși adresa.

Casa la care-i trimise proprietăreasa corpolentă era pe o stradă vecină, așa că se duseră pe jos. Philip mergea bine, deși se sprijinea în baston și era cam slăbit. Mildred ținea fetița în brațe. Făcură drumul în tăcere, dar de la o vreme Philip își dădu seama că Mildred plînge, ceea ce îl enervă. Se făcu că n-o bagă în seamă, numai că ea îl sili să-i dea atenție.

— Dă-mi și mie batista, te rog, că dacă țin fetița în brațe nu pot să mi-o scot pe-a mea, zise ea cu glasul întretăiat de suspine și întorcîndu-se.

Philip îi dădu batista, dar nu zise nimic. Mildred se șterse la ochi și, cum el nu vorbea, merse mai departe.

— Parcă aş fi ciupată.

— Te rog, nu face o scenă pe stradă, zise el.

— O să pară așa de caraghios că o ții într-una ca să ai cameră separată. Ce-o să creadă lumea despre noi ?

— Dacă ar cunoaște împrejurările, imi închipui că ne-ar crede niște oameni surprinzător de morali.

Mildred îl privi ponciș.

— Sper că n-o să ne dai de gol că nu sîntem căsătoriți ? întrebă ea repede.

— Nu.

— Atunci de ce nu trăiești cu mine ca și cum am fi căsătoriți ?

— Draga mea, nu-ți pot explica. N-aș vrea să te simți umilită din cauza asta, dar pur și simplu n-o pot face. Mă tem că e o prostie și e un lucru cu totul nerațional, dar e mai tare decît mine. Te-am iubit atît de mult încît acum... Philip se întrepruse. În fine, lucrurile astea nu se pot explica.

— Grozav trebuie să mă mai fi iubit !

Pensiunea la care fuseseră îndrumați era ținută de o domnișoară în vîrstă, cu o fire agitată și ochi pătrunzători, care turuia într-una. Le punea la dispoziție fie o cameră cu două paturi la prețul de douăzeci și cinci de șilingi pe săptămînă fiecare și cu un supliment de cinci șilingi pentru copil, fie două camere simple, însă costa cu o liră mai mult pe săptămînă.

— Mă vād silită să cer o diferență atît de mare, explică femeia în chip de scuză, pentru că la nevoie, dacă solicitările sînt mari, pot să pun două paturi chiar și în camerele simple.

— Ei nu-i nimic, n-o să ne ruinăm din atita lucru. Ce zici, Mildred ?

— A, n-am nimic împotrivă. Mi-e tot una, răspunse ea.

Philip rise pentru ca răspunsul ei morocănos să treacă neobservat și, intrucît proprietăreasa trimisese pe cineva să le ia bagajele, se așezară să se odihnească. Pe Philip îl dureau puțin piciorul, așa că se bucura că-l poate întinde pe un scaun.

— Sper că nu te superi că șed în aceeași cameră cu tine, zise Mildred pe un ton agresiv.

— Hai să nu ne certăm, Mildred, zise el cu blîndețe.

— Nu știam că te dau banii afară din casă și-ți poți permite să arunci pe fereastră o liră pe săptămînă.

— Nu te supăra pe mine. Te asigur că e singurul mod în care putem aranja conviețuirea noastră.

— Bănuiesc că mă disprețuiești, asta este.

— Aș, de unde ! Cum aș putea să te disprețuiesc ?

— Mi se pare așa de nefiresc !

— Serios ? Doar nu ești îndrăgostită de mine nu ?

— Cine, eu ? Drept cine mă ici ?

— După cîte știu nu ești o femeie prea pasionată, nu ?

— E tare umilitor, zise ea morocănoasă.

— A, dacă aș fi în locul tău n-aș face atîta caz de asta.

La pensiune stăteau vreo douăsprezece persoane. Mincău la o masă lungă așezată într-o încăpere strîmtă și întunecoasă. În capul mesei ședea proprietăreasa care tăia porțiile și le împărțea la comeseni. Mincarea era proastă. Proprietăreasa zicea că gătește după moda franțuzească, expresie prin care vroia să spună că proasta calitate a ingredientelor este mascată de sosuri prost făcute :

cambula deghizată ca limbă de mare și carne de oaie importată din Noua Zeelandă și servită drept friptură de miel. Bucătăria era neîncăpătoare și prost utilată, așa că toate mâncărurile ajungeau la masă aproape reci. Locatarii erau plicticoși și plini de pretenții; cucoanele bătrîne aveau fete nemăritate, de o vîrstă respectabilă; holteii bătrîni și caraghioși erau insuportabil de afectați; funcționarii între două vîrste, cu fețele palide, aveau neveste care vorbeau într-una despre fetele lor căsătorite și despre fiii lor care ocupau slujbe înalte prin colonii. La masă discutau despre ultimul roman al domnișoarei Corelli¹; unora dintre ei le plăcea lordul Leighton² mai mult decît domnul Alma-Tadema³, pe cînd altora, dimpotrivă, le plăcea domnul Alma-Tadema mai mult decît lordul Leighton. Curînd Mildred le povesti cucoanelor despre mariajul ei romantic cu Philip; și el constată că a devenit un personaj interesant întrucît familia lui, oameni de condiție bună și cu stare, din provincie, îl dezmoșteniseră pentru că se însurase pe cînd era doar „știudent”; iar tatăl lui Mildred, care avea un conac prin Devonshire, n-a vrut să facă nimic pentru ei întrucît ea l-a luat pe Philip de bărbat. De aceea veniseră la o pensiune și n-aveau nursă la copil; dar trebuiau să ia două camere pentru că ei erau deprinși să trăiască într-un spațiu vast și nu puteau să sufere să stea înghesuiți. Și ceilalți locatari aveau pregătite justificări pentru prezența lor acolo: unul dintre domnii singuri își făcea de obicei vacanța

¹ *Mary Mackay* (1855—1924); a scris sub pseudonimul Marie Corelli o serie de romane populare siropoase.

² *Frederick Leighton* (1830—1896), pictor englez.

³ *Lawrence Alma-Tadema* (1836—1912), pictor englez născut în Olanda.

la „Metropole“, dar lui îi plăcea societatea amuzantă, lucru pe care e imposibil să-l găsești la hotelurile alea scumpe ; iar bătrîna cu fiica între două vîrste tocmai își repara casa ei frumoasă de la Londra, așa că se văzuse silită să-i spună fetei : „Gwennie, draga mea, anul ăsta o să trebuiască să facem o vilegiatură mai ieftină“ și de aceea veniseră la această pensiune, deși, bineînțeles, nu era nici pe departe genul de local cu care erau deprinse. Mildred îi găsea pe toți „foarte superiori“ și nu putea să sufere pe mitocanii de rînd. Ei îi plăcea ca *gentlemen*-ii să fie *gentlemen*-i în toată puterea cuvîntului.

— Dacă cunosc *gentlemen*-i și *ladies*, zicea ea, eu vreau să fie cu adevărat *gentlemen*-i și *ladies*.

Observația ei i se păru lui Philip destul de critică, dar cînd o auzi repetînd-o de vreo două-trei ori la diferite persoane, și constată că ea stîrnește o aprobare entuziastă, ajunsese la concluzia că numai pentru inteligența lui este obscură. De fapt era prima dată cînd Philip și cu Mildred se aflau tot timpul împreună. La Londra n-o vedea pînă seara și cînd ajungea acasă, treburile gospodăriei, copilul, vecinii, le ofereau destule subiecte de conversație pînă cînd se apuca el de lucru. Acum însă petrecea toată ziua cu ea. După micul dejun se duceau la plajă ; dimineața trecea destul de repede cu scăldatul și cu plimbarea pe faleză ; seara pe care o petreceau pe dig după ce culcau fetița era acceptabilă, pentru că mai cînta muzica și treceau tot felul de oameni la care se uitau (Philip se distra imaginîndu-și ce sînt și țesînd mici povești în legătură cu ei ; se deprinsese să răspundă la comentăriile lui Mildred numai din vîrfurile buzelor, astfel încît gîndurile lui rămîneau netulburate) ; dar după amiezile erau lungi și plicticoase. Ședeau

pe plajă. Mildred zicea că trebuie să profite cât pot de „doctorul“ Brighton și Philip nu putea citi pentru că Mildred făcea într-una observații când despre una, când despre alta. Dacă nu era atent, ea se plîngea.

— O, lasă dracului cartea aia idioată. N-o să-ți facă bine să citești într-una. Zău, Philip, o să te strici la cap de atîta citit, asta o să se întîmple.

— Fleacuri ! răspundea el.

— Și pe urmă e și foarte nesociabil.

Philip constată că e foarte greu să facă conversație cu ea. Ea n-avea nici măcar capacitatea de a asculta cu atenție ceea ce spune ea însăși, așa că trecerea unui ciine prin fața ei sau a unui bărbat îmbrăcat în culori țipătoare îi stîrnea un comentariu care o făcea să uite despre ce vorbea. Nu ținea minte numele personajelor și asta o enerva cînd nu și le putea aminti, așa că se oprea în mijlocul unei povești, începînd să-și scotocească mintea. Uneori trebuia să renunțe și adeseori își amintea mai tîrziu și, cînd Philip vorbea despre ceva, îl întrerupea.

— Collins, ăsta era. Știam eu c-o să-mi vină în minte. Collins, ăsta era numele pe care nu mi-l puteam aminti.

Pe Philip îl exaspera pentru că-i dovedea că n-ascultă de loc ce-i spunea el și, în schimb, dacă el tăcea, îi reproșa că e morocănos. Mintea ei aparținea unei categorii care nu putea să se ocupe nici cinci minute cu abstracțiunile și cînd Philip ceda pasiunii lui pentru generalități, ea îi arăta foarte repede că s-a plictisit. Mildred visa mereu și avea o memorie extrem de exactă pentru vise, pe care le relata în fiecare zi cu nenumărate detalii de o mare prolixitate.

Într-o dimineață Philip primi o scrisoare lungă de la Thorpe Athelny. El își făcea vacanța în modul acela teatral, de altfel destul de înțelept, care-l caracteriza. De zece ani făcea același lucru. Își lua întreaga familie și și-o ducea la o fermă din Kent, aproape de satul natal al doamnei Athelny și trei săptămîni participau cu toții la recoltarea hameiului. În felul acesta stăteau mult în aer liber, cîștigau ceva bani, spre marea satisfacție a doamnei Athelny, și-și reînnoiau contactul cu pămîntul¹. Asta era punctul pe care-l sublinia cu cea mai mare tărie Athelny. Șederea pe ogor le dădea o nouă vigoare ; era ca o ceremonie magică prin care-și reînnoiau tinerețea, precum și forța mădurelor și dulceața spiritului ; Philip îl auzise spunînd tot felul de lucruri fantastice, retorice și pitorești în această privință. Acum Athelny îl invita să vină și el acolo să petreacă o zi cu ei, întrucît meditase profund la Shakespeare și la vechile instrumente muzicale, ajungînd la niște concluzii pe care vroia să i le împărtășească, iar copiii țipau în gura mare că vor să-l vadă pe nenea Philip. Philip reciti scrisoarea după amiază în timp ce ședea pe plajă cu Mildred. Se gîndi la doamna Athelny, mamă veselă a atîtor copii, cu ospitalitatea ei blindă și cu buna ei dispoziție ; se gîndi la Sally, o fată prea gravă pentru vîrsta ei, cu nos-time obiceiuri maternelne și cu un aer autoritar, cu cozile ei lungi și blonde și fruntea lată ; apoi își aminti de toți ceilalți, așa cu toptanul, copii veseli, zgomotoși, frumoși și pocnind de sănătate. I se topi inima gîndindu-se la ei. Aveau cu toții o cali-

¹ Aluzie la Anteu, uriaș din mitologia greacă, fiul lui Poseidon și al zeiței Gea (Terra) care căpăta puteri noi cînd atingea pămîntul. Hercule l-a învins înălțîndu-l în aer și zdrobindu-l.

tate pe care el nu-și amintea s-o fi observat la alți oameni, și anume, bunătatea. Nu-și dăduse seama pînă atunci, dar era evident că tocmai farmecul bunătății lor îl atrăsese. În teorie nu credea în ea : dacă morala nu era decît o chestiune de convenții, binele și răul n-aveau nici un sens. Nu-i plăcea să fie lipsit de logică dar aici era vorba de o bunătate simplă, firească și lipsită de ostentație sau efort și el o socoti frumoasă. Stînd așa și meditînd, rupse încet scrisoarea în bucățele ; nu vedea cum ar fi putut să se ducă la ei fără Mildred, iar cu ea nu vroia să se ducă.

Era foarte cald, cerul era senin, așa că trebuiseră să se refugieze într-un cîlt umbros. Fetița se juca pe plajă cu pietricelele, avînd un aer grav, și din cînd în cînd venea în patru labe pînă la Philip și-i dădea să-i țină o pietricică, pe urmă venea și i-o lua înapoi și o puneă cu multă grijă jos. Juca un joc misterios și complicat pe care numai ea îl știa. Mildred dormea. Stătea întinsă, cu capul dat mult pe spate și gura întredeschisă ; își întinsese tare picioarele și ghetele îi ieșeau într-un chip grotesc de sub jupoane. Pînă atunci Philip își oprise de cîteva ori ochii asupra ei, fără să-i dea atenție, dar acum o privi cu multă băgare de seamă. Își aminti cu cîtă patimă o iubise și se întreba de ce acum îi era total indiferentă. Schimbarea dinlăuntru lui îi provoca un fel de durere surdă. I se părea că-și irosise în mod inutil toate suferințele acelea. Pe vremuri atingerea mîinii ei îl cufunda într-un adevărat extaz ; dorise să pătrundă în sufletul ei ca să poată împărți cu ea fiecare gînd și fiecare sentiment ; suferise cumplit pentru că atunci cînd se așternea tăcerea între ei, o remarcă de-a lui Mildred îi arăta cît de mult se îndepărtaseră gîndurile ei de-ale lui și el se

revoltase împotriva zidului de netrecut care părea să separe pe orice individ de alt individ. I se părea ciudat de tragic că o iubise nebunește iar acum n-o mai iubea de loc. Uneori o ura. Era incapabilă să asimileze cunoștințe și nu trăsesese nici un fel de învățăminte din experiența vieții. Era la fel de prost crescută ca întotdeauna. Pe Philip îl scotea din sărite tonul insolent cu care se adresa Mildred servitoarei atît de trudite de la pensiune.

Curînd Philip începu să mediteze asupra propriilor lui planuri. La sfîrșitul celui de-al patrulea an de studii o să poată să-și treacă examenul de mamoș și după încă un an o să-și ia diploma. Atunci ar fi putuț să facă o călătorie în Spania. Vroia să vadă tablourile pe care le studia numai din fotografii; în adîncul inimii lui avea sentimentul că El Greco deține un secret deosebit de important pentru el; și era convins mai presus de orice îndoială că la Toledo o să-l descopere. Nu ținea să facă lucrurile în stil mare, așa că putea trăi șase luni în Spania cu o sută de lire; dacă Macalister îi mai vindea vreun pont bun putea scoate ușor banii ăștia. Se înfierbîntă gîndindu-se la orașele acelea vechi și frumoase și la cîmpiile bronzate ale Castiliei. Era convins că omul poate scoate din viață mai mult decît i se oferea lui în momentul acela și credea că în Spania o să poată trăi o viață mai intensă; ar fi fost posibil să și practice medicina într-unul din orașele acelea vechi întrucît erau destui străini pe acolo, fie în trecere, fie stabiliți pentru mai mult timp, și el avea cum să-și cîștige existența. Dar asta urma să se întîmple mult mai tîrziu; în primul rînd trebuia să-și găsească un angajament sau două la un spital public; în felul ăsta căpăta experiență și îi venea mai ușor după aceea să-și facă rost

de o slujbă. Ar fi vrut să se angajeze ca doctor pe vreunul din vapoarele mai mari care se plimbau alene din port în port. Făcînd escale mai lungi, ele îi permiteau omului să cunoască pe îndelete orașele unde se opreau. Ar fi vrut să plece în Orient ; imaginile Bangkokului și Sanhaiului, ale porturilor Japoniei îi înflăcărau fantezia ; își închipuia palmierii și cerurile albastre și fierbînți, oamenii cu pielea măslinie, pagodele, aromele Orientului îi îmbătau nările. Inima lui bătea mai tare cînd i se aprindea dorința pătimașă de a vedea frumusețile și ciudăteniile lumii.

Mildred se trezi.

— De data asta chiar mi se pare că am dormit, zise ea. Ei, asta-i bună. ce ți-ai făcut, obrăznică-tură ? Vai, Philip, ieri rochița ei era curată și acum uită-te la ea.

Capitolul XCV

Cînd se întoarseră la Londra, Philip își luă în primire ocupația de felcer în salcanele secției de chirurgie. De fapt îl interesa mai puțin decît medicina internă care, fiind o știință mai empirică, oferea imaginației un cîmp mai vast de acțiune. Slujba de extern sau felcer la chirurgie era mai grea decît cea corespunzătoare în domeniul medicinei. Între nouă și zece în fiecare dimineață avea o prelegere, după care se ducea în saloanele spitalului : trebuia să panseze răni, să scoată copci, să schimbe bandajele ; Philip era destul de mîndru de îndemînarea lui în punerea bandajelor și îl încînta grozav

să smulgă de la vreo infirmieră un cuvînt de laudă. În unele după-amieze din cursul săptămîinii participa la operații ; stătea lîngă masa de operație în partea de jos a amfiteatrului, îmbrăcat într-un halat scurt, gata să pună în mîna operatorului orice instrument de care avea nevoie sau să îndepărteze cu un tampon sîngele care curgea pentru a permite chirurgului să vadă ce face. Cînd se anunța vreo operație mai dificilă, amfiteatrul se umplea, dar în general nu asistau decît cinci-șase studenți și atunci toată activitatea căpăta un aer intim care-i plăcea foarte mult lui Philip. În vremea aceea lumea întreagă fusese cuprinsă de o adevărată pasiune pentru apendicită și se prezentau pentru operație nenumărate cazuri de acest gen ; chirurgul pe care îl asista Philip era într-o întrecere sau rivalitate prietenească cu un coleg, pentru a ajunge să extirpe un apendice în cel mai scurt timp și cu cea mai mică incizie posibilă.

La timpul potrivit lui Philip îi veni rîndul să facă de gardă. Felcerii făceau de gardă cu schimbul ; garda dura trei zile, timp în care stăteau numai în spital și luau masa în sufrageria bolnavilor ; aveau o cameră la parter, lîngă camera de gardă, cu un pat rabatabil care în timpul zilei se ridica intrînd într-un dulap. Felcerul de serviciu trebuia să poată fi găsit la o orice oră din zi sau din noapte, pentru a da primul ajutor oricărui accidentat care era adus la spital. Era tot timpul în mișcare și nici noaptea nu trecea mai mult de un ceas sau două fără să audă sunînd clopotul de deasupra capului care-l făcea să sară instinctiv din pat. Bineînțeles că noaptea cea mai solicitată era simbătă spre duminică și ora cea mai aglomerată cea cînd se închideau circiurile. Poliția aducea bărbați beți-morți cărora trebuia să le facă o spălă-

tură stomacală ; veneau și femei, lovite și ele de beție, fie rănite la cap, fie cu nasul însîngerat, pentru că le bătuseră bărbații ; unele jurau că o să-i dea pe mîna poliției, iar altele, rușinate, susțineau că au suferit un accident ; dacă se putea descurca singur felcerul făcea tot ce putea, dar dacă era ceva mai grav trimitea după subchirurgul de serviciu ; numai că trebuia să se gîndească bine înainte de a recurge la un asemenea gest, întrucît acestuia nu-i făcea nici o plăcere să coboare cinci etaje în cazul cînd nu era vorba de ceva serios. Pacienții aduși la spital puteau să sufere de orice — mergînd de la o tăietură la deget pînă la o tăietură la beregată. Veneau copii cu mîinile zdrobite de cine știe ce mașinărie, bărbați trîniți la pămînt de o birjă sau ținci care își rupseseră un picior sau o mîină la joacă ; din cînd în cînd se întîmpla ca poliția să aducă vreun sinucigaș care nu izbutise în tentativa lui ; Philip văzu o dată un om cu ochii rătăciți și înfățișare înspăimîntătoare care-și tăiasă gîtul dintr-o parte pînă în cealaltă și săptămîni de zile cît rămase în spital fu supravegheat de un polițist ; era tăcut și furios că a rămas în viață și nu vroia să vadă în ochi pe nimeni ; nu ascundea deloc faptul că de îndată ce va fi lăsat liber va încerca din nou să-și pună capăt zilelor. Saloanele spitalului erau arhipline și cînd poliția aducea pacienți subchirurgul trebuia să rezolve o problemă complicată : dacă-i trimitea la comisariat și mureau acolo, ziarele începeau să spună tot felul de lucruri dezagreabile ; dar uneori era foarte greu să-ți dai seama dacă un om e pe moarte sau e numai beat mort. Philip se culca tîrziu de tot, abia cînd pica de oboseală, pentru că nu-i plăcea să fie sculat din somn peste un ceas sau două ; de aceea stătea mai mult în camera de

gardă și cînd nu avea de lucru tăifăsuia cu infirmiera de noapte. Era o femeie căruntă, cu o înfățișare bărbătească și lucra de douăzeci de ani la serviciul de urgență. Îi plăcea munca aceea pentru că nu depindea de nimeni și nici surorile nu stăteau pe capul ei ca s-o plictisească. Se mișca încet dar era extrem de competentă și te puteai bizui pe ea fără greș în toate cazurile de urgență. Externii, adeseori lipsiți de experiență sau cu nervii slabi, găseau în ea un reazim de nădejde, un adevărat bastion. La viața ei văzuse mii de tinerei dintr-ăștia și nu-i făcuseră nici o impresie : la toți le spunea numai domnul Brown ; și cînd ei protestau și-i spuneau numele lor adevărate, ea dădea pur și simplu din cap și continua să-i strige domnul Brown. Lui Philip i se părea interesant să stea cu ea în camera aceea mobilată doar cu două canapele de păr de cal și cu becul de gaz strălucind puternic, și s-o asculte vorbind. Ea încetase de mult să-i mai privească pe pacienții aduși acolo drept ființe omenești : pentru ea erau cazuri de boală, brațe rupte, sau gituri tăiate. Accepta ca lucrul cel mai firesc viciul și mizeria și cruzimea lumii, și nu găsea nimic de lăudat sau de criticat în acțiunile oamenilor ; le accepta pur și simplu. Avea chiar și un anumit umor, e drept, cam macabru.

— Îmi aduc aminte de un sinucigaș, îi zise ea lui Philip, care s-a aruncat în Tamisa. L-au pescuit și l-au adus aici și peste zece zile a făcut febră tifoidă pentru că înghițise apă din râu.

— Și a murit ?

— Da, bineînțeles că a murit. Nici pînă în ziua de azi n-aș ști să-ți spun dacă a fost vorba de o sinucidere sau nu... Sînt ciudați, sinucigașii ăștia. Mi-aduc aminte de unul care nu izbutea să gă-

sească de lucru și căruia i-a murit și nevasta, așa că el și-a pus hainele amanet ca să-și cumpere un pistol ; dar n-a știut să se descurce, și-a scos doar un ochi și a scăpat cu viață. Ei bine, și ce să vezi ? Cu un ochi scos și cu jumătate din față spartă, a ajuns la concluzia că dacă stai strîmb și judeci drept, lumea nu e chiar așa de nesuferită ; și după aceea a trăit foarte fericit. Eu un lucru l-am observat întotdeauna : că oamenii nu se sinucid din dragoste, așa cum te-ai aștepta. Asta e doar o gogoriță de prin romane ; oamenii se sinucid pentru că n-au bani. Mă întreb de ce-or fi făcînd-o ?

— Bănuiesc că banii contează mai mult decît dragostea, sugeră Philip.

În orice caz cam pe atunci banii îl preocupau foarte mult pe Philip. Descoperise că nu e chiar așa de adevărată zicala optimistă pe care și el o repetase adesea, cum că doi oameni o pot scoate la capăt la fel de ieftin ca și unul singur ; începuse să se cam ia de gînduri din pricina cheltuielilor. Mildred nu era de loc chibzuită și nici nu se pricepea la gospodăric, așa că pe el îl costa întreținerea la fel de mult de parcă ar fi mîncat amîndoi la restaurant ; și pe urmă fetița avea nevoie de haine și Mildred de ghete, de o umbrelă și de tot felul de alte mărunțișuri de care nu se putea dispensa. La întoarcerea lor de la Brighton ea își anunțase intenția de a-și lua o slujbă, dar fără să întreprindă nimic concret, iar curînd după aceea o răceală zdravănă o ținu la pat două săptămîni. Cînd se făcu bine răspunse la vreo două anunțuri din ziar dar nu ieși nimic din ele : ori ajungea prea tirziu și locul vacant se ocupase, ori munca era după părerea ei prea grea față de cît se socotea ea de plăpîndă. O dată i se făcu o ofertă dar sala-

riul era doar de paisprezece șilingi pe săptămână și ea socotea că merită mai mult decât atîta.

— N-are rost să lași oamenii să-ți scuipe în cap, remarcă ea. Oamenii nu te respectă dacă le lași prea ieftin.

— Mie nu mi se pare că un salariu de paisprezece șilingi ar fi chiar așa de prost, răspunse Philip sec.

Nu putea să nu se gîndească ce utili ar fi acești bani pentru a mai acoperi din cheltuielile gospodăriei, în schimb Mildred începea deja să facă pe ici-pe colo mici aluzii cum că nu putea obține o slujbă întrucît n-avea o rochie ca lumea cu care să se prezinte în fața patronilor. Philip îi dădu bani de rochie și ea mai încercă în vreo două locuri, dar ajunse la concluzia că nu-și dă destulă osteneală. Nu se străduia cu toată seriozitatea să se angajeze pentru că nu vroia. El personal nu avea alt mijloc de a cîștiga bani decât cel mult la bursă și era nerăbdător să repete experiența norocoasă din vară ; dar între timp izbucnise războiul cu Transvalul și nu mai era nimic de făcut cu acțiunile societăților sud-africane. Macalister îi spuse că Redvers Buller ¹ o să mărșăluiască peste o lună asupra orașului Pretoria și atunci toate or să meargă strună. Totul era să ai răbdare să aștepți. Ceea ce le trebuia lor era o schimbare a situației de pe front care să întoarcă lucrurile pe dos la bursă și atunci o să merite să cumpere acțiuni. Philip începu să citească asiduu „cronica bursei“ din ziarul său preferat. Era neliniștit și nervos. De vreo două ori o cam repezi pe Mildred și întrucît ea n-avea nici tact, nici răbdare, îi răspunse buf-

¹ General britanic (1839—1908), comandantul trupelor engleze în prima parte a războiului cu burii.

nind și se certară. Philip își exprima întotdeauna regretul pentru ceea ce spusese, dar Mildred nu era iertătoare din fire și ținea supărarea zile în șir. Îl călca pe nervi în tot felul : prin manierele ei de la masă, prin neglijența cu care își lăsa diverse obiecte de îmbrăcăminte în camera de zi ; Philip era surescitat din pricina războiului și devora ziarele de dimineață și de seară ; pe ea în schimb nu-o interesa nimic din ce se întâmpla. Făcuse cunoștință cu vreo doi-trei oameni de pe strada lor și unul dintre ei o întrebase dacă n-ar vrea să primească vizita diaconului parohiei. Ea purta verighetă și-și zicea doamna Carey. Philip avea pe pereți vreo citeva desene făcute de el la Paris — două reprezentând femei iar unul pe Miguel Ajuria stînd foarte țeapăn înfipt pe picioare, și cu pumnii strînși. Toate erau nuduri. Philip le ținea pentru că erau cele mai bune realizări ale lui și pentru că-i aminteau de vremuri fericite. Mildred se uita de mult timp la ele cu ochi răi.

— Philip, tare ar fi bine să dai jos desenele alea, îi zise ea în cele din urmă. Știi, ieri după amiază a venit doamna Foreman, care stă la numărul treisprezece, și zău dacă nu-mi venea să intru în pămînt de rușine. Am văzut-o cum se holba la ele.

— Dar ce cusur au ?

— Sînt indecente. E dezgustător, după părerea mea, să ții în casă desene de oameni goi. Și nu e bine nici pentru fetiță. Oricum, ea a început să mai observe una și alta.

— Dar cum poți să fii atît de vulgară ?

— Vulgară ? Eu zic că-s rușinoasă. Eu n-am spus niciodată nimic, dar crezi că-mi place să fiu silită să privesc toată ziua la trupurile alea goale ?

— Zău, Mildred, tu chiar n-ai pic de umor ?
întrebă el glacial.

— Eu nu văd ce legătură e între umor și pozele
alea. Zău dacă n-am avut chef să le dau chiar eu
jos de pe pereți. Dacă vrei să știi ce părere am eu
despre ele, le socot de-a dreptul scirboase.

— Nu vreau să știu ce părere ai tu despre ele
și-ți interzic să te atingi de ele.

Cînd Mildred se supăra pe el se sluzea de fetiță
ca să-l pedepsească. Fetița ținea la Philip tot așa
de mult cît ținea și el la ea și era o mare plăcere
pentru ea să se strecoare în fiecare dimineață
în camera lui (între timp se apropia de vîrsta de
doi ani și începuse să meargă binișor) ca s-o ia
în patul lui. Cînd Mildred nu-i mai dădea voie s-o
facă, bietul copil plîngea de ți se rupea inima.
Dacă Philip îi făcea observație, ea replica :

— Nu vreau să-și facă tot felul de obiceiuri.

Iar dacă el continua s-o țină de rău ea îi răs-
pundea :

— Ce-ți pasă ție ce fac eu cu copilul meu ? Dacă
te-ar auzi cineva vorbind ar zice că tu îi ești tată.
Eu sînt mama ei și cine o să știe ce-i bun pentru
ea și ce nu, dacă nu eu ?

Pe Philip îl exaspera tîmpenia lui Mildred ; dar
între timp îi devenise atît de indiferentă femeia
asta, încît nu-l scotea cu adevărat din sărite decît
rare ori. Se deprinsese s-o aibă în preajma lui.
Veni Crăciunul și o dată cu el Philip cîpătă două
zile libere. Cumpără niște crenguțe de ilice¹ și
împodobii apartamentul și în prima zi de Crăciun
le făcu mici cadouri lui Mildred și fetiței. Întrucît
nu erau decît doi în casă, nu puteau cumpăra un

¹ Arbust (*Ilex*) cu care popoarele anglo-saxone își îm-
podobesc casele de Crăciun.

curcan, dar Mildred fripse un pui și puse la fiert o budincă de Crăciun pe care o cumpărase de la băcănia din colț. Își permisese chiar luxul să cumpere o sticlă cu vin. După masă Philip rămase să-și fumeze pipa în fotoliul de lingă cămin; alcoolul băut pentru prima dată după multă vreme îl făcu să uite măcar pentru un răstimp grijile bănești care nu-l mai slăbiseră în ultimul timp. Era fericit și se simțea bine. Curînd Mildred intră și-i spuse că fetița îl cheamă ca s-o sărute înainte de culcare și el intră zîmbind în dormitorul lui Mildred. Apoi spunîndu-i fetei să se culce, stinse lumina și lăsînd ușa deschisă ca nu cumva să plîngă și să n-o audă, se întoarse în camera de zi.

— Unde vrei să șezi ? o întrebă pe Mildred.

— Stai tu în fotoliul tău. Eu o să mă așez pe jos.

Cînd Philip șezu, ea se instală în fața focului și se rezemă de genunchii lui. El nu-și putu alunga amintirea zilelor în care șezuseră tot așa împreună în garsoniera ei din Vauxhall Bridge Road, dar acum pozițiile erau inversate ; pe vremuri el stătea pe podea cu capul rezemat de genunchii ei. Vai, cît de pătimăș o iubea pe atunci ! Acum simțea pentru ea o tandrețe pe care n-o mai cunoscuse de mult. Parcă mai avea încă în jurul lui brațele micuțe și moi ale fetei.

— Stai bine ? întrebă el.

Mildred ridică ochii spre el, zîmbi ușor și dădu din cap. Se uitară amîndoi visători la flăcările din cămin, fără să-și vorbească. În cele din urmă ea se întoarse spre Philip și-l privi lung, curioasă.

— Știi că nu m-ai sărutat niciodată de cînd am venit aici ? zise ea deodată.

— Și ai vrea să te sărut ? zîmbi el.

— Bănuiesc că nu mai ții la mine în felul ăla ?

— Țin foarte mult la tine.

— Ții mult mai mult la fetiță.

Philip nu-i răspunse și ea își lipi obrazul de mîna lui.

— Nu mai ești supărat pe mine ? întrebă ea imediat, plecînd ochii în jos.

— De ce aș fi ?

— Niciodată n-am ținut la tine cum țin acum. Abia după ce am trecut prin foc am învățat să te iubesc.

Philip îngheță cînd o auzi folosind exprimări scoase din romanele ieftine pe care le înghițea pe nerăsuflăte. Apoi se întrebă dacă ceea ce spune are vreun sens pentru ea : poate că ea nu cunoștea nici un alt mod de a-și exprima simțămintele adevărate, decît limbajul afectat din revista *The Family Herald*.

— Mi se pare tare caraghios cum trăim noi așa.

Philip făcu o pauză lungă înainte de a-i răspunde și pînă atunci domni o tăcere deplină ; în cele din urmă el deschise gura fără să-și dea seama cît de mult timp a trecut.

— Nu trebuie să te superi pe mine. Sînt lucruri cu care nu te poți lupta. Mi-aduc aminte că te socoteam ticăloasă ori rea pentru că făceai cutare sau cutare lucru ; dar era o prostie din partea mea. Tu nu mă iubeai și era absurd să te țin de rău pentru asta. Credeam că te-aș putea face să mă iubești dar acum îmi dau seama că era imposibil. Nu știu prin ce mijloace anume poți face un om să te iubească, dar orice ar fi, este singurul lucru care contează și, dacă nu-l ai, nu-l poți crea nici prin bunătate, nici prin generozitate, nici prin altceva de genul ăsta.

— Eu ziceam că dacă m-ai fi iubit cu adevărat m-ai iubi și acum.

— Așa credeam și eu. Mi-aduc aminte cum altădată socoteam că o să dureze de-a pururi, cum simteam că aș prefera să mor decît să rămîn fără tine, și cum tînjeam după vremea cînd o să te ofilești și o să te zbîrcești, ca să nu te mai placă nimeni și atunci să pot eu să te am numai pentru mine.

Mildred nu-i răspunse și curînd se ridică și zise că se duce la culcare. Îi zîmbi sfioasă.

— Philip, azi e Crăciunul ; nu mă săruți înainte de culcare ?

Philip rise, roși ușor și o sărută. Mildred se duse în dormitorul ei, iar el se apucă de citit.

Capitolul XCVI

Criza se produse peste vreo două sau trei săptămîni. Purtarea lui Philip o exaspera la culme pe Mildred, într-un mod foarte ciudat. În sufletul ei sălăsluiau emoții diferite și ea trecea foarte ușor de la o toană bună la una rea. Stătea singură foarte multă vreme și clocea în mintea ei gînduri cu privire la situația în care se afla. Nu-și formula toate simțămintele în mod articulat, nici nu știa măcar ce anume simte, dar anumite lucruri îi erau mai proeminente în minte și ea le sucea și le răsucea pe toate părțile. Nu-l înțelesese niciodată pe Philip și nici nu-l plăcuse prea mult ; dar era încîntată să-l aibă în preajma ei pentru că-l socotea un *gentleman*. Pe ea o impresiona faptul că taică-său fusese medic iar unchiu-său era preot. Îl disprețuia puțin pentru că-și bătuse joc de el, și pe de

altă parte nu se simțea niciodată la largul ei în prezența lui ; nu-și putea da drumul să se poarte cum avea chef și simțea că el privește cu ochi critici manierele ei.

La început cînd venise să stea în cămăruțele din Kennington era istovită și rușinată. Era bucuroasă să fie lăsată în pace. Simțea o adevărată ușurare la gîndul că n-are de plătit chirie ; nu era silită să iasă în stradă pe orice vreme și, dacă nu se simțea prea bine, putea să stea foarte liniștită în pat. Nu-i plăcuse de loc viața pe care o dusesse. Era oribil să trebuiască să fii afabilă și slugarnică ; și chiar și acum, cînd își aducea aminte, își plîngea singură de milă la gîndul mitocăniei bărbaților și al brutalității limbajului lor. Numai că se întîmpla foarte rar să-și aducă aminte. Îi era recunoscătoare lui Philip pentru că venise s-o salveze și, cînd își amintea cît de sincer o iubise și cît de rău se purtase ea cu el, simțea junghiul remușcărilor. Era ușor să-l despăgubească și să-l răsplătească. Pentru ea nu era un lucru care să conteze prea mult. De aceea rămăsese surprinsă cînd el îi refuzase propunerea, dar dăduse din umeri ; n-avea decît să-și dea aere dacă vroia, pentru că ei tot nu-i păsa și, pe urmă, n-o să treacă prea mult timp și o să se arate el nerăbdător și atunci o să fie rîndul ei să-l refuze ; dacă el credea că o lipsește de o bucurie, se înșela amarnic. Mildred nu se îndoia cîtuși de puțin de puterea pe care o avea asupra lui. Era el cam ciudat din fire dar ea îl cunoștea cît se poate de bine. Se certase de nu știu cîte ori cu ea și jurase că n-o s-o mai vadă în ochi și pe urmă nu trecuse multă vreme și venise să-și ceară iertare în genunchi. Simțea un adevărat fior de bucurie amintindu-și cît de tare se umilise umblînd pur și simplu în patru labe dinaintea ei. Ar fi fost de-a

dreptul bucuros să zacă lat la pământ și ea să calce pe el. Îl văzuse plîngînd. Știa exact cum să-l trateze ; nu-i da nici o atenție, prefă-te pur și simplu că n-ai băgat de seamă toanele lui, lasă-l să fiarbă în zeama lui și peste puțin ai să vezi că o să vină să se gudure ca un cățel cerîndu-și iertare. Rîdea puțin în sinea ei, dar nu cu răutate, gîndindu-se cum ajunsese să stea cu fruntea în țărîină dinaintea ei. Între timp ea își făcuse de cap, își trăise viața din plin. Știa cum sînt bărbații, cit le poate pielea și nu mai vroia să mai aibă de-a face cu ei. Era dispusă să devină o femeie așezată, continuîndu-și viața cu Philip. Dacă stăteai strîmb și judecai drept, era un *gentleman* în toată puterea cuvîntului și asta nu era puțin lucru, nu-i așa ? În orice caz ea nu se grăbea deloc și n-avea de gînd să facă ăa primul pas. Îi părea bine cînd vedea cit de mult îndrăgește Philip fetița, deși asta o făcea să se prăpădească de rîs ; i se părea ridicol ca Philip să facă atita caz de copilul altui bărbat. Fără doar și poate era un tip cam într-o ureche.

Dar vreo două lucruri o nedumereau. Fusesse deprinsă cu o atitudine supusă din partea lui Philip ; pe vremuri el abia aștepta să-i facă vreun serviciu, era obișnuită să-l vadă abătut ori de cîte ori ea îi spunea vreun cuvînt mai aspru și cuprins de extaz dacă îi vorbea amabil ; acum însă Philip se schimbase, și Mildred își zicea că atitudinea lui nu s-a îmbunătățit deloc în ultimul an. Nici prin cap nu-i trecea că s-ar fi putut produce vreo schimbare a sentimentelor lui și i se părea că pur și simplu joacă teatru atunci cînd se arată nepăsător față de mofturile sau toanele ei. Uneori vroia să citească și-i spunea să tacă din gură ; Mildred nu știa dacă trebuie să facă scandal pe loc sau să rămînă îm-

bufnată și, neștiind ce cale să aleagă, nu alegea nici una nici cealaltă. Apoi surveni conversația în cursul căreia Philip îi spusese că dorește ca relațiile dintre ei să rămână platonice și, amintindu-și de un incident din trecutul lor comun se întrebă dacă nu cumva lui i-e teamă să n-o lase însărcinată. Își dădu atunci osteneala să-l liniștească. Degeaba însă, lucrurile nu se schimbă. Ea era genul de femeie incapabilă să-și dea seama că s-ar putea ca un bărbat să nu fie obsedat de viața sexuală în egală măsură cu ea; relațiile ei cu bărbații nu se desfășuraseră decît pe linia asta; și nu era în stare să înțeleagă că pe ei îi mai pot, eventual, interesa și alte lucruri. Îi trecu prin minte că poate Philip e îndrăgostit de altcineva, așa că începu să-l supravegheze, suspectînd infirmierele de la spital sau persoanele pe care le întâlnea el în oraș; dar întrebările ei meșteșugite o duseră la concluzia că în casa Athelny nu e nimeni periculos; de asemenea, se impuse de la sine concluzia că Philip, ca mai toți studenții de la medicină de altfel, nu era de loc preocupat de sexul personalului auxiliar cu care venea în contact în orele de lucru. În mintea lui noțiunea de infirmieră se asocia cu un ușor miros de iodoform. Scrisori Philip nu primea și printre lucrurile lui nu era nici o fotografie de fată. Dacă cumva era într-adevăr îndrăgostit de cineva însemna însă că se pricepe foarte bine să se ascundă; și la toate întrebările lui Mildred răspundea foarte franc și aparent fără umbră de suspiciune că îndărătul lor s-ar ascunde ceva.

„Nu cred să fie îndrăgostit de altcineva“, își zise Mildred în cele din urmă.

Asta constituia o mare ușurare, pentru că atunci era limpede ca bună ziua că trebuie să fie încă

îndrăgostit de ea ; în schimb, comportarea lui devenea în felul acesta și mai greu de înțeles. Dacă avea de gând să se poarte așa cu ea atunci de ce o mai chemase să stea la el ? Era cu totul nefiresc. Mildred nu era o femeie care să conceapă posibilitatea compasiunii, generozității sau bună-tății. Singura concluzie la care putea ea să ajungă era că Philip e ciudat. Își băgase în cap ideia că motivele purtării lui sînt cavalierești ; și, imaginația ei fiind plină de exagerările romantice ale literaturii ieftine, încropea în minte tot felul de explicații romantice care justificau delicatetea lui. Fantazia ei mișuna de neînțelegeri cumplite, purificări prin foc, suflete imaculate ca zăpada și morți survenite pe gerurile aspre ale unei nopți de Crăciun. Se hotărîse ca atunci cînd se vor duce la Brighton să pună capăt tuturor mofturilor lui ; acolo aveau să fie singuri, toată lumea o să-i socoată soț și soție și pe urmă o să mai existe plimbarea pe dig și orchestra care cînta. Cînd constată că nimic nu-l poate determina pe Philip să stea în aceeași cameră cu ea, cînd îi vorbi despre această problemă pe un ton cu care nu-l mai auzise niciodată vorbind, își dădu deodată seama că el n-o vrea. Era uimită. Își aminti tot ce-i spusese el altădată și cu cîtă disperare o iubise. Se simți umilită și furioasă, dar avea un fel de obrăznicie înnăscută care o purta mereu înainte, pînă în pînzele albe. Nu era cazul să-l facă să creadă că-l iubește, deoarece nu era adevărat. Uneori îl ura și ar fi dat nu știu ce să-l poată umili ; dar, constată că e ciudat de nepuțincioasă ; nu știa cum să-l mînuiască. Începu să fie puțin agitată sau chiar speriată din pricina lui. De vreo două ori plinse. De vreo două ori încercă să se poarte deosebit de drăguț cu el ; dar cînd îi lua brațul în timp ce se plimbau seară tîrziu pe

faleză, peste puțin timp el găsea vreun pretext pentru a se elibera, ca și cum atingerea ei i-ar fi produs o senzație neplăcută. Mildred nu-i dădea de rost. Singura putere pe care o avea asupra lui se datora fetei, la care el părea să țină din ce în ce mai mult ; Mildred îl putea face să se albească la față de mânie dându-i copilului o palmă sau un ghiont ; și singurul moment în care vechiul lui zîmbet tandru îi revenea în ochi era cînd o vedea pe Mildred ținînd fetița în brațe. Observă acest lucru în momentul cînd un fotograf de pe plajă îi făcu o poză în această atitudine și după aceea ea repetă adeseori gestul pentru ca Philip să stea să se uite la ea.

Cînd se întoarseră la Londra, Mildred începu să-și caute slujba despre care afirmase că e așa de ușor de găsit ; acum dorea să nu mai depindă de Philip și se gîndi la satisfacția cu care o să-i anunțe într-o bună zi că se mută în niște camere mobilate și că ia fetița cu dînsa. Dar i se strînse inima cînd se apropie această eventualitate. Pierduse deprinderea orelor lungi de serviciu, nu vroia să fie la cheremul unei patroane și demnitatea ei se revolta la perspectiva de a purta din nou uniformă. Vecinilor pe care-i cunoștea le dăduse să înțeleagă că ea și cu Philip sînt destul de înstăriți ; ar fi fost o adevărată prăbușire dacă s-ar fi aflat că a trebuit să-și ia o slujbă și să muncească. Indolența ei înnăscută se afirmă curînd. Nu vroia să-l părăsească pe Philip și atîta vreme cît el era dispus s-o întrețină nu vedea nici un motiv pentru care l-ar părăsi. Nu-i dădeau banii afară din casă. Însă în orice caz ea avea locuința și hrana asigurate și s-ar fi putut ca lui să-i meargă și mai bine din punct de vedere bănesc. Unchiul lui Philip era bătrîn și putea să moară oricînd, și atunci Philip

avea să intre în posesia unei mici averi și pe urmă, chiar și în momentul de față, așa cum o ducea ea era mai bine decât dacă ar fi trudit de dimineață până seară pentru cițiva șilingi pe săptămână. Nu mai făcu eforturi chiar atât de mari; continuă să citească mica publicitate din ziar doar pentru a demonstra că vrea să muncească dacă se ivește vreo ocazie care merita osteneala. Dar o cuprinse panica și se temea că Philip o să se plictisească s-o mai întrețină. Acum ea nu mai avea nici o putere asupra lui și-și închipuia că el o lasă să stea acolo numai pentru că e mort după fetiță. Medită mohorită la toate astea și în sinea ei își spuse furioasă că într-o bună zi o să-l pună ea să plătească cu virf și indesat pentru tot. Mildred nu se putea împăca deloc cu gândul că Philip nu mai ținea la ea. Dar ea avea să-l facă să țină. Suferea de ciudă și uneori, într-un mod destul de ciudat, îl dorea. Philip se arăta acum atât de rece încât o exaspera. Mildred se gândea tot timpul la el din acest punct de vedere. I se părea că se poartă foarte urît cu ea și nu știa ce făcuse ea să merite o asemenea comportare. Își zicea mereu în sinea ei că e nefiresc să trăiască așa alături de el. Apoi se gândi că dacă lucrurile s-ar schimba și ea ar face un copil, fără doar și poate Philip ar lua-o de nevastă. Era el cam într-o parte dar nimeni n-ar fi putut să nege că e un *gentleman* în toată puterea cuvîntului. În cele din urmă deveni pentru ea o adevărată obsesie și își puse în gând să provoace în mod forțat o schimbare în relațiile dintre ei. Acuma Philip nici n-o mai săruta vreodată și ea ar fi vrut s-o sărute; își amintea cu cită ardoare își apăsă el pe vremuri gura pe a ei. Avea un simțămînt ciudat cînd se gândea la asta. Adeseori îi privea gura lui Philip.

Într-o seară de la începutul lui februarie, Philip îi spuse că cinează cu Lawson, care dă o petrecere în atelierul lui cu ocazia zilei lui de naștere ; îi mai spuse că o să se întoarcă târziu acasă ; Lawson cumpăraseră de la cafeneaua din Beak Street vreo două sticle din punșul acela care le plăcea atât de mult lor și băieții aveau de gând s-o facă lată toată seara. Mildred întrebă dacă o să participe și femeii la cheful lor, dar Philip îi răspunse că nu ; nu fuseseră invitați decât bărbați ; și n-aveau să facă altceva decât să stea tolăniți, ca să tăifăsuiască și să fumeze ; lui Mildred nu i se păru a fi ceva din cale-afară de amuzant ; să fi fost ea pictor ar fi adus acolo vreo cinci-șase modele. Mildred se culcă dar nu putu dormi și deodată îi veni în cap o idee ; se sculă și puse siguranța la încuietorea de la palier, așa că Philip nu putu intra. Se întoarse pe la unu și ea îl auzi înjurînd cînd constată că nu poate deschide. Se dădu jos din pat și-i descuie ea.

— Da' ce naiba te-ai baricadat așa ? Îmi pare rău că te-am deranjat din pat.

— Ba tocmăi că am lăsat-o anume deschisă și nu înțeleg cum de s-a încuiat.

— Du-te repede și te culcă la loc să nu răcești.

Philip intră în odaia de zi și aprinse gazul. Mildred veni după el și se apropie de foc.

— Vreau să-mi încălzesc picioarele. Mi-au înghețat bocnă.

Philip se așeză și se apucă să-și scoată ghetetele. Îi străluceau ochii și era îmbujorat la față. Mildred socoti că a băut zdravăn.

— Te-ai distrat bine ? întrebă ea zîbind.

— Da, a fost strașnic.

Philip nu era deloc beat dar mai era încă surescitat întrucît vorbise și risese într-una. O seară

dintr-asta îi amintea de vremurile de demult de la Paris. Era foarte bine dispus. Își scoase pipa din buzunar și și-o umplu cu tutun.

— Nu te culci ? întrebă ea.

— Încă nu, că nu mi-e deloc somn. Lawson era în mare formă. A vorbit ca o moară stricată din clipa în care am ajuns acolo și pînă cînd am plecat.

— Dar despre ce a vorbit ?

— Dumnezeu știe ! Despre tot ce e pe lumea asta. Merita să ne vezi pe toți cum țipam cît ne ținea gura și nici unul nu asculta ce spune celălalt.

Philip rîse, încîntat și acum de această amintire, și Mildred îi ținu isonul. Era aproape sigură că Philip a întrecut măsura la băutură. Asta și așteptase. Știa ca cum sînt bărbații.

— Pot să stau jos ? îl întrebă.

Și înainte ca el să-i fi putut răspunde se și instalează pe genunchii lui.

— Dacă n-ai de gînd să te culci cred că ar fi mai bine să te duci să-ți pui pe tine un halat.

— Nu, lasă că mi-e bine și așa. Iar apoi, înconjurîndu-i gîtul cu brațele își lipi fața de a lui și-i spuse : Phil, de ce te porți atît de îngrozitor cu mine ?

Philip încercă să se ridice dar ea nu-l lăsă.

— Zău că te iubesc, Philip, zise ea.

— Hai, nu mai vorbi prostii.

— Nu sînt prostii, e adevărul adevărat. Nu pot trăi fără tine. Te vreau.

Philip se eliberă din brațele ei.

— Te rog ridică-te. Spui niște prostii cît tine de mari și mă faci și pe mine să mă simt ridicol.

— Te iubesc, Philip. Vreau să te despăgubesc pentru tot răul pe care ți l-am făcut. Nu mai pot s-o duc tot așa fiindcă e ceva contra firii.

Philip izbuti să se ridice și o lăsă pe Mildred în fotoliu.

— Îmi pare foarte rău, dar e prea târziu.

Mildred scoase un suspin sfîșietor.

— Dar de ce ? Cum poți să fii atît de crud ?

— Probabil pentru că te-am iubit prea mult. Pasiunea mea s-a istovit. Gîndul la treburi dintr-astea mă îngrozește. Acum nu mă mai pot uita la tine fără să-mi amintesc de Emil și de Griffiths. Împotriva unor asemenea lucruri nu poți lupta. Bănuiesc că e pur și simplu o chestie nervoasă.

Mildred îi apucă mîna și i-o acoperi cu sărutări.

— Nu fă asta ! strigă el.

Mildred se prăbuși la loc în fotoliu.

— Așa n-o mai pot duce. Dacă nu vrei să mă iubești aș prefera să plec în lume.

— Nu fi proastă, că doar n-ai unde să te duci. Aici poți să rămii cît vrei, dar trebuie să înțelegi limpede că sîntem doar prieteni și nimic mai mult.

Apoi Mildred renunță brusc la vehemența pasiunii și scoase un rîs ușor, lingușitor. Se cuibări lîngă Philip și-l cuprinse cu brațele. Coborî vocea făcînd-o cît mai mîngîietoare.

— Vai, tare ești prostuț. Cred că nervii te mănîncă. Nu fi speriat, că nici nu știi ce dulce pot eu să mă port.

Își apropie capul de al lui și-și frecă obrajii de el. Lui Philip zîmbetul ei i se păru un rînjat scîrbos de lasciv și licărul din ochii ei, plin de subînțelesuri, îi făcu silă. Instinctiv se trase înapoi.

— Nu vreau, zise el.

Dar Mildred nu se lăsa cu una cu două. Îi căută gura. Philip îi luă mîinile și le desfăcu de pe gîtul lui cu un gest brutal, împingînd-o într-o parte.

— Mă dezgusti, îi zise el.

— Io ?

Bijbii cu o mînă în căutarea consolei căminului ca să-și regăsească echilibrul. Se uită o clipă la el și în obraji îi apărură deodată două pete roșii. Scoase un rîs strident, furios.

— Io te dezgust *pe tine*.

Făcu o pauză și-și trase răsuflarea icnind. Apoi izbucni într-un adevărat torent de insulte minioase. Țipa cît o ținea gura. Îi adresă toate ocările care-i trecuseră prin minte. Folosi un limbaj atît de obscen încît Philip rămase trăsnit; Mildred se arătase întotdeauna atît de preocupată de rafinament și atît de șocată de vulgarități încît nici măcar prin gînd nu-i trecuse că ea cunoaște vorbele care-i ieșeau acum din gură. Se apropie tot mai mult de el și-l înfruntă de la o depărtare de o palmă. Fața îi era răvășită de furie și vorbind așa de parcă i se băteau calicii la gură, făcea spume în colțurile buzelor.

— Niciodată n-am ținut la tine, niciodată. Întotdeauna mi-am rîs de tine că mă plictiseai, mă plictiseai de-mi venea să urlu și te uram și n-aș fi putut suferi să te las măcar să mă atingi dacă n-aș fi avut nevoie de bani și mi se făcea scîrbă cînd trebuia să-ți dau voie să mă săruți. Rîdeam amîndoi de tine, eu și cu Griffiths, rîdeam de tine pentru că erai așa de fraier. Un fraier! Un fraier!

Și apoi izbucni într-o serie de invective înspăimîntătoare. Îl acuză de tot felul de lucruri: îi spuse că e cîrpanos, că n-are pic de minte în cap, că se crede, că se gîndește numai la el; își bătu joc cu răutate de toate lucrurile la care el era sensibil. Și în cele din urmă dădu să plece. Însă nu înceta să țipe și să-i arunce cu o violență de-a dreptul isterică un epitet murdar și rușinos pe care-l repetă la nesfîrșit. Puse mîna pe clanță și deschise ușa de perete. Apoi se întoarse brusc și-i

azvîrli ocară despre care ştia sigur că are cu adevărat şanse să-l rănească. Şi îngrămădi în cuvîntul acela toată răutatea şi tot veninul de care era capabilă. Î-l aruncă în faţă ca o palmă.

— Şontorogule !

Capitolul XCVII

A doua zi dimineaţă Philip se trezi tresărind speriat, întrucît îşi dădu seama că e tîrziu. Uitîndu-se la ceas constată că s-a făcut ora nouă. Sări din pat şi se duse în bucătărie ca să-şi înfierbînte apa pentru bărbierit. Mildred nu se vedea pe niciăieri şi în chiuvetă mai stătea şi acum nespălată vesela din care mîncase ea la cină. Bătu la uşa ei.

— Scoală-te, Mildred, e îngrozitor de tîrziu.

Ea nu răspunse nici după a doua bătaie, mai puternică, drept care Philip trase concluzia că face pe supărata. Numai că el era prea grăbit ca să-şi mai bată capul cu asta. Puse nişte apă la încălzit şi sări în baia pe care şi-o pregătise încă de cu seară ca să-şi mai alunge frigul din oase. Presupuse că Mildred o să-i aranjeze micul dejun în timp ce el se îmbrăca şi o să i-l lase în camera de zi. Aşa mai făcuse ea şi altă dată cînd se supărase. Dar n-o auzi deloc mişcîndu-se şi-şi dădu seama că dacă vrea să mănînce ceva o să trebuiască să-şi pregătească totul singur. Îl irita faptul că ea îşi găsise să-i joace o asemenea festă tocmai într-o dimineaţă în care el dormise prea mult. Mildred tot nu apărură, nici cînd fu gata, deşi o auzea învîrtîndu-se prin camera ei. Era evident că tocmai se

scula. Philip își făcu un ceai și-și unse câteva felii de pâine cu unt pe care le mîncă în timp ce-și punea ghetetele, apoi coborî scările în goană și alergă pe stradă pînă dădu în artera principală de unde putea lua tramvaiul. În timp ce căută din ochi afișele ziarelor de pe la chioșcuri ca să afle ultimele vești de pe front, se gîndea la scena petrecută de cu seară ; acum, că totul se sfîrșise și dormise între timp, nu putea să nu vadă grotescul ei ; bănuî că se purtase ridicol dar nu era stăpîn pe sentimentele lui ; în momentul acela ele fuseseră copleșitoare. Se supăraseră pe Mildred pentru că-l silise să adopte o poziție absurdă, iar apoi îi reveni uimirea cînd își aminti de izbucnirea ei furioasă și de limbajul indecent pe care-l folosisese. Îi fu cu neputință să nu se îmbujoreze la față cînd își aminti de ultima ei batjocură ; dar dădu din umeri disprețuitor. Știa de mult că ori de cîte ori îi supăra pe cei din jur, aceștia nu scăpau ocazia de a-i scoate ochii cu infirmitatea lui. Pe la spital îi văzuse pe unii imitîndu-i mersul, nu chiar pe față, așa cum făcuseră colegii lui de școală, ci atunci cînd credeau că el nu-i vede. Între timp înțelesese că n-o făceau dintr-o răutate intenționată, ci pur și simplu pentru că omul e un animal cu o predispoziție firească spre maimuțareală și pentru că era un mijloc la îndemîna oricui de a-i face pe ceilalți să ridă ; le știa toate acestea foarte bine dar încă nu izbutise niciodată să se resemneze.

Îi păru bine cînd se putu apuca zelos de muncă. Salonul cu bolnavi i se păru agreabil și prietenos cînd intră înăuntru. Infiriera îl salută cu un fugitiv zîmbet cotidian.

- Ați cam întîrziat, domnule Carey.
- Am fost în vîjiială astă noapte.
- Se cunoaște.

— Mersi.

Rizînd se îndreptă spre primul păcient, un băiat cu plăgi tuberculoase și-i desfăcu bandajele. Băiatul era încîntat că-l vede și Philip îl tachină în timp ce-i schimba pansamentul. Philip era în grațiile bolnavilor; îi trata cu multă bună dispoziție; și avea și o mină foarte ușoară și delicată, așa că niciodată nu-i durea cînd îi îngrijea: unii dintre externii care făceau pansamente erau destul de brutali și nepăsători în activitatea lor. Luă dejunul la club cu prietenii — o masă frugală alcătuită dintr-un pesmet cu unt și o ceașcă de cacao. Apoi discutară despre război. Unii dintre bărbați plecau pe front dar autoritățile făceau tot felul de mof-turi și nu acceptau pe nimeni dacă nu avea experiență în munca de spital. Cineva sugera că dacă mai ține războiul n-o să treacă mult pînă o să fie ele bucuuroase să primească orice persoană calificată; dar opinia generală era că războiul o să se termine în mai puțin de 6 lună. Acum că se dusesse Roberts acolo o să pună totul în ordine cît ai bate din palme. Asta era și părerea lui Macalister care-i spusese lui Philip că trebuie să fie amîndoi cu ochii în patru și să cumpere acțiuni în ajunul încheierii păcii. Atunci o să urmeze o perioadă de înflorire și s-ar putea să cîștige cu toții niscaiva gologani. Philip îi lăsase instrucțiuni lui Macalister să-i cumpere acțiuni oricînd se va ivi o ocazie favorabilă. Pofta lui fusese stîrnită de cele treizeci de lire pe care le cîștigase în vară și acum vroia să scoată vreo două sute.

Își încheie ziua de lucru și se urcă într-un tramvai ca să se întoarcă în Kennington. Se întrebă cum o să se poarte Mildred în seara aceea. Era foarte neplăcut gîndul că probabil o să fie morocănoasă și n-o să vrea să-i răspundă la întrebări. Pentru

anotimpul acela seara era neobișnuit de caldă și chiar și pe străzile acelea cenușii din sudul Londrei se simțea lincezeala lunii februarie ; natura începe să se agite și tinjește, în urma lungilor luni de iarnă, ființele și plantele cresc, trezindu-se din somnul lor și pământul foșnește prevestind primăvara când își reia activitățile eterne. Philip ar fi vrut să meargă mai departe cu tramvaiul pentru că-l dezgusta gândul de a se întoarce în apartamentul lui și ar fi preferat să ia aer ; dar deodată se simți cuprins de dorința de a revedea fetița și zîmbi larg în sinea lui imaginîndu-și cum o s-o vadă lipăind șovăielnic pentru a-i ieși în întîmpinare, după ce va scoate un țipăt de încîntare. Dar cînd ajunse acasă și ridică mașinal privirea spre ferestre, rămase surprins văzîndu-le întunecate. Se duse sus și bătu dar nu primi nici un răspuns. Ori de cîte ori pleca de acasă, Mildred îi lăsa cheia sub preș și acolo o găsi și acum. Intră și ducîndu-se în odaia de zi aprinse un chibrit. Se întîmplase ceva, dar nu-și putu da seama imediat ce anume se întîmplase ; dădu drumul tare la gaz și-l aprinse ; lumina invadă brusc odaia și Philip se uită în jur. I se opri răsufierea. Totul era devastat. Absolut fiecare lucru din casă fusese distrus cu metodă. Pe Philip îl apucă furia și dădu buzna în camera lui Mildred. Cînd făcu lumină văzu că Mildred își luase toate lucrurile ei și ale copilului (intrînd în casă Philip observase lipsa căruciorului care nu era la locul lui obișnuit de pe palier, dar crezuse că Mildred a scos fetița la plimbare) ; și tot ce era pe lavoar fusese spart, tapițeria celor două scaune fusese tăiată cu un cuțit în cruciș și-n curmeziș, perna era sfîșiată, cearceafurile și cuvertura aveau tăieturi mari, iar oglinda părea să fi fost izbită cu un ciocan. Philip era înne-

bunit. Se duse în camera lui și găsi și acolo totul într-o învâlmășeală de nedescris. Ligheanul și cana erau sfărîmate, oglinda făcută bucățele, iar așternutul fișii-fișii. Mildred spintecase perna atît cît să poată băga mîna înăuntru și umpluse camera de fulgi. În pături înfipsese cuțitul în mai multe locuri. Pe masa de toaletă se aflau fotografiile mamei lui Philip, dar ramele lor fuseseră sfărîmate iar sticla era țandări. Philip intră în bucătărioară. Toate obiectele fragile erau sparte — paharele, castroanele, platourile, farfuriile.

Lui Philip i se tăie respirația. Mildred nu lăsase nici o scrisoare, nimic altceva decît această ruină drept semn al furiei de care fusese cuprinsă, dar el parcă vedea dinaintea ochilor încordarea de pe fața ei în timpul pe care-l consacrase acestei opere. Se înapoie în odaia de zi și se uită de jur-împrejur. Era atît de uluit încît aproape că nu se mai simțea mînios. Privi plin de curiozitate cuțitul de bucătărie și ciocanul pentru sfărîmat cărbunii, pe care Mildred le lăsase pe masă. Apoi dădu cu ochii de cuțitul cel mare pentru tranșat carnea, pe care Mildred îl rupsese și-l aruncase în cămin. Probabil că-i trebuise foarte multă vreme ca să facă atîtea stricăciuni. Portretul lui, pictat de Lawson, fusese tăiat în zig-zag și acum se căsca hidos la el. Desenele lui fuseseră spintecate; iar reproducerile după *Olympia* lui Manet, *Odalisca* lui Ingres și *Portretul lui Philip al IV-lea* zăceau zdrobite de pe urma loviturilor de ciocan. Găuri enorme aveau și fața de masă și perdelele și cele două fotolii. Erau scoase complet din uz. Pe un perete, deasupra mesei pe care o folosea Philip drept birou, era bucățica de covor persan pe care i-o dăduse Cronshaw. Mildred n-o putuse suferi niciodată.

— Dacă e covor ar trebui să stea pe podea, zicea Mildred, și nu e decît o scîrnăvie soioasă, asta e.

Covorașul o înfură pentru că Philip îi spusese că în el se află răspunsul la o mare enigmă. Mildred socotise că-și bate joc de ea. Trecuse cuțitul prin el de trei ori, ceea ce probabil necesitase un efort considerabil, și acum covorașul atîrna în zdrențe. Philip avusese vreo cîteva platouri de porțelan albastru cu alb, nu cine știe ce valoroase, dar întrucît le cumpărase pe rînd, la un preț modest, îi plăceau datorită asociațiilor pe care i le trezeau în amintire. Acum cioburile lor erau împrăștiate pe podele. Cărțile erau mutilate, cu cotoarele tăiate, iar volumele broșate, în franceză, aveau pagini smulse ; Mildred își dăduse multă osteneală în acest scop. Micile bibelouri și podoabe de pe polița căminului, făcute țandări, zăceau în vatră. Mildred distrusese tot ce fusese posibil să distrugă cu cuțitul sau ciocanul.

Bineînțeles că la urma urmei Philip n-ar fi obținut mai mult de treizeci de lire pe tot avuțul lui, dacă ar fi fost să-l vîndă, dar cele mai multe lucruri îi deveniseră vechi prieteni. Și pe urmă el era un om de casă, atașat de toate mărunțișurile și fleacurile acelea, pentru că-i aparțineau ; fusese mîndru de micul cămin pe care și-l crease și cu puținii lui bani îl făcuse drăguț și cu un farmec specific al lui. Căzu disperat într-un fotoliu. Se întrebă cum a putut Mildred să se dovedească atît de sălbatică. Deodată o spaimă cumplită îl făcu să sară în picioare și să se repeadă pe coridor, la dulapul în care-și ținea îmbrăcămintea. Îl deschise și scoase un oftat de ușurare. Se pare că

Mildred uitase de el și nu se atinsese de nici o haină.

Philip se întoarse în odaia de zi și, holbându-se la priveliștea aceea, se întrebă ce poate face ; n-avea inimă să se apuce să pună lucrurile la loc ; și pe urmă nu era nimic de mâncare în casă, iar lui îi era foame. Ieși ca să-și cumpere ceva de-ale gurii. Când se întoarse era puțin mai calm. Îi trecu un cuțit prin inimă când se gindi la fetiță și se întrebă dacă o să-i fie dor de el ; la început poate că da, însă peste o săptămână o să-l dea cu totul uitării ; iar el zicea slavă Domnului că a scăpat de Mildred. Nu se gindea la ea cu minie, ci cu un simțămînt copleșitor de plictiseală.

„Sper din tot sufletul să n-o mai văd în viața mea“, zise el cu glas tare.

Acum singurul lucru pe care-l putea face era să părăsească apartamentul și se hătări să-i dea proprietăresei preavizul necesar — chiar a doua zi dimineată. N-avea cum să repare paguba și-i rămăseseră atît de puțini bani încît trebuia să-și facă rost de o locuință încă și mai ieftină. O să-i pară bine cînd o să se mute de acolo. Cheltuielile îl îngrijoraseră, iar acum amintirea lui Mildred avea să stăruie deapururi în apartamentul acela. Philip era nerăbdător și n-avea să-și găsească odihnă pînă nu-și punea în aplicare planul ; de aceea, în după amiaza următoare aduse un negustor de mobilă veche care-i oferi trei lire pentru toate lucrurile — stricate sau bune ; iar peste două zile se mută în casa de vis-à-vis de spital, unde stătuse pe vremea cînd era student în primul an. Proprietăreasa era o femeie foarte cumsecade. Își luă un dormitor la mansardă, pe care îl obținu cu o chirie de șase șilingi pe săptămână ; era o încăpere micuță

și mizeră care dădea spre curtea casei din spate, dar cum în momentul de față n-avea altă avere decât hainele și o ladă cu cărți, era bucuros că se poate instala atât de ieftin.

Capitolul XCVIII

Iar acum se întâmplă că soarta lui Philip Carey, lipsită de orice importanță pentru toți ceilalți în afară de el, fu afectată de evenimentele prin care trecea patria lui. Se scria o pagină de istorie și procesul de creație avea o rezonanță atât de amplă încît părea absurd ca ea să aibă vreo legătură cu viața unui obscur student în medicină. Bătălie după bătălie, Magersfontein¹, Colenso, Spion Kop, pierdute pe terenurile de joc de la Eton, umiliseră națiunea și dăduseră o lovitură de grație prestigiului aristocrației și micii nobilimi care pînă atunci nu găsiseră nici un fel de adversar în stare să combată în mod serios afirmația lor că posedă un instinct natural pentru cîrmuirea țării. Veche ocîrmuire fusese măturată din cale : în sfîrșit se făurea într-adevăr istoria. Apoi colosul și-a pus la bătaie toată puterea și făcînd o nouă greșală, a ajuns pînă la urmă ca tot din greșală să facă impresia că a cîștigat victoria. Cronje a capitulat la Paardeberg²,

¹ Cîmp de bătălie în Uniunea Sud Africană ; aci generalul bur *Piet Arnoldus Cronje* (1840 ?—1911) a oprit înaintarea trupelor engleze, în decembrie 1899.

² Cîmp de bătălie în Uniunea Sud Africană, la sud-est de Kimberley ; aci generalul Cronje a capitulat în fața lordului englez Roberts, la 28 februarie 1900.

Ladysmith a fost despresurat și la începutul lui martie lordul Roberts și-a făcut intrarea în orașul Bloemfontein, în fruntea trupelor sale.

Cam la vreo două-trei zile după ce vestea ajunsese la Londra, Macalister intră în cafeneaua din Beak Street și anunță bucuros că lucrurile au început să se însenineze la bursă. Pacea părea să se apropie cu pași mari, mai erau doar câteva săptămîni pînă ce Roberts va intra cu trupele sale în orașul Pretoria și deja cursul acțiunilor începea să urce. O creștere serioasă era iminentă.

— Asta e momentul să intri în joc, îi spuse el lui Philip. N-are rost să aștepti pînă află marele public. E acum ori niciodată.

El deținea anumite informații cu caracter confidențial. Directorul unei mine din Africa de Sud îi telegrafiasse coasociatului și superiorului său că instalațiile minei au rămas neatînse. Ei urmau să reia lucrul cît de curînd posibil. Nu era vorba de o speculație ci pur și simplu de o investiție. Ca să-i arate cît de mult o aprecia însuși asociatul și superiorul său, Macalister îi spuse lui Philip că acesta a cumpărat cîte cinci sute de acțiuni pentru fiecare din surorile lui ; or, omul nu le băga niciodată în horă dacă nu exista o certitudine deplină.

— Și eu am de gînd să-mi pun la bătaie tot ce am, adăugă Macalister.

Acțiunile marceau o creștere de două puncte și o optime pînă la două puncte și un sfert. Macalister îl sfătui pe Philip să nu fie prea lacom ci să se mulțumească cu un cîștig de zece șilingi la fiecare acțiune. El avea de gînd să-și cumpere trei sute și-i sugeră lui Philip să facă la fel. O să le păstreze el și o să le vîndă cînd o să găsească de cuviință. Philip avea mare încredere în el, în parte pentru că era scoțian și deci prudent din fire,

și în parte pentru că îi dăduse și altădată un sfat bun. Acceptă deci cu bucurie propunerea.

— Sper că vom izbuti să le vindem chiar înainte de ziua decontărilor, zise Macalister, dar dacă nu, atunci am să aranjez eu reportarea lor.

Lui Philip sistemul i se păru admirabil. Ții acțiunile pînă îți scoți profitul și pentru a o face nu trebuie nici măcar să bagi mina în buzunar. Începu să urmărească în ziare cronica bursei cu un interes renăscut. A doua zi toate cursurile crescuseră un pic iar Macalister îi trimise o scrisoare spunîndu-i că a trebuit să cumpere acțiunile cu un spor de două puncte și un sfert. Dar el adăuga că tendința pieții este foarte fermă. Și totuși, peste vreo două zile se produse o scădere bruscă. Vestile care soseau din Africa de Sud nu mai erau atît de încurajatoare și Philip constată cu îngrijorare în suflet că acțiunile lui au scăzut cu un sfert de punct, dar Macalister își păstra optimismul zicînd că burii nu puteau să mai reziste multă vreme și era gata să facă prinsoare pe orice că pînă la jumătatea lunii aprilie Roberts o să ocupe orașul Johannesburg. În ziua decontărilor Philip se văzu silit să scoată din pungă aproape patruzeci de lire. Lucrul acesta îl îngrijoră teribil dar simțea că nu are altă cale decît să păstreze mai departe acțiunile ; în situația lui financiară o pierdere atît de însemnată reprezenta o lovitură serioasă. Timp de vreo două-trei săptămîni nu se întîmplă nimic ; burii refuzau să înțeleagă că sînt înfrinți și că nu le rămîne nimic de făcut decît să se predea : de fapt repurtară chiar și vreo două mici victorii și acțiunile lui Philip mai scăzură cu încă doi șilingi și jumătate. Toată lumea înțelese că războiul nu s-a sfîrșit. Oamenii vindeau pe capete. Cînd se reîntîlni cu Philip, Macalister era pesimist.

— Mă întreb dacă nu cumva ar fi mai bine să tăiem răul din rădăcină. Am plătit din pungă cam tot atîția bani cît speram să cîștig.

Philip era bolnav de neliniște. Nu mai dormea nopțile ; sărea peste micul dejun reducîndu-l în orice caz la un ceai și piine cu unt, pentru a ajunge cît mai repede în sala de lectură a clubului unde putea citi ziarele ; uneori veștile erau proaste iar alteori ziarele nu scriau nimic ; dacă se producea o modificare a cursului acțiunilor aceasta era învariabil în jos. Nu știa ce să facă. Dacă le vindea acum pierdea aproape trei sute cinci zeci de lire ; iar asta însemna să-i mai rămînă doar optzeci de lire cu care să reziste. Ar fi dat orice numai să nu fi fost atît de netot încît să se amestece în jocurile de bursă, dar acum nu-i rămînea altceva de făcut decît să se cramponeze ; de la o zi la alta se putea întîmpla un eveniment hotărîtor și acțiunile aveau să crească ; acum nu mai spera să obțină vreun profit, vroia doar să-și acopere paguba. Era singura lui șansă de a-și termina cursurile la spital. Sciziunea de vară începea în mai și la sfîrșitul ei vroia să-și ia examenul de mamoș. Apoi nu-i mai rămînea decît un an de învățătură ; își făcuse toate socotelile cu multă grijă și ajunsese la concluzia că ar putea s-o scoată la capăt cu o sută cincizeci de lire, plătind și taxele și toate celelalte ; dar cu o sumă mai mică era imposibil să realizeze aceste lucruri.

La începutul lui aprilie se duse la cafeneaua din Beack Street arzînd de nerăbdare să-l vadă pe Macalister. Se mai liniștea puțin cînd discuta cu el situația ; și cînd își dădea seama că numeroși oameni suferă ca și el de lipsa banilor, necazurile lui păreau mai puțin insuportabile. Dar cînd

sosi nu-l găsi acolo decît pe Hayward care de cum îl văzu stînd pe scaun îi și spuse :

— Duminică plec în colonia Capului.

— Ce vorbești ! exclamă Philip.

Hayward era ultimul om de pe lume de la care te-ai fi așteptat să facă așa ceva. De la spital plecau o mulțime de bărbați ; guvernul era bucuros să angajeze în armată orice om care avea vreo calificare ; iar alții, plecînd ca simpli soldați, scriseră acasă că au fost puși să lucreze în spitale de îndată ce s-a aflat că sînt studenți la medicină. Țara întreagă fusese luată literalmente pe sus de un sentiment patriotic, iar voluntarii proveneau din toate straturile sociale.

— Dar cum pleci ? întrebă Philip.

— Plec ca soldat. M-am angajat în regimentul de infanterie din Dorset.

Philip îl cunoștea pe Hayward de opt ani. Intimitatea tinerească izvorită din admirația entuziastă a lui Philip pentru omul capabil să-i vorbească despre artă și literatură, dispăruse de mult ; în schimb îi luase locul obișnuința ; și se vedeau o dată sau de două ori pe săptămînă ori de cîte ori se afla Hayward la Londra. Vorbea și acum despre cărți cu aceeași rafinată capacitate de apreciere. Philip nu învățase încă ce înseamnă să fii îngăduitor și uneori conversația lui Hayward îl irita. Nu mai credea în mod implicit că pe lume nu contează nimic altceva decît arta. Îl supăra disprețul lui Hayward pentru activitate și pentru succes. Amestecînd punșul din pahar, Philip se gîndea la începuturile prieteniei lor și la nerăbdarea înflăcărată cu care aștepta ca Hayward să realizeze lucruri mari ; dar își pierduse de mult toate iluziile de acest fel și în momentul de față știa bine că Hayward n-o să

facă niciodată nimic altceva decît să flecărească. Acum, cînd avea treizeci și cinci de ani, constata că-i vine mult mai greu să trăiască din cele trei sute de lire pe an pe care le avea, decît pe vremuri, cînd era tînăr ; iar hainele lui, deși lucrate și acum de un croitor bun, erau mult mai purtate decît i s-ar fi părut pe vremuri posibil. Era puțin prea corpulent și cu oricîtă istețime și-ar fi aranjat părul blond, nu-și mai putea ascunde chelia. Ochii lui albaștri erau spălăciți și stinși. Nu era greu de ghicit că bea prea mult.

— Da' ce Dumnezeu te-a făcut să te gîndești să pleci în Colonia Capului ? întrebă Philip.

— A, n-aș ști să-ți spun, dar mi s-a părut că'e de datoria mea s-o fac.

Philip tăcu. Nu se prea simțea la largul lui. Înțelese că Hayward e minat din urmă de o neliniște sufletească pe care nu știa cum să și-o explice. O putere lăuntrică părea să-i fi arătat necesitatea de a se duce să lupte pentru țara lui. Era ciudat, cu atît mai mult cu cît el socotea că patriotismul nu e nimic altceva decît o prejudecată și, mîndrindu-se cu cosmopolitismul lui, considerase Anglia un loc al surghiunului. Luați în ansamblu, conaționalii lui îi răneau susceptibilitățile. Philip se întreba ce i-o fi îndemnînd pe oameni să întreprindă acțiuni care erau atît de contrare tuturor teoriilor lor de viață. Pentru Hayward ar fi fost rezonabil să se țină de o parte și să privească zîbind cum se măcelăresc reciproc barbarii. S-ar fi zis că oamenii sînt niște marionete în mîinile unei forțe necunoscute care le dădea pîteni îmboldindu-i să facă una sau alta ; și cîte o dată, se slujeau de rațiune pentru a-și justifica acțiunile ; iar cînd aceasta

era cu putință, își îndeplineau acțiunile în ciuda rațiunii lor.

— Oamenii sînt într-adevăr extraordinari, zise Philip. Nici în ruptul capului nu mi-aș fi putut închipui că o să pleci pe front ca soldat.

Hayward zîmbi puțin stînjedit, dar nu răspunse.

— Am fost supus ieri examenului medical, zise el în cele din urmă. Merita să treci prin această situație de *gêne*¹ ca să afli că ești întru totul apt.

Philip observă că Hayward continua să folosească ici-colo cîte un cuvînt franțuzesc, într-un mod afectat, cînd corespondentul lui englezesc ar fi putut să-l slujească la fel de bine. Dar tocmai atunci intră Macalister.

— Vroiam să-ți vorbesc, Carey. Oamenii mei nîu mai par înclinați să păstreze acțiunile acelea, piața e într-un hal făr' de hal și vor să țe roage să ți le răscumperi.

Philip era pierit. Știa că e un lucru imposibil. Însemna că trebuie să accepte pierderea. Mîndria îl făcu să răspundă calm.

— Mă întreb dacă mai merită acest efort. Poate ar fi mai bine să le vinzi.

— Ușor de spus, dar greu de făcut. Nu sînt prea sigur că e un lucru realizabil. Piața stagnează cu totul, nu există cumpărători.

— Bine, dar văd că sînt cotate la unu și o optime.

— A, da, însă asta nu înseamnă mare lucru. N-ai cum să obții prețul ăsta pe ele.

O clipă Philip nu zise nimic. Încerca să-și adune mințile.

¹ Jenă (fr.).

facă niciodată nimic altceva decît să flecărească. Acum, cînd avea treizeci și cinci de ani, constata că-i vine mult mai greu să trăiască din cele trei sute de lire pe an pe care le avea, decît pe vremuri, cînd era tînăr ; iar hainele lui, deși lucrate și acum de un croitor bun, erau mult mai purtate decît i s-ar fi părut pe vremuri posibil. Era puțin prea corpulent și cu oricîtă istețime și-ar fi aranjat părul blond, nu-și mai putea ascunde chelia. Ochii lui albaștri erau spălăciți și stinși. Nu era greu de ghicit că bea prea mult.

— Da' ce Dumnezeu te-a făcut să te gîndești să pleci în Colonia Capului ? întrebă Philip.

— A, n-aș ști să-ți spun, dar mi s-a părut că'e de datoria mea s-o fac.

Philip tăcu. Nu se prea simțea la largul lui. Înțelese că Hayward e minat din urmă de o neliniște sufletească pe care nu știa cum să și-o explice. O putere lăuntrică părea să-i fi arătat necesitatea de a se duce să lupte pentru țara lui. Era ciudat, cu atît mai mult cu cît el socotea că patriotismul nu e nimic altceva decît o prejudecată și, mîndrindu-se cu cosmopolitismul lui, considerase Anglia un loc al surghiunului. Luați în ansamblu, conaționalii lui îi răneau susceptibilitățile. Philip se întreba ce i-o fi îndemnînd pe oameni să întreprindă acțiuni care erau atît de contrare tuturor teoriilor lor de viață. Pentru Hayward ar fi fost rezonabil să se țină de o parte și să privească zîbind cum se măcelăresc reciproc barbarii. S-ar fi zis că oamenii sînt niște marionete în mîinile unei forțe necunoscute care le dădea pîteni îmboldindu-i să facă una sau alta ; și cîte o dată, se slujeau de rațiune pentru a-și justifica acțiunile ; iar cînd aceasta

era cu putință, își îndeplineau acțiunile în ciuda rațiunii lor.

— Oamenii sînt într-adevăr extraordinari, zise Philip. Nici în ruptul capului nu mi-aș fi putut închipui că o să pleci pe front ca soldat.

Hayward zîmbi puțin stînjedit, dar nu răspunse.

— Am fost supus ieri examenului medical, zise el în cele din urmă. Merita să treci prin această situație de *gêne*¹ ca să afli că ești întru totul apt.

Philip observă că Hayward continua să folosească ici-colo cîte un cuvînt franțuzesc, într-un mod afectat, cînd corespondentul lui englezesc ar fi putut să-l slujească la fel de bine. Dar tocmai atunci intră Macalister.

— Vroiam să-ți vorbesc, Carey. Oamenii mei nîu mai par înclinați să păstreze acțiunile acelea, piața e într-un hal făr' de hal și vor să țe roage să ți le răscumperi.

Philip era pierit. Știa că e un lucru imposibil. Însemna că trebuie să accepte pierderea. Mîndria îl făcu să răspundă calm.

— Mă întreb dacă mai merită acest efort. Poate ar fi mai bine să le vinzi.

— Ușor de spus, dar greu de făcut. Nu sînt prea sigur că e un lucru realizabil. Piața stagnează cu totul, nu există cumpărători.

— Bine, dar văd că sînt cotate la unu și o optime.

— A, da, însă asta nu înseamnă mare lucru. N-ai cum să obții prețul ăsta pe ele.

O clipă Philip nu zise nimic. Încerca să-și adune mințile.

¹ Jenă (fr.).

cele întimplate ; el se aşteptase de mult că aşa se vor sfîrşi risipa şi dezechilibrul său. Pe Philip îl trecură toate năduşelile cînd citi scrisoarea. Nici cu gîndul nu gîndise că unchiu-său o să-l refuze, aşa că izbucni într-un acces de furie ; urmă o perioadă de totală prostraţie, în care mintea lui era un adevărat vid ; dacă unchiu-său nu vroia să-l ajute el n-avea cum să continue studiile. Intră în panică şi, călcîndu-şi în picioare mîndria, îi scrise din nou preotului din Blackstable înfăţişîndu-i situaţia cu şi mai multă insistenţă ; dar poate că nu reuşi să se explice cum se cuvine şi unchiu-său nu înţelese în ce încurcătură disperată se află, pentru că-i răspunse că nu se poate răzgîndi ; avea douăzeci şi cinci de ani şi ar fi trebuit de fapt să-şi cîştige singur existenţa. La moartea lui, avea să moştenească ceva, dar pînă atunci el refuza să-i dea o leţcaie. Philip simţi în această scrisoare satisfacţia unui om care îi dezaprobase timp de ani de zile purtările şi vedea în sfîrşit cum viaţa îi dă dreptate.

Capitolul XCIX

Philip începu să-şi amaneteze hainele. Îşi reduse cheltuielile luînd o singură masă pe zi în afară de micul dejun. Şi această masă, alcătuită din pîine cu unt şi cacao, o mîncă pe la patru ca să-i ţină pînă a doua zi dimineaţa. Dar pe la nouă seara i se făcea atît de foame încît trebuia să se culce. Se gîndi să se împrumute cu bani de la Lawson, însă teama de un refuz îl reţinea ; în cele din

urmă îi ceru cinci lire. Lawson i le împrumută cu plăcere, dar în aceeași clipă îi spuse :

— Sper că o să mi le dai înapoi peste o săptămână sau cel mult zece zile, nu ? Știi, trebuie să-mi plătesc rameurul și în momentul de față stau miserabil cu banii.

Philip știa că n-o să aibă de unde să-i dea înapoi și, cînd se gîndi la ce o să zică Lawson despre el, se rușină atît de tare încît peste vreo două zile îi duse banii înapoi fără să se atingă de ei. Lawson tocmai pleca la masă și-l pofti și pe Philip. Abia putu să înghită, atît de bucuros era că se vede și el în fața unei mîncări ca lumea. Duminică era sigur că o să aibă o masă bună la familia Athelny. Nu prea îi venea să le spună ce i s-a întîmplat ; ei îl socotiseră întotdeauna un om relativ înstărit și se temea că o să-și facă o părere proastă despre el dacă o să afle că e lefter.

Deși fusese totdeauna sărac, nu-i trecuse nici-cînd prin cap eventualitatea de a ajunge să nu aibă ce mîncea ; era un lucru care nu li se întîmpla oamenilor din mediul lui ; și el se jena atît de tare de parcă ar fi avut cîne știe ce boală rușinoasă. Situația în care se trezi era cu totul necunoscută în cadrul experienței lui de viață. Era atît de uluit încît nu știa ce altceva ar putea să facă decît să continue munca de la spital ; avea o vagă speranță că o să se ivească ceva ; nu era în stare să creadă că ceea ce i se întîmplă e o realitate ; și își aminti cum în primul trimestru de școală se gîndise adeseori că viața lui e un vis din care o să se trezească deodată din nou acasă. Dar foarte curînd prevăzu că peste vreo săptămînă n-o să mai aibă nici un gologan. Trebuia să încerce imediat să cîștige ceva. Dacă ar fi avut diploma în

buzunar, cu tot piciorul lui bont, ar fi putut oricum să se ducă în Colonia Capului întrucît în momentul acela era o cerere acută de specialiști în medicină. Dacă n-ar fi fost infirmitatea aceea, ar fi putut să se înroleze într-unul din regimentele de infanterie care erau trimise pe front la intervale scurte. Se duse la secretarul școlii medicale și-l întrebă dacă nu i-ar putea găsi vreun student slab pe care să-l mediteze ; dar secretarul nu-i oferi nici o speranță de a găsi un asemenea angajament. Philip citi anunțurile de la Mica publicitate prin ziarele medicale și solicită un post de asistent fără diplomă la un cetățean care ținea o farmacie pentru săraci pe Fulham Road. Dar cînd se duse să-i vorbească văzu imediat cum doctorul respectiv se uită la piciorul lui diform ; iar cînd mai auzi că Philip e doar în anul patru la spital îi spuse imediat că n-are suficientă experiență ; Philip înțelese că e doar un pretext ; doctorul nu vroia să aibă un asistent pe care nu se putea bizui pentru o activitate atît de intensă cum dorea el. Philip își îndreptă atenția către alte mijloace de a cîștiga bani. Știa franțuzește și nemțește și se gîndi că poate ar avea vreo șansă de a-și găsi un angajament făcînd corespondența la vreo firmă ; îi venea greață la gîndul de a intra într-un birou, dar strînse din dinți ; altceva ce putea să facă ? Se sfia să răspundă la anunțurile care cereau solicitantului să se prezinte în persoană, în schimb dădu curs celor care cereau răspunsul prin poștă ; dar el nu putea să declare că are vreo experiență în materie și nu putea prezenta nici recomandări ; își dădea seama că nici germana, nici franceza lui nu sînt bune pentru domeniul comercial ; habar

nu avea de termenii folosiți în materie de afaceri ; nu știa nici să stenografieze, nici să bată la mașină. Era imposibil să nu vadă că situația lui e lipsită de orice perspectivă. Se gândi să-i scrie avocatului care fusese executorul testamentar al tatălui său, dar nu-și putu lua inima în dinți s-o facă, pentru că vînduse ipotecile în care erau investiți banii lui împotriva recomandărilor exprese ale juristului. Știa de la unchiul său că domnul Nixon îi dezaprobă total purtarea. Din felul cum se comportase Philip în cursul acelui an petrecut în biroul de contabilitate, trăsese concluzia că e leneș și incapabil.

„Mai bine mor de foame“, își spuse Philip în sinea lui.

De vreo două ori îi fulgeră prin minte posibilitatea sinuciderii ; era ușor să scoată de la farmacia spitalului otravă și în orice caz era o ușurare să știe că dacă lucrurile merg din rău în mai rău, dispune de mijloacele de a-și pune capăt zilelor fără durere ; însă aceasta nu era o cale pe care s-o preconizeze în mod serios. Cînd îl părăsise Mildred plecînd cu Griffiths, chinul lui fusese atît de cumplit încît vroia să moară ca să scape de durere. Acum în inima lui nu mai era același lucru. Își aminti ce-i spusese sora de la urgență că oamenii se omoară mai des din lipsă de bani decît din amor ; și rise în sinea lui cînd se gândi că el ar fi procedat invers. Singurul lucru pe care-l dorea era să poată să discute cu cineva despre toate necazurile lui, dar nu-și putea aduna curajul să le mărturisească. Îi era rușine. Continuă să-și caute ceva de lucru. Lăsă chiria neplătită trei săptămîni, explicîndu-i proprietăresei că o să facă rost de bani

la sfîrșitul lunii ; ea nu-i zise nimic, dar strînse din buze și făcu o mutră acră. Cînd veni și sfîrșitul lunii și ea îl întrebă dacă nu i-ar conveni să-i achite o parte din cont, lui Philip îi veni rău cînd se văzu silit să spună că n-are de unde ; îi spuse că o să-i scrie unchiului lui și că sîmbăta viitoare o să poată cu siguranță să-i plătească chiria.

— Apoi zău așa, domnu' Carey, trag nădejde că o să puteți, fiin'că și eu am de plătit chiria și nu-mi dă mina să aștept așa cu nemiluita. Femeia nu-i vorbea mînioasă, în schimb în glasul ei răsună o hotărîre care avu darul să-l înspăimînte. Făcu o pauză de o clipă iar apoi adăugă : Dacă nu-mi plătiți chiria sîmbăta viitoare n-o să am încotro și o să mă duc drept la secretarul spitalei să mă plîng.

— Bine, lăsați că aranjăm noi.

Femeia se uită un timp la el și apoi își roti prioritățile prin camera goală. Cînd reluă, nu mai vorbi deloc apăsător ci rosti cuvintele de parcă ar fi fost cele mai firești pe care le putea spune în împrejurarea respectivă.

— Am jos în bucătărie o bucată de carne și dacă ați vrea să coboriți, vă primesc cu dragă inimă la masa mea.

Philip simți că se roșește pînă în vîrfurile urechilor și își înăbuși cu greu un suspin.

— Vă mulțumesc foarte mult, doamnă Higgins, dar nu-mi e foame de loc.

— Cum doriți, domnule.

De îndată ce o văzu ieșită pe ușă, Philip se trînti pe pat. Ca să nu plîngă strînse tare din pumni.

Capitolul C

Sîmbătă. Era ziua în care-i făgăduise proprietăresei să-i plătească chiria. Toată săptămîna aşteptase să se ivească ceva. Nu găsisese nimic de lucru. Pînă atunci nu se văzuse niciodată strîns în așa hal cu ușa și era atît de buimăcit încît nu știa ce să facă. În mintea lui mai stăruia încă impresia că toată povestea e o farsă absurdă. Nu-i mai rămăseseră decît vreo cîtiva gologani, își vînduse toate hainele de care se putea lipsi; mai avea cîteva cărți și vreo două mărunțișuri pe care ar fi putut obține vreo doi șilingi, dar proprietăreasa îi supraveghea toate mișcările și el se temea că dacă mai scoate vreun lucru din camera lui ea o să-l oprească. Nu-i rămînea altceva de făcut decît să-i spună că n-are cu ce să-i plătească chiria. Dar îi lipsea curajul. Era în mijlocul lui iunie. Era o seară frumoasă și caldă. Se hotărî să rămînă în aer liber. O pornî încet pe cheiul Chelsea pentru că Tamisa era liniștită și odihnitoare. Cînd obosi se așeză pe o bancă și ațipi. Nu știa cît a dormit; se trezi brusc, visînd că a fost zgîlțit de un polițist care i-a spus s-o ia din loc; dar cînd deschise ochii văzu că e singur. Merse mai departe, fără să știe de ce și în cele din urmă ajunse la Chiswick, unde adormi din nou. Curînd se trezi pentru că banca pe care stătea era prea tare. Noaptea părea nesfîrșită. Începu să tremure. Îl cuprinse o senzație de deznădejde; nu știa de loc ce ar fi putut să facă; îi era rușine că a adormit pe chei; i se părea un lucru cumplit de umilitor și prin întuneric simțea cum se îmbujorează la față. Își aminti tot felul de povești pe care le auzise despre diverși oameni

ajunși în situația lui, printre ei fiind ofițeri, preoți și oameni care umblaseră pe la universități ; se întrebă dacă o să îngroașe rîndurile lor, făcînd coadă în fața unei instituții filantropice pentru a căpăta o farfurie de supă. Ar fi fost mult mai bine să se sinucidă. Așa n-o mai putea duce : Lawson l-ar ajuta dacă ar ști în ce situație disperată se află ; era absurd să-i permită mîndriei lui să-l împiedice de a cere ajutorul cuiva. Se întrebă de ce eșuase atît de cumplit. Întotdeauna încercase să facă ceea ce i se păruse mai recomandabil și totul ieșise pe dos. El îi ajutase pe oameni ori de cîte ori putuse și n-avea impresia că a fost mai egoist decît oricare alții ; i se părea îngrozitor de nedrept să ajungă la ananghie.

Dar n-avea nici un rost să se gîndească la toate astea. Merse mai departe. Începuse să se lumineze : în tăcerea din jur Tamisa era frumoasă și atunci, în faptul zilei, plutea ceva misterios în aer ; avea să fie o zi splendidă și cerul, palid în lumina zorilor, n-avea pic de nor. Era obosit la culme și foamea îi rodea măruntaiele, dar nu izbutea să stea liniștit ; tot timpul îi era frică să nu vină un polițist și să-l întrebe ce caută acolo pe bancă. Se îngrozea la gîndul umilinței pe care i-ar aduce-o o asemenea situație. Avea senzația că e murdar și ar fi dat nu știu ce să se poată spăla. În cele din urmă se trezi la Hampton Court. Simți că dacă nu pune ceva în gură o să înceapă să plîngă. Își alegea un birt ieftin și intră ; mirosea a mîncăruri calde. Pe Philip îl cuprinsese ameteala : vroia să mănince ceva destul de hrănitor ca să-i țină de foame tot restul zilei, dar stomacul lui se revolta la vederea mîncării. Bău un ceai și luă cîteva felii de pîine cu unt. Atunci își aminti că e duminică și că se poate duce la familia Athelny ; se

gîndi la friptura de vacă și la budinca din Yorkshire pe care o s-o mănînce la ei ; dar era înspăimîntător de obosit și n-avea puterea să dea piept cu familia aceea veselă și zgomotoasă. Era morocănos și nenorocit. Vroia să fie lăsat în pace. Se hotărî să intre în parcul palatului și să se întindă pe iarbă. Îl dureau oasele. Poate că o să găsească o cișmea ca să se spele pe mîini și pe față și să bea o gură de apă ; îi era tare sete ; iar acum, cînd foamea îi trecuse, se gîndi cu bucurie la flori și la pajiști și la copacii aceia mari și frunzoși. I se păru că acolo o să aibă posibilitatea să se gîndească mai bine la ce trebuie să facă. Se trînti pe iarbă, la umbră, și-și aprinse pipa. Din economie, de multă vreme își redusese rația de tutun la două lulele pe zi ; acum se bucura că are o pungă plină. Habar n-avea ce fac oamenii cînd rămîn fără nici un ban. Curînd adormi. Cînd se trezi era aproape de amiază și se gîndi că nu peste multă vreme o să trebuiască să pornească spre Londra ca să fie acolo dis-de-dimineață și să dea curs oricărui anunț care părea promițător. Se gîndi la unchiul lui care-i spusese că o să-i lase prin testament puținul pe care-l are ; Philip nu știa deloc în ce anume constă averea bătrînului ; dar nu putea fi vorba de mai mult de două-trei sute de lire. Se întrebă dacă o să poată să convertească perspectiva moștenirii în bani lichizi. În orice caz nu fără consimțămîntul preotului, care bineînțeles n-avea să i-l dea niciodată.

„Singurul lucru pe care-l pot face este să mă tirăsc cum pot de azi pe miine, pînă ce o muri el.”

Philip socoti ce vîrstă poate să aibă preotul din Blackstable. Era trecut bine de șaptezeci de ani. Avea o bronșită cronică, dar mulți bătrîni suferă de această boală și totuși trăiesc la nesfîrșit. Între

timp trebuia să se ivească ceva ; Philip nu putea să se elibereze de senzația că situația lui e cu totul anormală ; oamenii de condiția lui socială nu mureau de foame. Tocmai pentru că nu se putea hotărî să creadă în realitatea experienței lui, nu se lăsă pradă disperării totale. Își puse în gând să împrumute de la Lawson o jumătate de liră. Rămase toată ziua în parc și, cînd simțea că moare de foame, fuma ; n-avea de gând să mănînce nimic pînă ce nu pornea înapoi spre Londra : avea un drum lung de făcut și trebuia să-și păstreze puterile pentru acest efort. Porni cînd începu să se mai răcorească și, cînd pica de oboseală, dormea pe bănci. Nu-l deranjă nimeni. La gara Victoria se spălă, se pieptănă și se bărbieri, bău un ceai și mîncă niște pîine cu unt, în care timp citi Mica publicitate din ziarul de dimineață. Găsi pe una din coloane un anunț oferind un post de vînzător la raionul de „decorațiuni interioare“ dintr-un magazin bine cunoscut. Era tare pierit și avea un sentiment ciudat întrucît pentru un om cu prejudecățile lui burgheze, părea ceva îngrozitor să se angajeze ca băiat de prăvălie ; dădu însă din umeri — la urma urmei ce conta ? — și se hotărî să-și încerce norocul. Căzuse pradă unui sentiment ciudat supunîndu-se oricărei umilințe, ba chiar ieșind în întîmpinarea ei, forțase mîna destinului. Cînd se prezentă la raionul respectiv, la ora nouă, copleșit de sfială, constată că i-au luat-o înainte mulți alții. Erau oameni de toate vîrstele, de la băieți de șaisprezece ani pînă la bărbați de patruzeci ; unii vorbeau între ei cu glas scăzut dar majoritatea erau tăcuți ; cînd se instală în urma lor, cei din jur îl priviră cu ostilitate. Îl auzi pe un bărbat spunînd :

— Singurul lucru pe care-l aștept este să primesc un refuz la timp ca să pot să caut în altă parte.

Bărbatul care stătea lângă Philip se întoarse către el, îl privi și apoi îl întrebă :

— Ai ceva experiență ?

— Nu, răspunse Philip.

Făcu o pauză de o clipă și adăugă :

— După prînz nici măcar firmele mai mici nu te primesc dacă nu ai oră fixată dinainte.

Philip se uită la băieții din prăvălie. Unii aranjau draperiile de stofă sau de creton, iar alții, după cum îi explică vecinul, pregăteau pachetele care trebuiau livrate în provincie, conform comenzilor primite prin poștă. Pe la nouă și un sfert sosi șeful de raion. Philip auzi pe unul dintre cei care stăteau la coadă spunîndu-i altuia că ăsta e domnul Gibbons. Era un bărbat între două vîrste, scund și corpulent, cu barba neagră și părul negru și soios. Avea o față inteligentă și mișcările repezite. Purta un joben de mătase și o redingotă, a cărei butonieră era împodobită cu o mușcată albă cu frunze cu tot. Intră în biroul lui lăsînd ușa deschisă ; era o cămăruță mică de tot în care nu încăpea decît un birou cu rulou, o bibliotecă și un dulap. Bărbații care făceau coadă afară îl priviră cum își scoate cu un gest mașinal mușcata de la butonieră și o pune într-o călimară plină cu apă. Purtarea florilor la butonieră în timpul orelor de lucru e contrară codului oamenilor de afaceri.

(În cursul zilei vinzătorii din raioane care vroiau să se pună bine cu șeful admirau floarea.

— Niciodată n-am văzut vreo floare mai frumoasă ca asta, ziceau ei. Nu cumva e cultivată de dumneavoastră ?

— Ba da, zîmbea el și ochii lui isteți se umpleau de văpaia orgoliului.)

Își scoase pălăria și-și schimbă haina, se uită la scrisorile de pe birou și apoi la bărbații care așteptau să vorbească cu el. Făcu un mic gest din deget și primul păși în birou. Toți cei de la coadă trecură rînd pe rînd pe la el și-i răspunseră la întrebări. El le formula foarte laconic, ațintindu-și ochii asupra chipului solicitantului.

— Vîrsta ? Practica ? De ce ți-ai părăsit slujba ?

Asculta răspunsurile lor cu o expresie imobilă. Cînd îi veni rîndul, Philip avu impresia că domnul Gibbons îl privește curios. Hainele lui Philip erau curate și destul de bine croite. Arăta puțin altfel decît ceilalți.

— Practica ?

— Din păcate n-am deloc, zise Philip.

— Nu merge.

Philip ieși din birou. Calvarul fusese mult mai puțin penibil decît se așteptase el, așa că nu se simți deosebit de dezamăgit. Era greu de sperat că ar putea izbuti să obțină o slujbă din prima încercare. Păstrase ziarul și acum citi din nou anunțurile. Și o prăvălie de la Holborn avea nevoie de un vînzător și se duse acolo. Dar cînd sosi, constată că s-a angajat altcineva. Dacă vroia să mănince ceva în ziua aceea trebuia să ajungă la atelierul lui Lawson înainte de plecarea acestuia la masă. Așa că se îndreptă pe Brompton Road către Yeoman Row.

— Știi, pînă pe la sfîrșitul lunii sînt complet pe geantă, zise Philip de îndată ce găsi prilejul nimerit. Ai putea să-mi împrumuți o jumătate de liră ?

E de necrezut cît de greu îi venea să ceară bani ; și pe de altă parte își aminti cu cită degajare — ca

și cum ei i-ar fi făcut lui o favoare — diverși oameni de la spital îi storseseră sume de bani pe care n-aveau nicidecum intenția să i le înapoieze.

— Cu cea mai mare plăcere, zise Lawson.

Dar când băgă mâna în buzunar, constată că n-are decît opt șilingi. Philip era pierit.

— A, bine, nu-i nimic, împrumută-mi cinci șilingi atunci, zise el ca și cum nu s-ar fi sinchisit.

— Poftim.

Philip se duse la baia publică din cartierul Westminster și cheltui șase *penny* pe o baie. Apoi își cumpără de mîncare. Nu știa ce să facă în cursul după amiezii. Nu vroia să se întoarcă la spital ca nu cumva să-i pună cineva întrebări și pe urmă nici nu avea ce să facă acolo la ora aceea. La cele două-trei secții pe unde avea de lucru era sigur că lumea s-a întrebat de ce n-a venit, dar n-aveau decît să gîndească ce-or pofti că tot nu conta : n-o să fie el primul student care s-a lăsat de meserie fără să-i înștiințeze. Se duse la biblioteca gratuită și frunzări ziarele pînă îl plictisiră de tot, iar apoi luă din raft cartea lui Stevenson *Noi povești din „O mie și una de nopți“*. Dar constată că e incapabil să citească ; cuvintele nu însemnau nimic pentru el și continuă să clocească gînduri triste despre situația deznădăjduită în care se afla. Frămînta neconținut în minte aceleași lucruri și pînă la urmă gîndurile fixe îi dădură o durere cumplită de cap. Într-un tîrziu, tînjind după puțin aer curat, ieși în Green Park și se întinse pe iarbă. Se gîndi cu profundă tristețe la infirmitatea lui care-l împiedica să se ducă la război. Adormi și visă că deodată i s-a vindecat piciorul și se află în Colonia Capului cu un regiment de infanterie ; pozele pe care le privise în revistele ilustrate îi hrăneau fantezia ; parcă se

vedea pe cîmpia sud-africană în uniformă kaki, șezînd noaptea în jurul focului împreună cu alți ostași. Cînd se trezi constată că e încă lumină și curînd auzi ceasul de la Westminster bătînd ora șapte. Trebuia să mai petreacă încă douăsprezece ore fără a avea ceva de făcut. Se temea de noaptea interminabilă. Cerul era acoperit și se gîndi că o să plouă ; o să trebuiască să se ducă la un azil unde putea găsi un pat ; văzuse anunțuri de acest fel pe felinarele din cartierul Lambeth : „paturi bune cu șase penny“ ; nu fusese niciodată într-o asemenea casă și se temea de mirosul rău din ele și de insecte. Se hotărî că, dacă va fi posibil, să rămînă totuși în aer liber. Rămase în parc pînă la ora închiderii și apoi începu să se plimbe. Era foarte obosit. Îi trecu prin minte că un accident ar fi o șansă grozavă pentru el întrucît ambulanta l-ar duce la un spital și ar putea zace acolo săptămîni în șir, într-un pat curat. La miezul nopții foamea îl sfișia atît de tare încît simți că nu mai poate rezista fără mîncare. Se duse la o gheretă de la intrarea în Hyde Park și mîncă doi cartofi, după care bău o ceașcă de cafea. Apoi începu iarăși să umble. Era prea neliniștit ca să doarmă și-l speria îngrozitor gîndul să nu vină vreun polițist să-i spună s-o ia din loc. Observă că a început să-l privească pe polițistul din colț printr-o prismă cu totul nouă. Era a treia noapte pe care o petrecea afară. Din cînd în cînd se așeza pe băncile de pe Piccadilly, iar către dimineață o porni agale spre chei. Asculta clopotul ceasului de la Parlament bătînd fiecare sfert de oră și socotea cît timp trebuie să mai treacă pînă se trezește din nou orașul. Cînd se făcu ziuă cheltui cîțiva gologani ca să capete o înfățișare îngrijită, își cumpără

un ziar ca să citească anunțurile și porni din nou în căutarea unei slujbe.

O ținu tot așa câteva zile. Mînca extrem de puțin așa că începu să se simtă slăbit și bolnav și nu mai avea destulă energie ca să-și caute o slujbă din moment ce se dovedea atît de greu de găsit. Între timp se obișnuise cu îndelunga așteptare la ușa din dos a unei prăvălii, în speranța angajării, precum și cu refuzul glacial. Umblă prin toate cartierele Londrei, pe urma anunțurilor din ziar, și ajunse să-i cunoască din vedere pe oamenii care solicitau la fel de zadarnic ca și el un serviciu. Vreo doi dintre ei încercară să se împrietenească cu Philip, dar el era prea obosit și prea nenorocit ca să accepte avansurile lor. La Lawson nu se mai duse pentru că-i datora cinci șilingi. Începuse să fie prea amețit ca să mai poată gîndi limpede și aproape că încetă să-i mai pese de ce o să i se întîmple. Plîngea mereu. La început îi era îngrozitor de ciudă pe el însuși din această pricină și-i era rușine. Dar constată că asta îl mai ușurează și chiar îi mai taie puțin foamea. În zori suferea îngrozitor din pricina frigului. Într-o noapte se duse în camera lui ca să-și schimbe lenjeria ; se furișă înăuntru pe la trei, cînd era absolut sigur că toată lumea doarme dusă și apoi ieși din nou afară pe la cinci ; stătu întins pe pat și moliciunea lui era fermecătoare ; îl dureau toate oasele și stînd așa trîntit savura bucuria patului ; era atît de delicioasă încît nici nu vroia să adoarmă. Începuse să se deprindă cu lipsa mîncării și nu-i era prea foame, atîta doar că se simțea slăbit. Acum în mod constant în adîncul minții lui sălășluia gîndul de a-și pune capăt zilelor, dar își adună toate puterile pe care le mai avea ca să nu stăruie asupra acestei idei, pentru că se temea să nu cadă

pradă ispitei și să nu se mai poată stăpîni. Își spusese într-una că ar fi absurd să se sinucidă întrucît curînd-curînd trebuie să se întîmple ceva; nu-și putea alunga impresia că situația lui e prea absurdă ca să fie luată absolut în serios; era ca o boală care trebuia suportată dar de care, fără doar și poate, avea să se vindece. În fiecare seară se jura că nimic n-o să-l facă să mai îndure chinurile unei alte nopți și se hotăra ca a doua zi dis-de-dimineată să-i scrie unchiului său, sau domnului Nixon, avocatul, sau lui Lawson; dar cînd sosea momentul respectiv nu avea curajul să facă mărturisirea umilitoare a eșecului său total. Nu știa cum ar lua Lawson lucrurile. În amicitia lor, Lawson se dovedise adeseori zăpăcit, iar el, Philip, se mîndrise cu înțelepciunea lui. Acum ar fi trebuit să spună toată povestea prostiilor și nebuniilor pe care le făcuse. Avea sentimentul jenant că Lawson, după ce-l va ajuta, o să-i întoarcă spatele. Unchiul său și avocatul ar face firește ceva pentru el dar lui îi era o frică îngrozitoare de reproșurile lor. Nu vroia să-l țină nimeni de rău: strîngea din dinți și repeta neîncetat că ceea ce i s-a întîmplat este inevitabil tocmai pentru că s-a întîmplat. Regretele ar fi fost absurde.

Zilele erau fără sfîrșit și cei cinci șilingi pe care-i împrumutase Lawson nu-i mai puteau ajunge multă vreme. Philip abia aștepta să vină duminica pentru ca să se poată duce la familia Athelny. Nu știa ce-l împiedică să se ducă acolo mai devreme, afară poate doar de faptul că ținea morțiș să răzbată prin propriile lui mijloace: Athelny, care trecuse și el prin împrejurări la fel de disperate, era singura persoană care putea face ceva pentru el. Poate că după masă o să-și poată lua inima în dinți să-i mărturisească lui Athelny că e la anan-

ghie. Philip își repetă de nenumărate ori în gînd ce-o să-i spună. Se temea cumplit ca nu cumva Athelny să treacă ușor peste spusele lui, acoperindu-le cu niște fraze bombastice ; asta ar fi atît de îngrozitor, încît Philip vroia să amîne cît mai mult momentul verificării practice a atitudinii lui Athelny. Își pierduse orice încredere în semenii lui.

Noaptea de sîmbătă fu rece și jilavă. Philip suferi îngrozitor. De sîmbătă de la amiază pînă a doua zi, cînd se tîrî istovit spre casa lui Athelny, nu avu ce să pună în gură. Duminică dimineată își cheltui ultimii doi *penny* ca să se spele și să se ferchezuiască la toaleta gării Charing Cross.

C a p i t o l u l C I

Cînd sună Philip la ușa familiei Athelny, la fereastră își făcu apariția un cap, iar peste o clipă auzi un tropot zgomotos pe scări. Copiii dădeau fuga să-i deschidă. Fața care se aplecă spre ei ca să se lase sărutată era slabă, palidă și chinuită. Fu atît de înduioșat de afecțiunea lor exuberantă încît, pentru a-și da timp să-și revină, își căută un pretext de a mai zăbovi pe scară. Era în pragul unei crize de nervi și aproape orice fleac era suficient ca să-l facă să plîngă. Îl întrebă de ce n-a venit duminica cealaltă, el le spuse că a fost bolnav ; atunci vrură să știe ce a avut ; iar Philip, ca să-i distreze, pomeni de o boală misterioasă al cărei nume, alcătuit din două părți, un amestec barbar de greacă și latină (nomenclatura medicală mișună de asemenea termeni) îi făcu să țipe

de încântare. Îl traseră pe Philip după ei în salonaș și-l puseră să repete numele bolii pentru iluminarea spirituală a tatălui lor. Athelny se ridică și-i strînse mîna. Se holbă la Philip, dar cum el avea ochii rotunzi și veșnic ieșiți din orbite, asta nu păru un lucru neobișnuit. Philip nu știa de ce de data asta privirea lui Athelny îl făcu să se simtă stînjinit.

— Ne-ai lipsit duminica trecută, zise gazda.

Philip nu știa să mintă cu degajare, așa că pînă să termine cu explicațiile în privința absenței lui se făcuse stacojiu la față. Apoi veni doamna Athelny și-i dădu mîna.

— Sper că vă simțiți mai bine, domnule Carey, zise ea.

Philip nu știa de ce ea își închipuie că a fost ceva cu el, de vreme ce ușa de la bucătărie era închisă la sosirea lui, iar copiii nu se mișcaseră de lingă el.

— Masa o să fie gata abia peste zece minute, zise ea cu vorba ei tărăgănată. Între timp nu vreți să vă dau un șodou ?

Pe față ei se citea un aer de îngrijorare care-l făcu pe Philip să nu se simtă la largul lui. Se sili să zîmbească și răspunse că nu-i e deloc foame. Își făcu apariția Sally ca să pună masa, iar Philip începu s-o tachineze. Era o glumă curentă în familia aceea că Sally o să se ingrașe la fel de tare ca o mătușă a doamnei Athelny, numită tanti Elisabeta, pe care copiii n-o văzuseră niciodată dar o considerau un adevărat prototip al corpolenței deșănțate.

— Hei, dar ce s-a mai întîmplat cu tine de cînd nu te-am mai văzut, Sally ? începu Philip.

— Eu habar n-am să mi se fi întîmplat ceva.

— Am impresia că te-ai cam îngrășat.

— În orice caz sînt sigură că dumneata nu te-ai îngrășat de loc, replică ea. Ai ajuns un schelet.

Philip roși.

— Sally, asta este o *tu quoque*¹, strigă taică-său. Am să te amendez luîndu-ți un fir de păr auriu. Jane, adu foarfecele de tuns oile.

— Bine, tată, dar e slab de tot, argumentă Sally. A ajuns numai piele și oase.

— Asta n-are nici o importanță, fetițo. El e liber să fie cît de slab vrea, dar obezitatea ta este contrară regulilor decenței.

În timp ce vorbea o apucă cu mîndrie pe după talie și o privi cu ochi admirativi.

— Tată, lasă-mă să termin de pus masa. Dacă sînt mai voinică s-ar părea că unii oameni n-au nimic împotriva.

— Ai văzut obraznica! strigă Athelny făcînd un gest dramatic. Îmi scoate ochii cu faptul îndeobște cunoscut că Joseph, unul dintre fiii lui Levy, care vinde bijuterii pe Holborn, i-a făcut o propunere de căsătorie.

— Și l-ai acceptat, Sally? întrebă Philip.

— Pînă acum n-ai ajuns să-l cunoști mai bine pe tata? Nu e nici o iotă de adevăr în ce spune.

— Mă rog, dacă nu ți-a făcut o propunere de căsătorie, strigă Athelny, atunci jur pe Sfîntul Gheorghe și pe vesela Engliteră că o să-l apuc de nas și o să-l întreb imediat ce intenții are:

— Stai jos, tată, că-i gata masa. Ei, copii, acum duceți-vă și spălați-vă cu toții pe mîini și să nu tragă vreunul chiulul că vi le cercetez la toți și nici un nespălat nu capătă vreo bucată de mîncare. Așa că, aveți grijă!

¹ Și tu (lat), replică prin care se aruncă răspunderea asupra adversarului.

Philip credea că e flămînd la culme pînă se așeză la masă, dar apoi constată că stomacul i se revoltă împotriva mîncării și abia putu înghiți ceva. Avea creierul obosit ; și nici nu observă că Athelny, contrar obiceiului, vorbea foarte puțin. Pentru Philip era o ușurare că stă într-o casă confortabilă, dar din cînd în cînd nu se putea împiedica să nu arunce o privire pe fereastră. Era o zi de furtună. Se stricase vremea ; era frig și bătea un vînt aspru ; din cînd în cînd șuvoaietele ploii loveau în fereastră. Philip se întrebă ce o să facă peste noapte. Familia Athelny se culca devreme și el nu putea să rămînă acolo după ora zece. Se simți pierit la gîndul că va trebui să iasă în întinericul și vîntoasa de afară. I se părea mai îngrozitor acum cînd era cu prietenii lui decît cînd fusese singur afară. Își spunea mereu că trebuie să mai fie o mulțime de oameni care își petrec noaptea în aer liber. Se strădui să-și mute gîndul de la asta, vorbind, dar cîte o rafală de ploaie care izbea în fereastră îl făcea să tresară în mijlocul unui cuvînt.

— Parcă am fi în martie, zise Athelny. Într-o zi ca asta nimeni n-ar avea chef să traverseze Canalul Mîneei.

Curînd terminară de mîncat și Sally veni să strîngă masa.

— Vrei o mahorcă de doi gologani ? îl întrebă Athelny dîndu-i un trabuc.

Philip îl luă și trase din el cu încîntare. Avu un efect extraordinar de alinător. După ce Sally termină de strîns, Athelny îi spuse să închidă ușa în urma ei.

— Acum n-o să ne mai deranjeze nimeni, zise el întorcîndu-se către Philip. Am aranjat cu

Betty să nu-i lase pe copii să intre pînă nu-i chem eu.

Philip îl privi surprins dar, pînă să poată pătrunde înțelesul vorbelor lui, Athelny continuă, fixîndu-și bine ochelarii pe nas cu gestul lui obișnuit.

— Ți-am scris duminica trecută ca să te întreb dacă ți s-a întîmplat ceva și, cum nu mi-ai răspuns, am trecut miercuri pe la dumneata.

Philip întoarse capul într-o parte și nu răspunse. Inima îi bătea să-i spargă pieptul. Athelny se opri din vorbă și curînd tăcerea i se păru lui Philip insuportabilă. Își scotocea zadarnic creierii fără să găsească măcar un cuvînt pe care să-l poată spune.

— Proprietăreasa dumitale mi-a spus că ești plecat de sîmbătă seara și că-i datorezi chiria pe o lună. Unde ai dormit toată săptămîna asta ?

Lui Philip îi venea rău la gîndul că trebuie să răspundă. Își aținti privirile pe fereastră.

— Nicăieri.

— Am încercat să te găsesc.

— De ce ? întrebă Philip.

— Betty și cu mine am fost și noi lefteri uneori, numai că în plus mai trebuia să ne îngrijim și de copii. De ce n-ai venit aici ?

— Nu puteam.

Lui Philip îi era frică să nu izbucnească în plîns. Se simțea foarte slăbit. Închise ochii și strînse din sprincene încercînd să se stăpînească. Deodată îl cuprinsese o fulgerare de minie împotriva lui Athelny pentru că nu-l lasă în pace ; dar era un om sfîrșit ; și curînd, ținînd ochii tot închiși, și vorbind rar ca să nu-și lase vocea să tremure, îi spuse povestea aventurilor lui din ultimele săptămîni. În timp ce vorbea i se părea că s-a purtat prosteste

și tocmai de aceea îi venea și mai greu să povestească. Era convins că Athelny o să-l socoată un timpit fără pereche.

— Acum o să vii să stai la noi pînă găsești ceva de făcut, zise Athelny după ce își încheie Philip relatarea.

Philip se îmbujoră la față, fără să știe de ce.

— O, e tare drăguț din partea dumitale, dar mă tem că n-am s-o fac.

— De ce nu ?

Philip nu răspunse. Refuzase în mod instinctiv, de frică să nu cadă pe capul oamenilor, în afară de faptul că firea lui îl îndemnase să se sfiască să accepte favoruri. Și pe urmă mai știa că familia Athelny trăiește de azi pe mâine și că n-are nici spațiu suficient și nici bani destui ca să întrețină un străin într-o casă atît de grea.

— Ba trebuie neapărat să vii aici, zise Athelny. Thorpe o să doarmă cu unul din frații lui și dumneata în patul lui. Cred că nu ai impresia că o să cheltuim mare lucru în plus cu hrana dumitale.

Lui Philip îi era teamă să vorbească și Athelny, ducîndu-se la ușă, o strigă pe nevastă-sa.

— Betty, zise el cînd veni ea, domnul Carey o să se instaleze la noi.

— Vai ce bine îmi pare ! Mă duc să-i pregătesc patul.

Vorbi pe un ton atît de entuziast și prietenos, luînd totul în modul cel mai firesc cu putință, încît Philip fu profund înduioșat. El nu se aștepta niciodată ca oamenii să fie buni cu el și cînd îi vedea purtîndu-se astfel era surprins și emoționat. Acum nu-și putu reține două lacrimi mari care-i brăzdară obraji. Soții Athelny discutară aranjamentele și se prefăcură că nu observă în ce hal l-a adus slăbiciunea. Cînd doamna Athelny îi pă-

răsi, Philip se lăsă pe speteaza scaunului și uitându-se pe fereastră începu să rîdă.

— Nu-i o noapte prea plăcută ca să dormi afară, nu ?

Capitolul CII

Athelny îi spuse lui Philip că ar putea foarte ușor să-i găsească un angajament la magazinul de textile la care lucra și el. Mai mulți vânzători plecaseră la război și din zel patriotic Lynn și Sedley le făgăduiseră să le păstreze posturile. Așadar, aruncaseră toată povara muncii acestor eroi pe umerii celor rămași și întrucît nu le măriseră acestora salariile, puteau în același timp să manifeste o frumoasă atitudine obștească și să realizeze economii ; dar războiul continua și comerțul nu mai manifesta aceeași gravă depresiune ; venea perioada vacanței cînd o mare parte din personal pleca în același timp într-un concediu de două săptămîni ; patronii erau deci obligați să mai angajeze vânzători. Experiența lui Philip îl făcuse să fie neîncrezător și să-și piardă speranța că măcar aceștia l-ar putea angaja ; dar Athelny, dîndu-și aere ca și cum ar fi fost o persoană importantă în cadrul firmei respective, susținea că directorul nu-i poate refuza nimic. Philip, întrucît studiase la Paris, avea să se dovedească un om foarte util ; era doar o chestiune de o scurtă așteptare după care avea neapărat să obțină o slujbă bine plătită ca desenator de costume și afișe. Philip execută un afiș pentru soldurile de vară și Athelny îl luă cu el.

Feste două zile îl aduse înapoi spunînd că directorul magazinului l-a admirat foarte mult și că regretă din suflet că în momentul acela n-are nici un post liber în sectorul respectiv. Philip întrebă dacă n-ar putea face eventual altceva.

— Mă tem că nu.

— Ești sigur ?

— Păi, ca să-ți spun drept, mîine ei o să înseze un anunț pentru un post de supraveghetor, zise Athelny uitîndu-se la el întrebător prin ochelari.

— Crezi că aş avea o şansă de a obține eu acest post ?

Athelny era puțin încurcat ; îl făcuse pe Philip să se aștepte la un lucru mult mai atrăgător ; pe de altă parte, era prea sărac pentru a putea să-l țină la nesfîrșit pe Philip la el cu casă și masă. .

— Ai putea eventual să iei postul ăsta în așteptarea altuia mai bun. Întotdeauna ai o şansă în plus dacă ești deja angajat la firma respectivă.

— Să știi că eu nu sînt deloc mîndru din fire, zîmbi Philip.

— Dacă te hotărăști pentru postul ăsta, atunci mîine dimineață trebuie să te prezinți acolo la nouă fără un sfert.

În ciuda războiului se vedea bine că nu e deloc ușor să-ți găsești o slujbă pentru că în momentul cînd ajunse Philip la magazin așteptau deja o mulțime de bărbați. Îi recunoscă pe unii, pentru că-i mai întîlnise în cursul căutărilor lui, și mai era și unul pe care-l observase dormind în parc într-o după-amiază. Dată fiind situația în care se afla, Philip înțelese că nici acest bărbat nu are un cămin și ca și el petrece noaptea în aer liber. Oamenii erau de toate felurile, bătrîni și tineri, înalți și scunzi ; dar fiecare dintre ei încercase să se fer-

chezuiască pentru a arăta cît mai bine cînd dă ochii cu directorul ; se pieptănaseră cu grijă și își îngrijiseră mîinile. Așteptau pe un culoar despre care Philip află mai tîrziu că duce spre sala de mese și ateliere ; din cinci în cinci metri era întrerupt de cîteva trepte. Deși în magazin fusese instalată lumină electrică, aici nu erau decît becuri de gaz cu plase de protecție, care pîlpiuau zgomotos. Philip sosi punctual dar se făcu aproape zece pînă să fie primit în birou. Era o încăpere triunghiulară, ca o felie de cașcaval așezată pe muchie : pe pereți erau poze de femei ștrînse în corset și două probe de afișe, unul reprezentînd un bărbat într-o pijama cu dungi late verzi și albe, iar celălalt înfățișînd o corabie care străbătea maiestuoasă marea azurie ; pe pînza corăbiei scria cu litere de o șchioapă : „Pînzeturi albe“. Latura mai lungă a biroului dădea înspre o vitrină pe care tocmai o aranjau în momentul acela și în cursul întrevederii cu directorul unul din salariati era într-un du-te-vino continuu. Directorul citea o scrisoare. Arăta ca un om îmbuibat, cu părul cînepiu și o mustață stufoasă de aceeași culoare ; purta un lanț mare de ceas în mijlocul căruia atîrnau medalii cîștigate ca fotbalist. Își scosese haina și stătea numai în vestă la un birou mare avînd în dreapta telefonul ; în fața lui se aflau reclamele pentru ziua respectivă — opera lui Athelny — și tăieturi din ziare lipite pe un carton. Îi aruncă o privire lui Philip dar nu-i adresă nici o vorbă ; îi dictă o scrisoare dactilografei așezate la o măsuță dintr-un colț ; apoi îl întrebă pe Philip cum îl cheamă, cîți ani are și la ce-a mai lucrat pînă atunci. Vorbea pe nas, cu accentul mahalalelor londoneze și cu un glas metalic care adeseori îi scăpa de sub control și atingea un re-

gistru strident ; Philip observă că are dinții de sus mari și ieșiți în afară ; îți făceau impresia că se clatină și că dacă ai trage numai puțin de ei i-ai scoate într-o clipă.

— Cred că domnul Athelny v-a vorbit despre mine, zise Philip.

— A, ești tinărul ăla care făcu afișul ?

— Da, domnule director.

— Păi nu-i bun pentru noi, zău, pentru noi nu face două parale.

Îl măsură pe Philip din cap pînă în picioare. Păru să-și dea seama că Philip se deosebește într-un fel de cei care trecuseră pe acolo înaintea lui.

— Mde, zău, n-ar strica să-ți faci rost de o redingotă, acolo. Bănuiesc că n-ai pe acasă. Altfel pari un tinerel mai spălat. Bănuiesc că ai văzut că din artă nu iese bani.

Philip nu-și dădea seama dacă omul are de gînd să-l angajeze sau nu. I se adresa cu destulă ostilitate.

— Unde stai cu casa ?

— Mi-am pierdut părinții cînd eram mic.

— Mde, mie îmi place să le dau o șansă, acolo, tinerilor. E mulți ăia căroră le-am dat o șansă de căpătuială și, zău, acumă au ajuns șefi de secție. Ei, nu pot să zic, că și ei e recunoscători, de. Care va să zică știe că eu i-am făcut oameni. Pornești de jos de tot de la prima treaptă, că așa înveți cum e afacerile și pe urmă, dacă te ții de treabă, nici nu știi unde poți să ajungi. Dacă dai satisfacție, într-o bună zi te trezești într-o slujbă d-asta mare ca a mea. Asta s-o știi de la mine, tinere.

— Domnule director, eu vreau să-mi dau toată silința, zise Philip.

Știa că trebuie să folosească cuvintele „domnule director“ cit mai des putea, dar îi sunau cam ciudat în ureche și se temea să nu exagereze cumva. Directorului îi plăcea să trăncănească. Asta îi dădea conștiința propriei sale importanțe, ceea ce-l umplea de bucurie și, pînă să audă Philip verdictul, a trebuit să-l asculte rostind un noian de vorbe.

— Ei, băiete, eu zic că merge, spuse el în cele din urmă pe un ton destul de pompos. În orice caz eu nu mă dau înapoi să te pun la probă.

— Vă mulțumesc foarte mult, domnule director.

— Poți să-ți iei slujba în primire imediat. Ai șase șilingi pe săptămînă și întreținerea. Totul de-a gata, zău așa ; ăia șase șilingi e doar bani de buzunar. Faci ce poțestești cu ei, ți-i plătește o dată pe lună. Luni intri în pîine. Bănuiesc că n-ai nimic împotrivă, nu ?

— Nu, domnule director.

— Strada Harrington, știi pe unde vine asta. Pe lîngă Shaftesbury Avenue. Acolo o să dormi. La numărul zece. Dacă vrei poți să dormi acolo începînd de duminică seara ; sau îți duci cufărul luni, faci cum poțestești. Apoi directorul dădu din cap : La revedere.

Capitolul CIII

Doamna Athelny îi împrumută lui Philip banii de care avea nevoie pentru a-i plăti proprietăre-sei în cont ca să-și poată lua lucrurile. Cu cinci

șilingi și chitanța de amanetare a unui costum de haine izbuti să obțină de la Muntele de Pietate o redingotă care-i venea binișor. Își răscumpără și celelalte haine. Își trimise cufărul în strada Harrington prin camionagiul Paterson și luni dimineată se duse împreună cu Athelny la magazin.

• Athelny îl prezentă șefului raionului de taioare și apoi îl lăsă acolo. Șeful era un omuleț simpatic și agitat de vreo treizeci de ani, care se numea Sampson; dădu mâna cu Philip și, ca să-și arate rafinamentul și educația cu care se mîndrea foarte mult, îl întrebă dacă știe franțuzește. Rămase mirat cînd Philip îi spuse că da.

• — Mai știi și altă limbă ?

— Nemțește.

— O, uneori mă duc și eu la Paris. *Parlez-vous français ?* Ai fost vreodată la „Maxim“¹ ?

• Philip se văzu instalat în capul scărilor la raionul de „taioare“. Misiunea lui era să îndrume clienții către diferitele raioane. Cînd domnul Sampson începu să le înșire vorbind repede de tot, păreau să fie foarte numeroase. Deodată domnul Sampson observă că Philip șchiopătează.

— Dar ce-ai la picior ? întrebă el.

— Am un picior bont, zise Philip. Dar asta nu mă împiedică la mers sau mai știu eu ce.

Șeful de raion se uită o clipă neîncercător la piciorul lui Philip: acesta presupuse că individul se întreabă cum de l-a angajat directorul. Dar Philip știa că de fapt directorul nu observase că are un defect fizic.

— Bineînțeles nu mă aștept să le înveți bine pe toate din prima zi. Dacă nu izbutești să te

¹ Celebrul local de distracție din Paris.

descurci, n-ai altceva de făcut decît să întrebi pe una dintre fetele astea.

Domnul Sampson îl părăsi ; iar Philip, încercînd să-și amintească unde e cutare sau cutare raion, aștepta cu inima strînsă să se ivească vreo clientă care să-i ceară informații. La ora unu se duse la masă. Sala de mese de la ultimul etaj al clădirii aceleia imense era spațioasă, lungă și bine luminată ; dar toate ferestrele erau ferecate ca să nu intre praful, și înăuntru mirosea îngrozitor de tare a prăjeală. Mesele lungi erau acoperite cu fețe de masă și din loc în loc erau așezate sticle mari de apă, iar în mijloc solnițe și sticlute cu oțet. Vînzătorii se îmbulziră zgomotoși înăuntru și se așezară pe un fel de bănci calde încă pentru că abia fuseseră părăsite de cei ce luaseră masa la douăsprezece jumătate

— Văd că murături nu-s, zise vecinul lui Philip.

Era un lungan tînăr și pirpiriu, cu un nas coroiat și fața păstoasă ; avea o căpățînă lunguiață și strîmbă ca și cum craniul i-ar fi fost turtit ici-colo, la întîmplare, iar pe frunte și pe gît avea o mulțime de coșuri roșii și inflamate. Se numea Harris. Philip află că în unele zile se puneau pe masă castroane cu murături de tot felul. Astea făceau deliciul mesenilor. Cuțite și furculițe nu erau, dar peste o clipă un grăsan tînăr îmbrăcat în alb aduse cîte un vraf de tacîmuri în fiecare mînă și le trînti cu zgomot în mijlocul mesei. Fiecare își luă ce vroia ; erau calde și unsuroase pentru că fuseseră spălate de curînd în apă murdară. Băieți îmbrăcați în jachete albe distribuiră farfurii cu bucăți de carne înotînd în sos și de fiecare dată cînd trînteau cîte o farfurie cu gestul repezit al unui prestidigitator sosul stropea fața de masă. Apoi aduseră platouri cu varză și cartofi ; la vederea lor lui

Philip i se întoarse stomacul pe dos. Observă că toată lumea toarnă pe ele oțet din belșug. Era un zgomot infernal. Toți vorbeau, și rideau, și țipau, cuțitele și furculițele zăngăneau și, mâncînd, oamenii scoteau sunete ciudate. Philip se bucură cînd se întoarse înapoi în magazin ; începea să țină minte unde se află fiecare raion și nu mai trebuia să întrebe atît de des pe vreo vînzătoare cînd cineva vroia să știe încotro să se îndrepte.

— Primul pe dreapta. Al doilea pe stînga, doamnă.

Vreo două dintre fete îi adresară cuvîntul, doar așa, cînd prindeau un moment de acalmie și el simțea cum îl cîntăresc din ochi. La cinci fu din nou trimis în sufragerie să bea ceaiul. Îi păru bine că poate să stea jos. Pe masă erau felii mari de pîine unse cu un strat gros de unt ; mulți dintre salariați aveau borcanele lor de dulceață păstrate în „cămară“ și purtînd etichete cu numele lor.

Cînd încetă lucrul la șase și jumătate, Philip era istovit. Harris, cel care stătuse alături de el la prînz, se oferî să-l conducă pînă în strada Harrington ca să-i arate unde avea să doarmă. Îi spuse lui Philip că în camera lui e un pat liber și intrucît celelalte dormitoare erau deja pline credea că Philip o să fie instalat acolo. Căminul acesta din strada Harrington fusese înainte atelier de încălțăminte ; prăvălia propriu-zisă era folosită drept dormitor ; dar era foarte întunecoasă pentru că ferestrele erau acoperite cu scînduri cam pe trei sferturi din înălțimea lor și, cum nu se mai puteau deschide, singurul mijloc de ventilație era un mic luminător din capătul celălalt. Pretutindeni domnea un miros cumplit de mucegai și Philip se bucură din suflet că n-o să trebuiască să doarmă acolo. Harris îl duse sus, la etajul întîi, unde era

camera de zi ; era acolo și un pian vechi cu o claviatură care semăna cu o dantură stricată, iar pe masă, într-o cutie de trabucuri, al cărei capac se pierduse, era un joc de domino ; ici-colo se aflau împrăștiate numere vechi din revistele *The Strand Magazine* și *The Graphic*. Celelalte camere erau folosite drept dormitoare. Cel în care urma să doarmă Philip se afla la ultimul etaj. Avea șase paturi și lângă fiecare din ele era câte un cufăr sau ladă. Altă mobilă nu era, decît un scrin cu patru sertare mari și două mici, iar Philip ca nou venit trebui să se mulțumească cu unul din acestea ; existau și chei pentru ele, însă întrucît erau toate la fel nu erau de mare folos, așa că Harris îl sfătui să-și păstreze lucrurile mai de preț în cufăr. Pe polița căminului se afla o oglindă. Harris îi arătă lui Philip spălătorul, o încăpere destul de mare cu opt chiuvete înșirate la rînd, în care se spălau toți locatarii căminului. De aci dădeai într-o altă cameră în care se aflau două băi, cu căzile decolorate și lemnăria pătată de săpun ; aveau dungi întunecate la diferite intervale care arătau cota apelor cu prilejul fiecărei băi anterioare.

Cînd Harris și cu Philip se întoarseră în dormitorul lor găsiră acolo un bărbat înalt care se schimba și un băiat de vreo șaisprezece ani care fluiera tare de tot în timp ce se pieptăna. Peste vreo cîteva minute, fără să spună o vorbă nimănui, bărbatul înalt ieși. Harris îi făcu cu ochiul băiatului, iar acesta îi răspunse la fel, fără să se oprească din fluierat. Harris îi spuse lui Philip că bărbatul se numește Prior, că fusese în armată, iar acum era angajat la raionul de mătăsuri ; era foarte rezervat din fire și seară de seară pleca din cămin, exact cum făcuse și de data asta, fără să spună măcar

bună seara, și se ducea să-și vadă iubita. Harris plecă și el și rămase acolo numai băiatul, privindu-l curios pe Philip în timp ce-și despacheta lucrurile. Se numea Bell și era angajat fără salariu în secția de galanterie. Îl interesară foarte mult hainele de seară ale lui Philip. Îi povesti despre ceilalți bărbați din cameră și-i puse tot felul de întrebări despre el însuși. Era un tânăr cu o fire veselă și în cursul conversației, la răstimpuri, cînta cu o voce cam spartă crîmpeie de cîntece de music-hol. Cînd Philip termină de desfăcut bagajele, ieși la plimbare pe străzi și privi mulțimea; uneori se oprea în fața ușilor restaurantelor și se uita la oamenii care intrau; îi era foame, așa că-și cumpără o corăbioară și o mîncă pe drum. Căpătase cheia de la intrare, de la administrator, omul care stingea luminile la unsprezece și un sfert, dar fiindu-i teamă să nu rămînă pe dinafară se întoarse din vreme; aflase deja despre sistemul amenzilor; dacă te întorceai după unsprezece trebuia să plătești un șiling, iar dacă depășeai ora unsprezece și un sfert erai amendat cu doi șilingi și jumătate și pe deasupra mai erai și reclamat; dacă povestea se repeta de trei ori erai concediat.

Cînd Philip sosi la cămin toți locatarii din dormitorul lui, cu excepția fostului soldat, erau deja acolo, iar doi se și culcaseră. Philip fu întîmpinat cu țipete.

— Vai, Clarence! Mare obraznicătură ești!

Constată că Bell îmbrăcase sulul de la pat cu hainele lui de seară, făcînd mare haz de această glumă.

— Trebuie neapărat să le îmbraci cînd om avea reuniunea, Clarence.

— Dacă nu bagă bine de seamă, riscă s-o cucească pe regina balului de la „Lynn“.

Philip aflase deja despre aceste reuniuni, întrucât banii care li se opreau din salariu în vederea pregătirii lor constituiau una din nemulțumirile angajaților. Nu era vorba decît de doi șilingi pe lună pentru a acoperi cheltuielile de asistență medicală și taxele de folosire a bibliotecii cu romane făcute ferfeniță ; dar întrucît li se mai opreau patru șilingi pentru spălatul rufelor, Philip constată că de fapt un sfert din cei șase șilingi pe săptămînă n-o să-i vadă niciodată.

Cei mai mulți dintre bărbați mîncau felii groase de slănină, puse într-o chiflă despicată. Aceste serviciiuri, cîna obișnuită a vînzătorilor de la „Linn și Sedley“, erau furnizate de o prăvălioară din vecinătate la prețul de doi *penny* bucata. Năvăli înăuntru și soldatul ; nu scoase o vorbă, se grăbi să se dezbrace și să se vîre în pat. La unsprezece și zece gazul pîlpîi puternic, iar cinci minute mai tîrziu se stinse. Fostul militar adormi, dar ceilalți, îmbrăcați în pijamale și cămăși de noapte, se înghesuiră la fereastră și, aruncînd cu resturi din serviciurile lor după femeile care treceau pe stradă, le strigau tot felul de vorbe glumețe. Casa de vis-à-vis, o clădire cu șase etaje, era atelierul unor croitori evrei care încetau lucrul la ora unsprezece ; odăile erau bine luminate și ferestrele nu aveau jaluzele. Fiica patronului (familia era alcătuită din tatăl, mama, doi băieți și o fată de douăzeci de ani) umbla prin toată casa după încetarea lucrului, ca să stingă luminile, și uneori se lăsa iubită de către unul dintre croitori. Vînzătorii din camera lui Philip se distrau grozav urmărind manevrele pe care le făcea vreunul din meseriași ca să rămînă mai tîrziu și puneau pariu care din

ei o să izbutească. La miezul nopții clienții de la cârciuma din colțul străzii erau dați afară și curînd după aceea colegii de cameră ai lui Philip se culcau ; Bell, care dormea lîngă ușa, își croia drum prin cameră sărînd din pat în pat și nu înceta să vorbească nici măcar cînd ajungea în culcușul lui. În cele din urmă tăcură cu toții și nu se mai auzi decît sforăitul constant al fostului militar. Philip adormi și el.

La șapte dimineța îi trezi sunetul puternic al unui clopot și la opt fără un sfert erau cu toții îmbrăcați și coborau în grabă scările, încălțați numai cu ciorapii, ca să-și ia ghetele. Își legau șireturile în timp ce alergau la prăvălia din Oxford Street ca să primească micul dejun. Dacă întîrziuau măcar cu un minut după ora opt nu li se mai dădea nimic și pe de altă parte, o dată intrați, nici nu mai erau lăsați să plece ca să-și facă rost de mîncare din altă parte. Uneori, dacă știau că nu pot ajunge la timp în clădire, se opreau la patiseria de lîngă cămin și-și cumpărau niște chifle sau altceva ; dar astea costau bani și cei mai mulți dintre ei preferau să nu mănînce nimic pînă la ora mesei. Philip mîncă niște piine cu unt, bău o ceașcă de ceai și la ora opt și jumătate își reîncepu munca zilei.

— Primul pe dreapta. Al doilea pe stînga, doamnă.

Curînd începu să răspundă absolut mașinal la întrebări. Munca era monotonă și extrem de obositoare. După cîteva zile îl dureau atît de tare tîlpile încît abia mai putea sta în picioare ; parcă-l ardeau, din pricina covoarelor groase și moi, iar seara tîrziu scoaterea ciorapilor era o acțiune dureroasă. Toți se plîngeau de lucrul ăsta și colegii lui folosiți într-o slujbă similară îi spuneau că

ciorapii și ghetele putrezeau pur și simplu din pricina transpirației neîncetate. Toți cei din dormitorul lui sufereau la fel și nu puteau să-și aline durerea decât dormind cu picioarele scoase afară din așternut. La început Philip nu mai putea umbla de loc și se văzu silit să-și petreacă mai multe seri în camera de zi din Harrington Street ținându-și picioarele într-o căldare cu apă rece. În asemenea zile îi ținea tovărășie Bell, băiatul de la raionul de galanterie, care adeseori rămânea acasă pentru a-și pune în ordine timbrele pe care le colecționa. Fluiera tot timpul la fel de monoton, pe cînd le lipea în album cu bucățele de hîrtie gumată.

Capitolul CIV

Reuniunile aveau loc luna din două în două săptămîni. Prima pe care o apucă Philip pică în a doua săptămînă a lui de serviciu la „Lynn”. Aranjă să se ducă cu una din femeile din raionul lui.

— Tre’să le ieși în întîmpinare, zise ea, cum fac și eu.

Asta era doamna Hodges, o femeie mărunțică de patruzeci și cinci de ani, cu părul prost vopsit ; avea fața galbenă dar plină de o adevărată plasă de vinișoare roșii și ochii albaștri spălăciți, cu albul pătat ca de icter. Îl simpatiză de la început pe Philip și înainte de a fi împlinit el săptămîna de serviciu la magazin îi spunea deja pe numele mic.

— Amîndoi știm ce înseamnă să fii scăpătat, îi zicea ea.

Îi povesti lui Philip că numele ei adevărat nu este Hodges, dar întotdeauna pomenea de „soțu' meu domnu Odges“ — pronunțind ca mahalagiii londonezi ; era avocat de meserie și se purta cu ea pur și simplu îngrozitor, așa că ea l-a părăsit fiindcă prefera să fie oareșcum independentă ; dar ea una apucase și zile mai bune și știa ce înseamnă să meargă în trăsură proprie, dragă — ea la toată lumea zicea dragă — și în casa ei totdeauna luaseră cina târziu. Se scobeia în dinți cu acul de la o broșă imensă de argint pe care o purta. Aceasta înfățișa un bici și o cravașă încrucișate, avînd în mijloc doi pinteni. Philip nu se simțea prea la largul lui în acest mediu nou și fetele din magazin îi ziceau că e „cu nasul de ceară“. Una îl strigă „Phil“ și el nu-i răspunse, pur și simplu pentru că habar n-avea că i se adresează lui ; așa că ea scutură din cap zicînd că e „scorțos“ și a doua zi îi zise „domnule Carey“, apăsînd în mod ironic cuvintele. Se numea domnișoara Jewell și era în vorbă cu un doctor. Celelalte fete nu-l văzuseră niciodată dar ziceau că trebuie să fie un *gentleman* de vreme ce-i făcea cadouri atît de frumoase.

— Nu băga în seamă ce zic ele, dragă, zise doamna Hodges. Necazurile s-a ținut lanț la mine ca și la tine. Astea săracele n-a văzut în viața lor altceva. Ascultă-mă pe mine, o să te placă ele fără doar și poate dacă o să te ții mîndru cum m-am ținut și eu.

Reuniunea avea loc în restaurantul de la subsol. Mesele fuseseră date la o parte ca să facă loc pentru dans și în schimb se instalaseră altele mai mici pentru jocul de whist.

— Acolo vine devreme ăia mării, zise doamna Hodges.

Îl prezintă pe Philip domnișoarei Bennett care era cea mai frumoasă fată din magazin. Era șefa raionului de jupoane și cînd intră Philip ea tocmai făcea conversație cu șeful raionului de lenjerie bărbătească ; domnișoara Bennett era o femeie de proporții impresionante, cu o față lată și roșie, pudrată din belșug și cu un bust de dimensiuni impunătoare ; părul ei de culoarea inului era aranjat într-un mod foarte complicat. Era îmbrăcată exagerat dar nu fără gust, într-o rochie neagră cu guler înalt și purta mănuși negre glacé, cu care juca cărți ; la gît îi atîrnau mai multe lanțuri de aur masiv, la încheieturile mîinilor avea mai multe brățări, precum și pandantive rotunde cu fotografii, una din ele reprezentînd-o pe regina Alexandra¹ ; avea o poșetă de satin negru și mes-teca într-una bomboane.

— Îmi pare bine de cunoștință, domnule Carey, zise ea. E prima dată cînd veniți la seratele noastre, ă ? Bănuiesc că sînteți nițel sfios, dar să mor eu dacă aveți dreptate.

Domnișoara Bennett făcea tot ce putea ca oamenii să se simtă cît mai bine. Îi bătea zdravăn pe umăr și rîdea într-una zgomotos.

— Nu-i așa că sînt un drac împielit ? strigă ea întorcîndu-se către Philip. Ce părere ți-oi fi făcut despre mine ? Ei, da' n-am încotro, așa sînt și pace bună.

Cei care urmau să participe la reuniune intrară ; majoritatea făceau parte din tineretul salariat, băieți care n-aveau iubitele lor și fete care nu-și găsiseră încă băieți cu care să iasă în lume.

¹ Alexandra (1844—1925), regină a Angliei, fiica regelui Cristian al Danemarcei și soția lui Eduard al VII-lea, regele Angliei.

Mai mulți dintre tineri purtau haine de oraș, cu papioane albe și batiste de mătase roșie ; urmau să-și dea concursul la spectacol și aveau un aer preocupat și absent ; unii dintre ei erau plini de încredere în sine, dar alții erau cam speriați și se uitau cu spăimă la public. Curînd o fată cu păr mult se așeză la pian și-și trecu degetele cu zgomot peste claviatură. După ce publicul se liniști, fata aruncă o privire prin sală și anunță titlul bucății pe care avea s-o cînte.

— *O plimbare prin Rusia.*

Izbucni un torent de aplauze și ea profită de acest răgaz pentru a-și fixa cu multă dexteritate la încheieturile mîinilor niște zurgălăi. Zimbi ușor și izbucni imediat într-o melodie energică. Aplauzele fură mult mai puternice cînd isprăvi și cînd ele mai scăzură, ea dădu ca bis o bucată muzicală care imita zgomotul mării ; mici triluri simbolizau plescăitul valurilor, iar acordurile bu-buitoare cu apăsări puternice de pedală sugerau tunetul furtunii. După aceea un domn cîntă un lied intitulat *Spune-mi adio*, iar ca bis oferi publicului liedul *Adoarme-mă cu cîntecul tău*. Publicul își cîntărea cu un fin spirit de discernămint entuziasmul pentru fiecare bucată. Toți cei ce se produceau erau aplaudați pînă ce bîsau și ca să nu existe nici un motiv de invidie, nimeni nu era aplaudat mai mult decît colegii săi. Domnișoara Bennett se îndreptă cu mișcări vapoaroase către Philip.

— Desigur că și dumneavoastră cîntați din gură sau la vreun instrument, domnule Carey, zise ea cu cochetărie. Asta o citesc pe chipul dumneavoastră.

— Din păcate mă tem că nu știu să cînt.

— Nici măcar să recitați ?

— Nu știu nici un fel de jocuri de societate.

Şeful de la „lenjerie bărbătească“ era un recitator bine cunoscut şi toţi vânzătorii din raionul lui îi cerură prin strigătele lor să se producă. Nu se lăsă prea mult rugat şi recită un poem lung şi tragic în decursul căruia îşi dădu ochii peste cap, îşi duse mâna la inimă şi simulă în general nişte chinuri cumplite. Poanta, şi anume faptul că mincase castraveţi la cină, fu divulgată abia în ultimul vers şi fu întâmpinată cu risete, puţin forţate — deoarece toată lumea cunoştea bine poezia — dar hohotele fură puternice şi prelungite. Domnişoara Bennett nu cântă nici din gură, nici din vreun instrument, nici nu recită.

— A, nu, are ea mica ei trebuşoară, zise doamna Hodges.

— Ei, vă rog, nu mă luaţi peste picior. Realitatea este că mă pricep bine la chiromanţie şi am un al şaselea simţ.

— Vai, domnişoară Bennett, ghiciţi-mi şi mie în palmă, strigară fetele din raionul ei, dorind s-o măgulească.

— Nu-mi place să ghicesc în palmă, de fapt nu-mi place. Le-am spus uneori oamenilor lucruri îngrozitoare şi toate s-au adeverit, aşa că pînă la urmă ajungi să fii oarecum superstiţios.

— Vai, dar vă rugăm, domnişoară Bennett, numai de data asta.

În jurul ei se strînse un mic grup de colegi şi, printre strigăte de jenă, chicoteli, îmbujorări şi tipete de spaimă sau de admiraţie, domnişoara Bennett le vorbi cu un aer misterios despre bărbaţi blonzi sau oacheşi, despre o scrisoare în legătură cu nişte bani, despre călătorii, pînă cînd faţa ei sulemenită se acoperi de broboane mari de sudoare.

— Vai, uitaţi-vă la mine, zise ea. M-am transpirat toată.

La ora nouă se servea supeul. Fură poftiți să ia prăjituri, pateuri, serviciuri, ceai și cafea, toate la discreție și gratis; în schimb, dacă vroiai apă minerală trebuia s-o plătești. Din galanterie tinerii le ofereau femeilor bere dulce dar acestea refuzau dintr-un sentiment al demnității. Domnișoarei Bennett îi plăcea la nebunie berea dulce și în cursul serii bea câte două sau chiar trei sticle. Dar ținea morțiș să le plătească singură. Asta o înălța foarte mult în ochii bărbaților.

— Știi, vorba aia, fiecare cu păsărica lui, ziceau ei, dar, în orice caz, nu e fată rea, mai ales față de cum sint altele...

După această gustare se juca whist. Era un joc foarte zgomotos și cum oamenii se mutau de la o masă la alta se auzeau tot timpul râsete și țipete. Domnișoara Bennett se înfierbînta din ce în ce mai tare.

— Vai, uitați-vă la mine, zicea ea, m-am transpirat toată.

La timpul potrivit vreunul dintre tinerii mai îndrăzneți făcea observația că dacă au chef de dans ar fi cazul să înceapă. Domnișoara care făcea acompaniamentul muzical se așeză la pian și apăsă cu fermitate pedala pentru *fortissimo*. Cîntă un vals de reverie marcînd tactul cu notele joase în timp ce cu mîna dreaptă „glisa“ peste octave. Ca o variație își mai încrucișa miinile și cînta aria în registrul de jos.

— Cîntă bine, ce zici? îi spuse doamna Hodges lui Philip. E lucru mare, zău așa, cu atît mai mult cu cît în viața ei n-a luat lecții; totul numai după ureche.

Domnișoarei Bennett îi plăceau cel mai mult dansul și poezia. Dansa bine, dar foarte, foarte

încet și ochii ei căpătau o expresie de parcă gândurile i-ar fi zburat departe, departe de tot. Vorbea pe nerăsuflăte despre pardoseală și despre căldură și despre supeu. Zicea că la localul „Portman“ aveau cel mai bun parchet de dans din Londra și că de-aia îi plăceau ei cel mai mult seratele de acolo ; erau foarte selecte și ea nu putea să sufere să danseze cu tot felul de bărbați despre care habar n-aveai cine sînt ; vai de mine și de mine, dar te puteai expune la mai știu eu ce. Cei mai mulți dintre participanții la reuniune dansau foarte bine și se distrau pe rupe. Sudoarea le curgea șiroaie pe față și gulerele foarte înalte ale tinerilor începuseră să se fleoșcăie.

Philip rămase cu ochii la lume deprimat cum nu fusese de mult. Se simțea insuportabil de singur. Nu plecă pentru că se temea că nu pară cu nasul pe sus și vorbea cu fetele și rîdea dar inima lui era năpădită de amărăciune. Domnișoara Bennett îl întrebă dacă are vreo iubită.

— Nu, zîmbi el.

— Ei, păi aici ai de unde să alegi, că vorba aia, broaște sînt destule. Și sînt fete foarte drăguțe și onorabile, unele dintre ele. Sper că nici n-o să faci mulți purici pe aici și o să-ți și găsești o iubită.

Îl privi cu multă cochetărie.

— Tre' să le ieși în întîmpinare, zise doamna Hodges. Asta îi zic eu lui.

Era aproape unsprezece noaptea și petrecerea se sparse. Philip nu putea adormi. Ca și ceilalți își ținea afară din așternut picioarele care-l duceau cumplit. Încercă din răspuțeri să nu se gîndească la viața pe care o ducea. Militarul sforăia liniștit.

Capitolul CV

Salariul îl încasau o dată pe lună de la secretar. În zilele de plată, la ora cînd coborau la ceai, fiecare grup de vînzători intra pe culoar și se așeza în șirul lung de oameni așteptînd într-o ordine desăvîrșită, ca vizitatorii unei expoziții care fac coadă la ușa galeriilor. Intrau unul cîte unul la secretariat. Secretarul stătea la un birou avînd în față niște castroane de lemn pline cu bani și întreba pe fiecare salariat cum îl cheamă ; se uita repede într-un registru și după ce-l privea bănuitor pe salariat spunea cu glas tare suma pe care o avea de încasat și scoțînd banii din castroane îi număra în palmă.

— Mulțumesc, zicea el. Următorul.

— Mulțumesc, răspundea salariatul.

Salariatul trecea la al doilea secretar și înainte de a părăsi încăperea îi plătea patru șilingi pentru spălatul rufelor, doi șilingi pentru club și eventualele amenzi care i se imputau. Cu ceea ce-i rămînea se întorcea în raionul lui și acolo aștepta pînă se făcea ora plecării. Majoritatea colocatarilor lui Philip erau datori la femeia care vindea serviciurile mîncate de obicei drept cină. Era o bătrînică nostimă, pocnind de grăsime, cu o față lată și rumenă și părul negru lipit cu grijă pe tîmple, așa cum se vedea în fotografiile din tinerețea reginei Victoria. Întotdeauna purta o bonețică neagră și un șorț alb ; stătea cu mînele suflecate pînă la coate și tăia serviciurile cu mîinile ei mari, unsuroase și murdare ; era murdară de grăsime pe corsaj, pe șorț și pe fustă. Se numea doamna Fletcher, dar toată lumea îi zicea „mămico“ ; de fapt ținea mult

la vinzători cărora le spunea „băieții mei“ ; nu se supăra niciodată să le acorde nițel credit către sfîrșitul lunii și se știa bine că din cînd în cînd mai împrumutase și doi-trei șilingi cîte unuia din ei care se afla la strîmtoare. Era o femeie de treabă. Cînd plecau în concediu sau cînd se întorceau, băieții o sărutau pe obrazii ei roșii și grași ; se întîmplase uneori ca vreun băiat, fiind concediat și neizbutind să-și găsească o slujbă, să capete de la ea cîte ceva de mîncare, ca să-și ducă zilele. Băieții își dădeau seama că are inimă bună și o răsplăteau cu afecțiune sinceră. Circula o poveste pe care lor le plăcea să o reproducă, despre un bărbat care se descurcase bine la Bradford și ajunsese stăpîn peste cinci prăvălii, și se întorsese după cincisprezece ani ca să-i facă o vizită mămichii Fletcher și să-i dea un ceas de aur.

Philip constată că i-au rămas optsprezece șilingi din salariul lunar. Erau primii bani pe care-i cîștigase vreodată prin munca lui. Nu-l făceau să se simtă cîtuși de puțin mîndru așa cum s-ar fi așteptat, ci-i trezeau pur și simplu spaimă. Suma era atît de mică încît sublinia și mai mult situația disperată în care se afla. Îi duse doamnei Athelny cincisprezece șilingi ca să-și acopere o parte din datorie, dar ea nu vru să accepte decît zece.

— Păi, dar știți, în ritmul ăsta o să-mi trebuiască opt luni ca să mă achit de ce vă datorez.

— Atita vreme cît Athelny are de lucru îmi dă mîna să aștept și, cine știe, poate o să-ți mărească salariul.

Athelny susținea într-una că o să-i vorbească directorului despre Philip, că e absurd să nu i se folosească în nici un fel talentele ; dar nu obținu nimic și Philip ajunsese curînd la concluzia că agentul de publicitate e o persoană mult mai importantă

în propriii lui ochi decît în ai directorului. Din cînd în cînd îl întîlnea pe Athelny în magazin. Strălucirea lui se stinsese ; îmbrăcat în haine curate dar banale și sărăcăcioase, se strecura repede dintr-un raion într-altul, ca un omuleț obidit și modest, care dorește să treacă neobservat.

— Cînd mă gîndesc cum mă irosesc degeaba acolo, zicea el acasă, aproape că sînt ispitit să-mi dau demisia. Pentru un om ca mine nu e nici o perspectivă. Mi se retează aripile și mi se răpește orice mulțumire.

Doamna Athelny, cîșind liniștită nici nu băga în seamă plîngerile lui. Deodată strînse puțin din buze.

— În zilele noastre e foarte greu să-ți găsești o slujbă. Asta cel puțin e permanentă și sigură ; eu cred că o să poți s-o păstrezi atîta vreme cît or să fie mulțumiți de tine.

Era evident că Athelny nici nu va face altceva. Era interesant să vezi ce ascendent căpătase asupra unui om strălucitor și instabil ca el, femeia asta lipsită de învățătură și de care nu era legat prin nici un fel de raporturi legale. Doamna Athelny îl trata pe Philip cu bunătatea unei mămici, mai ales acum că se afla într-o situație diferită și el era pur și simplu înduișat de grija ei de a-l hrăni bine. Faptul că se putea duce în fiecare duminică în această casă prietenoasă era mîngîierea vieții lui (și cînd se deprinse cu ea ceea ce-l speria cel mai tare era monotonia acestui lucru). Era o adevărată încîntare să șadă pe maiestruasele scaune spaniole și să discute cu Athelny despre tot felul de lucruri. Deși situația lui părea atît de disperată, niciodată nu pleca de la Athelny, întorcîndu-se în Harrington Street, fără să exulte de bucurie. La început Philip, ca să nu uite tot ce

învăţase, încercă să se ţină la curent cu tratatele de medicină, dar curînd văzu că totul e zadarnic ; după o zi de muncă istovitoare nu mai era în stare să-şi concentreze atenţia asupra lor ; şi i se părea un lucru lipsit de speranţă să continue să lucreze la ele dacă nu ştia peste cîtă vreme se va putea întoarce la clinică. Visa neîncetat că se află din nou în saloanele cu bolnavi. Trezirea era dureroasă. Îl supăra neînchipuit de mult faptul că doarme împreună cu alţi oameni în aceeaşi cameră ; fusese deprins cu singurătatea şi în momentele acelea era ceva îngrozitor pentru el să se afle veşnic laolaltă cu atîta lume străină şi să nu fie nici măcar o clipă singur. Erau clipele cînd îi venea cel mai greu să se lupte cu disperarea. Se vedea continuîndu-şi la nesfîrşit aceeaşi viaţă — primul pe dreapta, al doilea pe stînga, doamnă — şi după toate mai trebuia să fie şi recunoscător dacă nu-l dădeau afară ; bărbaţii care plecaseră pe front aveau să se întoarcă acasă în curînd, întreprinderea le garantase reangajarea şi asta nu putea să însemne decît concedierea altora. Trebuia să se zbată chiar şi pentru a-şi menţine slujba aceea prăpădită.

Un singur lucru l-ar fi putut elibera, şi anume moartea unchiului său. Atunci avea să capete vreo cîteva sute de lire şi cu ele îşi putea termina cursurile de medicină. Philip începu să dorească din toată inima moartea bătrînului. Socotea cîţi ani mai putea, eventual, să trăiască ; era trecut bine de şaptezeci, Philip nu-i ştia vîrsta exactă, dar trebuia să aibă pe puţin şaptezeci şi cinci ; era bolnav de bronşită cronică şi în fiecare iarnă avea o tuse rea. Deşi le învăţase între timp pe de rost, Philip recitea mereu din manualul de medicină amănuntele despre bronşita cronică la bătrîni. O iarnă aspră ar fi putut să-i vină de hac preotului.

Philip dorea din suflet geruri și ploaie. Se gîndea atît de des la asta încît devenise o adevărată manie la el. Pe unchiul William îl supăra și căldura prea mare și doar întotdeauna în august aveau trei săptămîni de zăpușeală cumplită. Philip își închipuia că poate într-o bună zi o să vină o telegramă care să-l anunțe că preotul a murit subit și își descria în sinea lui ușurarea nespusă pe care o s-o simtă. În timp ce stătea acolo în capul scărilor și îndruma clientele către raioanele dorite își ocupa neîncetat mintea cu gîndul la ce o să facă cu banii. Nu știa exact cîți or să fie, poate nu mai mult de cinci sute de lire, dar chiar și asta ar fi fost de-ajuns. Avea să părăsească imediat magazinul, nici n-o să-și mai bată capul să le mai dea preaviz, o să-și strîngă lucrurile în cufăr și o să plece fără să spună o vorbă nimănui; și apoi o să se întoarcă la clinică; ăsta era primul lucru. Va fi uitat mult între timp. În șase luni putea să recupereze totul și apoi avea să-și dea cît mai curînd cu putință cele trei examene, întîi cel de mamoș, apoi cel de medicină generală și la sfîrșit chirurgia. Îl cuprinse o teamă înfiorătoare, ca nu cumva unchiul lui, în ciuda făgăduielilor făcute, să-și lase toată averea parohiei sau bisericii. Gîndul acesta îl îmbolnăvea pe Philip. Dar era imposibil ca preotul să se dovedească atît de crud. Și totuși, dacă s-ar fi întîmplat una ca asta Philip se și hotărîse ce o să facă: n-avea să continue la nesfîrșit viața asta, ea era suportabilă numai pentru că avea înaintea ochilor o perspectivă mai bună. Dacă n-avea nici o speranță atunci n-avea nici de ce să se teamă. Singurul act de curaj într-o asemenea situație ar fi fost să se sinucidă, și, meditănd profund și la acest lucru, Philip stabili în tot amănuntul ce otravă să ia ca să nu simtă nici o durere și cum să facă

rost de ea. Gîndul că dacă lucrurile devin insuportabile avea cel puțin o cale de scăpare îi dădu curaj.

— Al doilea pe dreapta, doamnă, și jos pe scări. Primul pe stînga și pe urmă drept în fund. Domnul Philips ? Mergeți drept înainte.

O dată pe lună, timp de o săptămînă, Philip „făcea de serviciu“. Trebuia să se ducă la raion la șapte dimineața și să le supravegheze pe măturătoare. După ce terminau trebuia să scoată husele de pe galantare și de pe manechine. Apoi, seara, cînd plecau vînzătorii, trebuia să acopere din nou modelele și galantarele și iarăși să le „mîne din urmă“ pe măturătoare. Era o treabă murdară pentru că te umpleai de praf. N-avea voie să citească sau să scrie și nici să fumeze, ci trebuia pur și simplu să se fiție de colo pînă colo și vremea pierdută îl apăsa ca plumbul. Cînd pleca, în sfîrșit, la nouă și jumătate, i se dădea o cină și asta era singura consolare, întrucît ceaiul de la ora cinci îi lăsa o poftă de mîncare sănătoasă, așa că serviciurile cu brînză și ceștile de lapte cu cacao oferite de administrație erau binevenite.

După trei luni de la angajarea lui la „Lynn“, Philip îl văzu deodată pe domnul Sampson, șeful, că intră turbat în raion. Întrucît directorul observase din întîmplare vitrina cu taioare cînd intrase în magazin, îl chemase pe șeful de raion și făcuse observații satirice cu privire la aranjamentul culorilor. Văzîndu-se silit să suporte fără o vorbă sarcasmul patronului, domnul Sampson își vărsă focul pe vînzători ; îl luă la rost pe nenorocitul care avea obligația de a aranja vitrina.

— Omul cînd vrea să vadă un lucru bine făcut trebuie să-l facă singur, tună și fulgeră domnul Sampson. Asta am spus-o întotdeauna și am s-o

spun pînă la moarte. Nimic nu poate fi lăsat pe seama voastră. Ziceți că sînteți inteligenți, chipurile, nu ? Halal inteligență !

Îi apostrofă pe vînzători cu acest cuvînt de parcă ar fi fost cel mai amarnic termen de reproș.

— Nu știți că dacă puneți în vitrină un albastru electric ucide pur și simplu toate celelalte nuanțe de albastru ?

Își plimbă privirile feroce prin raion și ochii îi căzură asupra lui Philip.

— Carey, vinerea viitoare dumneata o să aranjezi vitrina. Să vedem ce ești în stare să faci.

Se întoarse în biroul lui mormăind furios. Lui Philip i se făcu inima cît un purice. Cînd sosi și ziua de vineri se îndreptă spre vitrină atît de rușinat încît aproape îi veni rău de la stomac. Îi ardeau obrazii. Era îngrozitor să se expună astfel privirii trecătorilor și cu toate că-și spunea că e o prostie să se lase pradă unui asemenea sentiment, întoarse spatele străzii. La ora asta nu erau prea multe șanse ca vreunul din studenții de la clinică să treacă pe Oxford Street și el alte cunoștințe nu prea avea la Londra ; dar în timp ce lucra, cu un nod în gît, i se părea că dacă o să se întoarcă o să întâlnească privirile vreunui cunoscut. Se grăbi cît putu. Datorită observației foarte simple că toate culorile roșii se asortau bine, precum și printr-o spațiere mai aerisită a tăioarelor, Philip obținu un efect foarte frumos și cînd șeful de raion se duse în stradă ca să constate rezultatul, încîntarea lui fu evidentă.

— Știam eu că n-o să greșesc prea tare trimițîndu-te să te ocupi de vitrină. Realitatea este că dumneata și cu mine sîntem *gentlemen-i*, și bagă de seamă că asta n-aș zice-o acolo în raion, dar dumneata și cu mine sîntem *gentlemen-i* și asta

întotdeauna iese la iveală pînă la urmă. N-are rost să-mi spui că nu-i așa pentru că eu știu bine că pînă la urmă tot iese la iveală.

Acuma îl puseră mereu pe Philip să facă această treabă dar el nu se putea deprinde cu senzația expunerii în public ; aștepta cu aprehensiune dimineața de vineri în care se aranjau vitrinele, cu o spaimă care-l făcea să se trezească de la cinci și să rămînă cu ochii deschiși ascultîndu-și bătăile inimii înnebunite de groază. Fetele din raion îi observară firea rușinoasă și foarte curînd îi descoperiă trucul de a sta cu spatele la stradă. Rîseră de el și-i ziseră că are „nasul de ceară“.

— Probabil ți-e teamă să nu treacă pe aicea mătușa și să nu te șteargă din testament.

În general se înțelegea bine cu fetele. Îl considerau puțin ciudat ; dar piciorul lui bont părea să ofere o scuză pentru faptul că nu se purta ca toți ceilalți și cu timpul văzură că are un caracter bun. Era întotdeauna săritor la nevoie și se arăta de o politețe și de un calm nedezmîntit.

— Se vede de la o poștă că e un *gentleman*, ziceau fetele.

— Dar e cam rezervat, nu-i așa ? zise una dintre tinere pe care Philip o ascultase foarte calm cînd își exprimase pasiunea entuziastă pentru teatru.

Cele mai multe dintre ele aveau „pretini“, și acelea care n-aveau preferau să spună că au decît să lase lumea să creadă că nu le vrea nimeni. Vreo două din ele se arătau dispuse să înceapă un flirt cu Philip și el le urmărea manevrele amuzat, dar păstrîndu-și gravitatea. Pentru un timp oarecare era sătul de amoruri ; și mai întotdeauna era obosit și destul de des flămînd.

Philip evita să se ducă în locurile pe care le frecventase în zilele lui fericite. Micile întruniri de la cafeneaua din Beak Street se isprăviseră ; Macalister, care își dezamăgise prietenii, nu mai călca pe acolo, iar Hayward era în Colonia Capului. Mai rămăsese doar Lawson ; iar Philip, simțind că acum nu mai are nimic în comun cu pictorul, nu vroia să-l mai vadă ; dar într-o simbătă după amiază, după ce luase masa, se schimbase și coborîse pe Regent Street ca să se ducă la bibliotecă gratuită din St. Martin's Lane, cu gândul să petreacă restul zilei acolo, dădu deodată nas în nas cu el. Mai întâi îi veni să treacă pe lângă Lawson fără o vorbă, dar acesta nu-i dădu ocazia.

— Unde Dumnezeu te ascunzi de atita vreme, strigă el.

— Eu ? întrebă Philip.

— Ți-am scris ca să te poftesc la un ospăț la atelier, dar nici măcar nu mi-ai răspuns.

— N-am primit scrisoarea ta.

— Da, știu că n-ai primit-o. M-am dus la spital să mă interesez de tine și am văzut scrisoarea în caseta cu numele tău. Ce, ai dat bir cu fugiții de la medicină ?

Philip șovăi o clipă. Îi era rușine să spună adevărul, dar sentimentul acesta îl enervă așa că se sili să vorbească. Dar nu-și putu stăpîni îmbujorarea din obraji.

— Da, am pierdut puținii bani pe care-i aveam. Nu mai îmi dădea mîna să continui studiile.

— Vai de mine, îmi pare tare rău. Și ce faci acum ?

— Sînt supraveghetor într-un magazin.

Cuvintele acestea parcă-l sufocară pe Philip, dar era hotărît să nu evite adevărul. Îl fixă cu privirea pe Lawson și-l văzu cît de jenat era. Philip zîmbi crud.

— Dacă ai veni la „Lynn și Sedley“ și te-ai îndrepta către raionul de „confecții de damă“ m-ai vedea îmbrăcat în redingotă plimbîndu-mă de colo pînă colo cu un aer *dégagé* și îndrumînd cucoanele care vor să cumpere jupoane sau ciorapi. Primul pe dreapta, doamnă, și al doilea pe stînga.

Văzînd că Philip le ia toate în glumă, Lawson rise stîngerit. Nu știa ce să spună. Tabloul pe care-l evoca Philip îl îngrozea, dar îi era frică să-și manifeste compătimirea.

— Oricum, asta reprezintă o mică schimbare pentru tine, zise el.

Cuvintele i se păzură absurde și imediat îi păru rău că le-a rostit. Philip se făcu vinăt la față.

— O mică schimbare, zise el. *À propos* îți datorez cinci șilingi.

Duse mîna la buzunar și scoase cîteva monezi.

— O, n-are nici o importanță. Uitasem complet.

— Haide, ia-i.

Lawson primi banii fără o vorbă. Stăteau amîndoi în mijlocul trotuarului și trecătorii îi tot înghionteau. În ochii lui Philip era o licărire sardonică, care pe pictor îl făcea să se simtă foarte prost. Nu-și dădea seama că inima lui Philip e apăsată de o disperare îngrozitoare. Lawson ar fi vrut tare mult să facă ceva, dar nu știa ce.

— Ascultă-mă, nu vrei să vii la atelier să stăm puțin de vorbă?

— Nu, zise Philip.

— De ce nu?

— N-avem despre ce vorbi.

Observă cum ochii lui Lawson se întristează, dar n-avea încotro ; îi părea foarte rău, însă trebuia să se gîndească în primul rînd la el ; nu putea suporta gîndul de a discuta despre situația lui, pentru că nici situația n-o suporta decît hotărîndu-se în mod absolut să nu se gîndească la ea. Îi era frică să nu se lase pradă slăbiciunii dacă începea să-și deschidă inima. Pe lîngă asta, începuse să deteste în mod irezistibil locurile în care suferise cîndva ; își amintea de umilînța pe care o îndurase cînd așteptase în atelierul acela, mort de foame, ca Lawson să-i ofere o masă și nu putea uita nici ultima lor întrevvedere, cînd îi smulsese lui Lawson cinci șilingi. N-avea ochi să-l vadă pe Lawson pentru că-i amintea de toate zilele acelea de înjosire cumplită.

— Atunci uite ce e, vino într-o seară să iei masa cu mine. Fixează tu ziua.

Pe Philip îl înduioșă bunătatea pictorului. I se păru că tot felul de oameni manifestă o bunătate ciudată față de el.

— Ești foarte drăguț, bătrîne, dar prefer să nu vin. Îi întinse mîna : La revedere.

Lawson, tulburat de o comportare care i se părea inexplicabilă, îi strînse mîna și Philip se îndepărtă repede, șchiopătînd. Avea inima grea ; și după obiceiul lui, începu să-și aducă singur reproșuri pentru ceea ce a făcut : nu-și dădea seama ce orgoliu nebunesc îl îndemnase să refuze prietenia care i se oferea. Dar auzi deodată pașii cuiva care alerga în urma lui și curînd desluși gîlul lui Lawson care striga după el ; se opri și, imediat, sentimentul de ostilitate puse stăpînire pe el ; întoarse către Lawson o față glacială, țeapănă.

— Ce este ?

— Bănuiesc că ai auzit ce s-a întîmplat cu Hayward, nu ?

— Știu că a plecat în Colonia Capului.

— Ei bine, află că a murit, curînd după debarcare.

O clipă Philip nu răspunse. Nu-i venea să creadă.

— Dar cum s-a întîmplat ? întrebă el.

— A, de enterită. Ghinion, nu ? M-am temut eu că n-ai aflat. Mi s-a făcut pur și simplu rău cînd am auzit.

Lawson îl salută cu un gest grăbit și se îndepărta. Philip simți un fior în inimă. Pînă atunci nu i se mai întîmplase să piardă un prieten de vîrsta lui, întrucît moartea lui Cronshaw, un om cu atîția ani mai bătrîn decît el, i se păruse oarecum firească. Vestea aceasta îi provocă un șoc cu totul deosebit. Îi aminti că și el e muritor, pentru că, la fel ca și toți ceilalți, Philip, știind perfect că toți oamenii trebuie să moară, nu avea sentimentul intim că același lucru trebuie să i se aplice și lui ; și moartea lui Hayward, cu toate că de mult nu mai nutrea sentimente fierbinți pentru el, îl afectă profund. Își aminti dintr-o dată de toate conversațiile lor plăcute și îl îndureră gîndul că n-o să mai vorbească niciodată unul cu altul ; își aminti cum îl cunoscuse și de lunile acelea încîntătoare petrecute împreună la Heidelberg. Lui Philip i se strînse inima cînd se gîndi la anii aceia pierduți. Merse mașinal înainte, fără să știe încotro se îndreaptă și la un moment dat văzu cu un gest de enervare că în loc s-o ia pe Haymarket pornise pe Shaftesbury Avenue. Îi era silă să facă drumul înapoi ; și pe urmă, acum, că aflase vestea aceea, nu mai avea chef de citit, prefera să stea singur și să se gîndească. Se

hotărî să se ducă la Muzeul Britanic. Acum unicul lux pe care și-l putea permite era singurătatea. De cînd intrase în serviciu la „Lynn“ se ducea adeseori la Muzeul Britanic și se așeza pe banchetă în fața grupurilor de statui aduse de pe frontispiciul Parthenonului; și fără să se gîndească așa, cu tot dinadinsul, la asta, lăsase ansamblurile acelea divine să-i odihnească sufletul tulburat. Dar în după-amiaza aceasta ele nu-i spuneau nimic și, după cîteva minute, pierzîndu-și răbdarea, părăsi sala respectivă. Erau prea mulți oameni, provinciali cu fețe stupide, străini cu nasul vîrit în ghiduri; erau atît de hidoși încît pîngăreau capodoperele nemuritoare, iar agitația lor tulbura odihna veșnică a zeilor. Intră în altă sală în care nu mai era nimeni. Nu putea face abstracție de oameni. Uneori la magazin prezența oamenilor îl afecta într-un mod similar și îi privea cu groază cum trec pe lîngă el; erau atît de urîți și pe fețele lor se citea atîta meschinărie încît îl înspăimîntau; trăsăturile lor erau deformate de dorințe mărunte și îi simțeau străini de orice idee estetică. Priveau pe furis și bărbiile lor le trădau caracterele slabe. Nu vedeau răutate ci doar micime sufletească și vulgaritate. Umorul lor era ieftin și ordinar. Uneori se surprindea uitîndu-se la ei ca să vadă cu ce animal seamănă (încerca să se abțină pentru că nu trecu multă vreme și deveni o adevărată obsesie) și descoperea la ei trăsături de oaie, sau de cal, sau de vulpe, sau de capră. Ființele omenești îl umpleau de dezgust.

Dar curînd locul în care se afla își făcu efectul asupra lui. Era mai liniștit. Începu să privească cu un aer absent pietrele de mormînt înșirate de-a lungul pereților. Erau opera ciopli-

torilor în piatră de la Atena, din secolele IV și V înainte de Cristos și erau foarte simple, lucrate nu cu prea mult talent, dar cu spiritul acela rafinat al atenienilor; timpul mai pîrguise marmura, dîndu-i culoarea mierii, așa că în mod inconștient te făceau să te gîndești la albinele de pe Hymettus¹ și le îndulcise contururile. Unele reprezentau un trup gol așezat pe o bancă, altele plecarea mortului dintre cei care-l îndrăgeau, iar altele un mort care strînge mîna celui rămas în viață. Pe toate era scris cuvîntul tragic „Adio“; atîta tot. Simplitatea lor era cum nu se poate mai înduioșătoare. Un prieten despărțit de alt prieten, fiul despărțit de mamă, și atitudinea reținută scotea mult mai tare în relief durerea celui care supraviețuia. Erau lucrate de mult, foarte de mult, și veacuri de-a rîndul trecuseră peste nefericirea aceea; de două mii de ani cei care plînseseră se prefăcuseră în aceeași țărînă ca și cei după care plînseseră. Și totuși durerea era încă vie și ea îi umplea inima lui Philip așa că simți cum țîșnește din ea compătimirea și de pe buze îi scăpară cuvintele:

— Bieții de ei, bieții de ei.

Și atunci îi veni în minte gîndul că turiștii și vizitatorii cu gurile căscate și străinii plesnind de grăsimi și cu ghidurile în mînă, și toți oamenii aceia meschini și ordinari care se îmbulzeau în magazin cu dorințele lor mărunte și cu grijile lor vulgare erau muritori și aveau să dea și ei ortul popii. Dar și ei iubeau și trebuiau să se despartă de cei pe care-i iubeau, fiul de mamă, soția de soț; și poate că era cu atît mai tragic cu cît

¹ Munte la răsărit de Atena, celebru pentru marmura extrasă din el, pentru stupii de albine și pentru umbrele violete pe care le aruncă asupra orașului.

viețile lor erau urite și sordide și ei habar n-aveau de nici unul din lucrurile care conferă lumii frumusețe. Era o piatră deosebit de frumoasă, un basorelief reprezentînd doi tineri care se țineau de mîna; și reticența liniilor, simplitatea te îndemnau să te gîndești cu plăcere că în cazul acesta sculptorul a fost mișcat de o emoție autentică. Era un monument splendid închinat prieteniei, sentimentul acela care pe lumea asta nu este întrecut în valoare decît de un singur lucru; și privind la această piatră Philip simți că-i dau lacrimile. Se gîndi la Hayward și la admirația entuziastă pe care i-o stîrnise cînd îl cunoscuse și la deziluziile pe care i le pricinuiseră după aceea, și la indiferența de mai tîrziu, ajungînd pînă la momentul cînd nu-i mai lega nimic decît obișnuința și amintirile comune. Este una din ciudățeniile vieții că luni de-a rîndul te vezi zilnic cu un om și ajungi atît de intim cu el încît să nu-ți poți închipui existența fără prezența lui și apoi vine despărțirea și totul continuă la fel și tovarășul care ți se părea indispensabil se dovedește inutil. Viața ta își urmează cursul și nici măcar nu simți lipsa persoanei aceleia. Philip se gîndi la primele zile de la Heidelberg cînd Hayward, capabil să facă lucruri mari, își manifesta entuziasmul copios pentru viitor și apoi își aminti cum încetul cu încetul, nerealizînd nimic, Hayward se resemnase în fața ratării. Iar acum murise. Moartea lui fusese la fel de inutilă ca și viața lui. Fusese o moarte lipsită de glorie, pricinuită de o boală stupidă și Hayward nu izbutise nici de data aceasta, nici măcar acum, la sfîrșit, să realizeze ceva. Era ca și cum nici n-ar fi trăit vreodată.

Philip se întrebă cu disperare ce rost mai are să trăiască. În fond viața în sine părea o prostie

nefirească. Tot așa fusese și cu Cronshaw ; faptul că trăise era total lipsit de importanță ; era mort și uitat, iar volumul lui de poezii era vîndut cu preț redus de către anticari ; viața lui nu părea să fi slujit la nimic, decît ca să-i ofere unui ziarist înfigăreț ocazia să scrie un articol într-o revistă. Și în adincul sufletului său Philip strigă : „Ce rost au toate astea ?“

Efortul părea atît de disproportionat față de rezultat. Speranțele luminoase ale tinereții trebuiau răscumpărate cu deziluzii atît de amare. Durerea, și boala, și nefericirea trăgeau atît de greu în balanță. Ce însemnau toate astea ? Se gîndi la propria lui existență, la marile speranțe cu care pășise în viață, la limitările pe care i le impusese fizicul lui, la lipsa prietenilor, la absența afecțiunii de pe urma căreia suferise în tinerețe. Nu știa să fi făcut vreodată ceva care să nu fi fost pe deplin recomandabil și totuși uite cum se ratase ! Unii oameni care nu posedau mai multe calități decît el izbuteau în viață, pe cînd alții, înzestrați cu mult mai multe talente, eșuau total. Era pur și simplu un joc al întîmplării, așa se părea. Ploaia se abătea la fel și asupra celor drepecți și asupra celor nedrepecți și nimic de pe lume nu avea o explicație.

Gîndindu-se la Cronshaw, Philip își aminti de covorul persan pe care i-l dăruise acesta spunîndu-i că oferă răspunsul la întrebarea cu privire la sensul vieții ; și deodată îi veni în minte răspunsul ; rîse satisfăcut în sinea lui ; acum, cînd îl deținea, i se părea ca una din enigmele acelea care te chinuie pînă cînd îți arată cineva soluția și atunci ți-e imposibil să înțelegi cum de a putut să-ți scape. Răspunsul era evident. Viața n-avea nici un sens. Pe pămînt — satelitul unei stele care

aleargă prin spațiul cosmic — ființele vii se născuseră sub influența condițiilor care făceau parte integrantă din istoria planetei ; și după cum fusese un început al vieții pe pământ, tot așa, sub influența altor condiții, avea să fie și un sfârșit ; omul, cu nimic mai important decît alte forme de viață, apăruse nu ca o culme a creației ci ca o reacție fizică față de mediul înconjurător. Philip își aminti de povestea regelui oriental care — întrucît dorea să cunoască istoria omului — a primit de la un înțelept cinci sute de volume ; fiind ocupat cu treburile cîrmuirii, el i-a poruncit înțeleptului să se apuce să le condenseze ; după douăzeci de ani înțeleptul s-a întors și acum, istoria lui nu mai cuprindea decît cincizeci de volume, dar regele fiind în momentul acela prea bătrîn ca să poată citi atîtea tomuri voluminoase, i-a poruncit cărturarului să se ducă și să le mai scurteze o dată ; au mai trecut douăzeci de ani și înțeleptul, cărunt și încărcat de ani, a adus o singură carte în care se aflau cunoștințele dorite de rege ; dar regele zăcea acum pe patul de moarte și n-a mai avut timp s-o mai citească nici pe asta ; și atunci înțeleptul i-a povestit istoria omului într-un singur rînd care suna astfel : S-a născut, a suferit și a murit. Viața n-avea nici un sens și, trăind, omul nu slujea nici unui scop. Nu conta dacă se naște sau nu se naște, dacă trăiește sau încetează să mai trăiască. Viața era lipsită de importanță și moartea lipsită de consecințe. Philip exulta așa cum în adolescență exultase cînd i se ridicase de pe umeri povara credinței în Dumnezeu ; i se părea că s-a eliberat de ultima răspundere apăsătoare ; și pentru prima dată era pe de-a întregul liber. Nimicnicia lui se transformase în putere și deodată se simți în stare să dea

piept cu soarta crudă care pînă atunci părăsise să-l persecute ; pentru că, dacă viața era lipsită de sens, lumea era privată de atributul cruzimii. Nu conta ce făcea sau ce lăsa nefăcut. Eșecul era nesemnificativ, iar succesul nu însemna nimic. Philip era ființa cea mai insignifiantă din roiul acela de oameni care ocupau pentru un scurt răstimp suprafața pămîntului ; și era atotputernic pentru că smulsese din haos secretul nimicniciei acestuia. Gîndurile se rostogoleau unul peste altul în închipuirea năvalnică a lui Philip și el începu să respire profund, cuprins de veselie și satisfacție. Îi venea să țopăie și să cînte. De luni de zile nu mai fusese atît de fericit.

„O, viață ! strigă el în inima lui, o viață, unde mai e acul cu care ne înțepai ?“¹

Același șuvoi de fantezie care îi arătase cu întreaga forță a demonstrației matematice că viața n-are nici un sens, aduse cu sine o altă idee și acum el își închipui că tocmai de aceea i-a dat Cronshaw covorașul persan. După cum țesătorul își elaborase modelul fără să urmărească alt scop decît încîntarea simțului său estetic, tot așa un om își putea trăi viața ; sau, dacă era silit să creadă că acțiunile lui nu sînt la libera lui alegere, tot așa un om își poate prîvi și viața care devenea modelul său. Dar lucrul acesta nu era nici necesar, nici util. Era pur și simplu ceea ce făcea pentru propria lui plăcere. Dintre multiplele evenimente ale vieții lui, din faptele, sentimentele și gîndurile lui ar fi putut să alcătuiască un tipar regulat, complicat, bine chibzuit sau frumos ; și deși s-ar fi putut să nu fie decît

¹ Parafrază a citatului biblic : „*Moarte, unde este biruința ta ? Moarte, unde este boldul tău ?*“ (Epistola I-a a Sf. Apostol Pavel către corintieni, XV, 55).

o simplă iluzie faptul că avea capacitatea de selecție, deși putea să nu fie vorba decît de o îndemînare fantastică datorită căreia aparențele se întrețeseau cu razele lunii, asta nu conta : ceea ce i se părea, era pentru el o realitate. În țesătura amplă a vieții (un rîu care nu țîșnește din nici un izvor și care curge la nesfîrșit fără a se vărsa în vreo mare), pe fundalul dindărătul plăsmuirilor lui — care consta în faptul că nu există nici un sens și că nimic nu are importanță — un om își putea găsi satisfacția personală în selectarea diferitelor șuvițe care alcătuiau modelul respectiv. Există un singur model, cel mai evident, cel mai perfect, cel mai frumos, după care omul se naștea, creștea, ajungea la vîrsta bărbăției, se căsătorea, făcea copii, trudea pentru o bucată de pîine și murea ; dar erau și altele, complicate și minunate, în care fericirea nu intra deloc și în care succesul nu era nici măcar scontat ; iar în asemenea tipare se putea descoperi un farmec mai tulburător. Unele vieți, cum fusese de pildă a lui Hayward, erau retezate de nepăsarea oarbă a soartei într-un moment în care desenul era încă imperfect ; și atunci era foarte comodă consolarea că nimic nu contează ; alte vieți, ca a lui Cronshaw, se înfățișau sub forma unui desen foarte greu de urmărit ; unghiul de vedere trebuia schimbat și vechile etaloane trebuiau modificate înainte de a putea înțelege că o asemenea viață constituia propria ei justificare. Philip se gîndi că aruncînd peste bord dorința de fericire lasă de o parte și ultima iluzie pe care o mai avea. Viața lui părea oribilă atunci cînd o măsura cu etalonul fericirii pe care o cuprindea, dar acum i se părea că începe să prindă puteri dîndu-și seama că o mai putea judeca și în

funcție de alte etaloane. Fericirea conta la fel de puțin ca și durerea. Și una și alta surveneau așa cum surveniseră și celelalte detalii ale vieții lui, intrînd în alcătuirea desenului. O clipă păru că se înalță deasupra accidentelor existenței sale și simți că ele nu-l mai pot afecta ca altădată. De acum înainte orice avea să i se întîmple nu mai putea fi decît un nou motiv care urma să se adauge complexității desenului și, cînd se va apropia sfîrșitul, el avea să se bucure de desăvirșirea lui. Avea să fie o operă de artă, a cărei frumusețe nu era cu nimic diminuată de faptul că numai el știa de existența ei și, o dată cu moartea lui, ea avea să înceteze brusc.

Philip era fericit.

Capitolul CVII

Șeful de raion îl îndrăgi pe Philip. Domnul Sampson era foarte arătos și avea o înfățișare atît de remarcabilă încît fetele din raionul lui ziceau că nu s-ar mira deloc dacă într-o bună zi ar lua de nevastă pe vreuna din clientele mai bogate. Locuia în afara orașului și adeseori le impresiona pe vînzătoare punîndu-și hainele de seară încă înainte de plecarea din magazin. Uneori cei care veneau a doua zi dimineață cînd erau de serviciu la curățenie îl găseau încă îmbrăcat în ținută de gală și își făceau unul altuia cu ochiul cînd intra în birou și-și punea redingota. În asemenea ocazii, după ce ieșea repede ca să ia un mic dejun frugal, îi făcea și el cu ochiul lui Philip, urcînd scă-

rile ca să se întoarcă la serviciu. Își freca mâinile :
— Ce noapte ! Ce noapte ! zicea el. Pe legea mea !

Îi spunea lui Philip că el e singurul *gentleman* de acolo și că el și cu Philip sînt singurii oameni care știu ce e viața. După ce-i comunica acest lucru își schimba imediat maniera, nu-i mai spunea lui Philip „bătrîne“ ci „domnul Carey“, își lua aerul plin de importanță care corespundea postului său de șef de raion și îl făcea pe Philip să se simtă din nou un umil supraveghetor.

„Lynn și Sedley“ primeau o dată pe săptămînă revistele de modă de la Paris și adaptau taioarele din pozele de acolo nevoilor clientelei. Aveau o clientelă foarte exigentă. Cele mai multe dintre cumpărătoare erau femei din orașele industriale care erau prea elegante pentru a-și face rochii în localitatea lor de origină dar nu cunoșteau destul de bine Londra ca să dea de urma croitorilor bune și nu prea scumpe pentru mijloacele lor financiare. Oricît de ciudat s-ar părea, în afară de ele mai erau și numeroase artiste de music-hol. Asta era o clientelă pe care domnul Sampson și-o crease prin propriile lui eforturi și cu care se mîndrea foarte mult. La început acestea își făceau la „Lynn“ costumele în care apăreau pe scenă, dar el le convinsese pe multe din ele să-și comande tot acolo și îmbrăcămintea obișnuită.

— Găsiți lucruri la fel de bune ca și la „Paquin“ și la prețuri pe jumătate, zicea el.

Omul acesta avea darul convingerii și un aer binevoitor și degajat care le captiva pe clientele de acest fel, pînă cînd ajungeau să-și spună între ele :

— Ce rost are să azvîrli banii pe fereastră cînd poți să-ți iei la „Lynn“ o jachetă și o fustă despre care nimeni n-o să știe că nu vin de la Paris?

Domnul Sampson era foarte mîndru de prietenia lui cu aceste favorite ale publicului, cărora le făcea rochii. Iar cînd duminica, la ora două, ieșea în oraș să ia masa la domnișoara Victoria Virgo în frumoasa ei casă din suburbia Tulse Hill, a doua zi el povestea totul funcționarilor din raionul lui, cu lux de amănunte: „Purta taiorul acela *bleu ciel* pe care i l-am făcut noi și fac prinsoare că nici n-a mărturisit că e de la noi și a trebuit și eu să-i spun că dacă nu i-aș fi desenat modelul cu mîna mea aș fi zis că e probabil cumpărat de la «Pâquin»“. Philip nu dăduse niciodată prea multă atenție îmbrăcămînții femeilor dar, cu timpul, începu — amuzîndu-se chiar pe socoteala lui — să acorde un interes aproape tehnic acestui subiect. Avea un ochi bun pentru culori, mult mai exersat decît al oricărei alte persoane din raion și, din vremea studenției sale la Paris, mai păstra încă oarecari cunoștințe în privința liniilor. Domnul Sampson, un om ignorant dar conștient de nepriceperea lui, era în schimb înzestrat cu o istețime care-i permitea să pună cap la cap sugestiile altora; adeseori le cerea părerea vînzătoarelor din magazin pentru crearea unor modele noi; și el avea mintea destul de ageră ca să-și dea seama de valoarea criticilor lui Philip. Dar era foarte invidios și nu recunoștea niciodată că a acceptat sfatul cuiva. Dacă modifica vreun desen conform sugestiilor lui Philip, întotdeauna încheia cu vorbele:

— Ei vezi? Pînă la urmă tot la ideea mea am ajuns.

Într-o zi, cam la cinci luni după intrarea lui Philip în magazin, domnișoara Alice Antonia, binecunoscuta actriță de vodevil, veni în raion și întrebă de domnul Sampson. Era o femeie masivă și vopsită ținător, cu părul ca inul, cu o voce metalică și maniera degajată a unei *comédienne* deprinsă să fie familiară cu băieții tineri care umpleau galeria la music-hol-urile de provincie. Urma să lanseze un cîntec nou și dorea ca domnul Sampson să-i creeze un costum special.

— Vreau ceva, așa, mai izbitor, zise ea. Nu vreau o vechitură, știi. Îmi trebuie ceva cu totul altfel decît poartă lumea.

Domnul Sampson, cu un aer binevoitor și familiar, îi spuse că e sigur că-i va găsi tocmai ceea ce dorește. Îi arătă niște schițe.

— Știu că aici n-avem nimic care să corespundă, dar aș vrea să vă arăt ceea ce mi s-ar părea potrivit să vă propun.

— A, nu, nu, în nici un caz nu o chestie dintr-asta, zise ea ștergîndu-le cu privirea și manifestîndu-și iritarea. Eu vreau ceva care pur și simplu să rupă gura spectatorilor și să-i facă să le sară smaltul.

— A, da, înțeleg perfect, domnișoara Antonia, zise șeful de raion cu un zîmbet amabil, dar ochii lui căpătară o privire îndobitocită, lipsită total de expresie.

— Mă tem că pînă la urmă o să trebuiască să mă reped pînă la Paris ca să fac rost de costumul ăsta.

— Vai, domnișoara Antonia, dar eu cred că noi vom reuși să vă satisfacem. Ceea ce ați putea obține la Paris, găsiți foarte bine și aici.

Cînd actrița ieși maiestuos din raion, domnul Sampson, puțin îngrijorat, discută chestiunea cu doamna Hodges.

— E dată dracului, zău așa, zise doamna Hodges.

— *Alice, unde ești?*¹ zise ținșos șeful de raion, socotind că a dat-o gata.

Ideile lui despre costumele de music-hol nu merseseră niciodată mai departe decît niște fustițe scurte, un volan mare de dantelă și paiete strălucitoare; dar domnișoara Antonia își spusese părerea în această privință în termeni foarte clari.

— Phii, să mori, nu alta! zisese ea.

Iar imprecăția fusese rostită pe un asemenea ton încît indica o antipatie inveterată împotriva oricărui lucru de o asemenea banalitate, chiar dacă n-ar mai fi adăugat că paietele îi întorc pur și simplu mațele pe dos. Domnul Sampson „scoase” vreo două idei, însă doamna Hodges îi zise de la obraz că nu crede că fac două parale. Ea îi făcu propunerea lui Philip:

— Phil, tu nu știi să desenezi? De ce nu-ți încerci mîna să vezi ce-ai putea izbuti?

Philip își cumpără cea mai ieftină cutie de acuarele și seara — în timp ce Bell, flăcăul acela zgomotos de șaisprezece ani fluiera cele trei note ale lui fiind foarte absorbit de colecția de timbre — făcu vreo două schițe. Își aminti cîte ceva despre costumele pe care le văzuse la Paris și adaptă unul din ele, obținînd efectul maxim dintr-o combinație de culori violente, neobișnuite. Îl amuză rezultatul la care ajunsese și a doua zi dimineața i-l arătă doamnei Hodges. Femeia

¹ Titlul unui cîntec de *Alfred Bunn* (1796—1860).

rămase puțin surprinsă dar îi prezentă imediat desenele șefului de raion.

— E cam fistichiu, zise acesta, în privința asta nu încapе nici o îndoială.

Modelul îi luase piuitul, dar în același timp ochiul lui de expert văzu că modelul corespunde perfect pretențiilor. Ca să nu se dea bătut începu să facă diverse propuneri pentru modificarea lui, dar doamna Hodges, mult mai înțeleaptă, îl sfătui să-i arate domnișoarei Antonia modelul exact așa cum era.

— Pun gîtul că o să-i placă.

— La ea e vorba de gît și de încă ceva, zise domnul Sampson uitîndu-se la decolteu. Dom'le, da' băiatul ăsta știe să deseneze, ce zici? Și cînd te gîndești că n-a suflat o vorbă atîta vreme.

După ce o anunțară pe domnișoara Antonia, șeful de raion puse desenul pe masă în așa fel încît să-i atragă atenția actriței în clipa în care ar intra în biroul lui.

Domnișoara Antonia se năpusti ca un vultur la desen.

— Ce e asta? întrebă ea. De ce nu vreți să-mi faceți rochia asta?

— E o idee care tocmai ne-a venit și vroiam să v-o propunem, zise domnul Sampson, așa într-o doară. Vă place?

— Dacă-mi place? zise ea. Dă-mi o litră și toarnă-mi și o picătură de gin în ea.

— Ei vedeți că nu mai trebuie să vă duceți la Paris? E suficient să spuneți ce doriți și pe loc vi se îndeplinește dorința.

Se apucară imediat de lucru și Philip simți un adevărat fior de satisfacție cînd văzu costumul gata. Meritul îl împărți șeful de raion și cu

doamna Hodges ; dar lui nu-i păsa, și cînd se duse împreună cu ei la „Tivoli“ ca s-o vadă pe domnișoara Antonia purtîndu-l la premieră, Philip era în culmea fericirii. Răspunzînd la întrebările doamnei Hodges, el consimți în cele din urmă să-i spună cum a învățat să deseneze — deși se temea ca nu cumva colegii să creadă că vrea să-și dea aere, întrucît el avusese întotdeauna grijă să nu sufle o vorbă despre ocupațiile lui din trecut și ea transmise aceste informații domnului Sampson. Șeful nu-i zise nimic lui Philip în această privință, dar începu să-l trateze cu ceva mai multă deferență și curînd îl solicită să deseneze modele pentru două clienți din provincie. Modelele corespunseră. Atunci domnul Sampson începu să le vorbească clientelor despre un subaltern al lui „un tînăr istet, știți, a studiat pictura la Paris“ ; și nu mult după aceea Philip, cuibărit îndărătul unui paravan, stătea de dimineața pînă seara numai în cămașă și desena. Uneori era atît de ocupat încît trebuia să prînzească abia la ora trei cu „întîrziatii“. Asta îi plăcea, pentru că erau mai puțini la masă și, pe de altă parte, cu toții erau prea obosiți ca să mai vorbească ; și mîncarea era mai bună, întrucît consta din porțiile rămase de la masa șefilor de raioane. Înălțarea lui Philip de la funcția de supraveghetor la rangul de desenator de costume avu un mare efect asupra colegilor. Își dădu seama că le-a stîrnit invidia. Harris, vînzătorul cu capul turtit, prima persoană pe care o cunoscuse în magazin, și care se atașase de Philip, nu-și putu ascunde amărăciunea.

— E, dom'le, unii oameni apucă norocul cu toate mîinile, zise el. Mîine-poimîine parcă te vād

șef de raion și o să trebuiască să-ți zicem cu toții „domnule Carey“.

Îi mai spuse lui Philip că ar trebui să ceară un spor de salariu, dat fiind că în ciuda muncii mult mai dificile pe care o efectua acum, nu primea decât aceiași șase șilingi pe săptămână cu care fusese angajat. Dar a cere mărirea salariului era o chestiune cam delicată. Directorul trata asemenea cereri cu un aer sardonice :

— Chipurile zici că valorezi mai mult, ai ? Și cit crezi că ar trebui să fii plătit ?

Vinzătorul, cu sufletul la gură, sugera că după părerea lui ar trebui să-i se dea încă doi șilingi pe săptămână.

— Mă rog, dacă tu crezi că-i meriți, o să-i capeți. Apoi făcea o pauză și uneori, cu o licărire de oțel în ochi adăuga : Și o să capeți și preavizul.

În cazuri dintr-astea nu mai avea nici un rost să-ți retragi cererea, trebuia să părăsești serviciul. Ideea directorului era că vânzătorii nemulțumiți nu muncesc cum trebuie și dacă nu merituau un spor de salariu, atunci era mai bine să-i concedieze imediat. Rezultatul era că ei nu cereau niciodată sporirea salariului decât dacă erau oricum gata să plece. Philip șovăi. Nu prea avea încredere în colegii de cameră care-i spusese că șeful de raion nu se poate dispensa de el. Erau băieți de treabă dar aveau un umor primitiv și s-ar fi distrat pe rupe dacă l-ar fi convins pe Philip să ceară un salariu mai mare și pe urmă directorul l-ar fi concediat. Nu putea să uite suferințele umiltoare prin care trecuse când căuta de lucru ; nu vroia să se expună din nou la o asemenea situație și știa că are prea puține șanse de a-și găsi în altă parte un post de desenator :

pretutindeni erau sute de oameni care știau să deseneze la fel de bine ca și el. Însă avea mare nevoie de bani ; i se uzaseră hainele și covoarele groase îi mînceau pur și simplu ciorapii și ghețele ; mai-mai că se convinsese singur să facă pasul hotărîtor cînd, într-o dimineață, părăsind sala de mese de la subsol, unde-și luase micul dejun, trecu prin coridorul care ducea la biroul directorului și văzu o mulțime de bărbați făcînd coadă în urma unui anunț înserat în ziar. Erau cam vreo sută și acela dintre ei care avea să fie angajat urma să primească întreținerea și aceiași șase șilingi pe săptămînă pe care-i încasa și Philip. Îi văzu pe unii dintre ei privindu-l cu pizmă pentru că avea un serviciu. Îl trecură fiorii. Nu mai îndrăzni să riște.

•

Capitolul CVIII

Trecu și iarna. Din cînd în cînd Philip se ducea pe la spital, strecurîndu-se înăuntru la ore tîrzii, cînd avea prea puține șanse de a se întîlni cu vreun cunoscut, și se uita să vadă dacă n-a primit ceva scrisori. De Paști găsi o scrisoare de la unchiul lui. Evenimentul îl surprinse, întrucît preotul din Blackstable nu-i scrisese în tot cursul vieții decît de vreo cinci-șase ori și întotdeauna numai pentru treburi.

„Dragă Philip.

Dacă te gîndești cumva sū-ți ieși în curînd o vacanță și ai vrea sū vii aici voi fi încîntat sū

te văd. Astă iarnă am suferit rău din pricina bronșitei și doctorul Wigram nici nu se mai aștepta să scap cu viață. Dar am o constituție foarte robustă și, mulțumită Domnului, m-am vindecat ca prin minune.

*Al tău unchi iubitor,
William Carey“*

Scrisoarea îl enervă pe Philip. Din ce și-o fi închipuit unchiul lui că trăiește el? Nici măcar nu se deranja să întrebe. După cât îi păsa bătrînului, Philip ar fi putut să și moară de foame. Dar, în drum spre casă, îl izbi deodată un gînd; se opri la lumina unui felinar și reciti scrisoarea; scrisul nu mai avea fermitatea aceea de om de afaceri caracteristică altădată pentru el; era lăbărtat și șovăielnic; poate că boala îl zdruncinase mult mai rău decît vroia el să mărturisească și preotul încerca în biletul acela cu aer oficial să-și exprime dorul de a-și vedea singura rudă pe care o mai avea pe lumea asta. Philip îi răspunse că poate veni în iulie să petreacă două săptămîni la Blackstable. Invitația pica tocmai bine fiindcă el nu știa ce să facă cu scurtul lui concediu. Familia Athelny se ducea la cules de hamei în septembrie, dar tocmai atunci el nu putea lipsi de la magazin întrucît în luna aceea se pregăteau modelele de toamnă. La magazinul „Lynn“ regula era că toată lumea trebuie să-și ia jumătate de lună de concediu indiferent dacă vrea sau nu; și în vremea aceea, dacă n-avea unde să plece, vînzătorul putea să doarmă în camera lui, dar nu i se dădea de mîncare. Mulți dintre salariați n-aveau rude sau prieteni la o distanță rezonabilă de Londra și pentru ei concediul era o perioadă des-

tul de chinuită, în care trebuiau să se hrănească din salariul lor modest și, deși erau liberi toată ziua, n-aveau un ban de cheltuială. Philip nu mai ieșise din Londra de doi ani, de la vizita făcută împreună cu Mildred la Brighton și tinjea după aerul curat și liniștea mării. Se gândi la ele cu o dorință pasionată în tot cursul lunilor mai și iunie, așa că ajunse să fie de-a dreptul nerăbdător când în sfârșit sosi vremea plecării.

În ultima seară înainte de concediu, când discuta cu șeful de raion despre două-trei treburi pe care se vedea silit să le lase neterminate, domnul Sampson îl întrebă brusc :

— Ce salariu ai primit pînă acum ?

— Șase șilingi.

— Eu cred că nu-i de ajuns. Am să 'am grijă să-ți ridice leafa la doisprezece șilingi cînd te întorci din concediu.

— Vă mulțumesc foarte mult, zîmbi Philip. Se cam simte nevoia unor haine noi.

— Dacă îți vezi de treabă și nu umbli creanga cu fetele, așa cum fac unii, am să am grijă de tine, Carey. Bagă bine de seamă, că mai ai multe de învățat, dar, în orice caz, promiți, asta trebuie s-o spun, promiți mult, și o să am grijă să ți se dea o liră pe săptămîină de îndată ce o vei merita.

Philip se întrebă cît timp o să trebuiască să mai aștepte pentru asta. Doi ani ?

Schimbarea pe care o constată la unchiul lui îl uimi. Cînd îl văzuse ultima dată era un bărbat voinic care se ținea drept și fața lui rotundă și senzuală era întotdeauna bine bărbierită. Dar acum parcă se prăbușise într-un mod ciudat, și avea pielea galbenă ; era încovoiat și bătrîn și făcuse pungi sub ochi. În timpul bolii lăsase să-i crească barba. Abia umbla.

— Astăzi nu sînt chiar în formă, îi zise el cînd Philip, îndată după sosire, ședea cu el în sufragerie. Mă supără căldura.

În timp ce se interesa de treburile parohiei, Philip îl privea și se întreba în sinea lui cît o să mai reziste bătrînul. Probabil că o vară fierbinte o să-l dea gata ; remarcă ce subțiri îi sînt mîinile ; observă că tremurau. Toate astea însemnau foarte mult pentru Philip. Dacă bătrînul murea în vara aceea el se putea întoarce la clinică la începutul trimestrului de toamnă ; îi bătu inima cu furie la gîndul că n-ar mai trebui să revină la „Lynn“. La cină preotul șezu cocîrjat pe scaun și menajera care-l îngrijea de la moartea soției lui zise :

— Să taie domnul Philip friptura, sfinția voastră ?

Bătrînul, care tocmai se pregătea să tranșeze el carnea din dorința de a nu-și mărturisi slăbiciunea, se bucură de cea dintîi propunere de a renunța la această încercare.

— Văd că ai poftă de mîncare, zise Philip.

— O, da, întotdeauna mănînc bine. Dar sînt mai firav decît eram la ultima ta vizită. Îmi pare bine că am mai slăbit, pentru că nu-mi place să fiu atît de gras. Doctorul Wigram socotea că e bine că am mai dat jos vreo cîteva kilograme.

La sfîrșitul mesei menajera îi aduse niște doctorii.

— Arată-i domnișorului Philip rețeta, zise preotul. Și el e doctor. Aș vrea să vadă și el dacă e ceea ce-mi trebuie. I-am spus doctorului Wigram că acum, cînd te pregătești să-ți iei doctoratul, ar trebui să-mi faci o reducere la onorar. E îngrozitor ce note mari de plată a trebuit să achit. Două luni a venit în fiecare zi să mă vadă și el îți ia cinci șilingi pe vizită ; o groază de bani, nu ?

Și acum tot mai vine de două ori pe săptămână. Am să-i spun că nu mai e nevoie să mai vină. Am să trimit după ei numai când o să am nevoie.

Se uită plin de curiozitate la Philip în timp ce acesta citea rețeta. I se prescriseseră soporifice. Erau două rețete și una era pentru o doctorie despre care preotul îi spusese că trebuia s-o ia numai dacă nevrita îi dă dureri insuportabile.

— Am foarte multă grijă, adăugă el, pentru că nu vreau să devin opioman.

Nici nu pomeni măcar de problemele nepotului. Philip își închipui că o face din precauție, ca nu cumva să-i ceară el bani și că tocmai de aceea vorbește mereu de dificultățile lui financiare. Îi spunea că a cheltuit atîta cu doctorul și încă alți bani cu farmacistul, că în timpul bolii a trebuit să facă focul în fiecare zi în dormitor și că acuma, ca să se ducă duminica la biserică, are nevoie de trăsură, nu numai dimineața dar și seara. Supărat, Philip ar fi avut chef să-i spună că nu trebuie să se teamă pentru că n-o să-i ceară bani cu împrumut, dar își ținu gura. I se părea că pe bătrîn îl părăsiseră absolut toate facultățile, în afară de două : plăcerea de a minca și pofta nestăpînită de bani. Era o bătrînețe hidoasă.

După amiaza veni doctorul Wigram și după vizită Philip îl însoți pînă la porțile grădinii.

— Cum îl găsiți ? întrebă Philip.

Doctorul Wigram avea întotdeauna grijă mai degrabă să nu facă vreo greșală decît să facă ceva bun și de aceea nu risca niciodată să-și exprime o părere precisă, în afară de cazul cînd n-avea încotro. De treizeci și cinci de ani îngrijea pacienții din Blackstable. Avea reputația că e un om pe care te poți bizui și mulți dintre clienții lui socoteau că e mult mai bine să ai un doctor

— A zis că dacă ești prudent n-ai nici un motiv să nu trăiești și o sută de ani.

— Ei, nu știu dacă pot să sper una ca asta, dar nu văd de ce n-aș ajunge pînă la optzeci de ani. Maică-mea a trăit optzeci și patru de ani.

Lîngă scaunul domnului Carey era o măsuță pe care se afla o biblie și o ediție masivă a *Cărții de rugăciuni* din care ani și ani de-a rîndul le citise cu glas tare celor din casă. Întinse mîna tremurătoare și luă de pe măsuță *Biblia*.

— Patriarhii de pe vremuri au trăit pînă la o vîrstă destul de înaintată, nu-i așa? zise el cu un hohot scurt și caraghios în care Philip citi un fel de rugăminte sfioasă.

Bătrînul se agăța de viață. Și totuși el credea cu convingere în tot ceea ce-l învăța religia lui. Nu punea cituși de puțin la îndoială nemurirea sufletului și simțea că s-a purtat destul de bine în viață, după puterile lui, pentru a-și ciștiga dreptul de a se duce în rai. În decursul îndelungii lui cariere, cîtor muribunzi nu le adusese mîngîierea religiei!? Poate că era ca și doctorul care nu putea să profite în nici un fel de propriile lui rețete. Philip era nedumerit și uimit de această dorință nestăpînită de a se crampona de cele pămîntești. Se întreba ce oroare necunoscută o fi fost ascunsă în străfundurile minții bătrînului? Ar fi vrut să-i sondeze sufletul ca să poată vedea în toată goliciunea ei spaima înfiorătoare de necunoscut, pe care o bănuia că se află acolo.

Cele două săptămîni trecură repede și Philip se întoarse la Londra. Arșița lunii august o suferi îndărătul paravanului său din raionul de taioare, stînd fără haină și desenînd mereu. Vînzătoarele plecau cu schimbul în concediu. De obicei seara Philip se ducea în Hyde Park și asculta fan-

fara. Munca aceasta, pe măsură ce se deprindea cu ea, îl obosea mai puțin, iar mintea lui, revenindu-și după o stagnare atît de îndelungată, era în căutarea unor activități noi. Toate dorințele lui se concentrau acum asupra morții unchiului. Visa mereu același vis : într-o bună zi, dis-de-diminează, i se înmîna o telegramă care anunța decesul subit al preotului și atunci libertatea era la îndemîna lui. Cînd se trezea și constata că n-a fost decît un vis îl cuprindea o furie întunecată. Acum că evenimentul părea iminent, se ocupa cu niște planuri complicate pentru viitor. Alcătuindu-le, trecea repede peste anul pe care trebuia să-l mai petreacă înainte de a-și putea lua diploma și stăruia îndelung asupra călătoriei în Spania, în care-și pusese toate nădejile. Cîtea cărți despre această țară, împrumutate de la biblioteca gratuită, și ajunsese deja să știe exact din fotografii cum arată fiecare oraș. Parcă se și vedea zăbovind pe podul de pe râul Guadalquivir din orașul Cordoba ; rătăcea pe străzile întortocheate din Toledo și stătea în biserici unde îi smulgea lui El Greco taina pe care simțea el că i-o ascunde pictorul acela misterios. Athelny îi ținea isonul în această dispoziție și duminica după amiaza alcătuiau itinerarii amănunțite, în așa fel încît Philip să nu scape nici un lucru de seamă. Pentru a-și înșela nerăbdarea, Philip începu să învețe singur spaniola și în odaia de zi din Harrington Street petrecea cîte un ceas în fiecare seară în singurătate, făcînd exerciții de spaniolă și încercînd să descifreze cu ajutorul unei traduceri englezești pe care o ținea alături, exprimarea maiestuoasă a lui Cervantes în *Don Quijote*. Athelny îi dădea cîte o lecție pe săptămînă

și Philip învăță cîteva propoziții care să-l ajute în călătorie. Doamna Athelny îi lua în ris.

— Voi doi, cu spaniola voastră ! zicea ea. De ce nu faceți ceva mai de Doamne-ajută ?

Dar Sally, care crescuse, și la Crăciun urma să-și inaugureze coafura montantă — semn al emancipării — stătea uneori în preajma lor și asculta cu aerul ei plin de gravitate cum taică-său și cu Philip fac conversație într-o limbă pe care ea n-o înțelegea. Pe taică-său îl considera omul cel mai extraordinar care a existat vreodată pe lume, iar opinia despre Philip și-o exprima numai prin prisma laudelor tatălui ei.

— Tata are o părere grozav de bună despre unchiul Philip, le spunea ea fraților și surorilor.

Thorpe, băiatul cel mai mare, împlinise acum vîrsta ca să se angajeze pe vasul „Arethusa“, iar Athelny își încînta familia cu descrieri splendide ale apariției pe care și-o va face flăcăul cînd se va întoarce în concediu îmbrăcat în uniformă. Sally urma să intre ucenică la o croitoreasă cînd va împlini șaptesprezece ani. Athelny vorbea în obîșnuitul său stil retoric despre păsărelele, destul de mari acum ca să poată zbura, care-și părăseau cuibul părintesc și cu lacrimile în ochi le spunea că dacă vor dori vreodată să se întorcă în el, cuibul va fi întotdeauna acolo. O să aibă întotdeauna la dispoziție un pat improvizat și o hrană bună, și niciodată nu vor găsi inima unui tată închisă în fața necazurilor copiilor lui.

— Dar știu că îndrugi la verzi și uscate, Athelny, îi zicea nevastă-sa. Nu prea vād eu ce necazuri ar putea să aibă atîta vreme cît sînt cuminți. Cît ești cîstit și nu te sfiești să muncești ai să ai in-

totdeauna o slujbă, așa gîndesc eu, și pot să vă spun că n-o să-mi pară de loc rău cînd o să-l văd și pe ultimul dintre ei cîștigîndu-și singur pîinea.

Nașterea atîtor copii, truda de fiecare zi și gri-jile neîncetate începuseră să-și spună cuvîntul asupra doamnei Athelny ; uneori seara o dureau atît de tare șalele încît trebuia să se așeze și să se odihnească. Idealul ei de fericire era să aibă o femeie care să facă treburile mai grele, ca ea să nu mai aibă nevoie să se scoale înainte de ora șapte. Athelny făcea un gest unduitor cu frumoasa lui mîină albă.

— Ah, draga mea Betty, noi merităm foarte mult de la stat, tu și cu mine. Am crescut nouă copii sănătoși și băieții o să-l slujească pe rege ; fetele o să gătească și o să coasă și o să crească și ele la rîndul lor copii sănătoși. Se întoarse către Sally și, ca s-o consoleze pentru această alternativă mult mai meschină, folosită pentru a marca contrastul, adăuga pe un ton grandiloc-vent : „Și cei ce doar stau și așteaptă, tot cu credință slujesc“¹.

În ultima vreme Athelny mai inclusesse și socialismul printre celelalte teorii contradictorii în care credea cu pasiune, așa că acum declară :

— Dacă am trăi într-un stat socialist, tu și cu mine, Betty, am căpăta o pensie grasă.

— Ah, nu-mi mai vorbi mie despre socialiștii tăi eare-mi fac atîția nervi, strigă ea. Deviza mea este „lasă-mă în pace“ ; nu vreau să se amestece nimeni în viața mea ; am să mă lupt singură cu

¹ Citat din sonetul scris de John Milton (1608—1674) cînd a orbit.

greutățile, cum am să pot, și cui nu-i place, treaba lui.

— Ți se pare că viața înseamnă numai greutăți ? zise Athelny. Nu-i adevărat ! Am avut și noi zile mai bune și mai rele, și ne-am luptat și am fost întotdeauna săraci, dar viața a meritat, zău, a meritat s-o trăiești și de o sută de ori, așa zic eu de fiecare dată când mă uit în jur la copiii mei.

— Mult mai îndrugi la verzi și uscate, Athelny, zise ea privindu-l nu cu minie, ci cu un calm disprețuitor. Tu de pe urma copiilor ai avut numai bucuriile, dar eu a trebuit să-i port în pîntece și să am grijă de ei. Eu nu zic că nu țin la ei, acum că-i avem, dar dacă ar fi să-mi iau viața de la capăt, mai bine aș rămîne fată bătrînă. Păi, dacă rămîneau singură aș fi putut între timp să am și eu o prăvălioară și vreo patru-cinci sute de lire la bancă și o femeie care să-mi facă treburile mai grele. O, n-aș mai începe viața pe care am dus-o, pentru nimica în lume.

Philip se gîndi la nenumăratele milioane de oameni pentru care viața nu e altceva decît o trudă năsfîrșită — nici frumoasă, nici urîă — dar care trebuie acceptată cu aceeași atitudine cu care primești schimbarea anotimpurilor. Îl cuprîndea furia pentru că totul părea atît de inutil. Nu se putea împăca de loc cu credința că viața n-are nici un sens, dar pe de altă parte, tot ce vedea, toate gîndurile lui îi sporeau convingerea. Și, deși îl cuprîndea furia, era o furie triumfătoare. Viața nu era chiar atît de îngrozitoare dacă era lipsită de sens și el o înfrunta cu un ciudat sentiment al puterii.

Toamna trecu și veni iarna. Philip își lăsase adresa doamnei Forster, menajera unchiului său, ca ea să poată intra în legătură cu el, dar asta nu-l împiedica să treacă o dată pe săptămână pe la spital să vadă dacă nu cumva a venit vreo scrisoare. Într-o seară găsi un plic cu numele lui scris cu o caligrafie pe care sperase să n-o mai vadă în viața lui. Îi trezi un sentiment ciudat. Vreme îndelungată nu se putu hotări să pună mîna pe scrisoare. Îi aducea cu sine o puzderie de amintiri odioase. În cele din urmă însă, furios pe sine însuși, desfăcu febril plicul.

„William Street nr. 7
Piața Fitzroy

Dragă Phil,

Aș dori să te văd pentru cîteva minute cit mai curînd cu putință. Am niște necazuri cumplite și nu știu ce să mă fac. Nu e vorba de bani.

*Cu drag
Mildred“*

Rupse scrisoarea făcînd-o bucățele — bucățele și ieșînd în stradă le împrăstie în întuneric.

— S-o ia dracul ! mormăi el.

Îl năpădi un val de dezgust la gîndul de a o revedea. Nu-i păsa dacă are necazuri ; orice i s-o fi întîmplat, așa-i trebuia ! Și-o făcuse cu mîna ei și Philip se gîndea la ea cu ură și tocmai dragostea pe care i-o purtase altădată era sursa dezgustului pe care-l simțea acum. Amintirile îi făceau pur

greutățile, cum am să pot, și cui nu-i place, treaba lui.

— Ți se pare că viața înseamnă numai greutăți ? zise Athelny. Nu-i adevărat ! Am avut și noi zile mai bune și mai rele, și ne-am luptat și am fost întotdeauna săraci, dar viața a meritat, zău, a meritat s-o trăiești și de o sută de ori, așa zic eu de fiecare dată când mă uit în jur la copiii mei.

— Mult mai îndrugi la verzi și uscate, Athelny, zise ea privindu-l nu cu minie, ci cu un calm disprețuitor. Tu de pe urma copiilor ai avut numai bucuriile, dar eu a trebuit să-i port în pintece și să am grijă de ei. Eu nu zic că nu țin la ei, acum că-i avem, dar dacă ar fi să-mi iau viața de la capăt, mai bine aş rămîne fată bătrînă. Păi, dacă rămîneam singură aş fi putut între timp să am și eu o prăvălioară și vreo patru-cinci sute de lire la bancă și o femeie care să-mi facă treburile mai grele. O, n-aș mai începe viața pe care am dus-o, pentru nimica în lume.

Philip se gîndi la nenumăratele milioane de oameni pentru care viața nu e altceva decît o trudă nîsfîrșită — nici frumoasă, nici urîă — dar care trebuie acceptată cu aceeași atitudine cu care primești schimbarea anotimpurilor. Îl cuprîndea furia pentru că totul părea atît de inutil. Nu se putea împăca de loc cu credința că viața n-are nici un sens, dar pe de altă parte, tot ce vedea, toate gîndurile lui îi sporeau convingerea. Și, deși îl cuprîndea furia, era o furie triumfătoare. Viața nu era chiar atît de îngrozitoare dacă era lipsită de sens și el o înfrunta cu un ciudat sentiment al puterii.

Toamna trecu și veni iarna. Philip își lăsase adresa doamnei Forster, menajera unchiului său, ca ea să poată intra în legătură cu el, dar asta nu-l împiedica să treacă o dată pe săptămână pe la spital să vadă dacă nu cumva a venit vreo scrisoare. Într-o seară găsi un plic cu numele lui scris cu o caligrafie pe care sperase să n-o mai vadă în viața lui. Îi trezi un sentiment ciudat. Vreme îndelungată nu se putu hotări să pună mina pe scrisoare. Îi aducea cu sine o puzderie de amintiri odioase. În cele din urmă însă, furios pe sine însuși, desfăcu febril plicul.

*„William Street nr. 7
Plăța Fitzroy*

Dragă Phil,

Aș dori să te văd pentru câteva minute cât mai curînd cu puțință. Am niște necazuri cumplite și nu știu ce să mă fac. Nu e vorba de bani.

*Cu drag
Mildred“*

Rupse scrisoarea făcînd-o bucățele — bucățele și ieșind în stradă le împrăstie în întuneric.

— S-o ia dracul ! mormăi el.

Îl năpădi un val de dezgust la gîndul de a o revedea. Nu-i păsa dacă are necazuri ; orice i s-o fi întîmplat, așa-i trebuia ! Și-o făcuse cu mîna ei și Philip se gîndea la ea cu ură și tocmai dragostea pe care i-o purtase altădată era sursa dezgustului pe care-l simțea acum. Amintirile îi făceau pur

și simplu greață și în timp ce trecea podul peste Tamisa se trase deodată într-o parte de parcă gîndul la ea l-ar fi făcut să se dea instinctiv înapoi. Se culcă, dar nu putu adormi ; se întrebă ce i s-o fi întîmplat lui Mildred și nu-și putu scoate din minte teama că e bolnavă și flămîndă ; dacă n-ar fi fost în culmea disperării nu i-ar fi scris lui. Se înfurie pe el însuși pentru slăbiciunea de care dădea dovadă, dar știa că n-o să-și găsească liniștea dacă n-o s-o vadă. A doua zi dimineată îi scrisese o carte poștală și în drum spre magazin o puse la cutie. O redactă în termeni cît mai rigizi cu puțință, zicînd pur și simplu că-i pare rău că Mildred are necazuri și că o să treacă pe la adresa indicată de ea în seara respectivă la ora șapte.

Era o casă de raport, cu o înfățișare mizerabilă și situată pe o stradă murdară ; în momentul în care, îngreșat la gîndul că o s-o revadă, întrebă dacă e acasă, îl cuprinse speranța nebună că poate Mildred a plecat. Era genul de locuință din care oamenii se mută foarte des. Nu se gîndise să cerceteze stampila poștei de pe scrisoarea ei și nu știa cîte zile a zăcut în rastel. Femeia care îi deschise ușa nu răspunse la întrebarea lui, îl conduse fără să scoată o vorbă pe coridor și bătu la o ușă din fund.

— Doamnă Miller, vă caută un domn, strigă ea.

Ușa se întredeschise și Mildred se uită afară bănuitoare.

— A, tu erai, zise ea. Intră.

Philip intră și Mildred închise ușa. Era un dormitor foarte mic, la fel de neîngrijit ca toate camerele în care stătuse ea pînă atunci ; pe podea zăceau o pereche de pantofi murdari și aruncați departe unul de altul ; pe scrin era o pălărie și alături de ea niște bucle false ; pe masă era trîn-

tită o bluză. Philip căută din ochi un loc unde și-ar fi putut lăsa pălăria. Cîrligele din dosul ușii erau încărcate de fuste și noroiul de pe tivul lor îi atrase atenția.

— De ce nu ieși loc ? îl întrebă ea. Apoi rîse stînjenită : Bănuiesc că ai fost surprins să primești din nou vești de la mine.

— Ești teribil de răgușită, îi răspunse el. Te doare gîtul ?

— Da, de multă vreme.

Philip nu zise nimic. O aștepta să-i explice de ce a ținut să-l vadă. Înfățișarea camerei îi arăta destul de limpede că Mildred s-a întors la viața din care o smulsese el. Se întrebă ce s-o fi întîmplat cu copilul ; pe cămin era o fotografie a fetei, dar nimic din cameră nu lăsa să se întrevadă că stătea sau venea pe acolo. Mildred își ținea batista în mînă. O făcu ghem și și-o trecu dintr-o mînă într-alta. Philip își dădu seama că Mildred e foarte agitată. Ochii îi erau ațintiți într-una asupra focului din cămin, așa că Philip se putea uita la ea fără să-i înlînească privirile. Slăbise mult de cînd îl părăsise ; pielea ei, galbenă și uscată, se întinsese și mai tare pe pomeții obrazilor. Își vopsise părul, care era acum de culoarea inului ; asta îi schimba mult înfățișarea, făcînd-o să pară încă și mai vulgară.

— Te rog să mă crezi că a fost o mare ușurare pentru mine să primesc scrisoarea ta, zise ea în cele din urmă. Ziceam că poate nici nu mai ești cumva la spital.

Philip nu vorbi.

— Bănuiesc că între timp ai terminat, nu ?

— Nu.

— Cum așa ?

— Nu mai sint la clinică. A trebuit să renunț acum un an și jumătate.

— Tare mai ești schimbător. Văd că nu poți să stai locului mai multă vreme și nici să te ții de un singur lucru.

Philip păstră iarăși tăcerea o vreme și cînd vorbe din nou glasul lui suna glacial.

— Am pierdut puținii bani pe care-i mai aveam într-un nefericit joc de bursă și n-am mai avut cu ce să continui studiile. A trebuit să-mi cîștig existența cum am putut.

— Dar atunci ce faci ?

— Sînt la un magazin.

— O !

Mildred îi aruncă o privire repezită dar apoi își întoarse iar ochii într-altă parte. Lui Philip i se păru că o vede roșind. Mildred își ștergea mereu palmele cu batista, abia stăpîninindu-și agitația.

— Dar sper că te mai pricepi la doctoriceală, nu ?

Felul în care rosti ea vorbele astea era deosebit de ciudat.

— Într-o oarecare măsură.

— Pentru că despre asta am vrut să-ți vorbesc. Glasul ei scăzu într-o șoaptă răgușită. Nu știu ce s-a întimplat cu mine.

— De ce nu te internezi la un spital ?

— Nu-mi place să fac așa ceva, ca toți studenții să se zgîiască la mine și tare mă tem că nici nu m-ar ține acolo.

— Dar ce te supără ? întrebă Philip cu răceală, folosind propoziția stereotipă cu care se deprinsese pe vremuri la policlinică.

— Păi, mi-a ieșit o spuzeală de care n-am mai putut scăpa.

Groaza strînse inima lui Philip într-un clește. Fruntea i se broboni de sudoare.

— Îmi dai voie să mă uit în gîtul tău ?

O duse la fereastră și o examină în măsura posibilului. Deodată îi atraseră atenția ochii ei. Citea în ei o teamă de moarte. Era o priveliște îngrozitoare. Mildred intrase în panică. Ar fi vrut să audă de la el cuvinte de îmbărbătare ; îl privea rugătoare, neîndrăznind să cerșească vorbe de mîngiere, dar toți nervii îi erau încordați în așteptarea unei consolări ; el însă nu-i putea oferi nici una.

— Mă tem că ești foarte, foarte bolnavă, îi zise el.

— De ce crezi că sufăr ?

Cînd Philip îi spuse adevărul, Mildred se făcu palidă ca moartea și pînă și buzele i se îngălbeniră ; începu să plîngă, cu disperare, la început fără zgomot, iar apoi înecîndu-se în suspine.

— Îmi pare tare rău, zise Philip în cele din urmă. Dar trebuia să-ți spun.

— Mai bine m-aș omorî și aș termina cu toate. Philip nu luă în seamă amenințarea.

— Ai ceva bani ? o întrebă el.

— Vreo șase sau șapte lire.

— Știi, trebuie să renunți la viața pe care o duci. Nu crezi că ai putea găsi o slujbă ? Mă tem că eu nu te prea pot ajuta pentru că nu cîștig decît doisprezece șilingi pe săptămînă.

— Ce-aș mai putea face acum ? strigă ea energică.

— Dă-o dracului, trebuie neapărat să încerci să găsești ceva !

Îi vorbi pe un ton plin de gravitate arătîndu-i primejdia îngrozitoare în care se afla și primejdia

la care-i expune și pe alții. Mildred îl ascultă posacă. Încercă s-o consoleze. În cele din urmă o determină să accepte cu rea voință părerea lui și să promită că o să facă tot ce o sfătuiește el. Îi scrisese o rețetă spunându-i că o s-o lase la cea mai apropiată farmacie și o convinsese de necesitatea de a lua cât mai regulat doctoria. Se ridică și dădu să plece, întinzându-i mîna.

— Nu fi așa pierită, că durerea din gît și răgușala o să-ți treacă.

Dar în clipa cînd îl văzu că pleacă, fața i se schimonosi brusc. Îl apucă de haină.

— Ah, nu mă părăsi ! strigă ea cu glasul răgușit. Mi-e tare frică ! Nu mă lăsa singură. Te rog, Phil ! Nu am pe nimeni altcineva, ești singurul prieten pe care l-am avut vreodată.

Philip simți că sufletul ei e cuprins de groază, o groază teribil de asemănătoare cu cea pe care o citise în ochii unchiului său cînd acesta simțise amenințarea morții. Philip se uită în podea. Femeia asta apăruse de două ori în viața lui și-l nenorocise. Nu avea nici un drept asupra lui ; și totuși, fără să știe de ce, în adîncul inimii lui stăruia o durere ciudată ; era tocmai sentimentul care, după ce primise scrisoarea, nu-l mai lăsase în pace pînă cînd nu dăduse curs apelului lui Mildred.

„Mă tem că n-o să-mi treacă niciodată de-a binelea“, își zise el în sinea lui.

Ceea ce-l uimea era faptul că simțea o ciudată scîrbă fizică, o jenă care i-o provoca vecinătatea lui Mildred.

— Ce-ai vrea să fac ? întrebă el.

— Hai să ieșim să luăm masa undeva. Plătesc eu.

Philip șovăi. I se părea că Mildred se strecoară iar în viața lui, tocmai cînd socotise că a dispărut

de-a pururi din ea. Mildred îi arunca niște priviri disperate, chinuite.

— A, știu că m-am purtat greznic cu tine, dar nu mă lăsa singură acum. De răzbunat ai fost răzbunat. Dacă mă lași acuma singură, nu știu ce am să mă fac.

— Bine, n-am nimic împotriva, zise el, dar o să trebuiască să facem economie, pentru că în ultima vreme nu mai am bani de azvirlit.

Mildred se așază și-și puse pantofii, apoi își schimbă fusta și-și puse o pălărie; porniră împreună și merseară pînă găsiră un restaurant pe Tottenham Court Road. Philip pierduse deprinderea de a minca la o asemenea oră, iar pe Mildred o durea atît de tare gîtul încît abia putea înghiți. Mincară puțină șuncă și Philip bău un pahar cu bere. Stăteau unul în fața celuilalt, așa cum șezuseră de atîtea ori pe vremuri. Philip se întreba dacă ea mai ține minte. N-aveau nimic să-și spună și între ei ar fi domnit tăcerea deplină dacă Philip nu și-ar fi dat osteneala să susțină o conversație. În lumina puternică din restaurantul acela înțesat de oglinzi vulgare care repetau imaginea într-un șir nesfîrșit, Mildred arăta bătrînă și istovită. Philip era nerăbdător să afle vești despre copil, dar n-avea curajul să-i pună întrebări. Într-un tîrziu Mildred spuse :

— Știi că fetița a murit vara trecută ?

— O ! exclamă Philip.

— Ai putea cel puțin să te arăți întristat.

— Dar nu sînt, răspunse el. Sînt chiar bucuros.

Mildred ridică ochii spre el și, înțelegînd ce vrea el să spună, întoarse capul.

— Pe vremuri parcă crai mort după fetiță, nu ? Întotdeauna mi se părea cumva caraghios ce puteai tu să găsești la copilul altui bărbat.

Cînd terminară de mîncat se duseră la farmacist să ridice doctoria prescrisă de Philip și, întorcîndu-se în camera sordidă a lui Mildred, Philip o sili să ia o doză. Apoi șezură împreună pînă cînd veni ora la care Philip trebuia să se întoarcă în Harrington Street. Era îngrozitor de plictisit.

Se duse s-o vadă în fiecare zi. Mildred lua doctoria recomandată de el și se conforma îndrumărilor lui și curînd rezultatele deveniră atît de evidente, încît Mildred căpătă o imensă încredere în priceperea lui Philip. Pe măsură ce se însănătoșea, începea să se simtă și mai puțin disperată. Începu să vorbească mai liber.

— De îndată ce-mi găsesc o slujbă o să fie totul în regulă, zicea ea. Acuma mi-am primit lecția și am de gînd să trag învățămînte de pe urma ei. De acuma înainte mandea nu mai umblă brambura.

Ori de cîte ori o vedea, Philip o întreba dacă și-a găsit de lucru. Mildred îi spunea să nu se îngrijoreze pentru că de îndată ce o să aibă nevoie o să găsească ceva de făcut; doar nu avea un singur deget la o mînă; era chiar mai bine să nu facă nimic vreo două-trei săptămîni. El nu putea nega acest lucru, dar cînd trecură și astea începu să devină mai insistent. Mildred rîse de el — acum fiind mult mai optimistă — și zise că a îmbătrînit și a devenit pisălog. Îi îndruga tot felul de povești despre patroanele de localuri de consum cu care a stat de vorbă, pentru că ideia ei era să-și găsească o slujbă la vreun birt; îi repeta ce-au spus ele și ce le-a răspuns ea. Nu se stabilise nimic definitiv, dar ea era sigură că va putea încheia tîrgul la începutul săptămîinii viitoare; n-avea rost să se grăbească și ar fi fost o greșeală să primească un post necorespunzător.

— E absurd să vorbești așa, îi zicea el enervat. Trebuie să primești orice găsești. Eu nu te pot ajuta și banii tăi n-o să-ți ajungă cît lumea.

— Ei, mă rog, încă n-am dat de fundul sacului și mai pot risca.

Philip o privi cu asprime. Trecuseră trei săptămîni de la prima lui vizită și în momentul acela ea nu avusese nici măcar șapte lire. Începură să-l încerce unele bănuieli. Își aminti de unele vorbe ale ei. Puse lucrurile cap la cap. Se întrebă dacă Mildred a făcut într-adevăr vreo încercare de a-și găsi o slujbă. Poate că de fapt îl mințise tot timpul. Era ciudat ca banii ei să fi ținut atîta vreme.

— Ce chirie plătești aici ?

— A, proprietăreasa e foarte drăguță, cu totul altfel decît altele pe care le-am cunoscut ; ea n-are nimic împotrivă să aștepte pînă cînd o să-mi dea mîna să-i plătesc.

Philip tăcu. Ceea ce bănuia el era atît de îngrozitor încît n-avea curajul s-o spună. N-avea rost s-o întrebe pe Mildred fiindcă ea ar fi negat totul. Dacă vroia să știe adevărul trebuia să-l descopere singur. De obicei o părăsea la ora opt seara și de data asta se ridică în clipa în care bătuse ceasul ; dar în loc să se întoarcă în strada Harrington, se postă la colțul pieții Fitzroy ca să poată urmări cu privirea orice persoană care ar fi venit pe William Street. I se păru că a așteptat o veșnicie, și tocmai era pe punctul de a pleca, socotind că presupunerile lui au fost greșite, cînd se deschise ușa casei cu numărul șapte și o văzu pe Mildred ieșind. Philip se retrase în întuneric și o privi cum vine spre el. Își pusese pălăria cu multe pene pe care o văzuse în camera ei și purta o rochie pe care

Philip o recunoscuse, prea ȋpătoare ca toaletă de oraş şi cu totul nepotrivită pentru anotimpul acela. O urmări din depărtare ; cînd intră pe Tottenham Court Road, Mildred încetini paşii ; la colţul străzii Oxford se opri, întoarse capul şi se îndreptă spre un music-hol. Philip se apropie de ea şi o atinse pe braţ. Constată că şi-a făcut buzele şi şi-a vopsit obraji.

— Unde te duci, Mildred ?

Ea tresări la auzul glasului lui şi se îmbujoră la faţă aşa cum i se întîmpla întotdeauna cînd era prinsă cu minciuna. Apoi, în ochii ei reveniră fulgerele de minie pe care Philip le cunoştea atît de bine, şi Mildred căută în mod instinctiv să se dezvinovăţească prin insulte. Şi totuşi ea nu spuse cuvintele care îi stăteau pe vîrfurile limbii.

— A, mă duceam doar să văd spectacolul. Îmi vine să urlu cînd rămîn singură seară de seară.

Philip nici nu se prefăcu măcar că o crede.

— N-ai voie să faci una ca asta. Pentru numele lui Dumnezeu, ȋi-am spus de o sută de ori cît de periculos e. Trebuie să încetezi imediat lucrul ăsta.

— Ah, ȋine-ȋi gura, strigă ea cu asprime. Din ce-ȋi închipui că am să trăiesc ?

Philip o apucă de braţ şi fără să-şi dea seama ce face încercă s-o tragă după el.

— Vino încoace, pentru numele lui Dumnezeu. Hai să te duci acasă. Nici nu-ȋi dai seama ce faci. E o crimă.

— Ce-mi pasă mie ? N-au decît să-şi ia şi ei riscul. Bărbaţii n-au fost chiar aşa de buni cu mine ca să trebuiască să-mi bat eu capul pentru ei.

Îl împinse pe Philip în lături şi îndreptîndu-se spre casier întinse banii pentru bilet. Philip n-avea decît trei *penny* în buzunar. N-avea cum să se

țină după ea. Se răsuci pe călcâie și porni încet spre Oxford Street.

„Nu mai pot face nimic“, își zise el.

Era sfârșitul. De atunci n-o mai văzu în ochi.

Capitolul CX

Întrucît în anul acela Crăciunul cădea într-o joi, magazinul urma să rămînă închis patru zile. Philip îi scrisese unchiului său întrebîndu-l dacă ar fi posibil pentru el să petreacă acest interval la casa parohială. Primi un răspuns de la doamna Forster care-l anunța că domnul Carey e prea slăbit ca să-i scrie cu mîna lui, dar dorește să-și vadă nepotul și s-ar bucura de vizita lui. Doamna Forster îl întîmpină pe Philip în prag și cînd dădu mîna cu el îi spuse :

— O să-l găsiți cam schimbat, domnișorule Philip, față de cum era cînd ați fost ultima dată aici ; dar v-aș ruga frumos, domnișorule Philip, dacă se poate, să vă prefaceți că n-ați observat nimic. Tremură grozav pentru viața dumnealui.

Philip încuviință din cap și doamna Forster îl conduse în sufragerie.

— A venit domnișorul Philip, părinte.

Preotului din Blackstable nu-i mai rămînea mult de trăit. Nu puteai avea nici o îndoială în privința asta dacă te uitai la obrazii lui supti și la trupul împutinat. Ședea încovrigat în fotoliu, cu capul lăsat ciudat pe spate și cu un șal peste umeri. De la o vreme nu mai putea umbla fără ajutorul bas-

toanelor și mîinile îi tremurau așa de tare încît de-abia se mai putea hrăni.

„N-o mai poate duce mult“, se gîndi Philip privind-l.

— Ce zici, cum arăt ? întrebă preotul. Ți se pare că m-am schimbat mult de la ultima ta vizită ?

— Am impresia că pari mai zdravăn decît erai astă-vară.

— Atunci arătam prost din cauza căldurii. Asta mă necăjește totdeauna.

Povestea preotului despre ultimele luni din viața lui era alcătuită dintr-un șir de săptămîni pe care le petrecuse în dormitor și dintr-un șir de săptămîni pe care le petrecuse în odăile de la parter. Avea un clopoțel la îndemînă și în timp ce vorbeau o sună pe doamna Forster care se instalase în camera alăturată pentru a-i veni în ajutor la nevoie. O întrebă în ce zi a lunii a părăsit pentru prima dată dormitorul.

— La șapte noiembrie, părinte.

Preotul se uită la Philip ca să vadă cum primește această informație.

— Dar și acum mănînc destul de bine, nu-i așa, doamnă Forster ?

— Da, părinte, aveți o poftă de mîncare foarte sănătoasă.

— Dar parcă nu mă îngraș de loc.

Acum nu-l mai interesa absolut nimic altceva decît sănătatea lui. Era hotărît cu strășnicie să se ocupe de un singur lucru, și anume să trăiască, pur și simplu să trăiască indiferent de monotonia vieții lui și de durerile neostoite care nu-l lăsau să doarmă decît cînd se afla sub influența morfinei.

— E îngrozitor cît de mulți bani a trebuit să cheltuiesc cu doctorul. Sună iar clopoțelul. Doamnă

Forster, arată-i domnişorului Philip nota de plată de la farmacie.

Fără să-şi piardă de loc răbdarea, doamna Forster o luă de pe poliţa căminului şi i-o înmînă lui Philip.

— Asta-i numai pe o lună. Mă şi întrebam dacă fiind şi tu de meserie, nu cumva ai putea să-mi procuri medicamentele astea mai ieftin. M-am gîndit să le cer direct de la depozit, dar atunci mă costă expediţia.

Deşi în aparenţă se interesa atît de puţin de Philip încît nici nu-şi bătea capul să afle ce face, ai fi zis că-i pare totuşi bine că-l are acolo. Îl întrebă cît timp poate să stea şi cînd Philip îi spuse că trebuie să plece în cîteva zile, îşi exprimă dorinţa ca vizita lui să se fi prelungit. Îi descrie în amănunt toate simptomele pe care le avea şi-i repetă ce i-a spus doctorul despre el. Se întrepruse ca să sune clopoţelul şi, cînd veni doamna Forster, îi zise :

— A, nu ştiam precis dacă eşti acolo. Am sunat numai ca să fiu sigur unde te afli.

După plecarea ei îi explică lui Philip că se simte neliniştit ori de cîte ori nu e sigur că doamna Forster e prin preajmă, ca să-l poată auzi ; ea ştia exact ce trebuie să-i facă dacă i se întimplă ceva. Văzînd-o obosită, cu pleoapele grele de nesomn, Philip sugeră că poate o osteneşte prea mult.

— Aş, fleacuri, zise preotul. E ca un taur de voinică.

Cînd doamna Forster intră din nou ca să-1 dea doctoria, preotul îi spuse :

— Domnişorul Philip zice că faci prea multă treabă, doamnă Forster. Dar dumitale îţi place să mă îngrijeşti, nu-i aşa ?

— A, eu nu mă plîng, părinte. Vreau să fac tot ce pot.

Curînd doctoria își făcu efectul și preotul adormi. Philip se duse în bucătărie și o întrebă pe doamna Forster dacă poate face față la atîta treabă. Își dădea seama că de cîteva luni n-a prea avut liniște.

— Mde, domnișorul Philip, ce pot să fac ? răspunse ea. Bietul bătrîn, nu poate să se descurce de loc fără mine și, măcar că uneori îmi cam dă bătaie de cap, nu poți să nu-l îndrăgești, nu-i așa ? Acum sînt aici de cîtiva ani, așa că nu știu ce-o să mă fac cînd i-o suna ceasul.

Philip văzu că femeia ține cu adevărat la bătrîn. Îl spăla și-l îmbrăca, îi dădea de mîncare și se scula de cinci-șase ori pe noapte, pentru că dormea într-o cameră vecină cu a lui și de cîte ori se trezea suna din clopoțel pînă o vedea intrînd. S-ar fi putut să moară în orice clipă, dar tot atît de bine s-ar fi putut să trăiască luni de zile. Era minunat să vezi cum femeia asta îngrijește cu o tandrețe atît de răbdătoare pe un străin și era tragic și înduioșător ca numai ea dintre toți oamenii de pe lume să țină la el.

Lui Philip i se păru că pentru unchiul lui religia pe care o propovăduise toată viața nu mai avea decît o importanță pur formală : în fiecare duminică diaconul venea și-l împărtășea iar el citea adeseori *Biblia* ; dar era limpede că perspectiva morții îl umple de groază. Era convins că moartea e doar poarta vieții veșnice, dar el nu voia să pătrundă în viața aceea. Chinuit neîncetat de dureri, țintuit în fotoliu, fără a mai nutri speranța de a ieși vreodată în aer liber, aflîndu-se ca un copil în mîinile unei femei căreia îi plătea o leafă, se agăța totuși de lumea pe care o cunoștea.

În capul lui Philip se învîrtea o întrebare pe care n-o putea pune pentru că ştia că unchiul lui n-o să-i dea decît un răspuns convenţional. Se întreba dacă la sfîrşitul sfîrşitului, acum cînd maşinăria se rotea din ce în ce mai dureros, slujitorul bisericii mai crede încă în nemurire ; poate că în adîncul sufletului lui, fără să aibă voie să ia forma cuvintelor în cazul în care devenea apă-sătoare, se afla convingerea că Dumnezeu nu există şi că dincolo de viaţa pămîntească nu mai e nimic.

În seara celei de a doua zile de Crăciun, Philip şedea în sufragerie împreună cu unchiul lui. Trebuia să plece a doua zi dis-de-dimineaţă, pentru a ajunge la magazin la ora nouă, şi deci, trebuia să-şi ia chiar în seara aceea rămas bun de la preot. Protopopul din Blackstable dormita, iar Philip, trîntit pe canapea lingă fereastră, lăsă cartea să cadă pe genunchi şi privi fără ţintă prin cameră. Se întrebă cîţi bani o să poată scoate din vînzarea mobilei. Se plimbase prin casă şi privise lucrurile pe care le ştia din copilărie ; cîteva dintre porţelanuri se puteau vinde pe un preţ onorabil şi Philip se întrebă dacă ar merita să le ducă la Londra ; dar mobila era în stil victorian, mahon masiv şi urît ; scoase la licitaţie s-ar fi dus pe un preţ de nimic. Mai erau şi vreo trei sau patru mii de cărţi. Dar toată lumea ştia ce prost se vindeau cărţile în vremea aceea şi era puţin probabil să realizeze mai mult de o sută de lire de pe urma lor. Philip nu ştia cîţi bani o să-i lase unchiul lui şi poate pentru a suta oară socotea care ar fi fost suma minimă care îi trebuia pentru a-şi termina studiile la spital, pentru a-şi lua diploma şi pentru a se întreţine în perioada pe care vroia s-o mai petreacă la clinică. Se uită la bătrîn şi văzu că

are un somn agitat; fața aceea smochinită nu mai avea nimic omenesc în ea; era ca fața unui animal ciudat. Philip se gândi ce ușor ar fi fost să pună capăt acelei vieți inutile. Se gândise la lucrul ăsta în fiecare seară când doamna Forster îi pregătea unchiului său doctoria care urma să-l facă să petreacă o noapte liniștită. Erau două sticle: una conținea un medicament pe care îl lua cu regularitate, iar cealaltă un calmant pe bază de opiu pentru alinarea durerilor în cazul că ar fi devenit insuportabile. I se turna o doză din această sticlă, care era după aceea lăsată pe noptieră lângă patul lui. De obicei o lua pe la trei sau patru dimineața. Ar fi fost foarte simplu să dubleze doza; unchiul ar fi murit peste noapte și nimeni n-ar fi bănuț nimic, întrucit doctorul Wigram se aștepta ca el să moară tocmai în felul ăsta. Ar fi fost o moarte fără dureri. Philip strânse din pumni la gândul banilor de care avea atita nevoie. Cîteva luni în plus din viața aceea nenorocită n-ar fi contat cituși de puțin pentru un bătrîn; în schimb pentru el însemnau totul: ajungea la capătul răbdării și, cînd se gîndea să se întoarcă a doua zi dimineața la lucru, îl cuprindeau fiori de groază. Inima începu să-i bată mai tare din pricina gîndului care-l obseda și, cu toate că se străduia să și-l alunge din minte, nu izbutea. Ar fi fost atît de ușor, teribil de ușor. N-avea nici cel mai mic sentiment pentru bătrîn, nu-l iubise niciodată; fusese toată viața un om egoist, egoist mai ales față de soția lui care-l adora, și indiferent față de băiatul a cărui îngrijire îi fusese încredințată. Nu era un om rău, ci un om stupid și împietrit, ros de o senzualitate meschină. Ar fi fost ușor, teribil de ușor. Dar Philip nu îndrăznea s-o facă. Se temea de remușcări; ce rost ar fi avut să

între în posesia banilor dacă și-ar fi regretat toată viața fapta ? Deși își spusese de atâtea ori că regretele sînt niște fleacuri, erau anumite lucruri care îi reveneau din cînd în cînd și nu-l lăsau să trăiască liniștit. Nu vroia să le aibă pe conștiință.

Unchiul lui deschise ochii ; Philip se bucură pentru că așa avea o înfățișare ceva mai ome-nească. Era sincer îngrozit de ideia ce-i venise, cîndcă de fapt în mintea lui clocea planul unui omor, și se întreba dacă și alți oameni au aseme-nea gînduri sau era el anormal și decăzut mora-licește. Bănuia că atunci cînd ar fi venit momentul n-ar fi fost în stare s-o facă, dar gîndul exista în mintea lui și îl obseda ; ceea ce-i reținea mîna era frica. Unchiul lui îi adresează cuvîntul :

— Cred că nu-mi aștepți moartea, Philip ?

Philip simți că inima-i bate să-i spargă pieptul.

— Doamne ferește !

— Bravo băiete ! Nu mi-ar fi plăcut să-ți treacă așa ceva prin cap. La moartea mea o să capeti ceva bani, dar nu trebuie s-o aștepți cu nerăbdare, pentru că atunci nu ți-ar mai sluji la nimic.

Vorbea cu glas scăzut și tonul lui avea o îngrijorare ciudată, care strecură un junghi în inima lui Philip. Se miră că o ciudată perspicacitate ar fi putut cumva să-l determine pe bătrîn să pre-supună ce dorințe strănii se agită în mintea lui.

— Trag nădejde c-o să mai trăiești încă douăzeci de ani, zise el.

— Ei, mde, nu mă prea pot aștepta la una ca asta, dar dacă mă îngrijesc bine, nu vād de ce n-aș mai rezista încă vreo trei-patru ani.

Rămase tăcut o vreme, iar Philip nu găsi nimic de spus. Apoi, ca și cum ar fi meditat din nou asupra întregii probleme, bătrînul deschise iar vorba :

— Oricine are dreptul să trăiască atîta cît poate. Philip încercă să-i abată atenția către alte subiecte.

— *À propos*, am vrut să te întreb dacă nu mai știi nimic despre domnișoara Wilkinson?

— Ba da, am primit o scrisoare de la ea acum cîtăva vreme. Știi că s-a măritat?

— Ei, nu, zău?

— Da, s-a căsătorit cu un văduv. Bănuiesc că o duc destul de bine.

Capitolul CXI

A doua zi Philip reluă lucrul la magazin dar sfîrșitul pe care-l aștepta să vină în cîteva săptămîni nu se produse. Săptămîinile se transformă în luni. Iarna trecu și în parcuri copacii înmuguriră și apoi înverziră. Philip căzu pradă unei oboseli cumplite. Timpul se scurgea, dar atît de încet și greoi încît se gîndi că i se irosește zadarnic tinerețea, pe care o va pierde de tot și curînd se va trezi că n-a realizat nimic. Munca lui părea acum și mai searbădă, de cînd avea certitudinea că o va părăsi. Începu să se priceapă bine la desenarea modelelor de taioare și cu toate că nu era prea inventiv, căpătă o oarecare rapiditate în adaptarea modelelor franțuzești pe piața englezescă. Uneori era relativ mulțumit de desenele lui, dar întotdeauna la execuție treaba se făcea de mîntuială. Observă amuzat că îl irită totdeauna momentul cînd își vede ideile aduse la îndeplinire într-un mod necorespunzător. Trebuia să umble

cu multă prudență. Ori de cîte ori propunea ceva original, domnul Sampson respingea propunerea : cumpărătoarele lor nu vroiau nimic *outré*¹. Și doar ei aveau o clientelă foarte onorabilă și cînd te bucuri de o asemenea situație nu merită să-ți iei prea mari libertăți. De vreo două ori îi vorbi cu asprime lui Philip. Impresia domnului Sampson era că tînărul ăsta a cam început să-și ia nasul la purtare, pentru că ideile lui Philip nu coincideau totdeauna cu ale lui.

— Ia ascultă, tinerelule, trebuie să bagi bine de seamă pentru că altfel într-o bună zi o să te trezești aruncat în stradă.

Philip avea un chef grozav să-i tragă un pumn, dar se stăpîni. La urma urmei situația nu mai putea în nici un caz să dănuie prea mult și atunci o să scape definitiv de toți indivizii ăștia. Uneori, cu o deznădejde comică, striga că unchiul lui are o constituție de fier. Doamne, ce robust era ! Afecțiunile de care suferea ar fi ucis pe orice om în toată firea cel puțin încă de un an de zile. Într-un tirziu, cînd în sfîrșit veni vestea că preotul e pe moarte, Philip, care între timp fusese absorbit de alte gînduri, rămase surprins. Era în iulie și peste două săptămîni urma să plece în concediu. Primi o scrisoare prin care doamna Forster îi spunea că doctorul nu-i mai dă domnului Carey multe zile de trăit, și că, dacă Philip dorește să-l mai vadă în viață trebuie să vină imediat. Philip se duse la șeful de raion și-i spuse că vrea să plece. Domnul Sampson era de fapt un om de treabă și cînd află care e situația nu-i făcu dificultăți. Philip își luă rămas bun de la colegii din magazin ; motivul plecării lui le fusese rela-

¹ Exagerat (fr.).

tat în culori exagerate și ei credeau că Philip a moștenit o avere. Doamna Hodges era cu lacrimile în ochi când îi strînse mîna.

— Mă tem că n-o să te mai vedem prea des, îi zise ea.

— Îmi pare bine că scap de aici, răspunse el.

Oricît de ciudat era, lui Philip îi părea sincer rău că-i părăsește pe oamenii ăștia pe care crezuse că-i urăște și, cînd își luă bagajele din Harrington Street, nu simți nici un fel de euforie. Așteptase cu atîta nerăbdare emoțiile pe care avea să le simtă în această împrejurare, încît acum nu mai simți nimic : era la fel de nepăsător de parcă ar fi plecat într-o vacanță de cîteva zile.

„Am o fire împruțită, își zise el. Aștept cu atîta nerăbdare cîte un lucru și apoi, cînd se produce, întotdeauna sînt dezamăgit.“

Ajunse la Blackstable la începutul după amiezii. Doamna Forster îl întîmpină în prag și, după expresia de pe chipul ei, Philip își dădu seama că unchiul lui n-a murit încă.

— Azi e nițel mai bine, îi spuse ea. Are o constituție minunată.

Îl conduse în dormitorul în care domnul Carey zăcea întins pe spate. Îl salută pe Philip cu un ușor zîmbet în care se simțea o undă de satisfacție față de viclenia cu care izbutise să se ferească încă o dată de lovitura dușmanului.

— Ieri credeam că s-a zis cu mine, îi spuse el cu un glas istovit. Toți mă socoteau pierdut, chiar și dumneata, doamnă Forster, nu-i așa ?

— Aveți o constituție minunată, n-am ce zice.

— Animalul mai are încă zile.

Doamna Forster zise că preotul n-are voie să vorbească pentru că asta îl obosește ; îl trata ca pe un copil, cu un despotism îngăduitor ; și satis-

facția bătrînului că le-a înșelat așteptările avea în ea ceva copilăros. Deodată, își dădu seama că Philip a fost chemat de cineva și-l amuză gîndul că l-au chemat de pomană. Dacă izbutea să mai evite încă o dată criza de inimă, se putea face sănătos într-o săptămînă sau două ; mai avusese și alte crize de inimă, întotdeauna i se păruse că e pe moarte, dar nu murise. Cu toții vorbeau despre constituția lui, dar nici unul din ei nu știa cît de rezistentă e.

— Rămii vreo două zile aici ? îl întrebă el pe Philip prefăcîndu-se a crede că băiatul a venit într-o vacanță.

— Cam așa mă gîndeam, răspunse Philip pe un ton optimist.

— O să-ți facă bine aerul de mare.

Curînd veni doctorul Wigram și după ce-l examinează pe preot stătu de vorbă cu Philip. Adoptă o manieră corespunzătoare.

— Philip, de data asta mă tem că e sfîrșitul, zise el. O să fie o mare pierdere pentru noi toți. Eu îl cunosc de treizeci și cinci de ani.

— Dar acum arată destul de bine, zise Philip.

— Il țin în viață cu medicamente, dar asta nu poate să dureze la infinit. În ultimele două zile a fost îngrozitor. De cinci-șase ori mi s-a părut că a decedat.

Doctorul tăcu preț de un minut, dar la poartă se întoarse brusc spre Philip :

— Doamna Forster ți-a spus ceva ?

— La ce vă referiți ?

— Oamenii ăștia sînt teribil de superstițioși ; ei i-a intrat în cap ideia că pe preot îl obsedează un gînd și că nu poate să moară pînă nu scapă de

el ; dar nu izbutește să-și ia inima în dinți și să mărturisească adevărul.

Philip nu răspunse și doctorul continuă :

— Bineînțeles că sint prostii. El a dus o viață foarte curată, și-a făcut întotdeauna datoria, a fost un protopop bun și sint sigur că o să ne lipsească la toți ; e imposibil să aibă să-și reproșeze ceva. Mă tem că viitorul protopop n-o să fie nici pe departe așa de bun ca el.

Timp de citeva zile starea domnului Carey rămase neschimbată. Excelenta lui poftă de mîncare îl părăsise și acum nu mai putea mîncă decît foarte puțin. De la o vreme doctorul Wigram nu mai avea nici o ezitare cînd era vorba să aline durerea chinuitoare produsă de nevrită ; durerile acestea, împreună cu tremurul neîncetat al mîinilor și picioarelor lui damblagite, îl istoveau din ce în ce mai tare. Mintea îi rămînea clară. Philip și cu doamna Forster făceau cu schimbul ca să-l vegheze. Menajera era atît de obosită de lunile îndelungate în care se îngrijise de toate nevoile lui, încît Philip insistă să stea el peste noapte cu bolnavul ca ea să se poată odihni. Petrecea orele lungi într-un fotoliu, ca să nu adoarmă prea adînc și, la lumina unor lumînări cu abajururi citea *O mie și una de nopți*. Nu le mai citise din copilărie și lectura îi aducea în minte tocmai această perioadă din viața lui. Uneori lăsa jos cartea și asculta liniștea nopții. Cînd efectele soporificului treceau, domnul Carey devenea agitat și îi dădea mereu de lucru.

În cele din urmă, la sfîrșitul unei nopți de veghe, cînd se revărsau zorile și păsărelele începuseră să ciripească zgomotos prin copaci, se auzi strigat

pe nume. Se apropie de patul bolnavului. Unchiul său zăcea pe spate cu ochii ațintiți în tavan. Nici nu-i întoarse măcar spre Philip. Philip văzu că are broboane de sudoare pe frunte și luă un prosop ca să i le șteargă.

— Tu ești, Philip ? întrebă bătrînul.

Philip tresări surprins pentru că glasul se schimbaseră deodată. Era răgușit și cavernos. Semăna cu vocea unui om înghețat de spaimă.

— Da, unchiule, vrei ceva ?

Urmă o pauză și ochii care nu vedeau nimic continuă să privească în tavan. Apoi fața bolnavului se contractă.

— Cred că o să mor.

— Aș, fleacuri ! strigă Philip. O să mai trăiești ani de zile de aci înainte.

Ochii bătrînului vărsară două lacrimi, care îl impresionară îngrozitor pe Philip. În toate problemele vieții unchiul lui nu trădase niciodată vreo emoție deosebită. Și era groaznic să-i vezi acum lacrimile pentru că ele erau semnul unei spaime negrăite.

— Trimite după domnul Simmonds, zise unchiul. Vreau să primesc sfînta împărtaşanie.

Domnul Simmonds era diaconul.

— Acum ? întrebă Philip.

— Cît mai curînd ; altfel o să fie prea tîrziu.

Philip se duse s-o trezească pe doamna Forster, dar nu era chiar așa devreme cum crezuse el și menajera era deja sculată. Îi spuse să trimită vorbă diaconului prin grădinar și el se întoarse în camera unchiului.

— Ai trimis după domnul Simmonds ?

— Da.

Ūrmă un răstimp de tăcere. Philip şedea la căpătiul bolnavului şi din cînd în cînd îi mai ştergea fruntea brobonită de sudoare.

— Philip, dă-mi voie să-ţi ţin mîna într-a mea, îi spuse într-un tîrziu bătrînul.

Philip îi dădu mîna şi preotul se agăţă de ea ca şi cum s-ar fi agăţat de viaţă, căutînd o consolare în ceasul de restrişte. Poate că de fapt nu iubise cu adevărat pe nimeni în tot timpul existenţei lui, dar acum în mod instinctiv încerca să se apropie de o fiinţă omenească. Mina preotului era umedă şi rece. I-o strîngea pe-a lui Philip cu o energie firavă, deznădăjduită. Bătrînul se lupta cu spaima morţii. Si Philip îşi aminti că toţi oamenii trebuie să treacă prin asta. Vai, ce monstruos era şi cum mai puteau oamenii să creadă într-un Dumnezeu care-şi lăsa creaturile să sufere chinuri atît de sălbatice ? El nu ţinuse niciodată la unchiul lui şi de doi ani încoace îi dorise zi de zi moartea ; şi totuşi acum nu-şi putea stăpîni compătimirea care-i umplea inima. Vai, ce preţ trebuie să plăteşti pentru a fi altfel decît dobitoacele !

Tăcerea care se aşternuse între ei fu întreruptă doar o dată de o întrebare a unchiului, rostită cu glas scăzut.

— N-a venit încă ?

În sfîrşit, menajera intră în vîrfurile picioarelor ca să anunţe că a sosit domnul Simmonds. Ducea cu el o servietă în care avea patrafirul şi gluga. Doamna Forster aduse tava pentru împărtăşanie. Domnul Simmonds îi strînse mîna lui Philip în tăcere, iar apoi cu o gravitate profesională se apropie de căpătiul bolnavului. Philip şi cu menajera ieşiră din odaie.

Philip se plimbă prin grădină, căreia roua dimineții îi dădea o înfățișare proaspătă. Păsărelele cîntau vesel. Cerul era albastru, iar aerul, încărcat de sare, era dulce și răcoros. Trandafirii erau în plină floare. Verdele copacilor, verdele peluzelor strălucea de tinerețe. Philip făcu vreo cîțiva pași și în timp ce se plimba se gîndi la misterul care se produce în dormitorul acela. Era cuprins de o emoție neobișnuită. Curînd doamna Forster ieși ca să-l anunțe că unchiul lui vrea să-i vorbească. Diaconul tocmai își punea veșmintele înapoi în servieta neagră. Bolnavul întoarse puțin capul și-l salută cu un zîmbet. Philip era uimit pentru că se produsese la el o schimbare, o schimbare extraordinară; ochii lui nu mai aveau privirea aceea înspăimîntată și nici fața nu mai era suptă de panică; părea fericit și senin.

— Acum sint întru totul pregătit, zise el și glasul îi sună complet altfel. Cînd Domnul va găsi de cuviință să mă cheme la el sint gata să-mi las sufletul în miinile lui.

Philip nu scoase o vorbă. Vedeă bine că unchiul lui e sincer. Era aproape un miracol. Promise trupul și singele Mîntuitorului său și ele îi dăduseră atîta putere încît nu se mai temea de intrarea inevitabilă în beznă. Știa că o să moară; era resemnat. Mai spuse doar un lucru :

— Am să mă întilnesc din nou cu scumpa mea soție.

Philip fu surprins. Își aminti cu cîtă împietrire egoistă se purtase unchiul său cu ea, cît de obtuz se arătase el față de dragostea ei umilă și devotată. Profund mișcat, diaconul plecă și doamna Forster îl însoți plîngînd pînă la ușă. Istovit de

eforturile pe care le făcuse, preotul ațipi ușor și Philip rămase lângă pat ca să aștepte sfârșitul. Ceurile dimineții treceau și respirația bătrînului se transformă treptat într-un horcăit. Doctorul veni și spuse că preotul e pe moarte. Nu mai era conștient, și singurul semn de viață era mișcarea degetelor care rîciiau firav așternutul ; nu-și găsea liniștea și scotea strigăte. Doctorul Wigram îi făcu o injecție.

— Nu-i mai poate fi de mare folos ; s-ar putea să moară dintr-o clipă într-alta.

Doctorul se uită la ceas și apoi la bolnav. Philip văzu că era ora unu. Doctorul Wigram se gîdea că ar trebui să se ducă la masă.

— N-are rost să mai așteptați, îi zise Philip.

— Nu văd ce-aș mai putea face, răspunse doctorul.

După plecarea lui, doamna Forster îl întrebă pe Philip dacă nu vrea să se ducă la tîmplar, care se ocupa și de pompele funebre, pentru a-l ruga să trîmită o femeie care să grijească mortul.

— Aveți și dumneavoastră nevoie de puțin aer curat, zise ea, o să vă facă bine.

Casa antreprenorului de pompe funebre era la o distanță de aproape un kilometru. Cînd Philip îi spuse ce trebuia, meseriașul întrebă :

— Dar cînd a murit bietul bătrîn ?

Philip șovăi. Își dădu seama că ar părea un lucru sălbatic să aducă o femeie să grijească trupul unchiului său care mai trăia încă și se întrebă de ce l-o fi trimis doamna Forster cu un asemenea mesaj. Oamenii o să creadă că el se grăbește să-l vadă o dată mort pe bătrîn. I se păru că meseriașul îi aruncă niște priviri ciudate. Apoi acesta își

repetă întrebarea care pe Philip îl irită. La urma urmei nu era treaba lui.

— Dar cînd s-a stins din viață părintele ?

Primul gînd al lui Philip fu să-i spună că atunci s-a întîmplat, dar dacă cumva bolnavul se mai chinuia cîteva ceasuri, o să pară un lucru inexplicabil. Roșind îi răspunse cu stîngăcie :

— A, n-a murit de tot.

Antreprenorul de pompe funebre îl privi nedumerit așa că Philip se grăbi să-i dea explicații.

— Doamna Forster a rămas singură și vrea să fie acolo o femeie. Înțelegi, nu ? Poate că între timp a și murit.

Meseriașul încuviință din cap.

— Da, da, înțeleg. Am să trimit imediat pe cineva.

Cînd Philip se întoarse la casa parohială se duse sus în dormitor. Doamna Forster se ridică de pe scaunul așezat la căpătîiul bolnavului.

— E tot în starea în care l-ați lăsat, zise ea.

Se duse jos să mănînce ceva și Philip urmări plin de curiozitate procesul morții. Acum nu mai rămăsese nimic omenesc în ființa aceea inconștientă care mai dădea fără pic de vlagă o oarecare luptă. Uneori din gura rămasă aproape desfăcută mai scăpa cîte o exclamație nedeslușită. Soarele bătea fierbinte dintr-un cer fără nori, dar copacii din grădină erau plăcuți și răcoroși. Era o zi frumoasă. O musculiță bîzîia lovindu-se de geam. Deodată se auzi un horcăit puternic care-l făcu pe Philip să tresară și-l înspăimîntă cumplit ; o mișcare străbătu din cap pînă în picioare trupul bătrînului, apoi bolnavul muri. Mașinăria se uzase pînă la capăt. Musculița bîzîia, bîzîia într-una, lovindu-se cu zgomot de geam.

Capitolul CXII

În stilul său caracteristic, cu maniere de stăpîn, Josiah Graves făcu toate aranjamentele pentru o înmormîntare decentă dar economică; și cînd se termină, se întoarse cu Philip la casa parohială. Testamentul îi fusese încredințat lui și cu un simțămînt corespunzător al celor convenite, i-l citi lui Philip în timp ce-și beau ceaiul. Fusese scris pe o jumătate de coală de hîrtie și transmitea tot ce aparținuse domnului Carey, nepotului său. Era vorba de mobilă, o sumă de vreo optzeci de lire aflate la bancă, douăzeci de acțiuni ale Societății A.B.C., cîteva acțiuni ale Fabricii de bere Allsop, altele ale Societății care construise music-hol-ul de la Oxford, și încă vreo cîteva subscrise la capitalul unui restaurant londonez. Fuseseră cumpărate după sfaturile domnului Graves care-i spuse cu satisfacție lui Philip :

— Vezi dumneata, oamenii trebuie să mănînce, de băut beau și pe urmă mai vor să se și distreze. Întotdeauna ești în siguranță dacă-ți bagi banii în ceea ce consideră publicul drept necesar.

Cuvintele lui dovedeau o fină discriminare între grosolănia lumii vulgare, pe care el o deplîngea dar o accepta, și gusturile mai rafinate ale celor aleși.

În total valcarea acestor acțiuni se ridica la vreo cinci sute de lire. La asta mai trebuia adăugat contul de la bancă și ceea ce se putea obține din vînzarea mobilei. Pentru Philip toate astea reprezentau o adevărată avere. Nu era fericit, dar simțea o nemărginită ușurare.

Domnul Graves îl părăsi după ce discutară despre licitația care trebuia ținută cît mai curînd cu putință și Philip se așeză la o masă ca să cerceteze actele și hîrtille rămase de la defunct. Referendul William Carey se mîndrise întotdeauna cu faptul că nu distrugea niciodată nimic, așa că erau acolo teancuri de corespondență veche de cincizeci de ani și vrafuri peste vrafuri de note de plată, adunate cu grijă. Păstrase nu numai scrisorile care-i fuseseră adresate, ci și cele scrise de el. Era un pachet de scrisori îngălbenite pe care le adresase tatălui său cam prin 1840, cînd, ca student la Oxford, plecase în Germania să-și petreacă vacanța de vară. Philip le parcurse fără prea mult interes. Acest William Carey diferea de cel pe care-l cunoscuse el și totuși, băiatul de demult purta unele semne care pentru un observator ager ar fi trădat pe bărbatul de mai tîrziu. Scrisorile erau compuse pe un ton foarte oficial și într-un stil puțin cam pretențios. Se afirma dornic de a vedea tot ce merită să fie văzut și descria cu splendid entuziasm castelele de pe Rin. Cascada de la Schaffhausen îl făcea „să îndrepte mulțumiri smerite creatorului atotputernic al universului, ale cărui opere erau miraculoase și frumoase“, și el nu putea să nu se gîndească la cei ce trăiau în preajma „acestei lucrături a binecuvîntatului lor făcător și care erau fără doar și poate mișcați cînd contemplant minunățiile acestea, primind îndemnul de a duce o viață curată și sfîntă“. Printre niște note de plată Philip găsi o miniatură pictată de cineva — portretul lui William Carey curînd după hironomisire. Era un diacon tînăr și slab cu plete lungi ondulate natural, cu ochii negri, mari și visători, și o față palidă și ascetică. Philip își aminti de

chicotele pe care le scotea unchiul lui cînd povestea cum diferite adcratoare îi făcuseră papuci de casă.

În tot restul după amiezii și al serii Philip se luptă cu corespondența aceea imensă. Arunca o privire grăbită la adresă și la semnătură, iar apoi rupea scrisoarea și o arunca în coșul de rufe pe care îl avea alături. Deodată ajunsese la o scrisoare semnată Helen. Nu cunoștea scrisul acesta subțire, cu unghiuri ascuțite și oarecum de modă veche. Începea cu cuvintele „Dragul meu William“ și sfîrșea cu formula : „Cumnata ta iubitoare“. Atunci își dădu seama că fusese scrisă de mama lui. Nu mai văzuse pînă atunci vreo scrisoare de la ea și scrisul ei îi era necunoscut. Conținutul scrisorii se referea chiar la el :

„Dragul meu William,

Stephen ți-a scris ca să-ți mulțumească pentru felicitările trimise cu ocazia nașterii fiului nostru și pentru frumcasele urări pe care mi le-ai adresat. Mulțumesc lui Dumnezeu, sîntem amîndoi sănătoși și profund recunoscători pentru marea îndurare pe care mi-a arătat-o El. Acum că pot să țin pana în mîină vreau să-ți spun eu personal cît de recunoscătoare vă sînt, ție și dragei noastre Louisa pentru toată bunătatea pe care mi-ați arătat-o și de data asta și în toate împrejurările de la căsătoria mea încoace. Am să vă rog să-mi faceți o mare favoare. Și Stephen și eu dorim ca tu să fii nașul băiatului și nădăjduim că vei accepta. Știu că rugămîntea mea nu e chiar un fleac, întrucît sînt sigură că amîndoi veți lua foarte în serios răspunderea acestei relații, dar țin în mod special ca tu să preiei această sarcină întrucît nu ești numai unchiul băiatului, ci și preot. E dorința mea fierbinte ca băiatul să aibă o viață bună și mă rog zi și noapte la Dumnezeu să facă din el un om de

treabă, cinstit și bun creștin. Dacă tu îl vei călăuzi, nădăjduiesc că va deveni un ostaș în armata lui Cristos și că în toate zilele vieții lui se va arăta smerit, sfios și cu frica lui Dumnezeu.

Cumnata ta iubitoare,

Helen“.

Philip dădu scrisoarea la o parte și aplecându-se înainte își lăsă fața în mâini. Scrisoarea avusese darul să-l afecteze profund și în același timp să-l surprindă. Era mirat de tonul ei atît de religios care nu i se părea nici siropos, nici sentimental. Nu știa mai nimic despre mama lui moartă de aproape douăzeci de ani — afară doar de faptul că fusese frumoasă — și i se păru ciudat să afle că avusese concepții atît de simple și pioase. Nu se gîndise niciodată la această latură a personalității ei. Citi încă o dată ce spunea ea despre el, ce aștepta de la el și ce gîndea în privința lui ; el ieșise cu totul altfel ; se analiză o clipă ; poate era mai bine că maică-sa nu mai trăia. Apoi un impuls brusc îl făcu să rupă scrisoarea ; delicatceța și simplitatea ei îi confereau un caracter cu totul intim ; avea sentimentul ciudat că e cam indecent să citească un lucru care dezvăluia sufletul delicat al mamei lui. Continuă cu corespondența înfiorător de rece a preotului.

Peste cîteva zile se duse la Londra și pentru prima dată în ultimii doi ani intră ziua în holul clinicii Sf. Luca. Se duse să vorbească cu secretarul Academiei de Medicină. Acesta fu surprins cînd îl văzu și-l întrebă mirat pe Philip ce a mai făcut. Experiența de viață pe care o cîștigase Philip datorită evenimentelor prin care trecuse îi dăduse oarecare încredere în sine și o altă concep-

ție de ansamblu despre o serie întreagă de lucruri : o asemenea întrebare pusă cu cîtva timp înainte l-ar fi stinjenit ; dar acum el răspunse calm, într-un mod intenționat vag — care punea capăt altor eventuale întrebări — că niște chestiuni personale îl obligaseră să întrerupă ciclul de studii, dar acum era nerăbdător să-și ia diploma cît mai curînd cu putință. Primul examen la care se putea prezenta era cel de obstetrică și ginecologie și se înscrise pentru un stagiul de extern la un salon rezervat bolilor de femei ; întrucît era perioada vacanței, întîmplător nu întîmpină nici o dificultate în obținerea postului ; aranjă așa lucrurile ca să facă stagiul în ultima săptămînă din august și primele două săptămîni din septembrie. După această întrevvedere, Philip cutreieră sălile școlii, aproape goale, întrucît se terminaseră toate examenele din sesiunea de vară ; apoi se plimbă pe terasa dinspre Tamisa. Inima lui era plină de emoții. Se gîdea că acum poate începe o viață nouă și avea să lase la o parte sau în urma lui toate greșelile, nebuniile și mizeriile trecutului. Curgerea lină a fluviului sugera că totul a trecut, că trece întotdeauna și că nimic n-are importanță ; înaintea lui stătea viitorul bogat în perspective.

Se întoarse la Blackstable și se ocupă de lichidarea moștenirii unchiului său. Licităția fu fixată pentru mijlocul lunii august, cînd prezența vilegiaturiştilor oferea posibilitatea obținerii unor prețuri mai bune. Se alcătuiră cataloage care fură trimise la diverși anticari din Tercanbury, Maistone și Ashford.

Într-o după amiază Philip își puse în gînd să se ducă pînă la Tercanbury să vadă școala la care învățase. Nu mai dăduse pe acolo din ziua în care, cu o infinită ușurare, o părăsise, simțind că de

aci înainte e propriul său stăpîn. Plimbarea pe străduțele înguste din Tercanbury pe care le cunoscuse în amănunt timp de atîția ani îi trezi un sentiment ciudat. Se uită la magazinele vechi care rămăseseră în aceleași locuri și vindeau și acum aceleași lucruri ; librăriile cu manuale școlare, cărți religioase și ultimele romane, etalate toate într-o vitrină și cu ilustrate reprezentînd catedrala și cu vederi ale orașului în cealaltă vitrină ; magazinul sportiv cu bețele de cricket, uneltele de pescuit, rachetele de tenis și mingile de fotbal ; croitorul la care își făcuse haine în tot cursul adolescenței ; și pescăria de unde cumpăra pește unchiul său ori de cîte ori venea la Tercanbury. Umblă pe strada sordidă unde, îndărătul unui zid înalt, se afla clădirea de cărămidă roșie a școlii pregătitoare. Ceva mai departe era poarta pe care se intra la Școala regală și el se opri în careul curții înconjurate de diferite clădiri. Era tocmai ora patru și elevii se grăbeau să plece de la școală. Văzu profesorii cu togile lor și cu pălăriile ca o mală de zidar și i se păru că alcătuiau o priveliște ciudată. Plecase de mai bine de zece ani de acolo și între timp se schimbaseră multe lucruri. Îl văzu și pe director ; mergea cu pași rari din clădirea școlii către casa lui și vorbea cu un băiat mai mărișor despre care Philip bănuia că e în clasa a șasea ; directorul nu se schimbase prea mult, avea aceeași înfățișare cadaverică și romantică pe care n-o uitase ; era tot atît de înalt și ochii lui aveau aceeași sclipire sălbatică ; numai barba lui neagră începuse să se îmbine cu dungi cărunte, iar fața oacheșă, pămîntie, părea mai zbîrcită. Philip simți un îmbold să se apropie de el și să-i vorbească, dar se temu că directorul l-a uitat și nu putea suporta gîndul că ar trebui să-î explice cine e.

Băieții zăboveau pe acolo vorbind între ei și curînd unii care se grăbiseră să se schimbe ieșiră să joace mingea ; alții porneau în grupuri mici către poartă și Philip își dădu seama că se duc pe terenul de cricket ; alții se duceau pe un teren amenajat cu plase pentru jocuri. Philip rămase printre ei ca un străin ; vreo doi îi aruncară priviri indifferente ; vizitatorii — atrași de scara clădirii, rămasă de pe vremea normanzilor — nu erau deloc rari și încetaseră să mai stîrnească atenția cui^{va}. Philip îi privi plin de curiozitate pe elevi. Medită melancolic la distanța care-l separa de ei și se gîndi cu amărăciune cit de multe dorise să facă și ce puțin realizase. I se păru că toți anii aceștia, dispăruți undeva de unde nu-i mai putea întoarce, fuseseră complet iroșiți. Elevii proaspeți și entuziaști făceau aceleași lucruri pe care le făcuse și el și i se păru că n-a trecut nici o zi de cînd a părăsit școala și totuși, în locul acela în care cunoscuse pe toată lumea, măcar după nume, acum nu mai cunoștea pe nimeni. Peste cîtiva ani și băieților ăstora le vor lua alții locul și ei vor veni aici la fel de înstrăinați ca și el ; dar reflecțiile acestea nu-i aduseră nici o consolare ; îl convingeau pur și simplu de nimienicia existenței umane. Fiecare generație repeta același ciclu meschin. Se întrebă ce-or fi devenit băieții cu care fusese coleg ; aveau acum aproape treizeci de ani ; unii vor fi murit, iar alții erau desigur căsătoriți și aveau copii ; erau militari sau preoți, medici sau avocați ; erau oameni așezați care începeau să-și lase în urmă tinerețea. Oare se întîmplase vreunuia din ei să-și foarfece existența așa cum făcuse el ? Se gîndi la băiatul de care se atașase el atît de mult ; ciudat, dar nu-și putea aminti nici măcar cum îl chema : ținea minte foarte bine cum arăta,

fusese cel mai bun prieten al lui ; dar numele nu-i venea cu nici un preț în minte. Retrospectiv privi amuzat la emoțiile și gelozia de care suferise din pricina acestuia. Era enervat că nu-și putea aminti cum îl cheamă. Ar fi dorit să fie iarăși elev, ca elevii pe care-i vedea plimbându-se agale prin careu, pentru ca, evitându-și greșelile, să-și poată relua viața de la început și s-o valorifice mult mai bine. Îl copleșea o singurătate insuportabilă. Aproape că regreta dispariția sărăciei și mizeriei de care suferise în ultimii doi ani, întrucât lupta disperată pur și simplu pentru a-și duce zilele de azi pe mâine atenuase durerea trăirii. *Întru sudoarea feței tale să mănânci pîine*¹ — asta nu era osînda omenirii, ci balsamul care o făcea să se împace cu existența.

Dar Philip se enervă pe el însuși ; își aminti de ideile lui privitoare la tiparele vieții ; nefericirea de care suferise nu reprezenta decît o parte din podoabele complicate și frumoase : își spuse în mod insistent, cu un efort, că trebuie să accepte vesel totul, tristețea și emoțiile, bucuriile și durerile, pentru că ele îmbogățeau și ornamentau desenul. Căuta în mod conștient frumusețea și își aminti cum, copil fiind, îi făcea plăcere catedrala gotică văzută din localul școlii ; se apropie și se uită la clădirea aceea masivă, cenușie sub cerul înnorat, cu turnul central care se ridica în chip de laudă adusă de oameni dumnezeului lor ; dar băieții jucau pe terenurile cu plase și erau supli, voinici și energici ; nu putea să nu audă strigătele și rîsetele lor ; țipătul tinereții era insistent și el vedea frumusețea din fața lui numai cu ochii.

¹ Citat biblic (*Facerea*, 3, 19).

La sfârșitul ultimei săptămîni din august Philip își începuse stagiul de mamoș. Era o treabă grea, pentru că avea de asistat în medie la trei nașteri pe zi. Pacienta obținea cu citva timp înainte o „fișă“ de la spital; și cînd îi venea ceasul, fișa era dusă la portar de un mesager — de obicei o fetiță — care era apoi trimisă peste drum la casa unde locuia Philip. Noaptea, portarul, care avea cheia casei, venea chiar el să-l trezească pe Philip. În asemenea cazuri era o aventură misterioasă sculatul pe întuneric și drumul pe străzile pustii din cartierul de pe malul drept al Tamisei. Cînd se întîmpla așa, de obicei soțul aducea fișa. Dacă mai avea și alți copii, venea la Philip de cele mai multe ori cu o indiferență morocănoasă, dar dacă era proaspăt căsătorit se dovedea agitat și uneori își dădea chiar osteneala să-și liniștească spaima cu ajutorul alcoolului. Adeseori Philip avea de străbătut doi sau trei kilometri și pe drum discuta cu mesagerul respectiv condițiile de muncă și costul vieții; Philip afla amănunte despre diferitele meserii care erau mai obișnuite în cartierul acela. Le inspira încredere oamenilor în mijlocul cărora fusese aruncat și în cursul ceasurilor îndelungi de așteptare în încăperile acelea îmbicsite, cu femeia în chinurile facerii zăcînd pe un pat mare, — ocupînd de obicei mai bine de jumătate din cameră — mama ei și cu moașa îi vorbeau tot atît de firesc cum vorbeau și între ele. Împrejurările în care trăise în ultimii doi ani îl învățaseră pe Philip mai multe lucruri despre viața celor mai săraci oameni și faptul că el cunoștea asemenea amă-

nunte îi amuza ; pe lingă asta, erau și impresionați cînd îl vedeau că nu se lasă înșelat de micile lor subterfugii. Era binevoitor, avea miini delicate și nu-și pierdea cumpătul. Erau încîntați că Philip nu e cu nasul pe sus și e gata oricînd să bea ceaiul cu ei, și dacă se revărsau zorile și așteptarea lor nu se încheiase încă, îi ofereau și o felie de piine cu untură ; el nu era grețos, nu făcea mofturi, și ajunsese acum să poată să mănînce cu poftă aproape orice. Unele din casele la care se ducea, așezate în curțile murdare dindărătul clădirilor de pe vreo stradă mizerabilă, înghesuite unele în altele, fără lumină și fără aer, erau pur și simplu sordide ; dar altele, în mod cu totul neașteptat, deși dărăpănate, cu podelele mîncate de viermi și cu acoperișurile găurite, aveau un aer impunător ; găseai prin ele balustrade de stejar admirabil sculptate și pereții își păstrau adeseori lambriurile. Asemenea case erau extrem de aglomerate. În fiecare cameră găseai cîte o familie, iar ziua zarva copiilor care se jucau în curte nu înceta nici o clipă. Pereții vechi erau infestați de paraziți și gîndaci ; aerul era atît de rău mirositor încît adeseori Philip trebuia să-și aprindă pipa ca să nu-i vină greață. Locatarii unor asemenea case duceau o existență nesigură, de azi pe mîine. Copiii nu erau niciodată așteptați cu bucurie, bărbatul privea nașterea lor cu o mînie posacă, iar mama cu disperare ; fiecare nou născut însemna o gură în plus de hrănit, după ce că nici așa nu prea aveau cu ce să le astupe pe cele existente. Philip își dădea adeseori seama de dorința acestor oameni că fătul să se nască mort sau să moară curînd. O dată moși o femeie care născu doi gemeni (prilej de glume pentru mucaliți) și cînd ea află

această veste, de mihnită ce era izbucni într-un bocet prelung și ascuțit. Maică-sa vorbi pe șleau :

— Nu știu cum o să poată să-i hrănească.

— Poate că Dumnezeu o să se îndure să-i strângă la el, zise moașa.

Dădu cu ochii de figura soțului care privea la micuța pereche așezată trupșor lângă trupșor, cu o asprime feroce — prilej de uimire pentru Philip. În familia adunată acolo simțea o dușmănie hidoasă împotriva acestor bieți atomi nedoriți, care veniseră pe lume nepoftiți ; bănuia că dacă nu le va vorbi pe un ton foarte apăsător, o să se întâmple un „accident“. Accidentele surveneau adeseori ; mamele își înăbușeau copilașii și poate că greșelile de alimentație nu erau întotdeauna rezultatul neglijenței sau neatenției.

— Am să trec pe aici în fiecare zi, spuse el. Vă avertizez că dacă li se întâmplă ceva pruncilor o să trebuiască să deschidem o anchetă polițienească.

Tatăl nu răspunse dar se încruntă la Philip. În sufletul lui cloceau gânduri criminale.

— Dumnezeu să-i aibe în pază, zise bunica, dar ce-ar putea să li se întâmple micuților ?

Marea dificultate era să le țină pe lăuze la pat timp de zece zile, perioada minimă recomandată de experiența spitalului. Era foarte greu să-și îngrijească familiile, nimeni nu accepta să vadă de copii fără să fie plătit, soțul bodogănea că nu i se dă un ceai ca lumea când se întoarce acasă de la slujbă obosit și flămînd. Philip auzise că săracii se ajută între ei, dar nenumărate femei i se plînseseră că nu pot găsi pe nimeni care să le deretice prin casă și să gătească pentru copii fără plată, iar bietele de ele n-aveau de unde să scoată bani pentru așa ceva. Ascultîndu-le pe femei vorbind și prinzînd ici-colo cîte un cuvînt din care putea

deduce multe lucruri rămase nespuse, Philip află cît de puține elemente comune legau sărăcimea de clasele înstărite. Sărăcii nu-i invidiau pe cei care o duceau mai bine decît ei, întrucît viața era cu totul diferită și idealul lor de tihnă și bunăstare făcea existența claselor de mijloc să pară rece, țeapănă și oficială ; în afară de asta, ei îi disprețuiau pe cei înstăriți, pentru că n-aveau vlagă și nu munceau cu mîinile. Cei mîndri doreau pur și simplu să fie lăsați în pace, dar majoritatea îi considerau pe cei avuți drept oameni pe care-i puteau exploata ; ei se pricepeau foarte bine ce trebuie să spună pentru a obține avantajele puse la dispoziția lor de oamenii caritabili și acceptau filantropia ca un drept izvorît din prostia superiorilor lor și din propria lor istețime. Îl suportau pe preot cu o indiferență disprețuitoare, dar doamnele caritabile de la societățile de binefaceri le stîrneau o ură aprigă. Ele dădeau buzna în casă și-ți deschideau ferestrele fără măcar să te întrebe ce părere ai sau să-ți ceară voie, „și eu care tușesc era să și mor de răccală“ ; își băgau nasul prin toate cotloanele și dacă nu ziceau că totul e murdar, vedeai bine că în orice caz gîndesc lucrul ăsta ; „și, mă rog, toate bune pentru ăia care are slugi dar aș vrea să văd și eu cum ar fi în odaia ei dacă i s-ar ține patru ținci de fuste și ar trebui să și gătească singură și să-i și cîrpească și să-i spele“.

Philip descoperi că pentru oamenii ăștia cea mai mare tragedie a vieții nu era nici despărțirea, nici moartea — privită ca un lucru firesc și însoțită de o durere care putea fi alinată prin lacrimi — ci pierderea slujbei. Într-o după amiază văzu un bărbat care se întoarce acasă la trei zile după ce nevastă-sa îi născuse un copil, și-i spuse acesteia

că a fost concediat ; era muncitor constructor și tocmai atunci se ivise o perioadă de inactivitate ; el îi comunică vestea și apoi se așează să-și bea ceaiul.

— Vai, Jim ! zise ea.

Omul îmbucă nepăsător o mîncare proastă, aproape niște lături, pe care o ținuse la foc mic în așteptarea venirii lui ; el se uita ținută la farfurie ; de cîteva ori nevastă-sa îi aruncă, pe furiș, priviri speriate și apoi fără o vorbă se puse pe plîns. Muncitorul era un bădăran mărunțel de statură, cu fața asprită și arsă de soare și vînt și cu o cicatrice mare, albă, pe frunte ; avea mîini uriașe, butucănoase. Curînd împinse la o parte farfuria, de parcă ar fi trebuit să renunțe la efortul pe care-l făcea ca să mănînce împotriva voinței lui, și își aținti privirile pe fereastră. Odaia se afla în partea din dos a unei case înalte, tocmai la mansardă, și pe fereastră nu vedeai altceva decît nori mohoriți. Tăcerea părea încărcată de deznădejde. Philip simți că n-are nimic de spus și că nu putea face altceva decît să plece de acolo ; și, în ce timp ce se îndepărta cu pași obosiți, pentru că stătuse în picioare aproape toată noaptea, inima lui fu năpădită de furie împotriva sălbăticiiei acestei lumi. Cunoștea disperarea zilelor în care cauți de lucru și dezolarea care e mai greu de îndurat decît foamea. Era fericit că nu trebuie să creadă în Dumnezeu pentru că în acest caz o asemenea stare de lucruri ar fi fost intolerabilă ; cu existența te poți împăca numai pentru că e lipsită de sens.

Lui Philip i se păru că oamenii care-și petrec timpul ajutînd sărăcimea greșesc fiindcă încearcă să îndrepte treburi care i-ar necăji dacă ar fi siliți să le îndure ei înșiși, fără să le treacă măcar

prin minte că asemenea lucruri nu tulbură deloc pe cei deprinși cu ele. Calicii nu aveau nevoie de camere mari și bine aerisite ; ei sufereau de frig pentru că nu mînceau lucruri hrănitoare și la ei circulația sîngelui nu se desfășura normal ; spațiul le dădea senzația de frig și trebuiau să ardă cît mai puțini cărbuni cu putîntă ; nu era nimic supărător pentru ei cînd se vedeau siliți să doarmă mai mulți oameni într-o singură cămaruță, pentru că așa preferau, nu rămîneau singuri nici măcar o clipă de cînd se nășteau și pînă în ceasul morții ; în schimb, singurătatea era apăsătoare pentru ei ; le făcea plăcere promiscuitatea în care locuiau și zgomotul neîncetat din jur trecea neobservat pe lingă urechile lor. Nu simțeau nevoia să facă mereu baie și Philip îi auzi adeseori vorbind cu indignare despre obligația de a o face, impusă cu ocazia internării în spital ; li se părea o jignire și o neplăcere. Cel mai mult țineau să fie lăsați în pace ; și apoi, dacă bărbatul avea în permanență de lucru, viața se desfășura ușor și nu era lipsită de bucurii : rămînea mult timp pentru trîncăneală, un pahar de bere se bea cu multă plăcere după o zi de muncă, străzile erau neîncetat o sursă de distracții, dacă simțai nevoia să citești aveai ziarele *Reynolds News* sau *The News of the World*. „Dar pe urmă nici nu știi ce repede trece timpul și, dacă te gîndești bine, adevărul e că pe vremea cînd erai fată ședeați numai cu cartea în mînă, dar pe urmă, mai cu o treabă, mai cu alta, acum nu mai ai timp nici măcar ziarul să-l citești.“

Trei vizite ale doctorului la o lăuză, după naștere, intrau în practica curentă și într-o duminică Philip se duse la o pacientă la ora mesei. Se dăduse pentru primă dată jos din pat.

— N-am mai putut să zac așa, zău că n-am mai putut. Nu e în firea mea să stau degeaba și mă apucă alte alea când rămîn așa tolănită și trosnesc din degete toată ziua, așa că i-am zis lui Herb, iaca, o să mă scol și o să-ți gătesc prînzul.

Herb ședea la masă cu cuțitul și furculița în mîini. Era un bărbat tînăr cu o față deschisă și ochi albaștri. Cîștiga bine cu munca și, așa cum stăteau lucrurile, cei doi nu duceau lipsă de nimic. Erau căsătoriți doar de cîteva luni și băiețelul trandafiriu din leagănul așezat la picioarele patului era un prilej de încîntare pentru ei. În odaie se răspîndise un miros apetisant de friptură și Philip își îndreptă privirea spre plită.

— Tocmai mă pregăteam să împart mîncarea, zise femeia.

— Dă-i înainte, răspunse Philip. Eu mă uit o clipă la moștenitorul vostru și pe urmă îmi iau tîlpășița.

Soțul și soția riseră de felul de exprimare al lui Philip și Herb se ridică de pe scaun și veni împreună cu Philip lîngă leagăn. Își privea cu mîndrie pruncul.

— N-are nici pe dracul, nu-i așa ? întrebă Philip.

Își luă pălăria și constată că între timp nevasta lui Herb împărțise porțiile de friptură și pusese pe masă o farfurie cu mază verde.

— O să aveți o masă foarte bună, zise Philip.

— Herb nu-i acasă decît duminica și atunci îmi place să-i gătesc ceva deosebit, ca să-i fie dor de casă toată săptămîna cîte la slujbă.

— Mă tem că vi s-ar părea mai prejos de dumneavoastră să luați loc și să îmbrucați ceva cu noi, nu ? întrebă Herb.

— Vai, Herb ! zise nevastă-sa șocată.

— Ba nicidecum, dacă mă poftiți, răspunse Philip cu zîmbetul său cuceritor.

— Ei, iaca, așa zic și eu că e un om cu adevărat prietenos. Știam eu, Polly, că n-o să se jignească. Ia fii tu fată bună și mai pune o farfurie.

Polly se fistici de tot și i se păru că Herb a sărit peste cal și dacă merge tot așa cine știe ce o să-i mai trăsnească prin cap ; dar luă o farfurie, o șterse repede cu șorțul, și apoi scoase tacîmuri noi din sertarul scrinului unde țineau cuțitele și furculițele mai bune, împreună cu hainele lor de sărbătoare. Pe masă era și o cană de bere din care Herb fi umplu lui Philip un pahar. Ținu morțiș să-i dea partea leului din friptură, dar Philip nu se lăsă pînă nu împărțiră egal. Era o cameră însorită, cu două ferestre înalte care coborau pînă la podea ; slujise pe vremuri de salonaș într-o casă care fusese cîndva cel puțin onorabilă, dacă nu chiar elegantă ; după toate aparențele, cu vreo jumătate de secol în urmă, fusese locuința vreunui negustor înstărit sau a unui ofițer pus în disponibilitate. Herb fusese jucător de fotbal înainte de a se însura și pe pereți erau multe fotografii de-ale lui îmbrăcat în tricourile a diferite echipe și în atitudini vădit stîmjenite, printre băieții care-l înconjurau pe căpitanul echipei stînd țăntoș pe un scaun și ținînd în mînă o cupă. Părul lui Herb era întotdeauna frumos îngrijit. Prin cameră mai erau etalate și alte semne de prosperitate : fotografii ale rudelor lui Herb și ale soției lui, în haine de duminică ; pe polița căminului se afla o adevărată expoziție de scoici lipite pe stînci în miniatură ; și pe cele două căni așezate într-o parte și în alta, erau

inscripții cu litere gotice „Souvenir din Southend“ și poze ale falezei și digului. Herb era un tip original de felul lui ; refuzase să se sindicalizeze și vorbea cu indignare de eforturile făcute de sindicat pentru a-l determina să se înscrie și el. Dar lui nu-i trebuia sindicat, că lui nu-i fusese niciodată greu să-și găsească o slujbuliță și, lasă, că lefuri sint destule pentru ăia de are capul între umeri și nu le e tîrșe să pună osul la treabă cînd se ivește ceva. Polly era fricoasă din fire. Să fi fost ea în locul lui o dată se băga în sindicat și chiar că ultima dată cînd s-au pus ăia în grevă, de cîte ori pleca el de acasă se și aștepta să-l vadă adus înapoi pe targă. Polly i se adresă lui Philip :

— Ah, e așa de încăpățînat, că nimic nu poți face cu el.

— Mde, eu unul asta zic, trăim într-o țară liberă și nu vreau să-mi poruncească nimeni că să fac aia ori ailaltă.

— Ce rost are să zici că trăim într-o țară liberă, zise Polly, dacă asta nu-i împiedică să-ți turtească scăfîrlia de cum li se ivește prilejul potrivit.

Cînd terminară masa, Philip îi întinse lui Herb punga lui de tutun și-și aprinseră amîndoi pipele ; apoi se ridică — pentru că s-ar fi putut ca între timp să-i fi venit acasă vreo „chemare pe teren“ — și le strînse mîinile. Văzu că le-a făcut plăcere participînd la masa lor, iar ei își dădură seama că el s-a simțit admirabil.

— Ei, dom'le doctor, la revedere, zise Herb, și tare aș vrea să avem parte tot de un doctor așa de drăguț cînd și-o mai da iar în petic consoarta.

— Aoleo, cum vorbești, Herb, replică ea. De unde știi c-o să se mai întîmple vreodată ?

Cele trei săptămîni de practică se apropiau de sfîrșit. Philip se ocupase de șaizeci și două de cazuri și era istovit. Cînd ajunse acasă în ultima noapte de serviciu, pe la zece, spera din toată inima să nu mai fie chemat încă o dată. De zece zile nu mai apucase să doarmă ca lumea măcar o noapte. Cazul de la care se întorcea atunci fusese îngrozitor. Îl chemase un om mătăhălos, o namilă de bețiv, afumat rău, și-l dusese într-o încăpere dintr-o curte urît mirositoare, mai sordidă decît avusese vreodată ocazia să vadă ; era o încăpere mică de la mansardă ; mai tot spațiul era ocupat de un pat de lemn, cu un baldachin alcătuit din perdele roșii murdare, iar tavanul era atît de jos încît Philip îl putea atinge cu virful degetelor ; îl parcurse cu singura luminare care risipea întunericul din cameră, frigînd insectele care mișunau pe el. Femeia era o ființă neșesălată, între două vîrste, care rînd pe rînd adusese pe lume numai copii născuți morți. Philip era în oarecare măsură deprins cu asemenea povești : soțul fusese soldat în India ; legislația impusă acelei țări de falsă pudoare a publicului englez dăduse frîu liber celei mai chinuitoare dintre toate bolile ; sufereau cei nevinovați. Căscînd, Philip se dezbracă și făcu baie, apoi își scutură hainele deasupra apei și privi la insectele care cădeau din ele zbătîndu-se. Tocmai se pregătea să se culce cînd auzi o bătaie în ușă și mesagerul de la spital îi aduse o fișă.

— Naiba să te ia, zise Philip. Ești ultima persoană pe care aș fi dorit s-o văd astă-seară. Cine a venit cu fișa ?

— Cred că e soțul, domnule doctor. Să-i spun să aștepte ?

Philip se uită la adresă și văzu că e pe o stradă bine cunoscută lui și-i spuse mesagerului că o să se descurce și singur. Se îmbracă și peste cinci minute ieși în stradă luându-și trusa neagră. Un bărbat pe care nu-l vedea prea bine prin întuneric se apropie de el și-i spuse că el e soțul gravidei.

— M-am gândit că poate e mai bine să vă aștept, domnule doctor, zise acesta. E un cartier cam sălbatic, mai ales că ăia nu știe cine sinteți.

Philip rîse.

— Ei, bată-te norocul să te bată, pe doctor îl cunoaște toată lumea. Am fost eu și în locuri mai sălbatice decît Waver Street.

Și chiar așa și era. Trusa neagră constituia un adevărat pașaport pentru fundăturile nenorocite și curțile rău mirositoare în care nici polițiștii nu prea aveau curajul să se aventureze singuri. De vreo două ori se întimplase ca un grup de bărbați să-l privească pe Philip cu multă curiozitate cînd trecea ; auzise cîteva remarci mormăite și apoi unul dintre ei spusese :

— E doftorul de la spital.

Cînd ajunsese în dreptul lor vreo doi dintre bărbați îi spusese ră bună seara.

— Dacă nu vă supărați, domnule doctor, îi zise bărbatul care-l însoțea acum, o să trebuiască să grăbim pasul. Mi s-a spus că nu e nici o clipă de pierdut.

— De ce ați lăsat pînă în ultimul moment ? întrebă Philip mergînd mai iute.

Cînd treceau prin dreptul unui felinar se uită la însoțitorul lui.

— Pari grozav de tînăr, zise el.

— Am împlinit optsprezece ani, domnule doctor.

Era blond, nu-i dăduseră încă tuleiele, și părea doar un băiețandru. Era scund dar îndesat.

— V-ați căsătorit de tineri, zise Philip.

— A trebuit s-o facem.

— Cît ciștiți dumneata ?

— Șaisprezece șilingi, domnule doctor.

Un salariu de șaisprezece șilingi pe săptămână nu prea ajungea pentru întreținerea soției și copilului. Camera în care stăteau tinerii căsătoriți arăta că trăiesc într-o sărăcie lucie. Era mărișoară dar părea imensă din pricina lipsei aproape totale a mobilierului ; nu se vedea nici covor pe dușumea, nici tablouri pe pereți ; și doar majoritatea camerelor aveau ceva — fotografii sau suplimente de Crăciun ale revistelor ilustrate puse în rame ordinare. Pacienta zăcea pe un pătuț de fier din cele mai ieftine. Philip tresări cînd văzu cît de tînără e.

— Dumnezeuule, dar nu poate să aibă mai mult de șaisprezece ani, îi zise el femeii care venise s-o moșească.

Pe fișă ea se declarase de optsprezece ani, dar cînd erau foarte tinere femeile adăugau adeseori un an sau doi. Și pe deasupra era și foarte drăguță, lucru rar la femeile din categoria ei socială, deoarece constituția lor era subminată de hrana proastă, aerul viciat și ocupațiile nesănătoase ; avea trăsături delicate, ochi mari albaștri, și-un păr negru năvalnic, pieptănat după moda precupețelor. Și ea și soțul ei erau într-o stare de agitație cumplită.

— Ar fi bine să aștepți afară, ca să te pot striga cînd am nevoie de dumneata, îi spuse Philip.

Acum, că-l vedea mai bine, Philip fu din nou surprins de aerul lui de băiețandru ; simțea că de fapt ar trebui să se joace pe stradă cu ceilalți flăcăi, în loc să aștepte speriat nașterea unui copil. Orele se scurgeau încet și abia pe la două se

născu copilul. Totul părea să meargă bine ; îl chemară pe soț, și pe Philip îl înduioșă felul stîngaci și timid în care își sărută soția ; Philip începu să-și strîngă lucrurile. Înainte de a pleca mai luă o dată pulsul pacientei.

— Hei ! strigă el.

Se uită repede la fața femeii ; se întîmplase ceva. În cazuri grave trebuia chemat șeful externilor de la obstetrică ; era un medic calificat și răs-pundea de „circumscripție“. Philip scrisese repede un bilețel și, dîndu-i-l soțului, îi spuse să alerge cît îl țin picioarele pînă la spital ; îl îndemnă să se grăbească pentru că soția lui e într-o stare critică. Bărbatul porni. Philip așteptă cu sufletul la gură ; știa că femeia o să moară pentru că pierde sînge. Se temea ca lucrul acesta să nu se întîmple înainte de sosirea șefului ; între timp luă toate măsurile pe care se pricepu să le aplice. Se rugă fierbinte ca nu cumva șeful să fi fost chemat în altă parte. Minutele de așteptare păreau fără sfîrșit. Specialistul veni în cele din urmă și în timp ce o examina pe pacientă, îi punea pe șoptite întrebări lui Philip. Philip văzu după expresia lui că socotea cazul extrem de grav. Se numea Chandler. Era un bărbat înalt, zgîrcit la vorbă, cu un nas lung și fața slabă, mult prea zbîrcită pentru vîrsta lui. Clătina din cap.

— Cazul era de la început fără speranță. Unde e soțul ?

— I-am spus să aștepte pe scări, zise Philip.

— N-ar fi rău să-l aduci încoace.

Philip deschise ușa și-l strigă. Ședea în întuneric pe prima treaptă a scărilor care urcau la catul de sus. Se apropie de pat.

— Ce s-a întîmplat ? zise el.

— Păi, singerează pe dinăuntru. N-ai cum să oprești sîngele. Șeful obstetricienilor șovăi o clipă și, pentru că trebuia să spună un lucru dureros, căută să-și compună un glas cît mai tăios. E pe moarte.

Soțul nu zise o vorbă ; se opri locului uitîndu-se la nevastă-sa care zăcea palidă și fără cunoștință pe pat. Numai moașa vorbi.

— Zău, Harry, domnii au făcut tot ce au putut. Eu am văzut din capul locului că așa o să se întîmple.

— Taci din gură, zise Chandler.

Nu erau perdele la ferestre și treptat-treptat părea să se lumineze ; nu se revărsau încă zorile, dar nu puteau să mai întîrzie mult. Chandler ținea femeia în viață folosind toate mijloacele de care dispunea, dar vloga se scurgea încet din ea și brusc își dădu duhul. Băiețandru care îi era soț stătea în picioare la căpățîiul patului ieftin de fier, cu miinile rezemate de tăbliă de metal ; nu vorbea dar era foarte palid și de vreo două ori Chandler se uită neliniștit la el, temîndu-se să nu leșine. Avea buzele ca cenușa. Moașa suspina cu zgomot dar el n-o băga în seamă. Stătea cu ochii ațîntiți la nevastă-sa și în ei se citea o nedumerire totală. Îți amintea de un cîine care a fost bătut fără să știe nici măcar acum cu ce a greșit. După ce și el și Philip își strînseseră lucrurile, Chandler se întoarce către soț.

— Ar fi bine să te culci nițel. Bănuiesc că ești frînt.

— N-am unde să mă culc, domnule doctor, răspunse el cu un glas de o umilință zguduitoare.

— Nu cunoști pe nimeni din casa asta care să-ți improvizeze un culcuș ?

— Nu, domnule.

— S-au mutat abia săptămîna trecută, zise moaşa. Deocamdată nu au cunoştinţe.

Chandler şovăi jenat o clipă apoi se apropie de soţ şi-i spuse :

— Îmi pare tare rău de ce s-a întîmplat.

Îi întinse mîna, şi soţul, uitîndu-se instinctiv la a lui, ca să vadă dacă e curată, i-o strînse cu putere.

— Vă mulţumesc.

Philip dădu şi el mîna cu soţul. Chandler îi spuse moaşei să treacă dimineaţa pe la spital să ia certificatul. Părăsiră casa şi merseară împreună în tăcere.

— La început te cam tulbură puţin, nu-i aşa ? zise Chandler într-un tîrziu.

— Puţin, răspunse Philip.

— Dacă vrei, am să-i spun mesagerului să nu-ţi mai aducă astă-seară nici o chemare.

— Oricum, de la opt dimineaţa nu mai sînt de serviciu.

— Cîte cazuri ai avut ?

— Şaizeci şi trei.

— Bun, atuncia ai să-ţi obţii certificatul.

Sosiră la spital şi şeful externilor intră să vadă dacă e chemat undeva. Philip merse mai departe. Fusesse foarte cald în ziua anterioară şi chiar şi acum aerul din zori era plin de miresme de vară. Strada era foarte liniştită. Philip n-avea chef să se culce. Terminase munca şi n-avea nevoie să se grăbească. O porni agale, bucurîndu-se de aerul proaspăt şi de linişte. Se gîndi să se ducă pe pod şi să privească răsăritul soarelui pe Tamisa. La un colţ de stradă, un poliţist îi spuse bună-dimineaţa. După trusă îşi dădu seama cine-i Philip.

— Aţi avut o noapte grea, domnule doctor, îi spuse el.

Philip încuviință din cap și trecu mai departe. Se sprijini de parapet și privi către răsărit. La ora aceea metropola semăna cu un oraș al morților. Nu erau nori pe cer, dar stelele își pierduseră strălucirea pentru că se apropia lumina zilei. Pe Tamisa plutea o ceață ușoară și clădirile mari de pe malul de nord păreau niște palate de pe o insulă vrăjită. Pe firul apei erau amaratate niște șleपुरi. Culoarea predominantă era un violet nefiresc, oarecum tulburător și impresionant; dar curînd totul deveni palid, rece și cenușiu. Apoi răsări soarele, o rază de aur galben se furișă de-a curmezișul cerului care se iriză. Philip nu-și putea smulge din fața ochilor imaginea fetei zăcînd moartă pe pat, emaciată și albă, vegheată de băiatul acela care stătea la capătul ei ca o vietate rănită. Goliciunea camerei mizere înțețea și mai tare durerea. Era o adevărată cruzime ca soarta stupidă să-î reteze viața cînd se afla abia la începutul ei; dar chiar în clipa în care-și spunea acest lucru, în mintea lui Philip năvăliră gîndurile privitoare la viața care o aștepta pe ea: nașterea copiilor, lupta cumplită cu sărăcia, tinerețea frîntă de trudă și privațiuni și transformată într-o vîrstă mijlocie lipsită de frumusețe — vedea fața frumoasă subțindu-se și înălbindu-se, părul împuținîndu-se, mîinile delicate istovite brutal de muncă și începînd să semene cu ghearele unui animal bătrîn — apoi, cînd și bărbatul era trecut de prima tinerețe, dificultatea de a găsi o slujbă, salariile mici cu care trebuia să se mulțumească, și mizeria inevitabilă și înjositoare de la sfîrșit; oricît de energică, chibzuită și harnică ar fi fost și tot nu i-ar fi ajutat la nimic; pînă la urmă avea de ales doar între azilul pentru săraci sau mila copiilor ei. Cine

putea s-o compăttimească pentru că a murit, din moment ce viața îi oferea atît de puțin ?

Dar mila era o stupiditate. Philip simțea că nu de asta aveau nevoie oamenii ăștia. Ei nu se compăttimeau, își acceptau soarta. Era în firea lucrurilor. Altfel, Dumnezeu ! Altfel ar fi trecut peste pod ca o gloată imensă roind către malul celălalt unde erau clădirile mari, izolate și maiestuoase ; le-ar fi jefuit, devastat și ars.

Dar acum se crăpase de ziuă, negura se subțiasă și zorile se revărsaseră delicate și palide ; scăldaseră totul într-o dulce strălucire ; Tamisa era cenușie, trandafirie și verde : cenușie ca sideful și verde ca inima unui trandafir galben. Docurile și antrepozitele dinspre Surrey erau aglomerate într-o dezordine nu lipsită de frumusețe. Scena era atît de ieșită din comun încît făcu inima lui Philip să-i bată mai repede. Era copleșit de frumusețea lumii. În afară de asta nimic nu mai părea să conteze.

Capitolul CKV

Philip petrecu cele cîteva săptămîni care mai rămîneau pînă la începutul semestrului de toamnă în policlinică, iar din octombrie se apucă de munca obișnuită. Lipsise atîta vreme de la spital încît se trezi în mijlocul unor oameni în cea mai mare parte necunoscuți ; studenții din ani diferiți nu aveau prea mult contact unul cu altul, iar contemporanii lui își luaseră mai toți diploma. Unii plecaseră la posturi de subchirurgi sau de interni

în spitale și infirmerii de la țară, iar alții căpătaseră angajamente la clinica Sf. Luca. Cei doi ani în cursul cărora mintea lui zăcuse înțelenită îl învioraseră, după cât i se părea lui, și acum se vedea capabil să muncească din plin.

Familia Athelny era încântată de schimbarea în bine petrecută în viața lui. Pusese de o parte câteva lucruri de la vânzarea averii unchiului și le făcu tuturor cadouri. Lui Sally îi dădu un lanț de aur rămăs de la mătușa lui. Crescuse mare. Se angajase ca ucenică la o croitoreasă și în fiecare dimineață, la opt, pleca să muncească toată ziua într-un magazin de pe Regent Street. Sally avea ochi albaștri cu o privire deschisă, o frunte lată și păr abundent și strălucitor ; era durdulie, cu șoldurile late și cu sînii plini ; iar tatăl ei, căruia îi făcea o plăcere nebună să discute despre înfățișarea ei, o avertiza neîncetat să nu se ingrașe. Era atrăgătoare pentru că era un animal sănătos și feminin. Avea mulți admiratori dar prezența lor o lăsa absolut rece ; îi făcea impresia că socoate dragostea o prostie ; și nu-ți venea greu să-ți închipui că era inaccesibilă pentru tinerii care o curtau. Sally era destul de matură pentru anii ei ; fusese deprinsă s-o ajute pe maică-sa la gospodărie și la îngrijirea copiilor, și de aceea căpătase un aer autoritar din pricina căruia maică-sa spunea că lui Sally prea îi place să facă lucrurile după capul ei. Nu vorbea prea mult, dar pe măsură ce înainta în vîrstă părea să capete un umor calm și uneori rostea cîte o remarcă din care se vedea că sub exteriorul impasibil exista o efervescentă ascunsă care-o făcea să se amuze pe socoteala semenilor ei. Philip constată că nu putea ajunge niciodată cu ea la aceeași intimitate afectuoasă în care se afla cu ceilalți membri ai imensei familii Athelny. Din cînd în

cînd indiferența ei îl cam irita. Avea în ea ceva enigmatic.

Cînd Philip îi dădu lanțul de aur, Athelny, cu firea lui expansivă, ținu morțiș ca fata să-l sărute ; dar Sally se înroși toată și se trase înapoi.

— Nu, nu vreau, zise ea.

— Obrăznicătură nerecunoscătoare ! strigă Athelny. De ce nu ?

— Nu-mi place să mă las sărutată de bărbați, zise ea.

Philip o văzu stînjenită și, amuzat, căută să abată atenția lui Athelny, ceea ce nu era niciodată prea greu de făcut. Dar în mod evident problema fu reluată mai tîrziu de maică-sa, pentru că la următoarea vizită a lui Philip, Sally profită de primul prilej cînd rămaseră singuri cîteva minute pentru a se referi la cele întîmplate.

— Sper că nu ți s-a părut o mojie din partea mea că am refuzat să te sărut săptămîna trecută ?

— Aș, cîtuși de puțin, rîse el.

— Să știi că nu din lipsă de recunoștință am făcut-o. Roși puțin în timp ce rosti fraza oficială pe care o pregătise : Am să apreciez întotdeauna colierul și socot că e foarte drăguț din partea dumitale că mi l-ai dăruit.

Lui Philip îi era întotdeauna cam greu să facă conversație cu ea. Sally era foarte competentă și pricepută în tot ce trebuia să facă, dar nu părea să simtă nevoia de conversație ; asta însă fără să fie nesociabilă. Într-o duminică după-amiază, cînd Athelny și cu nevastă-sa ieșiseră împreună, iar Philip, fiind tratat ca un membru al familiei, rămase să citească în salonaș, Sally veni în această încăpere și se așeză la fereastră cu ceva de cusut. Rochiile fetelor erau făcute în casă și Sally nu-și putea permite să stea degeaba duminica. Philip

crezu că ea are poftă de conversație și lăsă cartea jos din mînă.

— Vezi-ți mai departe de citit, îi zise ea. Eu m-am gîndit doar că ești singur și poate n-ar fi rău să vin să stau cu dumneata.

— Ești cea mai tăcută ființă pe care am întîlnit-o vreodată, zise Philip.

— Nu mai avem nevoie de încă un om vorbăreț în casa asta, zise ea.

În tonul ei nu era nici o undă de ironie : afirmase pur și simplu un fapt. Dar astă îi sugeră lui Philip că din păcate nu-l mai socotea pe tatăl ei un erou, așa cum făcuse în copilărie, și în mintea ei punea cap la cap conversația sa antrenantă și risipa nechibzuită care adeseori adusesese greutate în viața lor ; compara retorica lui cu înțelepciunea practică a maică-sii și cu toate că vioiciunea lui taică-său o amuza, uneori poate că o cam scotea din sărite. Philip se uită la ea, așa cum stătea aplecată asupra lucrului de mînă ; era o ființă sănătoasă, viguroasă și normală ; trebuie să fi fost ciudat s-o vezi printre celelalte fete din atelier, cu pieptul plat și fețele anemice. Mildred suferea de anemie.

După o vreme se vădi că Sally are un pretendent. Uneori mai ieșea în oraș cu prietenele de la atelier și cunoscuse un tînăr, instalator electrician cu o slujbă foarte bună, care reprezenta o partidă onorabilă. Într-o zi îi spuse maică-si că a cerut-o de nevastă.

— Și tu ce i-ai zis ? întrebă maică-sa.

— A, i-am zis că nu mă grăbesc chiar așa de tare să mă mărit cu cine s-o nimeri. După obiceiul ei fata făcu o mică pauză între proproziții. Dar l-am văzut așa de opărit încît i-am zis să vină duminică să ia ceaiul cu noi.

Era un prilej care lui Athelny îi surise grozav. Toată după-amiaza făcu repetiții pentru a juca rolul tatălui impunător în scopul de a-l impresiona pe băiat, încât pînă la urmă reuși să-i facă pe copii să moară de ris. Puțin înainte de ora la care trebuia să sosească tinărui, Athelny scoase, cine știe de unde, un fes egiptean și ținu mortis să și-l pună pe cap.

— Dă-o încolo, Athelny, zise nevastă-sa care era îmbrăcată cu hainele cele mai bune — o rochie de catifea neagră rămasă cam strimată de vreme ce ea se îngrășa într-una. O să-i zdrobești viitorul fetei.

Încercă ea să i-l scoată dar omulețul se feri cu multă abilitate din calea ei.

— Nu mă atinge, femeie ! Pentru nimica în lume nu vreau să-l scot. Tinărului ăstuia trebuie să i se arate imediat că nu intră într-o familie de oameni de rind.

— Lasă-l, mamă, să-l țină pe cap, zise Sally cu maniera ei calmă și indiferentă. Dacă domnul Donaldson n-o s-o ia așa cum trebuie n-are decît să-și vadă de drum și pagubă-n ciuperci.

Lui Philip i se păru că tinărul o să fie expus la o grea încercare. Întrucît Athelny, cu jacheta lui de catifea maron, cu lavaliera imensă neagră și cu turbanul roșu constituia un spectacol uluitor pentru un nevinovat electrician. Cînd acesta sosi, fu întâmpinat de gazdă cu curtoazia demnă a unui grande de Spania și de doamna Athelny în modul cel mai firesc și mai familiar cu putință. Se așezară pe scaunele călugărești cu speteaza înaltă, în jurul vechii mese de călcat și doamna Athelny turnă ceaiul dintr-un ceainic lucios care dădea festivității o notă de provincie englezească. Făcuse cu mîna ei prăjiturile și pe masă era dulceață de

casă. Era un ceai ca la țară și lui Philip i se păru ciudat dar deosebit de agreabil în casa aceea iacobită. Dumnezeu știe pentru ce, Athelny își puse în gând să țină discursuri cu privire la istoria Bizanțului ; citise de curînd ultimele volume din *Declinul și căderea*¹ și, cu arătătorul întins într-un gest dramatic, revărsa în urechile uimite ale pretendentului povești scandaloase despre Teodora și Irina². I se adresă direct oaspetului cu un torent de fanfaronadă ; iar tînărul, redus la o tăcere neputincioasă și intimidat la culme, încuviința cînd și cînd din cap ca să arate că manifestă un interes inteligent pentru subiectul respectiv. Doamna Athelny nu acorda nici cea mai mică atenție conversației lui Thorpe și îl întrerupea mereu ca să-i mai ofere tînărului ceai sau ca să-l îndoape cu prăjituri și dulceată. Philip se uită la Sally ; fata stătea cu ochii în jos, calmă, tăcută și atentă ; genele ei lungi îi aruncau o umbră plăcută pe obraji. Ar fi fost greu să-ți dai seama dacă scena o amuză sau dacă ținea la tînărul acela. Era de neînțeles. Dar un lucru era sigur : electricianul era chipeș : blond și fără mustață, cu trăsături plăcute și regulate și cu o față deschisă ; era înalt de statură și bine legat. Philip nu-și putu ascunde gîndul că ar fi un partener excelent pentru ea și simți un fior de invidie pentru fericirea pe care-și închipuia că le-o rezervă soarta.

Curînd pretendentul zise că ar fi timpul s-o ia din loc. Sally se ridică în picioare fără o vorbă și-l însoți pînă la ușă. Cînd se întoarse, taică-său izbucni :

¹ *Declinul și căderea Imperiului Roman*, lucrarea principală a istoricului englez Edward Gibbon (1737—1794).

² Nume ale unor împărătese bizantine.

— Ei, Sally, nouă ni se pare tânărul ăsta al tău foarte drăguț. Sintem gata să-l primim în familia noastră. Să afișăm strigările de căsătorie și eu am să compun un cântec nupțial.

Sally se apucă să strângă masa. Nu răspunse. Deodată îi aruncă o privire repezită lui Philip.

— Dumitale cum ți s-a părut, domnule Philip ?

Întotdeauna refuzase să-i spună „unchiul Phil“, cum îi spuneau ceilalți copii, și nici Philip pur și simplu nu vroia să-i zică.

— Cred că ați fi o pereche tare frumoasă.

Sally îi aruncă o privire repezită și apoi roșind ușor își văzu de treabă.

— Mi s-a părut un tânăr foarte drăguț și bine crescut, zise doamna Athelny, și cred că e omul potrivit ca s-o facă fericită pe orice fată.

Sally nu răspunse timp de vreo două minute, iar Philip o privi plin de curiozitate : s-ar fi zis că fata meditează la vorbele maică-si, dar pe de altă parte se putea tot așa de bine să se gândească la cai verzi pe pereți.

— De ce nu răspunzi când ți se vorbește, Sally ? o apostrofă maică-sa puțin supărată.

— Mie mi s-a părut un prostovan.

— Și nu vrei să-l accepți ?

— Nu, în nici un caz.

— Eu nu prea înțeleg ce mai vrei, zise doamna Athelny — și acum era limpede că fusese scoasă din fire ; e un băiat foarte cumsecade și are din ce să te întrețină și să-ți încropească un cămin ca lumea. Noi și așa avem prea multe guri de hrănit și fără tine. Dacă se ivește o șansă ca asta e o răutate să n-o accepți. Și cred că ai avea din ce să-ți angajezi o fată care să-ți facă treburile mai grele.

Pină atunci Philip n-o mai auzise pe doamna Athelny referindu-se în mod atît de făţiş la greutăţile din viaţa ei. Acum vedea cît de important era pentru ea să-şi procopsească fiecare copil.

— N-are rost să-i dai înainte cu gura, mamă, zise Sally în felul ei calm. N-o să-l iau de bărbat.

— După părerea mea eşti o fată egoistă, rea şi fără inimă.

— Mamă, dacă vrei să-mi cîştig singură existenţa pot oricînd să intru la un stăpîn.

— Nu fi proastă, că doar ştii că taică-tău nu te-ar lăsa nici în ruptul capului să faci una ca asta.

Philip întilni privirea lui Sally şi i se păru că vede în ea o licărire amuzată. Se întrebă ce anume din conversaţia aceasta îi gîdilase simţul umorului. Era o fată ciudată.

Capitolul CXVI

*

În ultimul său an de studii la clinica Sf. Luca, Philip trebui să muncească din greu. Era mulţumit de viaţă. I se părea foarte comod să aibă inima liberă şi destui bani în buzunar ca să-şi acopere nevoile. Auzise adeseori pe oameni vorbind cu dispreţ despre bani. Se întrebă dacă ei încercaseră vreodată să se descurce fără. Ştia că nevoile materiale îl fac pe om meschin, acaparator şi limitat ; îi deformează caracterul şi-l determină să privească lumea printr-o prismă vulgară ; cînd trebuie să chibzuieşti fiecare gologan, banii capătă o importanţă grotescă ; trebuie să fii relativ înstărit ca să

poți să le cunoști valoarea adevărată. Philip ducea o viață solitară, nu vedea pe nimeni în afară de familia Athelny, dar nu se simțea de loc singur; se ocupa de planurile de viitor și uneori se gândea și la trecut. Din când în când aducerile lui aminte se opreau asupra foștilor prieteni dar nu-și dădea osteneala să-i vadă. Ar fi vrut să știe ce a mai devenit Norah Nesbitt; acum se numea altfel, dar Philip nu-și putea aminti numele celui cu care era vorba să se căsătorească; îi părea bine că o cunoscuse; era un suflet ales și viteaz. Într-o seară, pe la unsprezece și jumătate îl văzu pe Lawson trecînd pe Piccadilly; era în smocking și probabil se întorcea de la un teatru. Philip cedă unui îndemn neașteptat și se îndepărtă repede pe o străduță laterală. Nu-l mai văzuse de doi ani și simțea că n-ar putea relua acuma prietenia întreruptă. Nu mai aveau ce să-și spună. Pe Philip nu-l mai interesa arta; i se părea că acum e mult mai capabil decît în tinerețe să savureze frumusețea din plin; în schimb arta i se părea lipsită de importanță. Se ocupa cu alcătuirea unui tipar extras din haosul multiplu și divers al vicții și, aparent, materialele cu care lucra făceau ca preocupările pentru culori și cuvinte să pară foarte banale și neînsemnate. Lawson își făcuse datoria. Prietenia lui Philip pentru el fusese doar un motiv în cadrul desenului pe care-l elabora; ar fi fost o greșeală de domeniul sentimentalismului să nu-și dea seama că pictorul nu-l mai interesează.

Uneori Philip se mai gândea și la Mildred. Evita în mod intenționat străzile pe care s-ar fi putut s-o întâlnească din întâmplare; dar uneori cine știe ce simțămînt, poate curiozitatea, poate ceva mai profund pe care nu vroia să-l recunoască, îl determina să rățăască pe Piccadilly și pe Regent

Street la orele la care ar fi fost de presupus ca Mildred să umble pe acolo. În asemenea cazuri Philip nu ştia dacă de fapt doreşte s-o vadă sau se teme de o întâlnire cu ea. O dată îi atrase atenţia un spate care amintea de silueta ei şi o clipă i se păru că e ea ; avu o senzaţie curioasă : era un junghi ciudat şi dureros în inimă, în care se amestecau teama şi o nelinişte înspăimântătoare ; şi când grăbi pasul şi descoperi că s-a înşelat nu ştiu dacă se simte uşurat sau dezamăgit.

La începutul lui august Philip îşi dădu ultimul examen, cel de chirurgie, şi-şi luă diploma. Trecuseră şapte ani de la intrarea lui în spitalul Sf. Luca. Avea aproape treizeci de ani. Coborî scările Colegiului regal de chirurgie ţinând în mână un sul care-i acorda dreptul la practicarea medicinei şi inima îi bătea plină de satisfacţie.

„Acum am să încep cu adevărat viaţa“, gîndea el.

A doua zi se duse în biroul secretarului ca să se înscrie pe listă pentru a căpăta un angajament la spitalele filantropice. Secretarul era un omuleţ agreabil cu bărbuţă neagră şi Philip îl găsisese întotdeauna extrem de afabil. De data aceasta îl felicită pentru succesul obţinut şi apoi îi spuse :

— Nu cumva te-ar tenta să faci o suplinire de o lună de zile pe Coasta de sud ? Trei lire pe săptămână, casă şi masă.

— N-aş avea nimic împotrivă, zise Philip.

— E la Farnley, în comitatul Dorsetshire. Doctorul South. Ar trebui să pleci imediat ; asistentul de acolo s-a îmbolnăvit de oreion. Cred că e o localitate foarte agreabilă.

Ceva din comportarea secretarului îl nedumerea pe Philip. Era puţin dubioasă.

— Dar care-i hiba ? întrebă el.

Secretarul șovăi o clipă și apoi rîse împăciuitor.

— Păi, ca să-ți spun drept, după cîte am înțeles, șeful e un bătrîn cam țeapăn și ciudat, de modă veche. Agențiile nici nu mai vor să-i mai trimită pe nimeni ca ajutor. Are obiceiul să spună lucrurilor pe șleau și oamenilor nu prea le place.

— Dar crezi că s-ar mulțumi cu un tînăr absolut ? La urma urmei, eu n-am nici un pic de experiență.

— Cînd că ar trebui să fie fericit dacă te obține, răspunse diplomatic secretarul.

Philip se gîndi o clipă. Tot n-avea nimic de făcut în săptămînile care urmau și se bucura de șansa de a cîștiga ceva bani. Putea să-i pună la o parte în vederea vacanței în Spania pe care și-o făgăduise pentru momentul cînd și-ar încheia angajamentul la spitalul Sf. Luca, sau la vreun alt spital dacă nu l-ar primi acolo.

— Bine, mă duc.

— Singurul lucru este că trebuie să pleci chiar azi după-amiază. Îți convine ? Dacă da, atunci telegrafiez imediat.

Philip ar fi vrut să se bucure de cîteva zile de libertate ; dar la familia Athelny fusese în seara anterioară (se dusese imediat ca să le spună vestea cea bună) și de fapt n-avea nici un motiv să nu plece imediat. Bagaje prea multe n-avea de făcut.

În aceeași seară, puțin după ora șapte, coborî din tren la gara Farnley și luă o birjă pînă la doctorul South. Era o casă lătăreață și joasă, cu stucaturi și acoperită de viță sălbatică. Fu condus în cabinet. La o masă scria un bătrînel. Ridică ochii cînd servitoarea îl pofti pe Philip înăuntru. Bătrînelul nu se sculă în picioare și nu scoase o vorbă. Se

uită pur și simplu lung la Philip. Lui Philip îi cam pieri curajul.

— Bănuiesc că eram așteptat, nu ? zise el. Secretarul de la spitalul Sf. Luca v-a telegrafiat azi dimineață.

— Am amînat cina cu o jumătate de oră. Vrei să te speli ?

— Da, zise Philip.

Îl amuzau manierele ciudate ale doctorului South. Acesta se sculă acum în picioare și Philip văzu că e un bărbat de statură mijlocie, slab, cu părul alb tuns foarte scurt și cu o gură lată închisă atît de strîns încît nici nu părea să aibă de loc buze ; n-avea nici barbă, nici mustață, ci doar niște mici favoriți albi care împreună cu falca foarte hotărîtă dădeau capului său o înfățișare pătrată. Purta un costum de golf maron și o cravată mare albă. Hainele atîrnau pe el de parcă ar fi fost croite pentru o persoană mult mai masivă. Arăta ca un fermier onorabil de la mijlocul secolului al XIX-lea. Deschise ușa.

— Aici e sufrageria, zise el arătînd către ușa din partea opusă. Dormitorul duminică este prima ușa la care ajungi cînd urci pe palier. Coboară de îndată ce ești gata.

În timpul cinei Philip își dădu seama că doctorul South îl cercetează cu deamănuntul, fără să vorbească prea mult, și Philip înțelese că nu e bucuros nici să-și audă asistentul trîncănind.

— Cînd ți-ai luat diploma ? întrebă brusc doctorul.

— Ieri.

— Ai urmat la Universitate ?

— Nu.

— Anul trecut cînd asistentul meu și-a luat concediu, mi-au trimis un tip universitar. Le-am spus

să nu mai facă niciodată una ca asta. Era mult prea *gentleman* pentru mine.

Urmă o nouă pauză. Masa era foarte simplă și foarte bună. Philip își păstră o înfățișare demnă și serioasă dar în adîncul inimii clocotea de emoție. Era grozav de entuziasmat de angajarea lui ca suplinitor ; se simțea deodată maturizat ; îi venea să ridă nebunește fără nici un motiv și cu cît se gîndea mai mult la demnitatea lui profesională, cu atît mai greu se ținea să nu ridă pe sub mustată.

Dar doctorul South îi întrerupse brusc gîndurile.

— Cîți ani ai ?

— Merg pe treizeci.

— Cum se face că abia acum ți-ai luat diploma ?

— M-am apucat de medicină abia la douăzeci și trei ani și a trebuit să mai și întrerup doi ani.

— De ce ?

— Din pricina sărăciei.

Doctorul South îi aruncă o privire ciudată și recăzu în tăcerea obișnuită. La sfîrșitul cinei se ridică de la masă.

— Știi ce fel de clientelă e aici ?

— Nu, răspunse Philip.

— Cei mai mulți pacienți sînt pescari și membrii familiilor lor. Eu am în grijă sindicatul și spitalul marinarilor. Pe vremuri eram singurul doctor de pe aici, dar de cînd au încercat să transforme localitatea asta într-o elegantă stațiune maritimă s-a mai deschis un cabinet pe faleză și oamenii înstăriți se duc la doctorul ăla. La mine nu vin decît cei cărora nu le dă de loc mîna să plătească îngrijirea medicală.

Philip înțelese că rivalitatea aceea constituia un punct dureros pentru bătrîn.

— Știți că n-am de loc practică, îi spuse Philip.

— Nici unul dintre voi n-are habar de nimic.

Doctorul ieși din cameră fără să mai scoată vreo vorbă și-l lăsă singur pe Philip. Când intră servitoarea să strângă masa îi spuse lui Philip că doctorul South dă consultații de la șase pînă la șapte. În seara aceea munca se terminase. Philip își aduse o carte din camera lui, își aprinse pipa și se instală să citească. Era o mare bucurie, pentru că de cîteva luni nu mai citise decît lucrări de medicină. La zece intră în cameră doctorul South și se uită la el. Philip nu putea suferi să stea altfel decît cu picioarele cocoțate, așa că-și trăsese un scaun pe care și le întinsese.

— S-ar zice că izbutești ușor să te faci comod, îi zise doctorul South cu o asprime care l-ar fi tulburat pe Philip dacă n-ar fi fost atît de bine dispus.

Philip îi răspunse cu ochi sclipitori.

— Aveți vreo obiecție ?

Doctorul South se uită la el dar nu-i răspunse direct la întrebare.

— Ce citești ?

— *Peregrine Pickle*. Smollett ¹.

— Întimplător știu și eu că *Peregrine Pickle* e de Smollett.

— Vă rog să mă iertați. După cîte știu, medicii nu manifestă prea mult interes pentru literatură, nu ?

Philip lăsase jos cartea punînd-o pe masă și doctorul South o luă și se uită la ea. Era un volum dintr-o ediție completă care aparținuse preotului din Blackstable. Era subțire și legat în marochin ieșit de soare, cu o gravură de metal drept frontispiciu ; paginile erau îngălbenite de vreme și pă-

¹ *Tobias George Smollett* (1721—1771), autorul mai multor romane picarești în genul celor scrise de Fielding.

tate de mucegai. Fără să vrea, Philip se aplecă puțin înainte când doctorul puse mîna pe carte și în ochii lui se ivi un ușor zîmbet. Doctorului nu-i scăpa mai nimic.

— Te amuz ? întrebă el cu o voce glacială.

— Văd că iubiți cărțile. Lucrul ăsta se observă întotdeauna după felul cum umblă oamenii cu ele.

Doctorul South lăsa imediat din mîna romanul.

— Micul dejun la opt și jumătate, zise el și părăsi încăperea.

„Vai ce bătrînel sucit !“ se gîndi Philip.

Curînd descoperi de ce le venea greu asistenților doctorului South să se înțeleagă cu el. În primul rînd el se opunea cu îndîrjire tuturor descoperirilor din ultimele trei decenii ; îl enervau medicamentele prefabricate care ajungeau să fie la modă, fiind socotite bune pentru vindecări miraculoase, ca numai după cîțiva ani să fie uitate cu desăvîrșire ; el avea niște rețete standard pe care le adusese de la clinica Sf. Luca, unde studiase, și pe care le folosisese toată viața ; după părerea lui erau la fel de eficace ca și oricare alt lucru apărut de atunci încoace și devenit o modă. Philip rămase uluit de neîncrederea pe care o manifesta doctorul South față de asepție ; el o acceptase doar din respect pentru părerile universal răspîndite ; dar folosea precauțiile asupra cărora Philip știa bine că se insistă infinit de scrupulos la spital, cu îngăduința disprețuitoare a unui om în toată firea care se joacă de-a soldații cu niște prichindei.

— Am văzut eu tot felul de antiseptice cum au venit și au măturat totul din cale și pe urmă le-a luat locul asepsia. Fleacuri !

Tinerii care erau trimiși la el nu aveau alte cunoștințe decît ceea ce învățau din practica de la clinică ; și ei veneau cu un dispreț manifestat pen-

tru specialistul în medicină generală, dispreț absorbit din însăși atmosfera de la spital ; în schimb ei nu dăduseră ochii decît cu cazurile complicate care apăreau prin saloanele spitalului ; știau cum să trateze o boală obscură a suprarenalelor, dar pe de altă parte se dovedeau neputincioși cînd erau consultați pentru o simplă răceală. Cunoștințelor lor erau pur teoretice, iar îngîmfarea lor era nelimitată. Doctorul South îi privea strîngînd din buze ; îi făcea o plăcere de-a dreptul sălbatică să le arate cît de mare e ignoranța lor și cît de nejustificată le e îngîmfarea. Clientela era săracă, alcătuită mai ales din lumea pescarilor, și doctorul își executa singur rețetele. Doctorul South își întreba asistentul cum își închipuie că ar putea să-și cîștige existența dacă pentru o durere de stomac i-ar da unui pescar o mixtură alcătuită din cinci-șase medicamente costisitoare. Se mai plîngea și de faptul că tinerii medici nu sînt destul de învățați : nu citeau altceva decît ziarul sportiv și principala revistă medicală ; nu erau în stare nici să scrie citeț, nici să evite greșelile de ortografie. Timp de două sau trei zile, doctorul South îl supraveghea îndeaproape pe Philip, gata să se năpustească asupra lui cu sarcasmul său acid, dacă i-ar fi dat ocazia. Conștient de acest lucru, Philip își vedea de treabă cu un amuzament calm și tăcut. Îl încînta schimbarea ocupației. Sentimentul de independență și răspundere îi făcea plăcere. În cabinet intrau tot felul de oameni. Era satisfăcut pentru că, după cît se părea, le inspira încredere pacienților ; și era distractiv să urmărească procesul de vindecare, întrucît la spital, în mod

inevitabil, acest lucru nu se putea face decît la intervale destul de lungi. Vizitele pe teren îl duceau în căsuțe cu acoperișul scund, pline de unelte de pescuit și pînze pentru bărci, și ici-colo de cite un suvenir din călătorii pe mări îndepărtate — o cutie lăcuită din Japonia, sulite și vîsle din Melanezia sau pumnale din bazarele Istambulului ; cămăruțele acelea îmbîcsite aveau un aer romantic, iar mirosul sărat al mării le dădea o prospețime amară. Lui Philip îi plăcea să stea de vorbă cu marinarii care, văzîndu-l că nu e cu nasul pe sus, îi spuneau tot felul de povești despre călătoriile lungi făcute de ei în tinerețe.

De vreo două ori i se întîmplă să facă o greșeală de diagnostic (pînă atunci nu mai văzuse nici un caz de pojar și cînd i se înfățișă o asemenea erupție el o luă drept o obscură boală de piele) și iarăși de vreo două ori se întîmplă ca tratamentul sugerat de el să difere de concepțiile doctorului South. Prima dată doctorul South îl atacă cu vorbe de o ironie cruntă ; dar Philip le acceptă fără să se supere ; avea un oarecare dar al replicii și-i dădu doctorului South niște răspunsuri care-l făcură să se oprească și să-l privească plin de curiozitate. Philip își păstra o înfățișare gravă dar ochii îi sclipeau. Bătrinelul nu putu să-și ascundă impresia că Philip îl ia peste picior. El era deprins ca asistenții lui să-l urască și să se teamă de el, dar asta era o experiență nouă. Ar fi avut chef să facă scandal și să-l expedieze pe Philip cu primul tren așa cum făcuse și cu alți asistenți ; dar avea senzația jenantă că în acest caz Philip i-ar fi rîs pur și simplu în nas, și asta îl amuză brusc. În ciuda

voinței lui, pe buze îi înflori un zîmbet și apoi întoarse capul. Peste puțină vreme își dădu seama că Philip se amuză în mod sistematic pe socoteala lui. La început rămase surprins, dar apoi se distră.

„Să-l ia dracu' de obraznic, rîse el în sinea lui. Să-l ia dracu' de obraznic!”

Capitolul CXVII

Philip îi scrisese lui Athelny ca să-l informeze că s-a angajat ca asistent în Dorsetshire și curînd primi un răspuns de la el. Era scris în maniera afectată pe care o adopta Athelny, înțesată de epitete pompoase ca o diademă persană bătută în pietre scumpe; caligrafia era aceea frumoasă cu care se mîndrea el, asemănătoare caracterelor gotice și ca atare tot atît de greu de citit. Îi propunea lui Philip să vină la ferma de hamei din Kent la care urma să se ducă, la fel ca în alți ani, împreună cu familia; pentru a-l convinge îi spunea diverse lucruri frumoase și complicate despre sufletul lui Philip și despre cîrceii șerpuitori ai hameiului. Philip răspunse imediat că o să vină în prima zi în care o să fie liber. Deși nu se născuse acolo, avea o afecțiune deosebită pentru insula Thanet și entuziasmul lui se inflăcăra la gîndul de a petrece două săptămîni atît de aproape de pămîntul și mediul care avea nevoie doar de un cer albastru

pentru a fi la fel de idilic ca dumbrăvile de măslini din Arcadia¹.

Cele patru săptămîni ale angajamentului său de la Farnley trecură repede. Pe faleză se naştea un oraş nou cu vile de cărămidă roşie, dispuse în jurul terenurilor de golf ; de curînd se deschisese un hotel mare pentru a găzdui pe vilegiaturişti. Dar Philip se ducea rareori acolo. Jos, lingă port, căsuţele de piatră din alte veacuri se înghesuiau într-o învîlmăşeală încîntătoare şi străduţele înguste care coverau în pante repezi aveau un aer vetust care-ţi încînta imaginaţia. La malul apei se vedeau căsuţe curăţele avînd în faţă grădiniţe bine îngrijite ; erau locuite de pensionari — foşti căpitani în marina comercială şi de mamele sau văduvele bărbaţilor care-şi cîştigaseră existenţa pe mare ; înfăţişarea lor era ciudată dar tihnită. În portul acela de proporţii reduse ancorau vase de mic tonaj, cargoboturi din Spania şi din Levant ; cînd şi cînd vîntul romantic aducea cite o corabie cu pînze. Toate astea îi trezeau lui Philip amintiri despre micul port murdar de la Blackstable, cu vasele de încărcat cărbuni, şi el se gîndi că acolo i se stîrnise prima dată dorinţa, devenită între timp o obsesie, de a călători în ţările Orientului şi pe insulele înSORITE din mările tropicale. Dar aici te simţei mai aproape de oceanul întins şi adînc decît acolo pe ţarmul Mării Nordului, care părea veşnic îngrădit ; aici puteai să-ţi umpli plămîinii privind în depărtare pe imensitatea netedă ; iar vîntul de apus, iubitul şi blindul vînt sărat al An-

¹ Ținut de păstori din Peloponez, Grecia, simbol al unei țări fericite.

glicii făcea să-ți crească inima și în același timp să ți se topească de tandrețe.

Într-o seară, când Philip ajunsese în ultima lui săptămână de stagiul la doctorul South, la ușa cabinetului bătu un copil, în timp ce bătrînelul și cu Philip preparau rețetele. Era o fetiță zdrențăroasă, desculță și cu fața murdară. Când Philip îi deschise, ea spuse :

— Vă rog, domnule doctor, vreți să veniți repede la doamna Fletcher de pe ulița Ivy ?

— Dar ce-a pățit doamna Fletcher ? strigă doctorul South cu vocea lui hîriită.

Fetița nu-l băgă în seamă ci i se adresă din nou lui Philip.

— Vă rog, domnule doctor, băiețelul ei a avut un accident și mama lui vă roagă să veniți repede.

— Spune-i doamnei Fletcher că vin îndată, strigă doctorul South.

Fetița șovăi o clipă și, punîndu-și în gura murdară degetul și mai murdar, rămase cu ochii la Philip.

— Ce e, fetiço ? întrebă Philip zîmbind.

— Vă rog, doamna Fletcher zice că să vină doctorul ăl nou.

Din încăperea folosită ca farmacie se auzi un zgomot și doctorul South ieși în vestibul.

— Da ce, doamna Fletcher nu e mulțumită de mine ? lătră el. Am îngrijit-o de cînd s-a născut. De ce n-aș fi bun ca să văd și de broscoiul ei jegos ?

Fetița făcu un moment impresia că o să izbucnească în plîns dar apoi se răzgîndi. Îi scoase limba doctorului South și înainte ca el să-și revină

din uimire o luă la fugă cît o țineau picioarele. Philip își dădu seama că bătrînul s-a supărat.

— Păreți cam obosit și e o cale destul de lungă pînă în ulița Ivy, zise el în chip de scuză pentru a justifica înlocuirea.

Doctorul South mirii.

— E mult mai puțin departe pentru un om care umblă pe două picioare decît pentru cel care n-are decît un picior și jumătate.

Philip se împurpură la față și o vreme nu scoase nici un cuvînt.

— Vreți să mă duc eu sau vă duceți dumneavoastră ? întrebă el în cele din urmă pe un ton glacial.

— Ce rost are să mă duc eu dacă te vor pe dumneata ?

Philip își luă pălăria și plecă să vadă pacientul. Se întoarse pe la opt. Doctorul South stătea în sufragerie cu spatele rezemat de cămin.

— Ai lipsit cam multă vreme, îi zise el.

— Vă rog să mă iertați. De ce nu v-ați așezat la masă ?

— Pentru că am preferat să aștept. Ai stat chiar atîta vreme la doamna Fletcher ?

— Nu, îmi cer scuze, dar nu de asta am întîrziat. La înapoiere m-am oprit să privesc apusul soarelui și nu m-am mai gîndit că s-a făcut tîrziu.

Doctorul South nu răspunse și servitoarea le aduse de mîncare — niște șproturi fripte. Philip le mîncă cu multă poftă. Deodată doctorul South îi adresă o întrebare repezită.

— De ce ai privit apusul soarelui ?

Philip îi răspunse cu gura plină.

— Pentru că eram fericit.

Doctorul South îi aruncă o privire plină de ciudăţenie şi pe faţa lui bătrână şi obosită licări un ușor zîmbet. Pînă la sfîrşitul mesei nici unul nu mai scoase nici un cuvînt, dar după ce servitoarea le aduse vinul de Porto şi părăsi sufrageria, bătrînul se lăsă pe speteaza scaunului şi îşi aţinti ochii pătrunzători asupra lui Philip.

— Te-a cam durut, tinere, cînd am vorbit despre piciorul tău şchiop, nu-i așa ?

— Direct sau indirect oamenii se referă întotdeauna la el cînd se supără pe mine.

— Probabil că toţi ştiu că e punctul tău slab.

Philip îl înfruntă privindu-l drept în faţă :

— Vă pare chiar așa de bine că l-aţi descoperit ?

Doctorul nu răspunse, dar chicoti cu o veselie care ascundea o undă de amărăciune. Stătură o vreme privindu-se drept în ochi. Apoi doctorul South îl lăsă pe Philip cu gura căscată :

— Ce-ar fi să rămii aici şi eu să-i dau răvaş de drum idiotului ăluia care s-a îmbolnăvit de oreion ?

— Sînteţi foarte drăguţ, dar sper ca la toamnă să capăt un angajament la clinică. Asta o să-mi fie de mare ajutor pentru a obţine ulterior diverse slujbe.

— Ți-aş putea propune să te fac asociatul meu, bombăni doctorul South.

— De ce ? întrebă Philip surprins.

— S-ar părea că ești foarte iubit pe aici.

— Nu mi s-a părut că lucrul acesta întrunește aprobarea dumneavoastră deplină, zise Philip pe un ton sec.

— Ai impresia că după patruzeci de ani de clientelă mai îmi pasă dacă oamenii îl preferă pe asistentul meu? Nu, prietene. Între pacienții mei și mine nu există nici un fel de sentiment. Eu nu mă aștept de la ei la nici un fel de recunoștință, le cer doar să-mi plătească onorariul. Ei, ce zici de propunerea mea?

Philip nu dădu nici un răspuns, nu atât pentru că ar fi meditat asupra propunerii, cât pentru că era uimit. În mod evident, era foarte neobișnuit să i se ofere unui proaspăt absolvent un loc de asociat la un cabinet; și își dădu seama cu mirare că — deși pentru nimica în lume n-ar fi vrut s-o mărturisească — doctorul South îl îndrăgise. Se gândi ce haz ar face secretarul clinicii Sf. Luca dacă i-ar povesti.

— Cabinetul aduce un venit de circa șapte sute de lire pe an. Am putea socoti cam cât ar valora cota dumată de participare și ai putea să-ți răscumperi partea plătindu-mi treptat. Iar când voi muri, poți să-mi iei locul. Cred că asta e o perspectivă mai bună decît să te tirii prin spitale încă doi-trei ani și apoi să ocupi posturi de asistent pînă cînd ți-ar da mîna să-ți deschizi un cabinet propriu.

Philip știa că e o șansă pe care majoritatea oamenilor din profesia lui s-ar fi repezit s-o apuce fără să mai stea o clipă pe gînduri; și așa erau prea mulți doctori, și jumătate din oamenii pe care-i cunoștea ar fi fost încîntați să accepte chiar și un venit atît de modest din pricina siguranței pe care o oferea.

— Îmi pare foarte rău, dar nu pot accepta, zise el. Ar însemna să renunț la toate lucrurile

după care am tînjit ani de zile. Într-un fel sau altul am dus-o foarte greu tot timpul, însă întotdeauna am avut în fața mea o singură speranță : să-mi iau diploma pentru a putea călători ; iar acum, cînd mă scol dimineața, oasele mele pur și simplu țipă să plece undeva, indiferent unde, dar să fie cît mai departe, în locuri prin care n-am umblat niciodată.

Acum țelul părea să se fi apropiat mult. Pe la mijlocul anului viitor avea să-și termine angajamentul la spitalul Sf. Luca, după care se putea duce în Spania ; își putea permite luxul de a petrece acolo cîteva luni, rătăcind în sus și-n jos prin țara care pentru el reprezenta romantismul idilic ; după aceea avea să-și ia un post pe un vapor și să plece în Orient. Avea toată viața înaintea lui și timpul nu conta. Putea să umble, chiar și ani de-a rîndul, dacă avea chef, prin locuri prea puțin frecventate, printre oameni străini, unde viața se desfășura în chipuri necunoscute. Nu știa exact ce anume caută sau ce aveau să-i aducă aceste călătorii ; dar avea sentimentul că va învăța ceva nou despre viață și va găsi o cheie pentru misterul care tocmai cînd îl rezolvase se dovedise și mai misterios, Și chiar dacă nu descoperea nimic, tot avea să-și aline neastîmpărul care-i rodea inima. Dar doctorul South îi arătase o amabilitate imensă și ar fi fost nerecunoscător dacă-i refuza oferta fără să-i aducă argumente corespunzătoare ; de aceea, cu timiditatea lui caracteristică, încercă să pară cît mai degajat și mai practic cu putință. Se strădui să-i explice de ce era atît de important pentru el

să-și aducă la îndeplinire planurile pe care le nutrise cu atita pasiune.

Doctorul South ascultă fără o vorbă și în ochii lui de bătrîn șiret se ivi o lumină blindă. Lui Philip, faptul că nu insista să-i accepte oferta i se păru un alt semn de bunătate. Bunăvoința ia adeseori forma unui imperativ. Doctorul părea să considere motivele sugerate de Philip ca foarte sănătoase. Abandonînd subiectul, începu să vorbească despre propria lui tinerețe; servise în marina regală și tocmai îndelungatul contact cu marea îl făcuse să se instaleze la Farnlêy cînd ieșise din cadrul marinei. Îi vorbi lui Philip despre zilele de demult petrecute în Pacific și despre aventurile nesăbuite din China. Luase parte la o expediție împotriva vîntătorilor de capete din Borneo și cunoscuse insulele Samoa pe vremea cînd ele constituiau încă un stat independent. Făcuse escală în insulele de coral. Philip îl asculta vrăjit. Încetul cu încetul începu să-i spună lui Philip cîte ceva din viața lui personală. Era văduv, nevastă-sa murise de treizeci de ani și fiica lui se măritase cu un fermier din Rhodesia care se certase cu el și ea nu mai venise în Anglia de zece ani. Era tare singur. Parcă nici n-ar fi avut vreodată nevastă sau copil. Maniera lui aspră era în cea mai mare măsură un scut pe care-l purta pentru a-și ascunde deziluzia totală; iar lui Philip i se păru tragic să-l vadă pur și simplu așteptîndu-și moartea, nu cu nerăbdare sau enervare, ci doar cu scîrbă, urînd bătrînețea și incapabil să se resemneze în fața limitelor pe care le impunea ea, și totuși avînd sentimentul că moar-

tea este singura soluție pentru amărăciunile vieții lui. Drumul i se încrucișase cu drumul lui Philip și afecțiunea naturală care fusese ucisă de îndelunga despărțire de fiica lui — (în cearta lor ea luase partea soțului și doctorului nu-i adusesese niciodată nepoții să și-i vadă) — se oprise asupra lui Philip. La început asta îl iritase, își spusese că e un semn de ramolism ; dar în Philip era ceva care-l atrăgea și el se surprinsese adesea zîbindu-i fără să știe de ce. Philip nu-l plictisea. De vreo două ori îi puse mîna pe umăr ; era singurul gest cît de cît apropiat de o mîngiere pe care n-o mai cunoscuse de cînd părăsise fiică-sa Anglia cu atîția ani în urmă.

Cînd sosi momentul plecării lui Philip, doctorul South îi conduse la gară ; se simți inexplicabil de deprimat.

— Am dus-o strașnic aici, zise Philip. Ați fost grozav de drăguț cu mine.

— Bănuiesc că ești fericit că pleci.

— M-am distrat bine aici.

— Dar vrei să umbli în lumea largă ? Ei, ai tinerețea la dispoziție. Doctorul șovăi o clipă, apoi adăugă : te-aș ruga să nu uiți totuși că dacă te răzgîndești, cumva, oferta mea rămîne în picioare.

— Sînteți extrem de amabil.

Philip îi mai strînse o dată mîna prin fereastra vagonului și trenul ieși pufăind din gară. Philip se gîndi la cele două săptămîni pe care avea să le petreacă pe lanul de hamei ; îl bucura perspectiva revederii cu prietenii și era cu atît mai fericit cu cît era frumos afară. În schimb doctorul South se întoarse agale în casa lui goală. Se simțea tare bătrîn și tare singur.

Philip sosi seara târziu la Ferne. Era satul natal al doamnei Athelny, și ea fusese deprinsă din copilărie să culeagă hameiul de pe lanul pe care se ducea și acum an de an împreună cu soțul și copiii. Ca mulți alți oameni din comitatul Kent, familia ei plecase cu regularitate în lume, bucurându-se să câștige ceva bani, dar în special considerând escapada anuală, așteptată cu nerăbdare timp de luni de zile, ca cea mai bună vacanță. Munca nu era prea grea, se făcea în comun, sub cerul liber și pentru copii era un picnic încântător și prelungit; aici flăcăii cunoșteau fetișcanele; în serile lungi, după sfârșitul lucrului, cutreierau aleile sub vraja dragostei; și de cele mai multe ori sezonul de culegere a hameiului era urmat de un șir de nunți. Porneau în căruțe cu așternut, cu oale și tigăi, cu scaune și mese; cât timp ținea culesul hameiului satul Ferne era pustiu. Erau niște oameni în rîndul cărora era greu de pătruns, și ar fi privit cu ochi răi intrarea în mijlocul lor a unor străini, pentru că așa le spuneau ei celor veniți de la Londra; îi disprețuiau dar în același timp se și temeau de ei pentru că erau cam turbulenți, și oamenii cumsecade de la țară nu vroiau să aibă de-a face cu ei. Pe vremuri, culegătorii de hamei dormeau prin hambare, dar acum zece ani, în marginea unei pajiști se ridicaseră niște barăci. Ca și mulți alții familia Athelny ocupa în fiecare an aceeași baracă.

Athelny îl întâmpină pe Philip la gară într-o căruță pe care o împrumutase de la cîrciuma unde-i

luase lui Philip o cameră cu chirie. Era la o depărtare de vreo patru sute de metri de lanul cu hamei. Philip își lăsă la circiumă sacul de voiaj și traversă pajiștea pentru a ajunge la barăci. De fapt era pur și simplu un șopron lung și scund împărțit în cămăruțe cam de trei metri pe trei. În fața fiecăreia se aprinsese câte un foc de vreascuri în jurul căruia se grupa o familie privind cu nerăbdare cum se pregătește mîncarea pentru cină. Aerul mării și soarele bronzaseră deja fețele copiilor lui Athelny. Cu pălăriuța de soare pe cap, și doamna Athelny avea o înfățișare complet schimbată; simțai că anii îndelungați petrecuți la Londra n-avuseseră prea mare influență asupra ei; era sătencă din cap pînă în picioare și-ți dădeai imediat seama că acolo la țară se simte la ea acasă. Frigea niște slănină și în același timp îi supraveghea pe ținci, dar asta n-o împiedică să-i strîngă mîna lui Philip cu căldură și să-i întîmpine cu un zîmbet agreabil. Athelny își declară entuziasmul față de bucuriile traiului rural.

— În orașele în care trăim, tînjim după soare și lumină. Aia nici măcar nu e viață, e doar o prelungă întemnițare. Zău, Betty, hai să vindem tot ce avem și să ne luăm o fermă la țară.

— Da, că te și văd eu pe tine stînd la țară, răspunse soția cu un dispreț nu lipsit de bunăvoință. Păi, în prima zi ploioasă de la începutul iernii te-ai și apuca să bocești după Londra. Se întoarce către Philip: Așa e întotdeauna Athelny cînd venim aici. Ei, știi că-mi place, cică să stea la țară! Și tocmai el care nu știe să deosebească un nap galben de o sfeclă furajeră.

— Tăticu' a fost leneș astăzi, zise Jane cu sinceritatea ei caracteristică ; n-a izbutit să umple nici măcar un paner.

— Deocamdată mă antrenez, fetițo, și miine am să umplu mai multe panere decît voi toți la un loc.

— Hai, copii, veniți la cină, zise doamna Athelny. Unde e Sally ?

— Aici sînt, mamă.

Fata ieși din baracă și flăcările focului de vreascuri se înălțară și aruncară culori vii pe fața ei. În ultima vreme Philip n-o mai văzuse decît în rochiile curățele pe care le deprinsese să le poarte de cînd făcea ucenicia la croitoreasă, și rochia de stambă pe care o avea acum, largă și comodă pentru lucru, îi dădea un aer încîntător ; mînecele suflecate îi scoteau în evidență brațele rotunde și viguroase. Și ea purta pălăriuță de soare.

— Arăți ca o țărăncuță dintr-un basm, zise Philip strîngîndu-i mîna.

— E regina lanurilor cu hamei, zise Athelny. Pe cuvîntul meu că dacă o s-o vadă băiatul moșierului o s-o ceară de nevastă cît ai zice pește.

— Moșierul n-are nici un băiat, tată, zise Sally.

Căută din ochi unde să se așeze, și Philip se dădu puțin la o parte ca să poată sta lîngă el. Era frumoasă în lumina slabă pe care o aruncau flăcările. Arăta ca o zeiță rurală și te făcea să te gîndești la fetele acelea proaspete și voinice pe care le lăudase Herrick¹ în stanțe minunate. Cina era foarte simplă — piine cu unt, slănină friptă, ceai

¹ Robert Herrick (1591—1674), poet englez.

pentru copii și bere pentru soții Athelny și pentru Philip. Athelny înfuleca de parcă se băteau calicii la gura lui și lăuda cu glas tare tot ce minca. Arunca tot felul de vorbe disprețuitoare împotriva lui Lucullus¹ și îngrămădea invective peste invective împotriva lui Brillat Savarin².

— Un lucru pot să spun în apărarea ta, Athelny, zise nevastă-sa, nu încape îndoială că măninci cu poftă !

— Dacă-mi faci tu de mâncare, Betty dragă, zise el împungînd aerul cu un deget elocvent.

Philip se simțea foarte bine. Privea fericit la șirul de focuri în jurul cărora stăteau grupurile de oameni și îl încînta culoarea flăcărilor pe fundalul nopții ; la capătul pajiștii era un șirag de ulmi bătrîni, iar sus străluceau mărgăritarele stelelor. Copiii vorbeau și rîdeau iar Athelny, și el un copil printre ei, îi făcea să moară de rîs cu giumbușlucurile și trăsnaile lui.

— Lumea de pe aici se dă în vînt după Athelny, zise nevastă-sa. Păi, doamna Bridges mi-a spus : „Zău, nu știu ce ne-am face acum fără domnul Athelny“, așa a spus. Întotdeauna e pus pe pozne și pare mai degrabă un licean decît tată de familie.

Sally stătea tăcută, dar se ocupa de Philip, atentă la tot ce-i trebuia, cu o manieră care-l încînta. Era plăcut s-o aibă lingă el și din cînd în cînd îi cerceta fața arsă de soare și pocnind

¹ *Lucius Licinius Lucullus* (sec. I î.e.n.), general, mecenat și epicurean roman, celebru pentru ospetele pe care le dădea.

² *Anthêlme Brillat-Savarin* (1755—1826), om de stat francez, celebru datorită unei cărți de gastronomie, *Fiziologia gustului*.

de sănătate. O dată îi întâlni privirea și Sally îi zîmbi calmă. Cînd se termină cina, Jane și un frățior mai mic fură trimiși la pîrîul care curgea dincolo de pajiște să aducă o găleată de apă pentru spălat.

— Ei, copii, arătați-i unchiului Philip unde dormim noi și pe urmă trebuie să vă pregătiți de culcare.

Mai multe miini mititele îl apucară pe Philip care se trezi tîrit către baracă. Intră și aprinse un chibrit. Nu era nici un fel de mobilă înăuntru ; în afară de o ladă de tinichea în care își țineau hainele, înăuntru nu erau decît paturile, — trei la număr, fiecare lipit de cîte un perete. Athelny veni în urma lui Philip și i le arată cu mîndrie.

— Uite, pe așa ceva trebuie să dormi, strigă el. Dă-le încolo de somiere și pilote de puf de lebădă. Eu nu dorm nicăieri mai bine decît aici. Dumneata dormi întotdeauna în așternut. Ei bine, dragul meu, te compătimește din adîncul sufletului.

Paturile constau dintr-un strat gros de curmeie de hamei, peste care era așezat un strat de paie și totul era acoperit cu o pătură. După o zi petrecută în aer liber, încurajați de aroma puternică a hameiului, culegătorii fericiți dormeau buștean. Pe la nouă seara liniștea se așternea peste pajiște și toată lumea era culcată, în afară de cîțiva bărbați care mai zăboveau la cîrciumă și nu se dădeau duși pînă la zece cînd se trăgeau obloanele și acolo. Athelny se duse cu Philip la cîrciumă. Dar, înainte de plecare, doamna Athelny îi spuse lui Philip :

— Noi luăm micul dejun la șase fără un sfert, dar mă tem că dumneata n-o să vrei să te scoli

așa devreme. Știi, trebuie să ne apucăm de muncă la ora șase.

— Ba bineînțeles că trebuie să se scoale devreme, strigă Athelny, și trebuie să muncească cot la cot cu noi ceilalți. Trebuie să-și câștige întreținerea. Cine nu muncește, nu mănîncă, dragul meu.

— Copiii se duc să se scalde înainte de micul dejun, așa că ar putea să te strige cînd se întorc. Circiuma „Matrozul vesel“ e chiar în drumul lor.

— Dacă mă scoală la timp mă duc și eu să mă scald cu ei, zise Philip.

Jane și Harold și Edward începură să strige de bucurie la auzul acestei perspective și a doua zi dimineața Philip fu smuls dintr-un somn adînc de năvala copiilor care dădură buzna în camera lui. Băieții începură să țopăie prin patul lui și el trebui să-i alunge cu papucii. Își puse haina și pantalonii și coborî. Abia se crăpase de ziuă și aerul era puțin înțepător; dar cerul era senin și soarele strălucea galben. Sally stătea în mijlocul drumului și o ținea pe Connie de mină, iar pe braț ducea un prosop și un halat de baie. Acum văzu Philip că pălăria ei de soare e de culoarea levănțicăi și prin contrast cu fața ei roșie și bronzată arăta ca un măr pirguit. Sally îl salută cu zîmbetul ei dulce care înflorea încet și Philip observă deodată ce mici, regulați și extraordinar de albi erau dinții ei. Se miră că nu-i atrăseseră atenția pînă atunci.

— Eu eram de părere să te lăsăm să dormi, zise ea, dar ăștia nici n-au vrut să audă și au ținut morțiș să te scoale. Eu ziceam că poate nu voiai să vii.

— Ba da, cum să nu ?

Merseră pe drum iar apoi traversară mlaștinile. Pe scurtătura asta nu era decît un kilometru și ceva pînă la malul mării. Valurile erau cenușii și păreau reci și Philip începu să dîrdîie numai cît le văzu ; dar copiii își smulseră într-o clipă hainele și alergară chiuind în apă. Sally făcea totul cu oarecare încetineală și nu intră în apă decît după ce toți ceilalți se zbenguiau în jurul lui Philip, stropindu-l. Inotul era singurul său talent ; în apă se simțea în elementul lui ; și curînd îi făcu pe toți să-l imite cum se joacă de-a delfinul, apoi de-a omul care se îneacă, după care maimuțări pe o cucoană grasă care se teme să nu-și ude părul. Se distrară grozav în apă și Sally trebui să dea dovadă de multă severitate pentru a-i convinge să iasă afară.

— Ești mai rău decît ei toți la un loc, îi zise ea lui Philip, cu maniera ei gravă și maternă care era deopotrivă comică și înduioșătoare. Nu sînt nici pe sfert așa de neastîmpărați cînd nu ești aici.

Se întoarseră la barăci, Sally cu părul ei strălucitor atîrnîndu-i pe umăr și cu pălăriuța de soare în mînă, dar cînd ajunseră la locuința lor, doamna Athelny pornise deja spre lanul de hamei. Athelny, îmbrăcat cu cea mai veche pereche de pantaloni pe care ar fi putut s-o poarte cineva și cu jacheta încheiată la nasturi pînă sus ca să se vadă că n-are cămașă pe el, și purtînd pe cap o pălărie moale cu boruri largi, frigea niște scrumbii la un foc de vreascuri. Era foarte încîntat de sine ; arăta ca un brigand autentic. De îndată ce văzu grupul tinerilor apropiindu-se

începu să cînte cît îl ținea gura corul vrăjitoarelor din *Macbeth*, deasupra scrumbiilor bine mirosi-toare.

— Să nu vă mocăiți mult la micul dejun că o să se supere mama, zise el cînd ajunseră acolo.

Peste cîteva minute Harold și cu Jane, ținînd încă feliile de pîine cu unt în mînă, porniră să străbată pajiștea ca să ajungă pe lanul de hamei. Plecară ultimii. Un lan de hamei era una din priveriștile legate în amintirea lui Philip de copilăria lui, și pentru el uscătoriile de hamei erau trăsătura cea mai caracteristică a peisajului din comitatul Kent. Philip o urmă pe Sally printre șirurile de hamei fără cel mai mic simțămînt de inedit sau dezrădăcinare, ci exact ca și cum ar fi fost la el acasă. Soarele începuse să strălucească puternic și arunca umbre cu contururi clare. Philip își desfătă ochii cu priveriștea bogată a frunzelor verzi. Hameiul începuse să se îngălbenească și pentru el avea frumusețea și flacăra pe care poezii din Sicilia au descoperit-o în strugurii vineții. În timp ce mergeau, Philip se simți copleșit de vegetația luxuriantă. Din pămîntul gras al ținutului se înălța o aromă dulce, și capricioasa briză de septembrie era încărcată de parfumul plăcut al hameiului. Athelstan simți instinctiv bucuria și entuziasmul, așa că din pieptul lui izbucni un cîntec ; dar vocea lui era în schimbare, pentru că avea vreo cincisprezece ani, și Sally se întoarse către el.

— Taci din gură, Athelstan, că altfel o să se stirnească furtuna.

Peste o clipă se auziră zumzetul glăsurilor și foarte curînd îi întîlniră pe culegători. Munceau cu toții pe rupte, trîncănind și rîzînd fără încetare. Ședeau pe scaune, pe trepiede, pe lădițe, ținînd în preajma lor coșurile, iar unii rămăseseră în picioare lingă panerul cel mare aruncînd direct în el hameiul cules. Erau printre ei o mulțime de copii și chiar și prunci, unii așezați în leagăne improvizate, iar alții înfocoliți în cîte o scoartă și așezați pe pămîntul moale și uscat. Copiii mai mult 'se jucau decît culegeau. Femeile munceau pe rupte, fiind deprinse încă din copilărie cu culesul, și lucrau de două ori mai repede decît străinii veniți de la Londra. Se lăudau cu numărul de banițe pe care le-au cules într-o zi, dar se plîngeau că acum nu mai puteai cîștiga atîția bani ca pe vremuri; pe atunci îți dădeau un șiling pe cinci banițe, dar acum tariful era de un șiling pe opt sau nouă banițe. Pe vremuri, un culcător de ispravă putea cîștiga într-un sezon destui bani ca să-i ajungă să trăiască un an de zile, dar acum nu mai scoteai mare lucru; îți ieșea doar o vacanță gratuită și cam atît. Doamna Hill își cumpărase un pian din ceea ce cîștigase cu culesul, sau cel puțin așa zicea, dar, pe de altă parte, era și al dracului de cîrpănoasă și cui îi place să-și mînințe de sub unghie? Și cei mai mulți oameni socoteau că nu era adevărat ce spunea, că dacă s-ar ști adevărul poate s-ar vedea că mai scosese și ceva bani de la casa de economii ca să acopere costul pianului.

Culegătorii de hamei erau împărțiți în grupuri de zece — repartizate fiecare la cîte un paner —

fără a mai socoti pe copii, și Athelny se lăuda cît îl ținea gura că într-o zi o să aibă un grup alcătuit în întregime din propria lui familie. Fiecare grup avea cîte un șef, a cărui îndatorire era să le dea culegătorilor sfori făcute din curmeie de hamei, cînd veneau la paner (panerul era de fapt un sac mare pus pe un cadru de lemn, înalt cam de doi metri, și între șirurile de hamei erau instalate șiruri de asemenea panere) ; iar Athelny aspira tocmai la o asemenea funcție atunci cînd copiii lui aveau să fie destul de mari ca să alcătuiască un grup. Între timp el muncea mai degrabă încurajîndu-i pe alții decît prin propriile sale eforturi. Se duse repede către doamna Athelny care muncea de o jumătate de oră și izbutise deja să toarne un coș în panerul cel mare. Începu să culeagă, cu țigara în colțul gurii. Afirmă că o să culeagă în ziua aceea mai mult hamei decît toți ceilalți în afară de mama ; bineînțeles că nimeni nu putea să culeagă așa de mult ca mama ; asta îi amintea de grelele încercări la care Afrodita o pusese pe Psyche¹ cea curioasă și el începu să le spună copiilor povestea dragostei acesteia pentru mirele ei nevăzut. Povestea foarte frumos. Lui Philip, care-l asculta cu zîmbetul pe buze, i se păru că povestea de demult se încadra

¹ Frumoasă din mitologia greacă, rivala zeiței Venus (Afrodita) și iubita lui Cupidon (Eros), fiul acesteia, care o vizita numai pe întinerie, ascunzîndu-și chipul. Împinsă de dorința de a-l vedea, a fost părăsită de Cupidon. Pentru a-l recăpăta, a fost pusă la cazne de Venus, trebuind printre altele să alcagă un morman imens de grîne, ceea ce a izbutit să facă datorită ajutorului unor furnici.

perfect în scena respectivă. Cerul era foarte albastru în anotimpul acela și el se gândi că nici în Grecia nu putea fi mai frumos decît acolo. Copiii, cu părul blond și obrajii trandafirii, voynici, sănătoși și plini de vioiciune; contururile delicate ale tufelor de hamei; smaraldul frunzelor, provocator ca un sunet de trîmbiță; farmecul aleii înverzite care se îngusta ajungînd un simplu punct dacă priveai în lungul șirului întesat de culegători cu pălăriiuțe de soare; poate că aici era mai mult din spiritul elen decît puteai găsi în cărțile profesorilor sau în muzee. Era recunoscător pentru frumusețea Angliei. Se gândi la drumurile albe, șerpuitoare și la gardurile vii, la pajiștile verzi mărginite de ulmi, la contururile delicate ale colinelor cu coroane de pădurici tinere, la netezimea mlaștinilor și la melancolia Mării Nordului. Era foarte bucuros că le simte frumusețea. Dar curînd Athelny începu să se agite și anunță că o să se ducă să se intereseze cum se mai simte mama lui Robert Kemp. Cunoștea pe toată lumea de la fermă și le spunea tuturor pe numele mic; cunoștea istoria familiilor lor și știa tot ce li se întîmplase de cînd se născuseră. Cu o vanitate nevinovată făcea pe *gentleman*-ul distins în mijlocul lor și familiaritatea lui avea o umbră de condescendență. Philip refuză să-l însoțească.

— Vreau să-mi cîștig hrana pe ziua de azi, zise el.

— Ai dreptate, băiete, răspunse Athelny făcîndu-i semne cu mîna în timp ce se îndepărta. Cine nu muncește nu mănîncă.

Capitolul CXIX

Philip n-avea coșul lui, ci stătea alături de Sally. Lui Jane i se părea monstruos ca el s-o ajute pe sora ei mai mare în loc s-o ajute pe ea, așa că Philip se văzu silit să-i promită că-i va veni în ajutor de îndată ce se va umple coșul lui Sally. Sally muncea aproape la fel de iute ca și maică-sa.

— Dar nu-ți strici mâinile cu culesul? Ai să mai poți coase? întrebă Philip.

— N-are nimic. Pentru cules e nevoie de mâini moi. Tocmai de aceea femeile sînt mai bune culegătoare decît bărbații. Dacă ai mâinile tari și degetele țepene de la o muncă prea aspră, nu poți culege nici pe departe așa de bine.

Lui Philip îi plăcea să-i urmărească mișcările îndemînatece, și Sally la rîndul ei îl privea din cînd în cînd cu spiritul ei matern atît de amuzant și totuși atît de fermecător. La început Philip era stingaci și fata rîdea de el. Cînd se apleca spre el ca să-i arate cum să prindă un smoc întreg dintr-o dată, mâinile lor se atingeau. Philip rămase surprins cînd o văzu roșind. Nu se putea deprinde cu ideea că e femeie în toată puterea cuvîntului; pentru că o cunoștea de pe cînd era codană, era incapabil s-o considere altfel decît un copil. Și totuși, numărul admiratorilor ei dovedea că nu mai e o copilă. Deși familia Athelny nu venise acolo decît de cîteva zile, unul dintre verișorii lui Sally se ținea atîta de coada ei încît toată lumea începuse s-o ia în rîspăr. Se numea Peter Gann și era băiatul unei surori de-a doam-

nei Athelny, care se-măritase cu un fermier de pe lângă Ferne. Oricine își dădea seama de ce își făcea băiatul în fiecare zi drum prin lanul de hamei.

La ora opt suna cornul ca să-i cheme la gustarea de dimineată și cu toate că doamna Athelny le spunea că n-o meritaseră, o mîncară cu o poftă nebună. Se apucară din nou de lucru și munciră pînă la douăsprezece cînd sună iarăși cornul ca să-i cheme să prînzească. Din cînd în cînd pontatorul venea de la un paner la altul însoțit de un vâtaf care trecea — mai întîi în registrul lui, iar apoi în cel al culegătorului — numărul banițelor strinse. De îndată ce se umplea un paner, conținutul lui era măsurat cu banița și deșertat într-un sac uriaș numit „traistă“; iar pontatorul și cel care trăgea prăjinile o cărau împreună și o urcau în căruță. Athelny revenea din cînd în cînd, povestind cît a cules doamna Heath sau doamna Jones și își implora familia să bată recordurile lor; întotdeauna ținea să stabilească recorduri și uneori, furat de un asemenea entuziasm, strîngea de zor hamei timp de un ceas. Dar pentru el principala distracție o constituia faptul că-și putea arăta frumusețea mîinilor lui grațioase de care era extrem de mîndru. Își pierdea o mulțime de vreme făcîndu-și manichiura. Întinzîndu-și degetele lui ce se subțiau spre vîrf îi spunea lui Philip că nobilii spanioli dormeau pe vremuri cu mînuși unse pentru a-și păstra albeața mîinilor. Mina care sucise gîtul Europei, remarcă el pe un ton dramatic, era de o formă și o albeață la fel de gingașă ca o mînă de femeie; și el își privea

propriile miini în timp ce culegea cu delicatețe hameiul și ofta mulțumit de sine. Cînd se plictisea își răsucea o țigară și-i ținea lui Philip discursuri despre artă și literatură. După amiaza se făcea foarte cald. Munca nu mai decurgea în același ritm activ și conversația lincezea. Flecă-reala neîncetată de dimineată scădea acum reducîndu-se la observații întîmplătoare. Picături mărunte de sudoare broboneau buza de sus a lui Sally și gura ei se deschidea ușor în timp ce muncea. Era ca un boboc de trandafir care înflo-rește.

Momentul încetării lucrului depindea de situația de la uscătorie. Uneori se umplea de vreme și pînă la ora trei sau patru se strînsese tocmai atîta hamei cît se putea usca peste noapte. Atunci se încheia ziua de muncă. Dar de obicei abia pe la cinci se făcea ultima măsurătoare. În timp ce i se măsura panerul, fiecare grup își strîngea lucrurile și, reîncepînd să trîncănească, acum că se sfîrșise lucrul, părăsea agale lanul. Femeile se întorceau la baracă pentru a face curățenia și a pregăti cina, iar o mare parte dintre bărbați o luau spre cîrciumă. O halbă de bere era o încîntare după munca zilei.

Panerului familiei Athelny îi veni rîndul abia la urmă. Cînd se apropie pontatorul, doamna Athelny se ridică și-și întinse brațele oftînd de ușurare : stătuse atîtea ceasuri în aceeași poziție încît înțepenisise de tot.

— Ei, și acum, să mergem la „Matrozul vesel“, zise Athelny. Ritualurile zilei trebuie îndeplinite cum se cuvine și nici unul din ele nu este mai sacru decît acesta.

— Ia un ulcior cu tine, Athelny, zise nevastă-sa, și adu trei litri pentru cină.

Îi dădu niște bani, numărându-i gologan cu gologan.

Salonul unde se afla tejgheaua era deja plin de oameni. Avea pardoseala acoperită cu nisip, bănci de jur împrejur și pe pereți poze îngălbenite de boxeri din epoca victoriană. Circiumarul îi cunoștea pe toți clienții după nume și în momentul acela stătea aplecat peste tejghea zîmbind binevoitor la doi tineri care aruncau inele într-un băț infipt în podea : insuccesele lor erau întimpinate de multe observații vag batjocoritoare din partea celor de față. Se făcu un loc pentru noii sosiți. Philip se trezi așezat între un bătrîn lucrător agricol îmbrăcat în pantaloni de catifea reiată, legați cu sfoară pe sub genunchi, și un flăcău de șaptesprezece ani cu fața strălucitoare și cu un cîrlionț lipit cu multă grijă de fruntea lui roșie. Athelny ținu morțiș să-și încerce îndeminarea la aruncarea inelelor. Făcuse prinsoare pe un țap de bere că o să cîștige, și într-adevăr cîștigă. În timp ce bea în sănătatea celui care pierduse zise :

— Mă bucur mai tare de această victorie decît dacă aș fi cîștigat *derby*-ul, băiete.

Era o figură neobișnuită între oamenii aceia de la țară, cu pălăria lui cu boruri late și cu barba ascuțită și se vedea de la o poștă că toți îl consideră tare ciudat ; dar se arăta atît de bine dispus și entuziasmul lui se dovedea atît de contagios, încît era imposibil să nu-l îndrăgești. Conversația se desfășura nestingherită. Se făceau

tot felul de glume în vorbirea aceea lăbărtată și domoală caracteristică insulei Thanet și spiritele celui mai mare mucalit de prin partea locului erau salutate cu hohote homerice. Încântătoare adunare ! Numai o ființă cu inima într-adevăr împietrită nu s-ar fi luminat de bucurie la vederea semenilor ei. Ochii lui Philip rătăciră afară pe fereastră : era încă lumină și soarele nu asfințise ; perdelele albe de la ferestrele cârciumii erau legate cu o panglică roșie ca și cele ale unei căsuțe de țară și pe pervaz erau glastre cu mușcate. La timpul potrivit, bărbatii, care pierduseră vremea pînă atunci, se sculară pe rînd și porniră agale spre pajiște, unde se pregătea cina.

— Bănuiesc că ești gata de culcare, îi zise doamna Athelny lui Philip. Nu ești deprins să te scoli la cinci și să stai toată ziua în aer liber.

— Dar mîine vîi să te scalzi cu noi, unchiule Philip, nu-i așa ? strigară băieții. \

— Bineînțeles.

Era obosit și fericit. După cină, legănîndu-se cu scaunul înspre peretele barăcii își fumă pipa privind în adîncul nopții. Sally era ocupată. Mereu intra și ieșea din baracă și el urmări alene gesturile ei metodice. Îi atrase atenția mersul ei ; nu era deosebit de grațios dar era degajat și sigur ; își legăna picicarele din șolduri și tălpile ei călcau foarte hotărît pămîntul. Athelny plecase să stea la taclale cu un vecin și curînd Philip o auzi pe nevastă-sa adresîndu-se în general celor de față.

— Ei poftim, nu mai am ceai, și aș fi vrut să se ducă Athelny pînă la doamna Black să-mi cumpere o cutie.

După o pauză doamna Athelny reluă, vorbind mai tare :

— Sally, ia du-te tu pînă la doamna Black și cumpără-mi un sfert de kilogram de ceai, că l-am terminat.

— Cu plăcere, mamă.

Căsuța doamnei Black, situată la vreo jumătate de milă de acolo, servea și de oficiu poștal și de magazin universal. Sally ieși din baracă lăsîndu-și mînele în jos.

— Nu vrei să vin cu tine, Sally ? întrebă Philip.

— Nu te deranja. Nu mi-e frică să mă duc singură.

— Nici nu mi-a trecut prin cap una ca asta ; dar oricum, se apropie ora mea de culcare și mă gîndeam să-mi dezmoțesc nițel picioarele.

Sally nu răspunse și porniră împreună. Drumul era alb și pustiu. În noaptea de vară nu se auzea nici un sunet. Nici ei nu vorbiră prea mult.

— Încă mai e din cale afară de cald, nu-i așa ? zise Philip.

— Mie mi se pare o vreme minunată pentru anotimpul ăsta.

Dar tăcerea lor nu părea de loc stînjinită. Ei erau bucuroși să mcargă alături și nu simțeau nevoia să rostească multe cuvinte. Deodată, la un pîrleaz dintr-un gard auziră șoapte domoale și prin întuneric deslușiră două siluete. Stăteau strînse una într-alta și nu se mișcară nici cînd trecură Philip și cu Sally pe acolo.

— Mă întreb cine o fi fost ? zise Sally.

— Păreau destul de fericiți, nu-i așa ?

— Bănuiesc că ne-au luat și pe noi drept îndrăgostiți.

Văzură în fața lor lumina căsuței doamnei Black și peste câteva minute intrară în prăvăli-oară. O clipă, lumina puternică dinăuntru îi orbi.

— Ați venit cam târziu, zise doamna Black. Tocmai mă pregăteam să trag obloanele. Se uită la ceas. E aproape nouă.

Sally ceru un sfert de kilogram de ceai (doamna Athelny nu se hotărâ niciodată să cumpere mai mult dintr-o dată) și apoi porniră din nou la drum. Din cînd în cînd se auzea strigătul scurt și aspru al vreunui vietățel de noapte, dar asta nu făcea parcă decît să accentueze tăcerea.

— Cred că dacă am sta liniștiți am auzi vuietul mării, zise Sally.

Își încordară auzul și imaginația lor le oferi un sunet slab de văturele care spală pietrișul. Cînd trecură din nou prin dreptul pîrleazului îi văzură pe îndrăgostiți tot acolo, dar acum nu mai vorbeau; erau strînși unul în brațele celuilalt și buzele bărbatului o sărutau cu aprindere pe fată.

— Par foarte ocupați, zise Sally.

Dădură colțul drumului și o clipă îi izbi o boare de vînt cald. Pămîntul emana o mireasmă proaspătă. Era ceva straniu în noaptea care palpita și ceva nedefinit părea să fie în așteptare; deodată liniștea deveni încărcată de semnificații. Philip avu un simțămînt ciudat în inimă care părea foarte plină, gata să se topească (expresiile acestea banalizate redau foarte precis senzația aceea curioasă); era fericit și nerăbdător, așteptînd un

anumit lucru. Îi veniră în minte versurile acelea în care Jessica ¹ și Lorenza își șoptesc unul altuia vorbe melodioase care se îmbină perfect; dar pasiunea strălucește luminoasă și limpede printre imaginile care îi amuză. Philip nu știa ce anume din aerul înconjurător îi alarmase simțurile într-un mod atât de acut și ciudat; i se părea că e pur și simplu un suflet care se bucură de par umurile, sunetele și balsamurile pământului. Niciodată nu simțise o capacitate atât de perfectă de a recepta frumusețea. Îi era teamă ca nu cumva Sally să rupă vraja, vorbind, dar ea nu scotea un cuvânt și el își dădu seama că de fapt ar fi vrut să-i audă vocea. Tonurile ei joase și calde reprezentau însuși glasul nopții de țară.

Sosiră la ferma pe care trebuia să o străbată Sally pentru a se înapoia la barăci. Philip intră ca să-i țină deschisă porțița.

— Ei, mă tem că aici o să trebuiască să-ți spun noapte bună.

— Îți mulțumesc că ai făcut tot drumul ăsta cu mine.

Sally îi întinse mîna și, strîngîndu-i-o, Philip îi spuse :

— Dacă ai fi cu adevărat drăguță m-ai săruta și tu la despărțire, cum fac și frații tăi.

— N-am nimic împotrivă, zise ea.

Philip vorbise doar așa în glumă. Vroia s-o sărute pur și simplu pentru că era fericit și pentru că o plăcea, și pentru că noaptea era atât de încîntătoare.

¹ Fiica lui Shylock din *Neguțătorul din Veneția* de Shakespeare, care se îndrăgostește de Lorenzo și fuge cu el.

— Ei, atunci noapte bună, zise el rîzînd și trăgînd-o spre el.

Sally îi întinse gura ; buzele ei erau calde, cărnose și moi ; Philip zăbovi ceva mai mult fiindcă prea semănau cu o floare ; apoi, fără să-și dea seama cum, fără să fi avut această intenție, o cuprinse în brațe. Ea se lăsă, fără să scoată o vorbă. Avea un trup voinic, cu carnea tare. Îi simți bătăile inimii lipite de pieptul lui. Apoi își pierdu capul. Simțurile îl copleșiră ca năvala apelor ieșite din matcă. O trase în umbra întunecoasă a gardului viu.

Capitolul CXX

Philip dormi ca un butuc și se trezi tresărind cînd Harold îi gîdilă fața cu o pană. Cînd deschise ochii auzi un strigăt de fericire. Era beat de somn.

— Scoală-te, leneșule, zise Jane. Sally zice că nu te așteaptă dacă nu te grăbești.

Atunci își aminti ce s-a întîmplat. I se făcu inima cît un purice și, după ce apucase pe jumătate să se scoale din pat, se opri ; nu știa cum s-o întîmpine ; era covîrșit de o invazie bruscă de reproșuri pe care și le făcea singur și regreta amarnic tot ceea ce făcuse. Ce-o să-i spună ea acum dimineața ? Se temea cumplit de întîlnirea cu ea și se întreba cum de a putut să fie atît

de zevzec ? Dar copiii nu-i dădură răgaz ; Edward îi luă chiloții de baie și prosopul, Athelstan smulse cearceaful de pe el și peste trei minute tropăiau cu toții pe drum. Sally îl întâmpină cu un zîmbet la fel de blind și nevinovat ca întotdeauna.

— Da știu că te mocăi mult la îmbrăcat ! zise ea. Credeam că nu mai vii.

Comportarea ei nu se schimbase absolut de loc. El se așteptase să vadă vreo deosebire, subtilă sau evidentă ; își închipuia că felul ei de a-l trata o să trădeze rușine sau furie, sau poate un grad mai mare de familiaritate ; dar absolut nimic. Sally era exact aceeași din totdeauna. Se îndreptară cu toții împreună spre malul mării, vorbind și rîzînd ; Sally era tăcută, dar asta o caracteriza ; era rezervată, dar parcă o văzuse vreodată altfel ? Și era blindă. Nici nu se dădea în vînt după conversația cu el, dar nici n-o evita. Philip era uluit. El se așteptase ca întîmplarea din seara trecută să fi pricinuit o adevărată revoluție în ea, dar cînd colo totul decurgea ca și cum nu s-ar fi petrecut absolut nimic ; parcă ar fi fost un vis ; și în timp ce Philip mergea înainte, cu o fetiță atîrnată de un braț și un băiețel de celălalt și flecărea cît mai nepăsător cu putință, nu înceta să caute o explicație. Se întreba dacă Sally avea de gînd să dea cu totul uitării întîmplarea. Era posibil să fi fost și ca furată o clipă de simțuri, ea și el, și, tratînd ceea ce se petrecuse drept un accident datorit unor împrejurări neobișnuite, se hotărîse poate să-și scoată complet din minte chestiunea. Dar asta ar fi însemnat să-i atribuie

o putere de gândire și o înțelepciune matură care nu se potriveau nici cu vîrsta, nici cu firea ei. Pe de altă parte, el își dădea seama că n-o cunoaște absolut de loc. Întotdeauna avusese ceva enigmatic în ea.

Jucară leapșa în apă și scăldatul se dovedi la fel de vesel și zgomotos ca și în ziua anterioară. Sally se purta cu ei toți ca o mamă, nescăpînd pe nici unul din ochi și strigînd după ei dacă se îndepărtau prea mult. Ea înota foarte serioasă, înainte și înapoi, pe cînd ceilalți se apucau de năzbîtii, și din cînd în cînd se întorcea pe spate ca să facă pluta. Curînd Sally ieși din apă și începu să se usuce; îi strigă pe copii pe un ton mai mult sau mai puțin peremptoriu și în cele din urmă nu mai rămase în apă decît Philip. Profită de ocazie ca să înoate după pofta inimii. Acum, în a doua dimineată era mai deprins cu apa rece și se desfăta în prospețimea ci sărată; îl bucura faptul că-și poate mișca în voie miinile și picioarele și mîngîia apa cu mișcări prelungi și ferme. Dar Sally, înfășurată într-un prosop, veni pînă la malul apei.

— Philip, ai să ieși afară în clipa asta, strigă ea ca la un băiețel lăsat de maică-sa în grija ei.

Și cînd Philip, zîmbind amuzat de maniera ei autoritară, se apropie de ea, Sally îl luă în primire:

— Nu ești de loc cuminte că stai atîta vreme în apă. Uite, ți s-au învînețit de tot buzele și-ți clănțanesc dinții.

— Bine, bine, uite că ies.

Sally nu-i mai vorbise niciodată în felul ăsta. S-ar fi zis că cele întîmplate îi dădeau oarecum

un drept asupra lui. Și ea îl considera un copil pe care trebuia să-l îngrijească. Peste câteva minute se îmbrăcară cu toții și luară drumul înapoi.

Sally se uită la mâinile lui Philip.

— Ia uită-te, sînt vinete.

— Lasă, dragă, că nu-i nimic, e o chestie de circulație. Peste un minut o să-mi revină singele.

— Ia dă-le încoace !

Îi luă mâinile într-ale ei și i le frecă, mai întii dreapta și apoi stînga, pînă își recăpătară culoarea normală. Philip, emoționat și nedumerit, se uita la ea. Nu-i putea spune nimic din pricina copiilor și nici nu-i întilni privirea ; dar era convins că ochii ei nu-i evită anume pe ai lui, ci pur și simplu întîmplarea făcuse să nu-și încrucișeze privirile. În cursul zilei nimic din purtarea ei n-o arăta ciuși de puțin conștientă că s-ar fi petrecut ceva între ei. Poate doar faptul că era ceva mai vorbăreată decît de obicei. Cînd se așezară din nou cu toții în lanul de hamei, ea îi spuse maică-si că Philip n-a fost deloc cuminte și că a stat în apă pînă s-a învinețit de frig. Părea de necrezut și totuși se părea că singurul efect al întîmplării din seara trecută fusese să stirnească în ea un sentiment de ocrotire față de el ; avea aceeași dorință instinctivă de a-l trata ca o mamă pe care o manifesta și față de frații și surorile ei.

Abia seara fu din nou singur cu ea. Gătea cina iar Philip ședea pe iarbă lingă foc. Doamna Athelny se dusesse în sat ca să facă niște cumpărături, iar copiii se împrăștiară să-și vadă de-ale lor. Philip șovăia dacă să vorbească sau nu. Era

foarte agitat. Sally își vedea de treabă, senină și competentă și accepta cu placiditate tăcerea care pe el îl stînjenea atît de mult. Philip nu știa cum să înceapă. Sally vorbea rareori dacă nu-i adresa altcineva cuvîntul sau dacă n-avea ceva deosebit de spus. În cele din urmă Philip nu mai putu suporta.

— Nu ești supărată pe mine, Sally ? izbucni el pe neașteptate

Sally ridică ochii, calmă și-l privi fără emoție.

— Eu ? Nu. Dé ce-aș fi ?

Philip fu surprins și nu răspunse. Sally dădu la o parte capacul de pe o oală, mestecă în ea și puse capacul la loc. În aer se răspîndi un miros apetisant. Sally se mai uită o dată la Philip cu un zîmbet calm care abia îi deschise buzele ; de fapt zîmbetul era mai mult în ochi.

— Eu te-am plăcut din totdeauna, zise ea.

Inima lui Philip zvîcni tare în piept ; simți cum îi năvălește sîngele în obraji. Zîmbi silit, firav.

— N-am știut asta.

— Pentru că ești un fleț.

— Nu înțeleg de ce mă placi ?

— Nici eu. Sally mai puse vreascuri pe foc. Am știut că te plac din ziua în care ai venit la noi atunci cînd dormiseși pe afară și flămînziseși zile întregi, ți-aduci aminte ? Atunci cînd eu și cu mama ți-am pregătit pătuțul lui Thorpe.

Philip se împurpură iar, pentru că habar n-avuse că ea știa ce s-a întîmplat atunci. De altfel și el își amintea incidentul cu groază și rușine.

— De aceea n-am vrut să am nimic de-a face cu alții. Ți-aduci aminte de tinărul ăla cu care

vroia mama să mă mărit ? Eu l-am lăsat să vină la noi la ceai pentru că o ținea tot una și bună, dar știam de la început că am să-l refuz.

Philip era atât de surprins încît nu găsea nimic de spus. În inima lui stăruia un sentiment ciudat ; nu știa exact ce este, afară doar de cazul cînd ar fi fost fericire. Sally mai învîrți o dată în oală.

— Copiii ăia ar trebui să se grăbească să vină încoace. Nu știu unde s-or fi împrăștiat. E gata cina.

— Să mă duc să văd dacă nu-i pot găsi eu ? întrebă Philip.

Era o adevărată ușurare să poată vorbi despre lucruri practice.

— Mde, ca să-ți spun drept, n-ar fi rău deloc... Uite că vine și mama.

Apoi cînd Philip se ridică, Sally îl privi fără pic de stînjeneală.

— Să vin să mă plimb cu tine diseară după ce-i culc pe copii ?

— Da.

— Atuncea așteaptă-mă acolo la pîrleaz și, cînd sînt gata, vin și eu.

Philip așteaptă sub lumina stelelor, așezat pe pîrleaz ; de-o parte și de alta era gardul viu cu mure care dădeau în pîrg. Din pămînt se înălțau aromele îmbelșugate ale nopții și aerul era dulce și liniștit. Inima îi bătea nebunește în piept. Nu înțelegea nimic din ceea ce i se întîmpla. Pentru el noțiunea de pasiune era asociată cu strigăte și lacrimi, și izbucniri, și la Sally nu era nimic din toate astea ; dar el nu știa ce altceva decît pasiunea ar fi putut s-o determine să i se dea lui.

Dar o pasiune pentru el ? N-ar fi fost surprins dacă ea ar fi căzut în brațele vărului ei — Peter Gann — băiat înalt, subțirel și drept ca lumina-rea, cu fața arsă de soare, cu mersul elastic și pașii lungi. Philip se întrebă ce-o fi găsimd fata la el. De fapt nici nu știa dacă Sally îl iubește așa cum înțelegea el iubirea. Și totuși ? Era con-vins de puritatea ei. Avea o vagă idee că fusese vorba de o îmbinare a multor lucruri, lucruri pe care ea le simțea fără însă a fi conștientă de ele — beția aerului și mirosul hameiului, și noaptea, instinctele sănătoase ale unei femei lipsite de afectare, o tandrețe care umplea inima pînă la refuz și un sentiment care avea în el ceva de mamă, ceva de soră ; și ea îi dăduse tot ce putea să dea, pentru că inima ei era darnică.

Auzi pași pe drum și din întuneric se desprinsese o siluetă.

— Sally, șopti el.

Sally se opri și se apropie de pîrleaz și o dată cu ea veniră și mirosurile dulci și curate ale pei-sajului rural. Parcă ar fi adus cu ea aroma finului de curînd cosit, mireasma hameiului copt și pros-pețimea ierbii tinere. Buzele ei lipite de ale lui erau moi și cărnoase, și simțea din plin trupul ei frumos și puternic în brațele lui.

— Lapte și miere, zise el. Tu ești ca un rîu de lapte și miere.

O sili să-și închidă ochii și-i sărută pe rînd pleoapele. Brațul ei voinic și mușchiulos era gol pînă la cot ; el îl pipăi și se minună de frumu-sețea lui ; strălucea prin beznă ; Sally avea o piele ca cea pictată de Rubens, uluitor de deschisă la culoare și transparentă, și pe o parte a brațului

erau perișori aurii. Era brațul unei zeițe saxone. Dar nici o ființă nemaritoare nu avea o naturalețe atît de perfectă și de familiară; și Philip se gîndi la grădina unei căsuțe cu flori dragi care înfloresc în inimile tuturor oamenilor, la nalba și la trandafirul alb cu roșu numit și Lancaster¹ și la chica șoricelului și la garofița de grădină și la caprifoi, nemțisor și ochii șoricelului.

— Cum poți să ții tu la mine? o întrebă el. Sînt un om neînsemnat, și infirm, și banal, și urît.

Sally îi apucă fața cu amîndouă mîinile și-l sărută pe gură.

— Ești un mare fleț, asta ești, zise ea.

Capitolul CXXI

Cînd se încheie culesul hameiului, Philip se întoarse la Londra împreună cu familia Athelny, avînd în buzunar confirmarea angajării ca intern la clinica Sf. Luca. Își închirie o garsonieră modestă în cartierul Westminster și la începutul lunii octombrie își preluă îndatoririle. Munca era interesantă și variată; în fiecare zi învăța ceva nou; se simțea un om oarecum important; și o vedea destul de des pe Sally. Viața i se părea

¹ Aluzie la emblemele casei de York și Lancaster, reprezentînd un trandafir alb și respectiv unul roșu, fapt care a făcut ca războiul civil din anii 1455—1485, dus de cele două case, să capete denumirea de Războiul celor două roze.

neobișnuit de plăcută. De obicei era liber pe la șase, în afară de zilele în care făcea de serviciu la dispensar, și după aceea se ducea la atelierul la care lucra Sally ca s-o aștepte la ieșire. Mai totdeauna erau câțiva tineri care se învîrteau prin fața „intrării de serviciu“ sau ceva mai departe, la primul colț; și fetele care ieșeau perechi-perechi sau în mici grupuri își dădeau coate sau începeau să chicotească de îndată ce-i recunoșteau. Îmbrăcată cu rochia ei neagră simplă, Sally arăta cu totul altfel decît fetișcana de la țară care culesese hamei cot la cot cu el. Pornea repede, repede din ușa atelierului, dar încetinea pasul cînd îl întilnea și-l saluta cu obișnuitul ei zîmbet calm. Mergeau împreună pe străzile aglomerate. El îi vorbea despre munca de la spital, iar ea îi povestea ce-a făcut în ziua respectivă la atelier. Philip ajunsese să știe numele tuturor colegelor ei. Constată că Sally are un simț al ridicolului — foarte stăpînit dar nu mai puțin dezvoltat — și făcea observații extrem de amuzante prin umorul lor neașteptat despre fetele de la atelier sau despre bărbații care mureau după ele. Relata într-un fel foarte caracteristic, grav, de parcă n-ar fi avut nimic comic în el și totuși atît de pătrunzător și ascuțit încît îl făcea pe Philip să izbucnească în hohote de încîntare. Apoi se uita la el cu ochi zîmbitori care arătau că și ea e conștientă de umorul pe care-l are. Își strîngeau mîna cînd se întilneau și se despărțeau tot atît de oficial. O dată Philip o pofti să ia ceaiul în garsoniera lui, dar ea refuză.

— Nu, asta n-am s-o fac. N-ar suna frumos.

Niciodată nu schimbau o vorbă de iubire. Parcă Sally nici n-ar fi dorit altceva decît tovarăşia lui pe drum. Şi totuşi Philip avea convingerea deplină că fata se bucură cînd e cu el. Pentru el Sally rămînea aceeaşi enigmă pe care o reprezentase de la început. Nu ajungea nici acum să-i înţeleagă comportarea ; dar cu cît o cunoştea mai bine, cu atît o îndrăgea mai mult ; era capabilă şi stăpînită şi de o cinste fermecătoare ; simţea că pe ea te poţi bizui în orice împrejurare.

— Eşti o fată grozav de cumsecade, îi zise el o dată *à propos* de nimic.

— Eu cred că sînt la fel ca toţi ceilalţi, răspunse ea.

Philip ştia că n-o iubeşte. Simţea pentru ea o mare afecţiune şi-i plăcea tovarăşia ei, cu ciudata ei putere de alinare ; şi avea pentru ea un sentiment care i se părea ridicol să-l manifeste faţă de o ucenică de croitorie în vîrstă de nouăsprezece ani : o respecta. Şi îi admira sănătatea impresionantă. Era un animal splendid, fără nici cel mai mic defect ; şi perfecţiunea fizică îl umplea întotdeauna de un respect plin de admiraţie. Fata îl făcea să se simtă nedemn.

Apoi, într-o bună zi, la vreo trei săptămîni după ce se întorseseră la Londra, în timp ce umblau împreună, Philip observă că fata e neobişnuit de tăcută. Seninătatea expresiei ei fusese alterată de o uşoară cută ivită între sprîncene ; era începutul unei încruntări.

— Ce s-a întîmplat, Sally ? întrebă el.

Fata nu întoarse capul spre el şi privi drept înainte şi se coloră şi mai tare la faţă.

— Nu știu.

Philip înțelese imediat ce e în mîntea ei. Brusc inima începu să-i bată mai repede și simți că pălește.

— Ce vrei să spui ? Te temi că... ?

Se opri locului. Nu putea merge mai departe. Niciodată nu-i trecuse prin mîntea o asemenea eventualitate. Apoi văzu că fetei îi tremură buzele și că de abia se ține să nu plîngă.

— Nu sînt prea sigură. Poate că nu-i nimic de fapt.

Merseră o vreme în tăcere pînă ajunseră în colț la Chancery Lane unde se despărțeau întotdeauna. Sally îi întinse mîna și zîmbi.

— Încă nu trebuie să te neliniștești. Să sperăm că toate or să se aranjeze.

Philip se îndepărtă cu mîntea cuprinsă într-un vîlmășag de gînduri. Vai ce zevzec fusese ! Asta e primul lucru care îl izbi, faptul că fusese un zevzec prăpădit și nenorocit ; își repetă aceste cuvinte de zeci de ori, pradă miniei. Se disprețuia. Cum putuse să se bage într-un asemenea bucluc ? Dar în același timp, pentru că gîndurile se fugăreau unul pe altul prin creierul lui cu toate că păreau încheștate într-un caier imposibil de descîlcit, ca bucățelele unui joc de traforaj văzute într-un coșmar, se întrebă ce o să se facă. Totul era atît de limpede dinaintea ochilor, toate lucrurile către care tinsese de atîta vreme și care în sfîrșit ajunseseră să fie aproape-aproape la îndemîna lui, acum erau împinse departe de tîmpenia lui de neconceput care ridicase o nouă piedică în cale. Philip nu fusese niciodată în stare să treacă peste ceea ce el recunoștea că e un defect în dorința sa hotărîtă de a avea o viață bine rînduită — și anume pasiunea lui de a trăi

în viitor ; și nici nu se apucase bine de lucru la spital că și începuse să se ocupe de aranjamentele pentru voiaj. Pe vremuri, încercase adeseori să nu-și făurească prea în amănunt planurile de viitor pentru că asta nu-i adusesese decît dezamăgiri ; dar acum, cînd țelul său era atît de aproape, nu vedea nici un rău în a se lăsa în voia unui dor căruia îi venea atît de greu să i se împotrivească. În primul rînd, vroia să se ducă în Spania. Asta era țara pe care o avea el la inimă ; și între timp ajunsese să fie pătruns de spiritul ei, de romantismul și culoarea, și istoria, și grandoarea ei ; simțea că pentru el această țară deține în mod special un mesaj pe care nici un alt tărîm nu putea să i-l transmită. Cuncștea deja minunatele orașe vechi de parcă ar fi bătut din copilărie ulițele lor întortocheate : Cordova, Sevilla, Toledo, Leon, Tarragona, Burgos. Marii pictori ai Spaniei erau pictorii sufletului lui și pulsul i se accelera cînd își imagina extazul de care ar fi fost cuprins aflîndu-se față în față cu operele acelea, mult mai semnificative decît oricare altele pentru inima lui chinuită și neliniștită. Îi citise pe marii poeți, mai caracteristici pentru neamul lor decît poeții altor țări, întrucît păreau să-și fi găsit un izvor de inspirație nicidecum în curentele generale ale literaturii mondiale, ci direct în cîmpiile toride și înmiresmate și în munții sumbri ai țării lor. Încă vreo cîteva luni de-aci înainte și avea să audă cu propriile sale urechi, vorbindu-se de jur împrejurul lui, limba care i se părea cea mai potrivită pentru măreția sufletului și pasiunii. Gustul său rafinat îi sugerase că Andaluzia e prea moale și senzuală, chiar puțin vulgară, pentru a-i satisface ardoarea ; și imaginația lui prefera să hălădu-

iască mai mult pe întinderile bătute de vânturi ale Castiliei și prin asprimile magnifice ale peisajului aragonez și leonez. Nu știa exact ce anume o să-i ofere aceste contacte necunoscute, dar simțea că o să adune în ele o forță și o hotărîre care o să-l facă mai capabil să înfrunte și să înțeleagă minunile multiple și diverse ale unor locuri mai îndepărtate și mai stranii.

Pentru că nu era decît un început. Intrase în contact cu diferitele societăți de navigație care angajau medici pe vapoarele lor și le cunoștea exact rutele, iar de la oamenii care călătoriseră cu ele știa care sînt avantajele și dezavantajele fiecărei linii. Excluse de la început Compania Orientală și Compania P & O¹. Era greu să obții un loc pe un vapor de-al lor; și pe urmă, faptul că ele aveau mai mult vase de pasageri îi lăsa prea puțină libertate personalului medical; dar erau alte societăți care trimiteau cargoboturi mari în călătorii tihnite în Orient, cu escale de diferite durate prin tot soiul de porturi, uneori o zi sau două, iar alteori două săptămîni, dîndu-ți răgaz suficient; și adeseori era posibil să mai faci și o plimbare în interiorul țării respective. Salariul era prost și mîncarea abia acceptabilă, așa că posturile, acestea nu erau prea solicitate și deci un absolvent de la o școală londoneză avea cele mai multe șanse să obțină unul dacă-l cerea. Întrucît pasagerii erau puțini — doar unul-doi dacă se nimereau să plece după treburi din vreun port secundar la altul — viața pe bord era plăcută, și atmosfera prietenoasă. Philip știa pe de rost lista escalelor pe care le făceau; și fiecare din aceste orașe îi evoca viziuni ale soarelui tropical,

¹ Societatea de navigație peninsulară și orientală.

ale culorilor magice și ale forfotei unei vieți intense, misterioase. Viața! Asta dorea el. În sfârșit avea să intre în contact direct cu viața. Și poate, de la Tokio sau Șanhai ar fi fost posibil să se transfere la o altă companie de navigație și să coboare pînă la insulele Pacificului de Sud. Pre-tutindenii era nevoie de medici. Ar fi avut poate ocazia să se ducă în interiorul Birmaniei și ce jungle luxuriante n-ar fi putut vizita în Sumatra sau Borneo? Era încă tînăr și timpul nu conta pentru el. În Anglia nu era legat de nimic și de nimeni, n-avea rude și nici prieteni; putea cutreiera lumea în lung și-n lat timp de ani de zile, învățînd să cunoască frumusețea, și minunăția, și diversitatea vieții.

Și acum se ivise întîmplarea asta. Își alungă din minte gîndul că poate Sally s-a înșelat; avea o ciudată certitudine că fata are dreptate; la urma urmei era și foarte probabil; oricine își putea da seama că natura a plămădit-o ca să fie mamă. El știa ce ar trebui să facă. N-ar trebui să lase ca incidentul să-l abată nici măcar cu o iotă din cale. Se gîndi la Griffiths; își putea foarte ușor închipui cu cîtă indiferență ar fi primit tînărul acela o asemenea veste; ar fi considerat-o o pacoste îngrozitoare și și-ar fi luat îndată picioarele la spinare, ca un băiat înțelept ce era; ar fi lăsat-o pe fată să se descurce cum putea. Philip își spusese că dacă acest lucru s-a întîmplat era numai și numai pentru că fusese din capul locului inevitabil. Iar el nu era cu nimic mai vinovat decît Sally; fata nu era de pe altă lume și știa cum stau lucrurile. Și nu-și luase riscul cu ochii închiși. Dar ar fi fost o nebunie pentru el să permită unui asemenea accident să-i turbure întregul curs al vieții. Era unul dintre

puținii oameni în mod acut conștient de caracterul efemer al vieții și de necesitatea stringentă de a profita din plin de ea. Pentru Sally avea să facă tot ce va putea ; îi dădea mâna să-i ofere o sumă suficientă. Un caracter puternic nu s-ar lăsa niciodată abătut de la țelurile lui.

Philip își spuse toate astea, dar știa foarte bine că n-o s-o poată face. Pur și simplu nu era în stare. Se cunoștea destul de bine.

„Sînt al dracului de slab de înger“, mormăi el pierzîndu-și nădejdea.

Sally îi acordase încrederea ei și se purtase frumos cu el. Philip pur și simplu nu putea face un lucru care, în pofida rațiunii lui, rămînea totuși oribil. Știa că n-o să-i tihnească de loc călătoriile dacă o să-l obsedeze gîndul că ea e nenorocită. Și pe urmă mai era vorba și de tatăl și mama ei ; ei îl trataseră întotdeauna admirabil ; era imposibil să le răsplătească bunătatea cu ingratitude. N-avea altceva de făcut decît să se însoare cît mai repede posibil cu Sally. O să-i scrie doctorului South, o să-i spuie că se căsătorește curînd și că, dacă oferta lui mai stă în picioare, el e gata s-o accepte. Genul acesta de clientelă, în rîndurile sărăcimii, era singurul posibil pentru el ; în mijlocul săracilor infirmitatea lui nu conta și ei nici n-aveau să rînjească disprețuitori văzînd felul simplu de a fi al nevastii lui. Era curios că se gîndea la ea ca fiind nevasta lui, asta îi dădea o senzație ciudată dar dulce ; și în suflet i se revărsă un val de emoție la gîndul că ea poartă în pîntece copilul lui. Nu se îndoia că doctorul South o să-l accepte cu bucurie și începu să-și imagineze viața pe care o s-o ducă împreună cu Sally în satul acela de pescari. O să aibă o căsuță cu vedere spre mare și o să

urmărească vapoarele maiestuoase îndreptându-se spre țări pe care el n-o să ajungă niciodată să le cunoască. Poate că ăsta era și lucrul cel mai înțeles. Cronshaw îi spusese că realitățile vieții nu contau cituși de puțin pentru cel care prin puterea imaginației ținea în mână tărimurile îngemănate ale spațiului și timpului. Era adevărat. *O vei iubi mereu, mereu va fi frumoasă.*¹

Cadoul de nuntă pentru soția lui avea să fie alcătuit din marile lui speranțe. Jertfire de sine! Philip se simțea înălțat sufletește de frumusețea ei și toată seara nu se gândi decît la această jertfă. Era atît de emoționat încît nu mai putea citi. Parcă îl goni cineva afară pe stradă și se plimbă în sus și în jos pe Birdcage Walk, cu inima bătîndu-i de bucurie. Murea de nerăbdare. Vroia să vadă fericirea oglindită pe fața lui Sally cînd o să-i facă această propunere și dacă n-ar fi fost atît de tirziu s-ar fi dus chiar atunci la ea. Își alcătui în minte tabloul serilor lungi pe care avea să le petreacă împreună cu Sally în locuința lor intimă, cu storiile ridicate ca să poată savura priveliștea mării; el cu cărțile lui, ea aplecată asupra lucrului de mînă, cu fața ei gingașă, înfrumusețată de umbrele abajurului. Aveau să vorbească despre copilașul care creștea și cînd Sally își va întoarce ochii spre el, o să poată citi în ei flacăra dragostei. Și pescarii cu nevestele lor, care-i alcătuiau clientela, o să înceapă să-i îndrăgească, iar ei la rîndul lor o să împărtășească bucuriile și durerile acestor oameni simpli. Dar gîndurile lui reveniră la băia-tul pe care avea să i-l nască Sally. Deja simțea

¹ Citat din *Odă unei urne grecești* de John Keats (1795—1821).

crescînd în el o pasiune devotată pentru copil. Se gîdea cum o să mîngîie brațele și picioarele splendide ale copilului ; știa că o să fie un băiat frumos ; și o să-i transmită băiatului toate visurile lui legate de o viață îmbelșugată și variată. Și meditînd la peregrinările îndelungate din trecutul lui, accepta toate astea cu bucurie. Accepta deformitatea care îi îngreunase și-i înăsprise într-atîta viața ; știa că îi viciase caracterul, dar acum vedea totodată că datorită ei căpătase acea putere de introspecție care-i adusese atîta încîntare. Fără ea n-ar fi ajuns niciodată la profînda lui apreciere a frumuseții, la pasiunea lui pentru artă și literatură și la interesul pentru spectacolul variat al vieții. Ridicolul și disprețul care de atîtea ori îi fuseseră aruncate în față făcuseră ca mintea lui să se concentreze asupra vieții sale interioare și dăduseră naștere acelor flori despre care el simțea că n-o să-și piardă niciodată parfumul. Apoi văzu că normalul este lucrul cel mai rar din lume. Toți oamenii aveau un defect sau altul, al trupului sau al minții ; se gîndi la toate cunoștințele lui de ieri și de azi (lumea întreagă era ca o bolniță și n-avea nici cap, nici coadă) ; vedea o procesiune nesfîrșită de oameni cu trupul sau mintea strîmbă, unii cu boli ale cîrnii, cu inima slabă sau plămînii slabi, și alții cu boli ale spiritului — voință lîncedă sau pasiune nestăpînită pentru băutură. În momentul acesta era în stare să se lase însuflețit de o sfîntă compasiune pentru toți ceilalți. Erau instrumentele neputincioase ale soartei oarbe. Se vedea în stare să-l ierte pe Griffiths pentru trădare și pe Mildred pentru chinurile pe care i le pricinuise. N-avuseseră încotro, nu se putuseră împotrivi. Singurul lucru rezonabil era să accepte ceea ce

e bun în oameni și să se arate îngăduitor cu defectele lor. Îi trecură prin minte cuvintele rostite de Mintuitor cînd era pe moarte :

Iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac.

Capitolul CXXII

Aranjase cu Sally s-o întâlnească sîmbătă la Galeria Națională. Ea trebuia să vină acolo de îndată ce scăpa de la atelier și se înțeleseseră să ia prînzul împreună. N-o mai văzuse de două zile și în tot acest timp entuziasmul nu-l părăsise nici o clipă. Tocmai pentru că savura acest sentiment nu făcuse nici o încercare de a o vedea pe Sally. Își repetase în gînd cuvînt cu cuvînt ceea ce avea să-i spună și felul în care vroia să-i vorbească. Acum însă nu mai putea suporta așteptarea. Îi scrisese doctorului South și avea în buzunar telegrama de răspuns pe care o primise chiar în dimineața aceea :

„Concediez imbecilul cu oreion. Cînd vii ?“

Philip porni de-a lungul Străzii Parlamentului. Era o zi frumoasă și lumina soarelui strălucitor dar rece dănuia pe străzi. Trotuarele erau întesate de lume. În depărtare se vedea o ceață subțire care estompa gingaș contururile nobile ale clădirilor. Traversă Piața Trafalgar. Deodată inima i se răsuci dureros în trup ; văzu în fața lui o femeie care i se păru a fi Mildred. Avea aceeași siluetă și același mers, cu felul ei caracteristic de a-și tîri picioarele. Fără să se gîn-

dească, dar cu inima bătându-i agitată, se grăbi s-o ajungă din urmă și, cînd femeia întoarse capul, constată că e o necunoscută. Avea fața mult mai bătrînă, cu pielea galbenă și zbîrcită. Philip încetini pasul. Simți o ușurare nespusă dar nu numai ușurare ; era și dezamăgire în ceea ce simțea ; îl cuprinsese scirba de el însuși. Oare n-o să se elibereze niciodată de patima aceea ? În adîncul inimii lui, în ciuda a tot ce i s-ar fi putut întîmpla, simțea că o să stăruie întotdeauna o sete stranie și disperată de femeia aceea josnică. Dragostea pentru ea îi pricinuisese atîtea suferințe încît știa că n-o să scape niciodată de ea, niciodată. Numai moartea putea să-i astîmpere definitiv dorința.

Dar își smulse junghiul din inimă. Se gîndi la Sally și la ochii ei blînzi și albaștri ; și fără să-și dea seama buzele lui încropiră un zîmbet. Urcă treptele Galeriei Naționale și se opri în prima sală ca fata să-l vadă de cum o intra. Întotdeauna era o consolare pentru el să se afle printre tablouri. Nu privea în mod special la niciunul, ci lăsa splendoarea coloritului lor, frumusețea conturilor să-i înrîurească sufletul. Imaginația lui lucra învîrtindu-se în jurul lui Sally. O să fie o plăcere s-o ia din Londra aceea în care părea o figură cu totul nefirească, la fel ca o albăstriță într-o florărie printre orhidee și azalee ; acolo, în lanul de hamei din Kent, înțelesese că ea nu aparține orașului ; și era sigur că o să înflorească spre o frumusețe încă și mai aleasă sub cerul dulce al comitatului Dorsetshire. Sally veni, și Philip se sculă în picioare ca să-i iasă în întîmpinare. Era îmbrăcată în negru, cu manșete albe și cu un guler mare de olandă. Își strînsesă mîinile.

— Mă aștepți de mult ?

- Nu. De zece minute. Ți-e toame ?
- Nu cine știe ce.
- Hai să mai stăm puțin aici, ce zici ?
- Dacă vrei tu !

Rămaseră liniștiți alături fără să vorbească. Philip se bucura că o simte lângă el. Îl încălzea sănătatea ei strălucitoare. Parcă era înconjurată de o aureolă născută dintr-un licăr de viață pe care-l purta întotdeauna cu ea.

— Ei, cum îți merge ? întrebă el în cele din urmă cu un ușor zîmbet.

- A, totul e în regulă. A fost o alarmă falsă.
- Ce vorbești ?
- Ce, nu te bucuri ?

Pe Philip îl cuprinse o senzație extraordinară. Fusese sigur că bănuiala lui Sally e perfect întemeiată ; nici măcar o clipă nu-i trecuse prin minte că ar fi existat posibilitatea de a se înșela. Toate planurile lui erau deodată răsturnate și existența închipuită în atâtea amănunte nu mai era decît un vis care n-avea să se realizeze niciodată. Era din nou slobod. Slobod ! Nu mai avea nevoie să renunțe la nici unul din proiecte și avea din nou viața în mîinile sale ca să facă ce vrea cu ea. Dar nu simțea nici un fel de entuziasm, ci numai descurajare. I se strînse inima. Viitorul se întindea înaintea lui ca un pustiu sfîșietor și gol. Parcă ar fi navigat ani de zile pe o întindere nesfîrșită de ape între primejdii și privațiuni și ar fi ajuns în cele din urmă într-un port frumos dar tocmai cînd să intre în rada lui s-ar fi stîrnit un vînt potrivnic și l-ar fi împins din nou în largul mării ; și pentru că-și lăsase mintea să stăruie prin pajiștile acestea dulci și prin pădurile încîntătoare ale pămîntului, deșerturile nesfîrșite ale oceanului îl umpleau de

spaimă. Nu putea să mai înfrunte din nou singurătatea și furtuna. Sally îl privi cu ochii ei limpezi.

— Nu te bucuri ? întrebă ea din nou. Credeam că o să sari în sus de bucurie.

Philip își înălță spre ea ochii tulburi de spaimă.

— Nu cine știe ce, mormăi el.

— Dar știi că ești nostim ! Majoritatea bărbaților nu și-ar mai fi încăput în piele de bucurie.

Philip își dădu seama că se păcălise singur ; nu jertfa de sine îl îndemnase să se gîndească la înșurătoare, ci dorința de a avea o soție, un cămin și multă dragoste ; și acum, cînd toate păreau să-i fugă printre degete, îl apuca disperarea. Dorea lucrul acesta mai mult decît orice altceva pe lume. Ce-i păsa lui de Spania și de orașele ei, de Cordova, Toledo și Leon ? Ce însemnau pentru el pagodele Birmaniei și lagunele insulelor din Mările Sudului ? Pentru el America era chiar acum prezentă aici. I se părea că toată viața alergase după idealuri insuflate de alți oameni, prin cuvintele sau scrierile lor, și nu de dorințele proprii sale inimi. Întotdeauna își alesese drumul după ceea ce crezuse că s-ar cuveni făcut și niciodată după ceea ce dorise din tot sufletul să facă. Acum lăsă toate acestea la o parte cu un gest de enervare. Trăise întotdeauna în viitor și prezentul îi scăpase mereu, mereu printre degete. Idealurile lui ? Se gîndi la dorința lui de a alcătui un tipar, complicat și frumos, din miriadele de amănunte fără noimă ale vieții : oare nu văzuse și el că tiparul cel mai simplu, cel în care un om se naște, muncește, se căsătorește, are copii și moare, era totodată și cel mai perfect ? Se prea poate că a te abandona fericirii însemna să accepți înfrîngerea

dar era o înfrângere mult mai bună decît nenumărate victorii.

Se uită repede la Sally și se întrebă ce-o fi în mintea ei, iar apoi întoarse din nou capul.

— Vroiam să te cer de nevastă, zise el.

— M-am gîndit eu că s-ar putea să-ți treacă așa ceva prin cap, dar n-aș fi vrut să-ți stau în cale.

— Cîtuși de puțin.

— Bine, dar cum rămîne cu călătoriile tale, cu Spania și toate alelalte?

— Dar de unde știi tu că eu vreau să călătoresc?

— Păi era normal să mai știu și eu cîte ceva, că doar te-am tot auzit vorbind cu tata despre călătorii pînă vă venea rău.

— Nu dau doi bani pe toate astea. Făcu o pauză de o clipă și apoi șopti cu glasul răgușit de emoție: Nu vreau să te părăsesc! Nu pot să te părăsesc!

Sally nu răspunse. Philip nu știa ce gîndește.

— Sally, mă întreb dacă vrei să mă iei de bărbat?

Sally nu se clinti, și pe fața ei nu se văzu nici un licăr de emoție, dar îi răspunse fără să se uite la el:

— Dacă ții tu.

— Dar tu nu vrei?

— Ba bineînțeles că aș vrea să am și eu un cămin și ar fi și timpul să mă așez și eu la casa mea.

Philip zîmbi puțin. Între timp ajunsese s-o cunoască destul de bine și felul ei de-a se purta nu-l mai surprindea.

— Dar nu vrei să te măriți cu mine?

— Cu altcineva nici nu m-aș mărita.

- Atunci totul s-a aranjat.
- Mama și cu tata o să se cam mire, nu ?
- Sînt foarte fericit.
- Mi-e foame, zise ea.
- Scumpa de ea !

Philip zîmbi, îi luă mîna într-a lui și i-o strinse. Se ridicară și ieșiră din muzeu. Se opriră la balustradă și priviră Piața Trafalgar. Birjele și omnibuzele alergau înapoi și încolo, mulțimea trecea grăbită în toate direcțiile și soarele strălucea.

Sfîrșit.

Redactor : TIBERIU AVRAMESCU
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

Apărut 1970. Format 700×929/32. Coli tipar 4.5
A. nr. 3721/1970. C.Z. pentru bibliotecile mari
și mici 839—0.17.4.

Tiparul executat sub comanda nr. 550
la Combinatul Poligrafic „Casa Știin-
ței”, Piața Științei nr. 1, București
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

